

Kammerherre og Kongelig Historiographus
Peter Friderich Suhms
samlede

Skrifter.

Sextende og sidste Deel.

Kjøbenhavn 1799. Paa S. Poulsens Forlag
trykt hos Northorsts Enke & Dahlén.

Handwritten text at the top of the left page, including the name "Suhmiana".

Large decorative title or heading on the left page, possibly "Suhmiana".

Handwritten text at the bottom of the left page, including the name "Suhmiana".

S u h m i a n a.

ved

Nasmus Myerup.

Kjøbenhavn 1799.

Trykt paa Hofboghandler S. Poulsens Forlag,
hos Northorsts Enke & Dahlen.

S u h m i a n a .

Efterfamling

af

Peter Friderich Suhms

for en Del tilforn utrykte

S m a a s k r i f t e r .

Udgiven

efter hans Død,

som

Tillæg til hans i 15 Bind samlede Skrifter,

Med

Rasmus Nyerup.

 Indhold.

I. Til Kongen 1772.	Pag. 1 ^e
II. Til Folket og til Suhm om dennes Tale til Kongen (af Statsraad Kothe)	9.
III. Til mine Landsmænd og Medborgere 1772.	51.
IV. Fragment af et Udkast til en ny Regjeringsform 1772.	77.
V. Udsigt over Videnskabernes og de smukke Konsters Tilstand i Danmark 1771.	87.

	Pag.
VI. Kongehusets Karakteristik	107.
VII. Bidrag til den danske Mynt- historie	123.
VIII. Tillæg til foregaaende	145.
IX. Fortale til den hjelmstjærnske Bog- catalog	149.
X. Dito foran Cataloget over Hjelms- stjærnes Medaille, Mynt, og Skil- derie: Samling	153.
XI. Fortale foran første Bind af Natur- historiefelskabets Skrifter	159.
XII. Hvorfor den christne Lære fortrængte Odns, en Afhandling indført i før- ste Bind af Scandinavisk Museum	165.
XIII. Lykønsning til Arveprindsens For- måling 1774.	215.
XIV. Particulariteter om Suhms lærde Jdrætter i hans yngre Aar	223.
XV. J. C. Schönau's Gratulation til Suhm i Anledning af hans De Gamles Krigsskole	249.

	Pag.
XVI. Prøve af Suhms fingerede Epistler	257.
XVII. Erichsens Skrivelse til Suhm, Bogen Om Odin angaaende	295.
XVIII. Extract af Suhms Fortale foran Sammonds Missionshi- storie	305.
XIX. Prøver af en comisk Roman under Titel Juncker Philip	311.
XX. Lûpdorfs Kritik over samme	325.
XXI. Samtale imellem Mauritium og Ludovicum om Adelskab	329.
XXII. Bidrag til Censurens Historie i Danmark	345.
XXIII. Fortale bestemt til at skulde have staaet foran de Trondhjemske Samlinger	357.
XXIV. Efterretninger om Suhm og hans Skrifter	371.
XXV. Suhms Minde, en Tale af Sr. Professor Rahbek	431.

	Pag.
XXVI. Udkast til en Plan til et episk Digt kaldet Odin	451.
XXVII. Svend Felding, en Fortælling ved Forfatteren af Sigrid	461.
XXVIII. Nogle Tanker om Mennesket	465.
XXIX. Extract af Suhms Testamente 1788	481.

* * *

Da hvert af disse her opregnede Stykker er forsynet med sin korte Efterretning i Særdeleshed, gøres det saa meget desmindre nødt at tilføje en Fortællelse om det Hele i Almindelighed. Altsaa indskrænker man sig blot til at supplere de Efterretninger, som her i Bogen Pag. 421. 22 forefindes angaaende hvad de Efterlevende har foranstaltet for at holde Suhms Navn i Hæder og hellig Erindring.

Det ansette Følge, som efter pag. 421 udførte Suhms Ligbegængelse, takkede hans efterladte Enke i efterfølgende i Adresseconvois efterretningerne indrykkede Linier:

„Med inderlig rørt Hjerter har jeg været Vidne til det Agtelses- og Kjærlighedsbevis, som min salige Mand's Venner have givet ham ved i Dag (den 17de Septembr.) at ledsage ham til sit Hvilested. Saa meget dette Hengivenhedsbevis erindrer mig om, hvad jeg har tabt ved min Mand, saa er det mig tillige den største Trøst, at min Sorrig er forbunden med saa mange Edles. Min Taknemmelighed til alle og enhver for dette saa rørende Agtelsesminde kjender ingen Grændser“.

Dem som havde baaren Liget, takkede hun igjennem en Promemoria til Professor Myerup saaledes, lydende:

„Magtet jeg allerede i Dag i Adressavisen har søgt, nogenlunde at bevidne den Taknemmelighed, jeg skylder de ædle Mænd, der ledsagede min afdøde Suhm til sit Hvilested, saa har jeg dog anseet det som en hellig Pligt imod min uforglemmelige Mand, i Besynderlighed at takke de Kjøbenhavnste Studerende for den Hæder de have værdiget deres afdøde Ven, ved selv at hembære ham til sit Gravsted.

Ved at forstikke de Herrer Studenterne om, hvormeget deres Hengivenhed har rørt mig, vilde De Hr. Professor, som selv veed, hvor kjær den Afdøde havde Videnskabernes Dyrkere, meget forbinde

Kjøbenhavn, d. 18 Sept. 1798.

Deres o. s. v.

E. Suhm, født Becker.“

Det Pag. 422 omtalte badenske Elogium over Suhm blev holdt paa Universitetets øverste Høvesal

d. 15de April, og læses paa Prent i hans nylig udgivne Skrift *Orationes, quas in Rectoratu academico habuit M. JAC. BADEN. Accedit Laudatio Petri Frid. Suhmii. In Supplementum Opusculorum latinorum editæ.* Orators Søn, Hr. Professor T. Baden i Kiel, har givet os en dansk Oversættelse deraf, som ogsaa i disse Dage er bleven færdig fra Pressen. Det i Anledning af denne Sørgehelighed paa Universitetet af Professor Kjerulf forfattede Program staaer paa dansk i *Misnerva* for April. Cantatet var af Professor Rahbek, og Hr. Capelmester Kunzen havde sat det i Musik. Det er aftrykt i *Fris* og *Hebe* for April 1799, ligesom ogsaa *Fris* og *Hebe* for Dec. 1798 leverede Aftryk af det Cantate, som ved Sørgeacten over Suhms Død i Klubben oprettet 1775 (o: Drejers Klub eller det forenede Selskab) blev affunget, og som var forfattet af Præsten Hr. Liebenberg, componeret af Hr. Concertmester Schalk.

At den S. 422 omtalte af Videnskaberneſelskab udsatte Præmie for en Eloge over Suhm ikke for det første blev vundet, sees af følgende Beskjendtgjørelse som stod indrykket i Adressecon-
toireſavifsen for 10de Maj.

„Da der for den af det kongel. danske Videnskaberſelskab udsatte Præmie for den bedste Minde-
tale over dets afdøde Medlem Hr. Kammerherre Suhm, ikkun er indkommen to Concurrerter, og ingen af disse have opfyldt Selskabets Hensigt, ſaa udsættes denne samme Præmie paa ny og indtil ſidſte Dag i September dets Aar, indtil hvilken Tid de Herrer Forfattere, ſom agte at concurrere, maatte indlevero deres Arbejde. De to indkomne Taler, den ene uden Motto med forſeglet Seddel, og den anden med forſeglet Seddel og Motto: *Equidem beatum puto, cui datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda &c.* kunne aſſen-

tes hos Selskabets Secretair Professor P. Abildgaard.“

De mange Erindrer, ſom Suhms og Musesernes Venner hiſt og her i offentlige Blade har ſat Suhm, har Hr. D. meget ſtittig ſamlet i Litteratur: Kunſt: og Theaterbladene for 1798, og Pag. 373 giver Henviſning til hvad han ikke ſelv havde ladet optrykke.

Den S. 422 belovede fuldstændige Collection af A mindelſeſkrifter over Suhm, kan Publicum nu ikke vente; thi Suhms Enke, ſom havde betroet mig Redactionen deraf og vilde have bekoſtet Udgivelsen, hun — er ikke mere.

Kun i fem Maanedes overlevede hun ſin Mand. Hendes første Barselseng blev hendes Sotefeng. Hun døde d. 7 Februar 1799, 35 Aar gammel, efter at have født en Datter til Verden, ſom bærer ſine

XVI

Førelæres elskelige og for alle deres Venner evig uforglemmelige Navne Petrea Frederika Christiane Suhm.

Kjøbenhavn den 29 Marts 1799.

Nyerup.

I.

Til Kongen.

II.

Peter Frederik Suhm.

III.

Under denne Titel udkom nogle Dage efter Regjeringsforandringen den 17 Januar 1772 det berømte Brev til Kongen, der ved den Mængde Afskrifter og Aftryk, i Original og i Doersættelse, blev mangfoldiggjort vel million Gange, og hois Værd, paa samme Tid det saaledes af de Fleste blev ligesom forgudet, af Somme blev alt fordybt nedsat. Blant dem som nu siden efter, da man mere upartisk og med mere tolt Blod kan anfæ Tingene, synes at have været alle for meget indtagne imod Brevet, hører Forfatteren af Udsigten over Suhms Leven og Skrifter, (See S. 58); men han havde denaang endnu ikke læst det mærkelige Document i Sagen, som under No. II her strax efter fremlægges for Publicum.

Længe nok have Religion og Dyd været hos os traadde under Fødder; Retfærdighed, Ærbarhed alt for længe forvise fra vore Brændser. Dog er Du, o Konge, uskyldig herudi. En skammelig Sammenrottelse af nedrige Folt havde bemestret sig Din Person; gjort Udgangen til Dig umulig for alle Retfærdige; Du saae og hørte kun igjennem deres Dine og Ører. Imedens dit Land svemmede i Taarer; Fregt, Forfrækkelse, Angest herskede allevegne; imedens det Danske Naavn var blevet til en Banære, og man udenlands ej torde bekjende sig til det; imedens Patrioterne stode forbausede, Rigernes udsuedes, det Kongelige Huses Sol formørkedes, og Alting var til Pris for Vreskjændere, for Nævere, for Gudsbespottere, for Dyd og Menneskelighedens Fiender; imedens alt dette skeede,

da var Du fornøjet, fordi Du tænkte, at Alle vare fornøjede, at Undersaatternes Lyksalighed fremsmedes.

Beslignet være Juliane! Ophøjet være Prinds Friederich! Taffet være alle de Patrioter, alle de som af rene Hensigter have revet det Baand fra Dine Dine, som hindrede Dig i at see; som have hævnnet Dig og Riget; som have vovet deres Liv for vor Frelse; som have igien givet Dig Din rette og væsentlige Magt. Og sandelig det var paa høj Tid, thi jeg saae Borger hvæsse sit Sværd mod Borger, forhen fredelige Folk at ophiddes til Mord. Maastee havde Din Residence; Stad inden faa Dage bleven et Offer for Luen, kun været en ynkelig Stenhob; og Danmark og Norge ulyfsalig under den Konge, som idrigt ønsker deres Vel. See Konge, Glæden af Dine Undersaatters Dine! Besku med Eftertanke deres Frydes Jld, deres frivillige Frydes Jld. Lad saa mange Kongers Blod, som rinder i Dine Aarer, opvarme Dit Hjerte til selv at see til Dit Folk. Saa gjorde Christian den Fjerde; Saa gjorde Friederik den Fjerde; forebige

Ravne! Lad Smigrere ej indbilde Dig, at Du er allerede dem, men stræb at blive som de. Af Gud og Dit Folk har Du Enevolds Magt; Du er ogsaa Gud og det Regnskab skyldig, hvorledes Du bruger den. En forfærdelig Magt, Enevolds Magt! Jo større Magt, jo større Pligter. Sæt selv Stranker for denne Magt, ved at erkjende Gud over Dig, ved at tilsee Dit Folks Beste, ved at udvælge værdige Mænd, og Du har den værdigste i Din Broder, ved ej at dømme og afsætte Noget uden efter Lovene, ved at ophøje mest Dine egne Undersaatter. Lad os igien i Dine Befalinger høre vort eget hjære Sprog, Du er jo Dansk, og jeg veed at Du kan Dansk. Lad det fremmede Sprog være et Kjenndemærke paa den nedrige Forræder, som var for døven til at lære vort Sprog, for spodsk over os, til at neplade sig saavidt. Læg Lomme paa Egenraadige, og lad Ingen forurettes, allermindst ved aabenbare Vold, endog om den traf de allerstøtteste Mennesker. Lad de med Uret Afsatte og Forviste komme tilbage; Lad nyttige Mænd iblant dem igien beklæde Embeder; Gjør ej for mange og hastige Forandringer, at ej den til

kommende Tid skal blive lig den forbigangne; Lad ej ældgamle Ting undersøges og oprippet, men undersøg nøje de sidste; rejs lømsfærdig dem, som det er muligt at behandle med Raade, men straf retfærdig uden Skaansel dem, som have vanæret Dig og os. Alsværg, at Din Faders Monumenter ej forfalde. Indskrænk de beføste lige Lyssigheder. Undersøg nøje Landets Gjæld, og betal den retmæssige. Lad Norge, det tro og tappre Norge, faae sin Mant igjen; Lad dets Helte aldrig mere blive forjagede fra Thronen, Helte, som ere Thronens sikkerste Stytte. Glem ei Banquens, Handelens Tilstand, og lad den sidste ej mere være et Maal for nogle Egenlystige. Er det mueligt da affkaaf de haarde Skatter, som betynge Dine Undersaatter, og i det mindste uddel dem ligere; med Glæde skal jeg efter Vorne bære den Del, som forhen laae paa den Ugle. Da skal Enevolds Magtens Land være Friheds, Glædes, Overflødigheds, Trygheds Land, mere end det fri Engelland selv, hvor egennyttige og nedrige Ministre vel ej kunne hindre Folkets Raab at komme for Kongen, men hvor de dog hindre Virkningen deraf,

hvor de tør understaae sig at sænkle Folkets Forvarere, dem som tale en hellig Sag.

Danmark Norge og Tyrkendsommene tale giennem min Mund til Dig, o Konge! Hverken Hyleri, Smiger, Haab eller Frygt drive min Pen. Ikke har jeg nedrig eller stittig gjort Opsvartning for de forrige Ministre; Aldrig har jeg engang besøgt, hilset paa, eller bukket for de sidste Afflum; Aldrig har jeg som en Bettler nærmet mig Din Throne; Forsynet og min Kone takker jeg for, at de have sat mig i Stand ej at bede om Noget. Hør derfor Sandheden af min Mund, en Sandhed, som ej kan være mistænkt, Sandhed, som fast altid udelukkes fra Kongens Sæde: Frygt Gud, elsk Dit Folk, regjer selv, tro Din Broder. Da ville vi og Estertiden kalde Dig Kong Christian den Store, den Vise, den Gode. Vor Formue, vore Vorn, vort Blod staae til Din Tjeneste; for Dig, for Juliane, for Friderich, for Fædrenelands bet synder det. Dit Kongehus, det Danske og Norske Rige ville da staae til Verden falder.

Den, som ej tænker saa, er ingen Dansk, ingen Normand; men hvo tænker anderledes,

uden de, som ere solgte til Laster. Hvo ærer
og ophøjer ej den færlige, men ærefulde Nat,
som sønderbrød vore Lænker, som gjorde os igjen
til et Folk. Herlige Nat! tilkommende Homers
er og Virgiler skulle besjunge Dig. Saa
længe danske og norske Helte ere til, skulle Ju-
lianes, Friderichs, Nos vedbare, men ej
forsges, thi det er umuligt; Verden vil altsaa
før blive til intet, end deres Ære forgaae.

Evige Gud! Du som hersker over Kon-
ger, over Mennesker og Verden; Du som med
Dit Vejrs Aande haver bortspredet de Ugudelige,
og gjort deres Anslag til intet; giv os Forstand
og Hjertter til at indsee Din vise Beskyrelse, til
at erkjende Din Almagt, til at følge Dine hellige
Love! Giv vor Konge Kraft til at hænge fast
ved Dig, lad ham indsee, at Du er hans Konge,
og han vor Fader! Det skee! det skee!

II.

Til Folket og til Suhm,

om

dennes Tale til Kongen.

1772.

Dette til Suhm efter Døristen adresserede Skrift afsiget
saavel en Commentair over, som et Forsvar for Brevet til
Kongen, og har tilforn ikke været trykt. Det meddeles her ef-
ter Autors, Etatsraad Nothes, Autographum.

Naar nu Kongen har hørt Dig, Suhm! saa nors
diss fri som du taler, og han har hørt Dig med
Yndest, da hil være ham den Herster, der lys-
ses ved Sandhed, og for det Haab han giver
os, worde ham Held fra Gud; dette for en kros-
net Dødelig beste Held, at den Dnde bortffjelver
fra Tronen, og de Smaasjelede staae der baade
stumme og ubemærkte!

Naar nu Verden har hørt Dig, Suhm! o
da, om end Monarker i Løndom kunde forsær-
des ved at tænke, hvad de skulde Folkene, og
hvad Patrioten tør lydlig kræve af dem; eller
om Hylleren, tilforn saa stolt, nu i det Dieblif-
selede harmefuld, hvilket Atom han blev, naar
de Mægtige kjendte, hvad Menneskets Rættige
heder og Adel ere; eller om end nok saa mange
svage Sjæle ej kunde fatte, hvad det er at være
varm af katonisk, ja var det endog kun af syb-
list Jøer; dog Suhm, du Mand! dog har du
hædret os dine Brødre; thi du taledes, saa det

sees, at vi ville være et Folk for os selv, ville have et Fædreland, ville søle Trofskab for Kongen som Mand, ville have ham saa hæderlig, saa forbunden med Staten, at vi havde noksom Grund til at bøde Alt for Tronen skulde omstyrtes. Det tænkte, det sølede jeg ved at læse Bladet fra Suhm; kun Regenten, det Menneske der paa herligste Døne kan vandre mod Udsdelighed; kun Folket, de Millioner der ved Ens Fejl kunde falde i dybeste Nød; kun Dagen, og hvad den sødte til Religionens Hæder, til Sædelighedens Frelse, kun disse Ideer opfyldte mig Sjelen, og Manden var mig agtbar, fordi han havde baaret Sandhed frem for Tronen; ja var det ikke vel at han kunde gaa modigen frem og gaa dobbelt yndet tilbage? Det tænkte jeg Alt, og saa Suhm! du min Medborger! saa bad jeg broderlig med dig til Ham den Evige, der hersker over Konger, over Mennesker og Verden.

Nu høres Naab mod Bladet; ja Naab fra Danke! og vi skulle afvendes fra den os forældende Tanke, at Nordens Klima er beste Lust for fri Sjæle! eller vi skulle glemme det, at nu hørte Monarken Borgerens Fordringer, hørte dem, billigede dem, og at han saa skal, naar vor og hans Gud giver Bistand, opfylde de Fordringer! Lad Hensigten ved Naabet endog kun være at angribe Suhms Værelse som Skribenter, Værelse,

saa kunne dog Virkningerne deraf blive mere uheldige; det maatte gjøre Sjelen seje, saa man troede det formasteligt, naar Borgeren tør søle at han er Menneske; det maatte gjøre dem sybaritisk bløde, saa Patrioten og hver mandig Dyd blev et Vidunder eller et Syn til Misgjælder, efterdi Vellysts Døale og Følesløshed var lysteligste Tilstand; fremdeles maatte det blive til Vidnesbyrd imod os, som kunde vi med Ligegyldighed see Tronen forladt; ja blive som et særegeligt Advarsel til Monarken, at vi ere Folk, der ej skjøne paa hvad Kongedyd er, altsaa ej ved vor Agtelse kunde hædre ham. Og Verden maatte troe, vi sødtes som de ved Hellespønten, hvor den lydende Skjelver forbi et rædsom beboget Seralg, og har saa ved Ordet Regent ej anden Idee, end den om en Vældig der kan lade ham dræbe.

Der ligger da Suhms Blad til Kongen hen for mig, ogsaa ligger Bladet der imod Suhm, dette Blad, hvori En (jeg kjender ham ikke, men er han ej ung af Alder, han er det dog ved umandige Følelser) har tordet vanære Videnskaberne ved at ville tale smukt til Nos for sklavisk Frygt; har tordet vanære Folket ved at troe, det skulde smukke at Ingen iblandt os paa en Dag saa eneste af sit Slægt saa festlig saa hæderlig skulde have oprejst et nordisk Monument for Sandhed Dyd og Kjærlighed til Fæ-

brenselandet; dog maaskee læses Bladet lidet, og hastig skal det vordet glemt; men hint det andet fra Suhm blive ved, og det skal give mig Lejlighed, saa jeg kan tale til Nordens til Medbergeres Ære. Ja Nordens, thi er det ikke dens Børn, saa mangen det attende Aarhundredes philosophiske Statsyndig (og nok er det at nævne endog kun den ene Montesquieu) har været derlig omtalt? Vist var og Suhm saaledes til Mode; han var ellers sagmodig, men nu heftig, nu oprørt i Sjelen; ej tænkte han det da at vilde være Skribent, ej vejede han Ord, og afrundede han Perioder, ej vilde han være blød og mildeligen rørende, ej filosofisk grublende som en Hume og Stewart afhandle Statens kundskabens Dele. Han staaer frem: siger til Kongen: See dit Folk, og bliv den Lyksaligste iblandt os ved at skabe Millioner Menneskers Held! Han siger: See det Folk, hvor det kan elske sin Konge, og hvor det fortjener at elskes. Han sagde: Det er Mand, nordiske Mand der lyde dig, vor Christian! og stolt er det at være hørdet af dem. Saadan var Mandens Tale, og hvor værdigen, hvor borgerligen bad han til Statens og Staternes Gud! O saa tie de da! de uærdige enten Misundelses, eller UvidsNaab der skee imod Manden, og imod dem der tænke saa frielig som han! og gid Juter skee, Juter tales, der kunde give Monarken Grund til at troe,

de være ej Mange der tænkte, der sølede som Suhm, der være saa trofaste som han, saa nids kjære for det danske Navns Ære! eller kunde virke, at Personer dem Fødselen forbinder til at tænke kongeligen, dem Religion og Dyd har lært at tænke saa, dem ublode Dage ere maaske bleve en højere Vidoms Skole; dem patriotisk Mod og Iver for Statens Ære ere bleve Motiver til at vove — ja hvad de vovede, det tænke den der kan overflue de henløbne Dages Mueligheder; — at disse Personer skulde troe om Folket, det ej kjendte ædle og driftige Handlingers Værd.

Saa tænkte jeg ved Bladet fra Suhm, og endnu, at det var gavnligt for Staten, naar Mand, dem Kongen dagligen hører, vidste at vi gjerne dømme fremodigen, men og gladelig hævde dem, naar de ville vort Vel, og de have Vidom nok for at kjende hvad der baader Fædreland, og de ere virkelig ædle, saa de søge Ære i at glemme sig selv, om egen eller enkelt Vens Binding skulde stode an imod Statens Binding. Fremdeles staaer det mig i Tanker, at Fremmede med ubesteden I blande sig i vore Ting, og ville underrette Verden om Tildragelsen iblandt os, men have kun for sig, enten Nygte fra vore Gader, eller Beretninger, dem Forfatterne end ikke for sig selv skal tørde vedstaae, om de ellers have mindste Jøselse af hvad

det er at forkrænke et helt Folks og mest sit Folks Ære. Vel er det saa, at Avisbladet maa være fuldt, men de hastig dømmende, de letterende Læsere ere de fleste; og saa er det ved Bane bleven mig en uimodstaaelig Drift, at gjøre det danske Folks Ære til min egen Ære, thi jeg hører til denne store Slægt, og jeg vil ikke at dens Rygte skal uimodstaaet angribes; jeg skriver da, og Patriotten og Philosophen skal kunne være mig bekjendt, og mine Motiver tør jeg tage med mig igjennem Graven.

Her er da ikke Den der styres ved Attraa efter Herre-Vindst; dog Dette, og derhos at jeg ved Forsynets Mildhed er saa sat, at aldrig blev jeg fristet til at lade Lykkens Fordelse ved at krybe ydmygen frem, hvad ligger det Læsere Magt paa at vide, naar kun Sandhed og mandig Sandhed er i min Tale. Den skal være der, men hverken Had eller Hylfen, end ikke Hylfen for det hele Folk. Jeg tør tænke, at blandt os kunne være Ting, store Ting at rette; jeg kjender Statens Trang, jeg begriber hvilket Mod der hører til at angribe Fordomme, dem Elden gjør saa heilige, og for hvilke mange Enkeltes Fordel er Vold og Varn; Men saa veed jeg og hvilken Formastelse det er, naar Tjeneren glemmer forsætlig hvad det er at lyde; hvilket Rafferi, naar Sæderne fordærves med beraad Hu, og Religionen, Landets Religion, bespottes; hvil-

ken Førgribelse, naar Folket forhaanes; hvilken Vold, naar hvad der varner om Menneskets og Borgernes Rettigheder i Monarkiet gjøres til intet; hvilken Utrofskab mod Regenten at raade ham hellere at ville frygtes end elskes; hvilken fort Dandskab at stifte Mistillid imellem Fader og Børn, imellem Konge og Folk; — det paa den ene Vægt, og saa paa den anden nogen Geist og Vid, nogen Anlæg til Nytte, noget Mod til at ville bestride politiske Fordomme og Fjels; Ja saa synke hin Vægt med Brøden der ligger paa den! den synke dybt ned endog i Førglemmelses mørke Nat!

Hvo er virkelig statskyndig? Ej den der har læst en Bog, gjort en Rejse, havt en Samtale hvoraf han har samlet sig nogle enkelte Ideer om Midler til at formere Rigdomsmassene i Staten. Vel har Overdaadigheden i Europa, og de store Krigsmagters Anlæg, overalt gjort Trangen megen, og Fornødenhederne mange, saa Plusmageriet (om jeg ellers maa bruge dette Ord) er bleven som Hovedmaalet for Staternes Bestyrere og den store Husholdnings-Videnskab. Endnu er dette kommen til, at Sjelenes ved Overdaadigheden blive bløde, ustadige, kun ligende efter lette og kildrende Julefester, saa det Enkelte, det Enformige, det Uvordelige bliver til Kjedsommelighed. Sædeligheden, saavel den i det borte getlige Levnet, som hin højere, der hører til

vores rette Bestemmelse for saavidt vi ere over Dyrene, jeg mener Religions, Bud om Sæder og Adfærd, har maattet vige for en konflikt Philosophie, der stemmer med sybaritisk Blødagtighed og Drift; og denne Philosophies Hovedlæredom er, at Djævligheds Lyst og Bequemmelighed er det ypperste Gode. Saa ere jo vore Dages de mange Bøger mærkede, og Tænkemaaden i disse Bøger har taget dette Sving, ligesom Gejsten og Tonen i den selskabelige Omgang, ligesom Menneskets Adfærd, især naar han lever i saa stor en Stad, eller saa nær ved Tronen, eller i sliq en Cirkel, at han kan regne sig blandt de der sættes højt over Almuehoben. Saa har da Statsvidenskaben taget samme Sving; et lavt System, et misfiskipist, et Generalforpagtnings, kun det at skaffe Guld, og Alt skal være gjort. Men hvo er ret statskyndig? end ikke den der kunde politisere med den dybsindige Stemsart, naar det ikke galt om andet end at skaffe Guld; jeg tør sige mere: end ikke den der kunde udføre en Konges System, der fordi han er stor og er bleven stor som Kriger, maa ordne Alt efter som det passer sig paa den uhyre Krigshærs Form og Vedligeholdelse. Stolt er den Nos, at kunne virke eller give Anlæg til Folkets Lyksalighed, men saa bør det ej heller være let at faa Sted blandt de fældne Gejster der vide at styre og forherlige Stater. Det gjelder her om

den firkte, gennemtænkte, sammenhængende, hele Plan, ej om de enkelte Ideer, ej om en eller anden besynderlig Dels Forbedring, ej om Anlæg, vel godt i Almindelighed, vel befundet passende med andet Klima, anden Regjeringsform, anden Folkekarakter, men u prøvet om det passer med Tid og Sted og Mennesker blandt hvilke det skal indføres. Staten, og hele Staten bør fjendes, overføres, agtes for et, eller gøres til et; saa bør tænkes paa det hele Folk, thi kun det at sammes Vel som en Masse formeres, ej en Klases Vinding ved den andens Undergang, ej saa at Noget kunde med rette tro sig opofrede, ja end ikke ringeagtede, men at alle der ere Borgere og tænke som Borgere, kunde finde ny Grunde til at elske Fædreland og dets Bestyrelses Form, -- kun Det kan være Vidne om, at Manden, der vilde omdanne Stat, arbejdede heldigen og viseligen; han ordner da retteligen de Fordele, der skal vindes ved at være i det borgerlige Selskab, sætter først den vigtigste og derefter de andre. Der ere da Mennesker, der skulle lykkeligjøres som Mennesker; altsaa kræves Kundskab om vor Bestemmelse, og dette er Religion; og saa Sædeligheden som Middel til at naae det hvortil vi ere bestemte; og denne Sædelighed som rette og eneste Selskabsbaand, som Grund til Legems Styrke, til Sjæls Adel og Mod; saa den borgerlige Frihed, som Religion

og Philosophie tildømme hvert Menneſke den; ſaa indvoortes Tryghed ved de ſikre, de klare Love, der lettelig fattes, tydelig viſe Pligternes, og ikke lade Rum for Nabuliſtens Tredſſhed; ſaa den Forbindelſe med fremmede Stater at ſælleds Fred kan have og haabes varig; ſaa det Værn om Folk og Land, ifald Vind eller Væres ſyge ſkulde væbne Nabomagt; ſaa nokſom Lejlighed for hver Mand til at finde Brød for ſig og Slægten, hvis Hoved han er. Dette ere nogle af Fornødenhederne, og derefter kommer det Hædrende, det Forherligende, det Lyſtelige; thi og glade Dage ſkal Borgere have ſaavidt muligt er, og Statens Værelſe er ikke ligegyldig Sag; der møde da Konſter og Videnskaber, og Folkets Smag at gjøre fin men ogſaa rigtig; der møde offentlige Lege og Forlyſtelſer, men ſaa danne at Sjæle ej gjøres fejle, og Tænkemaaden uædel; forſagt: Folkets ſande Vel, og Tronens eller Regjeringens eller Statens Værelſe, og Borgernes Lyſt til at bo og bygge i Landet, alt Dette ſamlet, men hvert i ſin Orden, maa være dens Henſigt der vil ſyre, vil indrette Stat; og da hvilken Kundſkab kræves ikke! hvilken Evne til at overſe en vid udſtrakt Omkreds! til at gjette rigtigheden om Tilfælde, til at vælge beſte Midler, til at bære Menneſket, og lede ham ſaa at han ej følger den ledende Haand, men troer ſelv af egen Drift at vandre! dernæſt hvilken enſormig Nes

delighed! hvilken Faſthed ved det at Værelſe ene bør ſøges i Samvittighedens og en upartiſt Efterlægts upartiſke Dømmene! hvilken ſtadig Vandring imellem Værelſens, Vindſygens, og Vindens Friſtelſer, hvilket Mod til at opofre Livets Lyſt og Livets Bequemmelighed for mæſſommeligen at arbejde ſig til hæderligt Navn, eller endnu viſeligere, til Gunſt for Staternes Gud og Dyderneſ rette Belønner, og i øvrigt hvor mange andre ikke her opregnede ſjældne Egenſkaber udfordres ikke! Men haver da hver Tyrſke alle diſſe Egenſkaber? Hvo har ſagt det? men de ere fødte til at herſke, og de ſkulle herſke; ogſaa Raadgivere i ſtille Tider, eller Mand der ikke paafaa at ville ſkabe nyt, men kun vedligeholde vel hvad ordnet er, de have ej heller det ſtore Regnſkab for Verden at gjøre; thi Tjenerne maa Regenterne have; men andet er det med Mand der tør opſtaa og ſige: Saa ſkal den Stat omdannes, og mit Værelſe ſkal det være. Her er Fordring ſaa ſtolt, men hvo den gjør uden Styrke i Forſtanden, uden Storhed og Adel i Henſigter, uden Mod til at vandre ad Værelſens altid mæſſomme Vej, han ſtraffes allers mildere, naar han et Dieblit belees, falder ſaa flux i ſit Intet og glemmes for altid. Dog, hvis det kommer til, at Folk eller Stat har grundede ſærſkilte Klager, nu ſaa tale Lovene, og ſom hint var Verdens Dom, ſaa falder en anden for ſærdeles Fejl.

I Bladet siger Suhm: at Dyd og Religion værnedes, og at man vilde forvise Verbarheden fra vore Grændser. Ja nu end mere end for tør vi haabe, at Fordervelsens Strøm skal sildig naa til Norden. Og gid dyb Ferglemmelse kunde falde over mange af de nylig henløbne Dages Sæder; men naar Philosopher engang fortælle om disse Dage for Efterlægten, og det da vil hede, hvor man issjænkte Beggere fulde af fule Lysters Gist, saa snart al den fejreste Ungdom som udtærede Seer nerad skulde sløbt sig om, og ej havt anden Erst naar de lignede sig med Fædrene, end at bande ham og de der issjænkede Gisten. Her er Intet der kan vises endog kun som Skygge af Undskyldning; thi det er saa sandt som det er gammelt, og det maa gjelde saalange Stater ere, dette Horats's quid leges sine moribus? Derimod hvilken en Altkom for Staten, naar Vornene fødes med Døden i Barm! hvilke Legeme til Strid og mandige Foretagender, naar Sjelen uafsladeligen ængstes ved slappe Seners Ghysen! og hvorfra det Mod til at være med ved en thermopyliff Handlung, eller at ville følge den ved sin Landslygtighed herliggjorte Aristides, eller at ville udmærkes som en Discipel af den for Dydens og Sandheds Vere døende Sokrat, naar der ikke kjendes lysteligere Fordel end den at bandre Livet hen med, betagen Hjerne i Epikurs

Hauge! Altid være de Blodagtige feje, thi end ikke entusiastisk og Djebliks Hestighed er rette Mod; og hvor Sæderne være fordærvede, der bles det altid Vidunder, naar En opstod som Mand og tørde bringe Offer paa Dydens Alter; thi Fædrelandet, eller, hvilket er det samme, det Fælledsgavn forglemtes og man ofrede kun til egen Lyst. Vel havde Fordervelsen endnu ej naaet langt uden for Hovedstadens Egne; men hvor hastig kunde den udbredet sig, og kan det glemmes hvorledes Monarkiets Beboere hente sig Modeller fra Hof og Hovedstad? hvor let Irreligion og Usædelighed kan give Love, Anordninger, Indretninger, ja hele Folkets, det er den Kronedes og den Lydendes, Tænkemaade et Sving, der stiler mod almindelig Fordærvelse og Naturs samt Ordens Forstyrrelse? — Naar da de Dage havde været længe, og La Mettrie var bleven Folkets Lærer, og Altene maasse oprejste for Thammus og Satyrerne, og Silen kun bleven agtet som Lyksaligheds Uddeler Jeg overdriver ikke, men tager Verdens Ting som de ere: saa at i Kongers Huse ere de der under bløde Klæder bære bløde Sjæle; at med Overdaadighed følger Dyds Fordærv; at med det Levnet i Højhed og Rigdom antændes Bellyst i Hjerterne; at det er tungt blandt Smigrere og daglige Udspreddelser at tænke stadigen paa hvad der udgjør Menneskets sande Værd og Adel og Bestemmelse;

at de, i hvis Hjerter Duffer og Lyster ere mange og ere hede, og fast alle kunde opfyldes, at disse Mennesker kunde ledes til at vilse tvivle om et Regnskab for brugte Dage og Gaver; at Vols tæret ligge paa de Rægtiges Borde, og disse glædes ved at Døden og Sandhedsopsøgelse og rette Ererhvervelse ej skulle være alvorligt Arbejde, men kun Sommerfuglebræven fra Nose til Myrter; endnu at i det attende Aarhundrede enhver vil være Philosoph og kunne gruble, men at de mange, alt for Mange, saa forvildes, naar de slippe den eneste Ledetraad der enten med rettelig Trofskab, eller ved mæsseligst Arbejde bør og kan holdes fast; Ja og dette (og om det end skulde synes at være synderlig tænkt) saa dog, at ved Epoken, da Religion og rette sund Fornuft skal vinde Sejer, at da mest tvivles, mest søges om Noget at sætte i Steden for Religionen, mest strides af den fast afmægtige Fornuft for at beholde de sidste Baaben i Hænde; Dette alt haade har været, er, og vil endnu vedblive.

Man tillade mig at tale mere om denne Materie der længe var mig af de lysteligste at gienemtanke; der nu altid skal blive det, efterdt jeg er Mand og allerede kommen op ad en Del af Gellerets Bjerg hvor hin den skønne Stad er bygt; derhos er den mig saa vigtig, at alt hvad der i Statsvidenskaben ej did kan henføres synes

mig uværdigt Philosophens Opmærksomhed, saa jeg tænker herom ligesom Hume om hvad der ej angaaer Almues Vel. Det veed jeg da, at Russo og Andre med ham kunde sidde i deres Lønskammer, og bygge sig en Verden, hvilken de ordne og styre efter Indbildningskraftens Drømme. Det lader sig gjøre; men tage de Verden og Folkene for sig, som de nu ere, med de tusinde de Fornødenheder flere end før, de tusinde Lyster, og al den Brynde, Overdaadigheden har antændt i Hjerterne, da sig de os, hvad der skal standse Vold og ædelæggende Begjerlighed, naar der ej skjelves for en Gud, der og stundom revser her, samt for en Grav der fører til Vel eller Wee. Verdens Historie vidner, og den er mere end enkelt Grublers Drøm. Og naar saa Volden med sit Sværd bliver ene Bærn for Liv og Vel; thi hvad andet kan frygtes, naar det at føle behageligen skal være vor eneste Beslemmelse, og vor Værelse skal endes med det sidste Pulsflag. Ja, det sig man, hvorfor ikke Voldsmand da skal omstyrte Tronen, naar han troer uden Fare at kunne oprejse sig selv en: hvorfor Mand skulle døe for Stat og Fædreland, naar Løn efter Livet er Drøm og Damp: hvorfra Skjerm skulde være for den uskoldige og værgeløse Skjønhed, naar Centauren, var han kun stærkest, kunde være ustraffet: og hvad gjorde Vandringen fiktes i Ræters Enrum, naar Jus

gen saae Stimanden, og intet Slavind blinkede ham for Dine; eller hvad afbærgede at ikke ofte fra Nabos Had eller hans Bindelyst og Trang udbrod en Lue, der fortæredede mig og Mit. Det er ikke fornødent at overse en canibalsk Fejde, eller hvad der skeer ved Angolas Ryster, for at mærke hvad Religion og sand Philosophie kan virke i Henseende til Folkenes Vel; man tør kun fæste Tanken paa Regenternes og Folkenes Forhold indbyrdes i de ældre Dage, hvor usikkert det Sæde var paa Tronen, hvor de, som det endnu passer sig paa de østerlandiske Despoter og af Montesquies saa vel er sagt, enten myrdede eller bleve myrdede, fremdeles erindre man sig den almindelige Trældom, den haarde Krigs- og Folket, den Uorden i huslig Stand ved Polygamien, den Usikkerhed i Rettergang ved Mangel paa Ed og paa Frygt for at lyve høitideligen; og hvor meget af dette Slags kunde ikke opregnes, naar her var Sted og Tid til at vise hvad Verden i Henseende til det Politiske og Borgerlige har vundet ved at blive kristen; Jeg for min Del veed bedre end Grubleren, der vil synes synderlig tænkende, hvorfra det borgerlige Levnets Tryghed kommer; thi det at Barnet hørte tidlig nævne Gud og Dom, og Ret og Uret; saa, at Manden siden saae Templer, mødte Præsten, hørte sigkloffen, nødtes til at hævde Sabbath; alt Dette med mere giver Tankemaade

Sindsart og Handlinger Form og Styrelse, og vist nok kjender den lidet til Mennesket og hans Handlungsmaade der tvivler herom. Men hvad bliver da at sige om den der vilde aldeles løsne Tømmen for Lyster og Begjerligheder? Uvid var det, og vist Uvid om rette Statsklogskabs Regler; eller og det var en Skjelvendes Anlæg, der mente, at Folket, naar det kun havde Brød og Lege, det da ej skulle tænke paa hvad gjort og budet blev. Nu hvad i Henseende til Sæderne iblant os skeede, det er ufornødent at forsætte, da Rigtet derom har lydet saa mangen Landets Hytte igjennem; endog Anlæggene vare ved Ubluheden kjendelige for den ringeste Almue, og Indbydelsene bleve dem væmmelige; og naar saa den oprakte Haand, hvormed stormes des imod Religion og Dyd, blev betagen som med apoplektisk Stivhed, naar de Rasende, der havde lovet Helvede at vinde Sejler, bleve, fordi de ej ved mild Advarsel kunde frelses og bedres, opslugte af et Svælg fuldt af Rød og Rødseler; naar endog Religionen vandt dette, at Gud saaes kjendeligen som Nyggesløsheds Hevner, og magtig hypermere end al Klogskab; naar det at hine frede imod Gud blev Klippen, hvori imod de stødte, og Braget saa stedes dem af Haanden; naar vi have Ret til at tænke dette, skulle vi da tie, og ikke til Dydernes Være male Lasternes Fælhed? ikke ndmgye os selv? ikke bede

vor Konge ndmyge sig for ham, i hvis Haand de Vældigste paa Jorden ere Atomer, ere som Intet, naar han vil være herlig ved Hevn til Menneskers Vedring!

Fremdeles, naar nu Manden, Landets Søn, stod der, og maatte tro sig fast landsflygtig endog i sin Konges Pallads, fordi ingen Broder fandtes der vilde vide det mædrene Sprog! o hvor der har sølt det, hvad Vellyst det er at fortsætte det Ungdoms Samkvem der var iblant Brødre i Fædrene Hus! og hvor det binder til Hobe, naar vi enes ved Slægtskab, naar vi leve med dem der ere os, og vi dem igjen egne! Men saadant alt skulde os betages, og man torde tænke derpaa, at snart var for den Danske ej mædrene Sprog; da hvilken Plage, at være fremmed i eget Land! derhos at modtage Væddene i fremmed Sprog! og hvor maatte det ængste Embedsmand, naar det der var Lov af ham skulde fortolkes, men Ansvar for saa let mulige Fejl falde paa Fortolkeren. Fra at indføre et Bogstav i Alfabetet maatte en romersk Keiser afftaae, men at ville tilintetgjøre et Folks Sprog, det med mere var Vidnesbyrd om Hæjeste Uvid; dog hellere troer jeg det var Blindhed fra Gud, det var Tumlen om i Drøm, der skulde lede til rædsomt Fald.

Videre: Naar man nu vilde indføre blant os muselmanst Dyrighed, og det saaes hvor man

lod Alting helde mod despotisk Styrelse; derfor agtedes ikke, at det vi kalde Kancellie er efter den rette første Ide som et Raad for i dyb Usærdanighed at advare vore Beherskere om hvad de have lobet Gud og Folket; derfor laa alt Budet der, skjønt endnu uopfyldt, at i mange adskillige Tvistigheds Sager kun En skulde dømmes i Steden for flere; derfor ingen Samling af Mænd der med Monarken kunde overlægge Statens Lære; derfor blev det at skaffe Guld fast ene anseet for Statskynlighed; derfor bød En i Kongens Navn, og en der ej skulede for Verden at haat anvendte fast alle Dagens Timer paa Forlystelser.

Endnu naar man skændede, ja nødede til retvis Sparommelighed, men det dog saaes, hvor nogle saa troede sig berettigede til at opfylde alle Overdaadigheds Ønsker; naar man vilde synes Philosoph, og indføre Lighed iblant Menneskene, dog steg saa højt, at snart intet Trin var mere tilbage at gjøre: naar det hedte at Embedsmænd skulde være ansvarlige til Bes handlingen, paa det de derved skulde gjøres varsomme, og man dog stundom ja ofte bød kun at ville erkjendes som mægtigst: naar (og jeg veed ej om jeg skal sige det; dog saa være Sandheds Forkyndelse her som Gjengjæld for udfandne Præster) naar de Hæderligste i Landet, de, hvoriblant Folket kaldte sine, de der vare af vore Kongers

Stamme, naar de gjortes fæde af at være nær ved Monarken, og deres Dage maatte blive Sorrigsdage, isald de elskede Regenten, isald de vare midkjære for Tronens og Folkets Ære; naar nu alt Dette skede, og Forandringen indfaldt, og Patrioten der kjænder, der føler hvad et Folks Ære er, han opstaaer og taler friligen, og siger for Verden, for Kongen, hvad de Redelige havde tænkt; da skulde dette være Fejl! o det fatter ikke jeg.

Endnu danske Mand! og du Broder hist fra Norge! har du maasse hidtil standset ved det nærværende Djeblif, kom da, og lad os skue henud i de kommende Dage! der ere rædsomme Muligheder, men og glædeligt Udsigt. — Den Tid for Land og Folk, hvis engang var bleven Tvist om Ret til at arve Scepteret; thi Døden kunde jo have høstet bort saa mange som bar uskyldelige Mærker af kongelig Fødsel, og der kunde da blevet de der ej troedes hældigen fødte. Nu Medborger! du vedst at Livblodet rinder i deres Aarer der rettelig høre til vore Kongers Hus, og hvad seer du for dig som muligt efter de forrige Dages Løb? Dette seer jeg, at de havde villet døe, og jeg veed, at de det burde villet, før de havde lades Stat og Folk og Trone og Kongestamme vanæres; — da hvilke Rædseler! naar Folket havde fortæret hinanden; naar vore Børn, og vi maasse, vare faldne for Brødrer

Sværd, vare maasse faldne for Kongesøns Ærme. Og om Gud det da havde villet, at vi end mere skulde været revsede! om Helten var død i første lig Strid, og Slægtninge fra andet Land vare traæde i hans Sted, stredet for Ærven, vundet, steget paa Tronen, og du kjære Land da var bleven øde, udtæret men erobret Provintz! Nu Medborger! sig, er det Phantomer jeg maler! saa gik til Historien, og see hvilke Ulykker ved en Mistanke om Ret til at arve en Krone kan fødes, eller see hvad det kan virke, naar der skal strides for Ærven, og en Klasse af Borgarne, som Krigshæren, eller de Ypperlige, lade sig affjæbe deres Bistand. Her tør du kun blive inden vor egen Histories Grændser, og der er Vidnesbyrd nok. Men nu skal Forsynets vedvarende Blidhed og Synrelse fordrive alle de Uheld, hvormed den forestaaende Tid har kundet være frugtfuld, og ret Visdom skal mage det saa, at Efterfølgten intet faaer tvivlsom at spørge om. — Der hos du danske og norske Mand, hvad Haab maa det ej være dig, at den første i din Konges Raad er Manden i Landet, der ikke hører til særskilt Klasse af Statens Borgere, og at det ej er at udgrunde, hvorledes hans Ære eller Fordel kunde tillade, at en Del af Folket ydmygede den anden.

Jeg har da ansørt Klagerne, dem jeg troer at være grundede; jeg troer dem alle saa at være,

og ikke et Ord er i det Sagde, som jeg jo ofte og ofte tænkte, ikke et Ord jeg jo efter min Overbevisning tør lægge paa min Guds Altet, som et Offer hvormed jeg vilde ære Sandheden; mit Onske er derhos, at høres, at troes af den Fremmede, og hvi vil han lade Dret til Fablerne, eller til deres Beretninger, der hverken have været Tingene saa nær, at de kunde damme med Visshed, eller ere saa tænkende i Sammenhæng, at de tydeligen indse, hvorledes det at Tingene hænge mod det Gaanfskes Forvirrelse er saa stort et Vanhæld, at det bør regnes som intet, om end ved at standse dette Vanhæld, nogle enkelte nyttige Anlægs Udseer blev opholdt.

Man har sagt, at Subm har sat Pletter paa sin Konges Purpur. Vanhældig er den Monark, der aldrig hørte tale til sig som til et Menneske; og skal da Purpurets Glans og Troens Pragt saa stedse blinke Patrioten i Dine, at han blindes og ej skønner mere tydeligen! Vor Konge er den Prinds vi have hørt saa festlig gen love at ville dyrke vor fælles Gud; vi vide hvad Vidoms Sæd der blev saet i hans endnu unge Hjerte; os er lovet af ham selv, at han vilde søge sin Ære i at elske Fædrelandet; paa Tronen steg han med det Løfte, og det blev Forbudsord, det var Redighed hos os om vi ville affaa fra Lilliden til dette ædle Løfte. Hvad vil da Manden sige, der paastaar, at vi skulle

bestride høert Nytte om vore Mangler, om det end var sandt og rigtigt? Saa tænke den østerrandske skjelsvende Træl, imedens jeg lystes ved at leve i det attende Aarhundrede, og at have til Hverdagsbrag en Montesquieu, en Lami des hommes, en Phocions Samtaler, en Moser, en Drøm om Aaret 2440. Det veed jeg, at disse Mænd ikke have syndet imod Majesteter, og mindre, at de have svækket det Trofskabs det Kjærlighedsbaand imellem Underfaat og god Regent; tilmed, mon ikke Raadgivere, dem Monarkerne dagligen bruge, skulle have noget at befrygte ifald de forsætliggen fejle? og det vide vi, at Konger maa have og have Raadgivere; saa lad dem kun stedse tænke det, at ikke allene den kommende Slægt, men at og medlevende Philosopher have Sjælene fastede paa deres Udsærd, og veje dem uden Frygt og uden Fordom. Lange nok have vi roset Alt hos os, og maasse derfor blevet lidt troede; men naar nu Verden hører os tale, som andre Europas Folk, iblant hvilke Philosophien har indført Sjælenes Frihed og Styrke; da skulle de og lade os saae Sted iblant ærværdige og oplyste Nationer; da skal det hede om os, at og vi karakteriseres efter det Aarhundrede, der nu løber hen, at det og er for os det attende Aarhundrede.

Vort da med Taler, at man er fortsætt, fordi man er langt fra Tronen, og at man der

for ikke skulde kunne see Fejl i Statens Tings Beskyttelse, eller med Visshed kunne give dem Navn af Fejl. — Det er saa med dem, der ikke tænkte paa, hvad Staternes Lærv er, og hvorledes disse store Maskiner best sættes og holdes i Gang; men fra hvem faae de Mægtige nyttigste Lærdomme, beste Advarseler, viffeste Opdagelser? ved hvem udtænkes Lovene, udrettes Forbedringerne? fort, hvo udbreder Philosophiens Lys over Politiken? er det dem i Kongernes Pallads? eller de, hvis Timer alle anvendes enten paa afvejlende Forhystelser, eller paa i Raad fremgaaende Forretninger? Nej Ven, det er Manden i sit Kabinet, det er den med Folket levende Mand, det er den philosophiske Tilskuer, Grubler, Fridømmere, der arbejder for de Mægtige; og disses Lod er at gjøre hans Raad til Love, eller at lede Folket paa Vej til at følge dem. Billige nok ere som oftest disse Mægtige til at holde Opdageren og Raadgiveren skyldt, paa det han ej skulde falde paa at ville have sin Del af Vren; men derfor blive ikke Beskedenhed til uædel Ydmyghed hos de der kunde tænke rigtigheden og dybt! tværtimod være de stolte af Gaven de fik, og deraf at de brugte Gaven vel; og skjønt her under Maanen, hvor Tilfældenes rette Rige er, Andre fattes højere, dog har Tænkeren Ret til at maale sig som Menneske med hvert andet Menneske.

Lad saa kun vore Mangler være opdagede for Fremmede; thi da maaske Naboriger kunde blive misundelige, som Suhms Modsiget det vil have, naar de først see, at vi selv med Følelse erkjende Manglerne; men uden at vi saa erkjende dem, blive vi ej misundte. — Og Misforholdelsen i Staten, der skulde virkes ved frimodig, men beskeden Tale! — O saa betænk man, naar lider Borgeren mest, og naar knurrer han helst! enten naar det kaldes Formastelse at sige: der er blant os Det der kunde der burde rettes; eller naar han kan klage Statens Råd for Regenten og vente Hjælp. Derved at Taushed bydes, derved dødes jo dog ikke Følelsen af Manglerne; men naar da Sandhed tør nærme sig til Tronen, naar Folket har Talsmand, da har Regenten dem der spejde efter Midler til at lykfsaliggjøre Folket og at forherlige ham selv. Ja endog det at Klage er en Lindring, og Haabet er saa sødt, om end dets Opfyldelse tøver; men ikke at tørde haabe, det er at falde dybt og meget dybt.

Nu end nærmere til Suhms Tale: da i de Timer var det ej Spørgsmaal om at være sagtmødig og grundlærd; mindre om at være forbausset ved Ydmyghed. — Folket følger sig frem, der er kun Tale om Stat, om Fædreland, om Kongen, om Kongens Hus. Jubel var der til høje Sky, og hvert Raab, saa

uharmonisk, saa skurrende det end kunde være, saa var det dog Gjenlyd fra Folkets Troskab og Kærlighed for Monarken. Det saae, det hørte Manden Suhm, og han bad Kongen kjende sit Folk. Hvortil Forsigtighed? og hvorledes Koldhed, naar Hjertet soledes heftigen! Suhms Blod er Følelse. Saa sagde han: Man havde bemestret sig Kongens Person: og ere da ikke endog de beste, de aarvaagne Konger bleve bedragne af utro Hylere! Derom vidne Historien! Og hvad er mig Kongens Person? Det er hans Virksomhed, hans Indflydelse i min borgerlige Værelsesmaade. Styres han af Ansden, da er Magten i dennes Haand, det være ved Smigren, eller om det end var andet, hvorved han havde draget Myndigheden til sig. Saa — hvorledes skulde man ikke forstaa det, Suhm har sagt: at hine bemestrede sig Kongens Person; naar Modstanderne endog maa tilstaa, at de hine vandt Sejer over Kongen selv.

At det var Vanære at kaldes dansk; ja naar andre Nationer ynkede os, som de vist gjorde, og vi dog ikke lede Nød ved Krig eller andre almindelige Plager; hvorfor ynkedes vi da? Det forklare hvo der vil; jeg tier her. Og i øvrigt bort med Pralen! thi vor Gud bevare os fra, at vi skulde opstille vore Krigshære! det er nu ikke allene ved Troskab at Sejer vindes; sligt veed Europa alt for vel; og kunstige Krige

kræve fulde Skatkammere; men hvor haardt er det at samle der, hvor intet kan undværes! Et ville vi bede de andre Riger skjelve. Vi selv ville ydmyge os for vor Gud, saa holde Fred med alle, saavidt det er muligt; men opstaaer en Voldsmand og vil omstyrte Tronen, nu saa hvis den skulde falde, da vilde vi begraves under dens Ruiner.

At alting var til Pris: det siger Suhm, og mener vist nok, at en Uberettiget havde for stor en Del af den bydende Magt. Men kunde Nogen med Føje slutte, at han meente, de underordnede Embedsmænd ej handlede som de burde, eller hans Mening var som Modsigeren angiver den, nu saa være dette Bevis paa hvor let der fejles i Ord, naar heftigen føles; og saa er steet i Linien om det fremmede Sprog. Dog Suhm tænkte vist kun Manden, der lydeligen uden Undseelse foragtede Landets Sprog, der vilde gjøre det til intet, der vilde opløse Saans det, hvorved Folket sammenholdes og gjøres til eet adskilt fra alle andre, til een Slægt for sig iblandt Europas store Slægter. Saa snffer en af vore Tidens franske Skribentere, at de der raade Mennesket ej at have særskilt Fædreland, maa forgaa, evig forgaa med samt deres Minde. Og skulde Nogen træde op, der vilde byde os, ej mere at være Danske, nu saa falde han ved Himlens Torden som en Jorvæder, om ellers

ikke hans Anslag ved andet Middel kan vorde tilsintetgjort. Men at vi skulde af usis Rational Stoltthed saa blindes, at vi ej kjendte hvad Fortrin andre Folk kunde have for os i Videnskaberne: at vi som utafnæmmelige skulde hofte Frugten af deres Opdagelser og Indsigter og Meststykker, at vi skulde glemme, hvilke hæderlige Fremmede iblandt os have levet! det ville vi ikke; og her være det mit sølende Hjerter tilladt at hædre een Fremmed, der saa elskede Staten og dens Regent, at hver Europas Konges Højagtelse, paa den han var fuld vis, ej gjaldt saa meget hos ham, som det at kunne have vedblevet at boe som Statens Tjener iblandt os: en anden Fremmed, der saa sokratisk vandt og lærte Ungdommen, at hans Vortgang blev for de beste af vore unge Videnskabernes Dyrkere, som Udskillelse fra en Fader. Vist bifaldes jeg i dette af Suhm, thi saa gjerne ærer han Dyd og Beskræbelse til Menneskers Gavn, og han skjønnede vel om Menneskers Værd, og han vandt saa meget, den oplyste Mand, ved fremmede Lærdes Waagen og Grublen. Men som sagt; ej gjaldt det meest for ham om skjønne Ord og runde harmoniske Perioder, da han skrev Bladet til Kongen; ej vilde han være Skribent; han sølede heftig, og vilde, at saa skulde Andre gjøre med ham. Det Sprog der i sliq Time tales, det er Naturens ukonstlede Sprog; ja Naturens Sprog.

Og naar nu Suhm i det Djeblig maaskee mere end i noget andet af de han levede, sølede sig at være Borger, hvor maatte han da ikke tænke Ordet i al sit Indbegreb! tænke sig som boende og byggende i Landet, tænke sig som Fader og Mand! — Saa saldt maaskee en Bemodss Taare ham af Diet, da han overffuede blandt Muligs hederne, hvad ham kunde hendet som Fader og Mand; saa smeltede Hjertes ved at søle hvad Kjærlighed er for en dyrebar Hustru, saa fald ham Tak af Pennen for kjærligste Huldskab; for reneffte Drift til at lykfsaliggjøre ham. Gud hans Alt — og Hustruen fra Gud som det kosteligste af Livets Gode — og øvrigt fejre Held ham undt med denne kjærlige Qvinde — det har Suhm tænkt, det har han sølet, og rettelig forstaaes af hver der er lykfsalig som Egtemand, er værd at være det, og søler hvilket Held det er.

Nu til Raadene, dem Manden giver — her er Redelighed, her er den sindige Suhm, og om saa et eller andet af disse Raad kunde fordre videre Udtolkning, ja om det var Indskrænkelse, nu saa taaler Manden Advarsel, og tilmed skrev han ingen politiff Afhandling. I øvrigt er i hvert af disse Raad patriotiff Advarsel til at lade Problemet undersøge. Jeg vil igjentage efter Suhm, sølge hans, men og egne mig tilhørende Ideer. De med Uret Vort sendte skulle komme tilbage, og ny Hæder

vorde dem Gjengjeld for lidte Fornærmelse! De Affatte vorde brugte til Statens Gavn, dog saa at de beklæde Embeder, i hvilke de ere nyttige, og Embeder der ere fornødne! Ej for mange, ej for hastige Forandringer! Kun de der bør fkee; ingen paa Statens Befostning; ingen paa det Mand i Landet skal kunne sige: det gjorde jeg; ingen blot efter det Spørgsmaal, naar og ved hvem det nu værende ordnedes? ingen, saa Fortjenester skulle bestrygte, de gjaldt mindre end Trang til Levebrød; jeg tør sætte til; ingen, saa det kunde synes, som ej var Løn for at have anvendt Nød af Nar paa at samle sig Kundskab, paa at vænne Sjelen til at skue dybt og tænke frit. Endnu, ingen, saa det skulde troes, man kunde krybe frem til hæderligt Embede.

Lad ej aldgamle Ting oprippes! Ja bort med Had, med Avind, med Dretudez ren, og Spot falde paa hver, der lumskeligen vil vanære Medborgere! Hvo der anklager, har nævne Manden, og vedstaa Klagen; det fordrer den borgerlige Tryghed; men at gjøre Angreb, og tage Masse paa for at være ukjendelig, det er som Vandites Udfærd. — Undersøges skulle de sidste skete Ting; det kræver Staten, og nøje skulle de undersøges; det ønskes, ja det kræver mangen ærlig Kongens Tjener, den pabelsindet eller fremfusende Avindsmand har bagvasket. Ja stedse er Verden sig selv lig for den tilskuende

Philosoph, og der ere vel de, der, fordi de tænkte ud over Vane og Fordom, tænkte Statens Lær i det Store, nu glædeligen dadles, fordi de Uædelsindede tro det er Lid at ydmyge den fri Mand, for hvilken høert Menneffe er kun Menneffe. — Nævs med Naade! O den Bellyst for Menneffebennen paa Tronen, naar han har Rum til at vise Mildhed! og hvilken Herster den Titus! og hvilken festlig Helligdom, det Naadhus, hvor han sad, og med det af Sorg bespændte Hjerter dante til Døde, fordi han som Regent ej torde skaane! Men og at skaane, naar Staten kræver Erstatning, det er at lade dens Lær og dens Love gjelde mindre, end hvad Hjertet siger det ej gider solet; det er at glemme, hvorledes Regent blev til for Statens Skyld, og ikke tværtimod. — At Monumenter, oprejste Kongens Fader til Ere, ej skulde forfalde! O gid de vare mangle! og at vor Eone var til at oprejse ham flere! Ja kjendte kun Verden det, hvor Erobrerens Stytter med Jupiters Torden i Haand, og Slaven til Menneffehedens Vanære nedtraadt under Fod, hvor dette saavel som Digterens Lagn: at det er Hæder, naar Landene blive øde, naar Blodet og Enkens og de andre Ulyksaliges Taare blandes; kjendte Verden, hvor ofte derved antændes hos unge Magtige en Drift saa fæl, saa haard, at den bliver til voldsomme Lie

ger-Nasen. Men naar saa Menneskebennen sid-
der paa Tronen, og han vil elskes som Fader,
og han tager det Vidnesbyrd med sig i Graven,
at naar han maatte bedrøve, da var han altid
den meest sorgende! O! blev han end stundom
skuffet af Hylere, eller det forræffelige Hjerte
lod sig henrive til Fjeltren, dog skal han nævnes
som Exempel for Herkere, og Verden burde ej
være saa uvis, saa fiendsk imod sig selv, at den
hædrede dennem, der hade Mennesker og urørte
kunne udøse Veer over Folkene. Der staaer vor
Frederiks Monument: vel sees han som Kriger,
thi det vilde saa Konstnerens Bedrægt; tilmed
harde han vist kriget og døet om det havde vær-
ret fornødent til Folkets Gavn. Men nu staaer
han der ved Huset han bygde sin Gud til Ere,
og ved Tilflugtsstederne dem han ordnede for Ar-
mod og Sygdom. Saadanne Mindesmærker
sætte man imod Trophæer og Triumphbuer, og
sige det saa, hvilke der ankyndige mest Held
for Verden.

At indskrænke de bekostelige Ny-
stigheder: Ja, men og yndigt maa Livet gjø-
res for Mennesket i det borgerlige Selskab, og
derhos bør Smagen dannes; skulde jeg gjøre et
Dusse for det danske Theater, det blev baade,
at Skuespilleren kunde hædres og anstændigen
lønnes, som og, at han havde Rivaler for Dine,
dem han maatte stræbe at overgaa.

At betale Landets den retmæs-
sige Gjæld: det er billigt uden Indskrænkning,
og Kongens, og Statens Ere er alt for dyrebar
til at den for Penge skulde opofres. At lade
Norge faae sin Mynt. Det bør skee, det
skeer forvist, saasnart Sølvet der formyntet kan
udbringes til mere, end naar det i Varrer ud-
sendes; ja naar det endog kun til ligesaameget
kan udbringes, thi da er og Arbejdernes Dag-
lon, (hvorvel kun Saa ved Myntning behøves)
en Binding for Staten. I øvrigt være det
tro, det tapre Norge hæder fra hver ærlig
Dansk, og som vore Brødre blive det Niges
Mænd med os om Tronen. Men lige Trofskab
boer i vore og deres Hjerter, og saa blive Star-
ten med alt dens Folk stedse eet for Monarken!
Jo større, jo mere forenet Slægt, jo større Tryk-
hed og Styrke; men og bort med alt, hvad der
kan løse Broderskabets Baand! Forlad mig det,
Suhn! ej har du Historien, ej har du den se-
neste Dag til Vidnesbyrd med dig, at Tronen
jo staaer saa fast i Dannemark, som stod den paa
Dobrens Fjeld. Folket er Styrtten, det hele
Folk, de Danske og Norske, de Norske og
Danske.

Saa være Handelens Fremme dem
anbefalet, der have gjennemtænkt, hvad den
standser iblandt os; dem, der ere noksom uegens-
nyttige, saa de ej ville bygge sig selv et Rann

ved store og glimrende Anlæg; dem der oversee det Hele, saa ikke een Stad, og var det Kongens beste hans egen Stad, skal drage til sig hvad og andre tilhører; dem der adspørge Naturen og Landets Beliggenhed; derefter arbejde sig frem fra lidet til større med vis Betænktsomhed. — Her er Agerdyrkningen med sine vist 2 Millioner Lønder brugbart dansk Land, og der dog ikke i Aar har kundet bespise 7 à 800,000 Mennesker, Værn iberegnet. — Her ere Vandene om og om, der tilbyde os uudtømmelige Skatte og Næringsmidler ved Fiskeriet, det endog Fremmede drive for os. — Her ere vore bestindiske Der, der kunde imodtage saa mange af vort Lands Væhre, og igjen give Ladning til saa mange Skibe. — Her er Østersøen til og fra hvilken os tilbydes den fordelagtigste Handel. — Videre er her Fælledskabet at ophæve, og derved at lægge den eneste mulige varige Grund til Agerbrugets Forbedring. Saa Vindskibeligheden at fremme i vore Kjøbstæder derved, at Almisser og Understøttelser sigtede til at skaffe Arbejde og Næring. Saa at lade Kjøbstæderne beholde den Handel og Handterkug dem tilkomme, men ikke lade den røve bort ved skadelig Land og Forprang. Saa at hemme Brændevinets Brug, og derved skaffe Korn til Brød, samt afværge det menneskelige Livs Forkortelse, samt Legemernes Forknyttelse. Saa at frigive Handel, ef-

tersom Statens Tare og den tværende Forsatning det tillader; at sørge for Island, og alsvorlig sætte Prøve paa hvad deraf kan blive; ligesaa for Færøe, og maasse derved begynde Prøven. Videre — at skaffe Myntefond, saa Rippen og Dippen maatte ophøre; at bryde det tværende Værelsaag, hvilket enkelte Stæder have lagt paa os. Men jeg blev vidtløstig om jeg fortsatte at opregne, hvad der kan beskæftige Kongen og de hans Raadgivere, der skulle aabne ny Rigdoms Væld i Staten; og det at aabne disse, er ret at finansere, men ikke det at øse Kilden tom.

Saa til Skatterne; og her er Suhms Ønske som hver Nedeligs. Jeg sætter til: Ved een Skat betaler Dagelønnen lige med den der bruger ham og Sneve med ham til Overdaadigheds Arbejde. En tigger Brødet sammen, og han betaler lige med den der kan bortlege, bortøde det hvorved mange Slægter kunde fødes: her er Cytrafskatten. — Ved en anden bære de udarmede danske Kjøbstæder saare forhøjet Byrde imod de andre Statens handlende Stæder, da dog disse sidstes Formue langt overgaaer hines: her er Consumtionen i Danmark. — Ved een maa de ommeldte fattige danske Kjøbstæder udrøde Befolkning til Krigshærens Pleje langt mere end rigtigt Forhold imellem disse og andre Kjøbstæders Næring og Styrke medfører: her er Judo-

qvarteringen som nu; og er dog ikke Armeen een? og var det ikke billigt, at som den er een, saa bleve alle Kjøbstæder i Staten regnede under eet, og hver ansat efter ret billigt Forhold? — Her er Skat, hvorved det er umuligt, ja jeg tør sige, umuligt, at indføre imellem de Ydende den Lighed, uden hvilken ingen Ydelsesmaade er billig og taalelig. Korn, stundom 100,000 Tønder, kommer ud af Handelens Omlob, naar det som nu søres lige fra Bondelade til Forraads-hus; Foderet ødes, naar Lærkning skal skee for Dvæg indbindes; Rugstød og Vinterpløjning ligger hen, naar Kornet altsammen før Vinter skal ydes; lange Kjørseler i onde Veje blive fornødne, og at afsørge den nyttige, den agtbare, men i Henseende til Formue vanmægtige Bondes Forurettelse, det gibe de Raad til der kunne, saalænge Kornskatten skal ydes som nu; ligesaa sige de os, hvorledes Staten mod Drølogsfejde eller Misbævt skal kunne være forsynet. Jeg veed intet Raad; men vel dette, at Kornet solgt, og Kornet kjøbt, det giver Handel og Liv i Næring. Her er da Ideen om Kornskattens Forandring, den rette Idee, og ikke Spøgelses

til at skrække og forstørre Almue, som Andre og mange imod deres bedre Vidende have villet gjøre af den. — Jeg bliver ved; og da er blandt os Skat (thi og Arbejdsbyrde er Skat), hvorved kun nogle saa, nær Landevejen boende, maa udrede al Befordring i Kongens og Statens Verinder, imedens mange af deres Medborgere neppe vide hvad Pligts Rejse for det Almindelige er. — Ogsaa Skat, hvorved den nyttige ny Vejs Anlæg kan blive de Amters Odelæggelse, igjennem hvilke den løber, saalænge ikke Andre med disse Amters Beboere skulle tage Del i et Arbejde, hvis Hensigt ikke kan være uden Statens Gavn og Statens Ære. O den rette Indskrift at sætte over Indgangen til Kongernes Raadstue! dette: *facerrimares homo miser!* og hvilken Ære, hvilken Betsignelse fra fattig og ringe Almuens vældige Besskermer kunne de vente sig, der iblandt os kaldes til at arbejde med Monarken, naar de kjende vor Tilstand og vore Mangler, og ere modige nok for ikke at standses ved Frygt for Døden og Uvind.

Saa tænkte jeg dette og mere ved Bladet fra Subm. Ei paa Personer, men paa Ting

har jeg vildet agte. Og spørger da Noget, hvi jeg skrev hen, det jeg tænkte? Nu saa er Svaret her: at det syntes mig hæderligt, at det er mig lysteligt, som Menneske og som Borger, at tale paa Menneskets og Borgerens Rettigheder. Derfor saae jeg med Harm, det kunde hedde blandt os, maaffee hedde blandt Fremmede: vi Danske sandt det vidunderligt, naar ikke enhver, der nærmede sig til Tronen, enten stammede af Forbauselse, eller vilde gjøre sig sød ved Emigrerens glatte og kunstige Sprog. Det dadle nu hvo der vil! og han dadle maaffee baade Hensigt og Arbejde. Jeg er fast gammel under Maanen, jeg har som en Tænkende vandsdret om, jeg har Erfaring, og hvor skulde jeg da falde i Forundring over at mishage, naar jeg taler frit, og naar jeg taler saa, at man troer ikke Enhver kunde have talet bedre. Et dette er mig synderligt, men saa blev det for mig, om det Rette, det Sande, det Fri, det der adler Mennesket, ej strax sandt Nogles, og siden Manges Bifald. Dig, Suhm! være dette til Advarsel, isald du, maaffee mindre end Manden der skriver her, er vant til at lide Dadleres

Angreb, saa finder det selvsomt, at og redeligste Hensigt, den at tale for Dyden, for Staten, for Folket, ej lægger Stumhed paa Alvind.

Og saa eet Ord endnu til hvo der hører mig: det maatte jeg da vide vel og nøje bestemt, hvorfor Suhm mishager. Er det fordi han er frimodig? Er det fordi han taler imod de seneste Dages Fejl? Nu i disse Henseender behøver han ingen Forsvar. Men han lader Bladet trykke, og Fremmede læse det. Vel gjorde han, thi saa høres dog dette fra os til Vidnesbyrd, at vi tænke som fri Mænd. Skidne og stinkende, og usfelt sammensatte Blade løbe noksom om iblandt os; men hvad meget andet have vi? og end ikke i de offentlige Tidender findes indførte saadanne Beretninger, at Europa deri kan kjende den tænkende, den om Sagen kyndige, den hverken til een eller anden Side hengende danske Fortæller a). I øvrigt, hvor er Urigtighed hos Suhm? Hvor er eet uærbødigt Ord mod Kongen og Kongens Hus? Hvor er eet Træk, der vanærer Folket? Hvor eet Raad til Haardhed?

a) Dette var skrevet før en vis Beretning om Tilbragelsen paa den 17de Januar var indført i Avisen. Forfatterens Anmærkning.

Hvor, endog kun Stogge af at han vil gjøre et Chaos af de seneste Indretninger? Men Suhm har adspurgt sin Følelse, har ilet med Pennen, har villet opvække Folket, har ønsket at Fremmede vidste, hvor blittert det er for den Danske at see sig og Medborgere vanæret. Ja det har han gjort, og hvad gjøre de Andre der stride imod Manden? Skal jeg sige det her igjen? Nu saa skrev jeg ilde, efterdi jeg ej har overbevist.

III.

Til mine Landsmænd og Medborgere

de Danske, Norske, og Holstenere.

Dette er Titelen paa en Pjece paa to Ark, der udkom fra Steins Bogtrykkeri 1772. Den optrykkes paa ny efter et Exemplar, som af Suhm selv er gennemgaaet og rettet, da han agtede at lade den oplægge paa ny. At han siden blev anderledes tilfands, og hverken lod dette Skrift eller Brevet til Kongen optages i den poulenske Samling af sine Smaa skrifter, var uden tvivl en Folge af, at han gik frem med Tidene, og altsaa i sine senere Dage ansaae adskillige Personer og Omstaendigheder fra en ganske anden Synspunct, end som han havde seet dem fra for en Snes Aar siden.

Kjære Landsmand
og
Medborger!

Jeg har ofte overbejlet hos mig selv den Nød og Elendighed, som vi alle vare bestodde udi i aarvigtige Aar, og den Lyksalighed, som vi derimod nyde i Aar, og med rette kunne haabe at ville mere og mere tiltage. Mit Hjerte er saa opfyldt heraf, at jeg umulig kan lade mig nøje med at meddele til mine Venner og Bekjendtere mine Tanker herom, men jeg maa endeligen give dem tilkjende for Eder Alle. Ikke at I behøve Nogens Underviisning for at indsee dette, eller Opmuntring til at føle det, nej dertil ere I alt for klare seende og følende og retskafne; men jeg gjør dette alene, fordi det er mig umuligt længere at kunne følge min Glæde, og fordi at ikke alle gjøre sig dog just alle de samme Betragtninger, hvorvel de alle gjøre sig dem gode og prise Himmelen for den vnskelige Forandring, og endeligen

fordi jeg ønsker og haaber herved at bringe flere til videre at udføre disse Tanker, og med en heldigere Men at forestille dem.

Vende vi da Tankerne til vor Tilstand i Sjor, og, som billigt, først betragte Religionen, der er det ypperste Gode, hvor foragtet finde vi den at have været? De som skulde være Mennesker for andre, saaes sjelden eller aldrig i Guds Hus, og opførte sig der med liden Anstændighed. Man lod haant over Præsterne, man talte offentligen ilde om Religionen. Man opførte Skuespil paa Sabbathen, hvilket sidste i de fleste protestantiske Lande ansees for uanstændigt, og stridende mod Guds Ord, og derfor handlede de heri upolitisk og uforsigtig. Og hvorledes vare Søderne beskafte? Man tillod al usømmelig Frihed og Utugt. Ved falske Forestillinger misbrugte man Kongens Fortrolighed, og fik den skjændige Forordning udkædet, at det maatte være Horkælen tilladt at ægte den gifte Kone, som han havde bedrevet Hor med. Det være Forsynet, som holdt den tilbage fra at blive kundgjort i Kongerigerne, saa at Hertugdømmene alene nødde denne usle Frihed. Da Menneskets Hjerte er af Naturen fordærvet, hvorledes mene I vel at det vilde have om nogle Aarsfeet ud med Enighed og Trofasthed i Familierne, om denne Forordning havde staaet noget længe ved Magt. Hvortil sigtede vel den Anstalt, at

Politiet maatte ej gjøre Undersøgning i noget Hus i Kjøbenhavn, hvorved Utugt og Tyveri opmuntredes, hvilken sidste Last man desuden ved mange andre Anstalter gav Tsjlen. Derfor nogen af Eder skulde være ukyndig om Hensigten heraf, da vil jeg sige Eder den. Man tænkte, Mennesket elsker Frihed, ja Selvraadighed, af Naturen er han tilbøjelig til Vellyst, som gjør ham utugtig, og derhos mild og medynksom imod Tyve, og saadanne der ej begaa Laster, hvorved Blod udoses; og herover indbildte man sig herved at faae Mængden paa sin Side, og at formaa den til at lukke Døren til over Ens andre Foretagender. Man vilde dnyse den i Svavn ved slig Frihed, ved Skuespil, ved at give stegte Oyer til Pris, ved Penges Udskælfelse, ved Brøds Uddelelse, ved Drukkefriheden, ved den fri Spadseregang i Rosenborger Hauge, ved Dystrenden, og ved mange andre slige Ting, som dels i sig selv ere gode, dels uskyldige, men hvori ved man just paa den Tid tænkte at naae sine Hensigter. Men man fejlede, thi endskjønt jeg ikke kan sige, hvor gjerne jeg end vilde, Eder alle mine kjære Landsmænd og Medborgere fri for lastefulde Tilbøjeligheder, saa følte I dog Stammen og Synden, I undsaa Eder selv ved at begaa den, og I vilde ikke, at den ved Love skulde offentligen tillades. Og heraf kom ogsaa meget Eders heftige Glæde den syttende Januari.

og Nøgles derpaa følgende ubesindige, ja nedrige Opførsel, ved at ville tjene Gud med Hænder og Fødder, og ved at ville afstraffe dem, som det alene tilkommer Overigheden at afstraffe.

Men de, som da regjerte, havde desuden den Hensigt ved den utilladelige Frihed, som de gavede, at retfærdiggjøre deres eget Forhold, og at gjøre den lovmæssig. Jeg er vis paa, at enhver af Eder grues ved at tænke paa den Udfærd, som han saae til Hove, paa Bal, paa Skuespil. Riget var vanæret, Folket foragtet, og dets Ulykke beredt endog for den følgende Tid; dets Sæder traadde under Fødder; Dyden blev belæst, og de mest ublu Fruentimmer bleve trukne frem for andre, hvorimod de anstændige bleve paa alle optænkelige Maader forhaanede. Man skammede sig ved at være Dvinde, og søgte i alle Ting at ligne det mandige Køn. Men det er best at lade Forhængen falde ned for saadanne Skændsler, der bør begraves i et evigt Mørke, men som, i Fald det behøves og fordres, kan bevises paa en uimodsigelig Maade.

Hvad Vre har man for Folket? Jo, man udfærdte Befalinger i et Sprog, i det tydske, som det ej forstod. Grev Struensee, som skulde være den øverste, eller rettere den eneste Minister, forstod ej Dansk, da han kom til denne høje Værdighed; nu, dette kan undskyldes, hvorvel at tragte efter at regjere et Folk, hvis

Sprog, og sælgelig Lov og Skikke, man ej forstaaer, dog neppe kan undskyldes; men han lagde sig siden ikke heller efter vort Sprog, ja han foragtede det aabenbare; hvorledes! dette rimer sig med hans gode Hensigter, som han ideligen i sin Ulykke raabede paa, er vanskeligt at begribe; thi naar man vil naa Maalet, maa man og gribe til Midlerne, naar man vil vel regjere et Folk, maa man og kjende dets Sprog Lov og Skikke. Men han kjendte saalidet til vort Sprog, at man maatte oversætte paa Tydske de Memorialer, som bleve indgivne til ham paa Dansk, og det danske Cancelli maatte lade paa Dansk oversætte de kongelige Befalinger, som det fik paa Tydske, at de Danske ikke skulde tænke at de vare blevne underbøngne af de Tydske; thi hvor intet Sprog er, er ikke heller noget selvstændigt Folk. Om en vis from dansk Herre sagde bemeldte Greve: Was will der dumme Däne thun? Den Ridhæder han viste for at fordærve Sæderne og at gjøre os til et Folk af blodagtige og fejge Keltringer, viser og hvad Vre han bar for Folket.

Men hvorledes forestode han og hans Medhjælpere Staten i andre Maader? Jo! først arbejdede han længe paa, at tilintetgjøre den gode Forstaaelse, som herskede imellem os og Rusland, og som er begge Stater saa gavnlig. Dog maa jeg herudi lade ham vederfares den

Net, at han i de tvende sidste Maaneder af sit Ministerskab syntes at have forandret Tanker herudi, uvisst af hvad Aarsag. Dernæst affatte han pludseligen ej alene enkelte Embedsmænd, men endog hele Collegier, uden Lov og Dom; og derudi vare tilforladeligen mange indsigtsfulde og redelige Mænd. Norge savnede sin Venzon, Kammeret sin Schack, Conseillet sin Bernstorff og Thott; og hvad vil jeg tale om Conseillet: det blev jo rent affkaffet, under det Navn at Kongen skulde regjere ene, ligesom den mest oplyste Konge ej behøver Raadgivere; thi andet ere jo Conseille: herrerne intet. Men kort efter lod Struensee give til sig alene en ganske uhyr Magt i vort Danmark, større end det hele Consejl nogenstunde havde haft, og en Magt som desuden aabenbare stred imod Kongeloven. Hvo seer i alt dette ikke et snedigt Anlæg, som sigtede til endda langt højere Ting! Vel sandt, at han om dette ej er bleven oversbevist, eftersom vore milde Love ej tillade at bruge pinlig Forhør, og han paa Friderichsberg havde opbrændt utallige Brevskaber, da Bulderen var med Livbagten.

Ikke nægter jeg, at der jo var noget Godt i endel af de Forandringer, som Struensee gjorde, og at han traf en og anden fortjent Mand frem for Lyset; thi det traf sig at han undertiden spurgte fornuftige Mænd til Raads.

Men saa er det dog vist, at Consejlets Affkaffelse var hel skadeligt; at Magistratens Affkaffelse var voldsom; at man nok kunde have ladet sig nøje med at bringe Vassenhuset til sin Stiftelses Djemærke, og ej have rent ophævet det, allers helst man ej sørgede godt for mange af de unge Piger, som derfra bleve udstødte, og hvilke bleve et Bytte for Bellyst; at Friderichs: Hospital blev forandret til Borgernes Fornærmelse; at man raabte paa Sparommelighed, og ogsaa satte den i Verk i nogle Ting, som i Kongens Kjøkken og Kjelder og Stalde, hvorved mange Juds fødte bleve brødløse, og derimod anvendte aarsligen 120000 Rdlr. paa Skuespil, for at føde Fremmede, som man gjerne kunde undvære, og lod give til sig selv, og sin Ven Grev Brandt, 60000 Rdlr. til hver, hvilket var mere end nok i en Regjering af eet Aar, og vist vilde have blevet langt mere, og anseeligen tiltaget, dersom deres Regimente havde varet længere. Og dessuden saa skede alle disse Forandringer saa hastig, at Landet fik ej Tid til at puste, at alting blev opfyldt med Skræk og Frygt for det Tilkommende, at enhver Embedsmænd indskrænkede sig, og turde hverken sælge eller købe, og de Affatte forlode Kjøbenhavn; hvorover Gaardene stode der ledige, og alting tabte sin Pris. Dette forarsagede, at de Ukyndige, som i Førstningen havde glædet sig over nogle af de Stores

Fald, ved at staae i den falske Tanke, at Alting vilde blive godt, naar de kun vare borte, som de indbildte sig at gjøre dyr Tid, og at være Narfag i deres Fattigdom; at de samme, siger jeg, nu for sildig indfaa deres Daarlighed, da der var intet for dem at fortjene, og derover Hungeren nu mere plagede dem end tilforn. Nej, ere Alle lige, og Alle derfor ogsaa Staaere, saa ere ogsaa Alle elendige, derfor er det nødvendigt at store og rige Folk maa være til, som kan sætte de mindre formuende i Arbejde.

Men nu vilde vi og betragte Grev Struensees Person, og paa hvad Maade han kom til sin høje Værdighed. Han var af maadelig Herkomst, og fød Fremmed, hvorvel hans brave Fader nu tjener vor Konge. Og dette er ingen Skam for ham. Schulin var og Fremmed. Han steg meget hastig fra Doctor i Medicinen til den højeste Værdighed. Schulin steg og hastig, men langt fra ej saa hastig. Men Struensee var ej bekjendt for andet end en ryggesløs Doctor, og alene berømt for at forføre Fruentimmer. Schulin var derimod en skikkelig Student, som vel havde anlagt sin Tid, med Vre undervist unge Herrer, ved at opholde sig endel Aar hos os og at beklæde adskillige Embeder gjort sig Lands dets Tilstand og Sprog bekjendt, og dulig til det meget store Embede, som han siden i nogle Aar forestod saaledes, at hans Navn endnu er i

Betsignelse hos os, saa at Ingen skal med Billedlighed beskylde de Danske eller Norske for at hade de Fremmede, der ved udmærkede Fortjenester bane sig Vej til stor Lykke hos os. Desuden lod Schulin, som en indfød Lydsk, sig nøje med, at forestaa det Lydsk Cancelli og de udenlandske Sager; hvorimod Struensee vilde være Alt i Alt, og uden at forstaa Dansk, og uden at kjende Danmark eller Norge, dog forestaa begge. Ingen Under derfor, om En der var fremmed, af maadelig Stand, af ringe Indsigter, af beskjendtlig Dyrkelse, en der var stolt, haard, som tog fra Alle og berigede sig selv, som offentlig foragtede Nationen, som ej kunde, og ej vilde lære dets Sprog, som tilspærrede Udgangen for Alle, der ej vare hans Creature, til Kongen, og som endeligen paa saa fræk ublu og skammelig en Maade, hvilken er bekjendt for Alle, og som jeg blues ved at beskrive, havde med en utrolig Hast svinget sig til Vrens Top, ingen Under, siger jeg, om saadan En ej var elsket. Alt affke ham er ej Uret, men billig Fortrydelse og Hevn. Jeg fremkalder Eder her, alle I Folk i Europa, om nogen af Eder vilde villigen taale fligt, og bøje Halsen under saadant Nag. I vilde vist kalde hvert Folk, som fandt sig herudi, et lumpent og fejgt Folk, og I vilde ej kalde den barbarisk, som affstraffede saadant Uhyre. Hvad Karl Grev Struensee var i sin

Belmagt, kan best sees deraf, at hans egen Staldbroder Grev Brandt sagde i et Skrift til ham, lige i Djnene: „J finde Behag i at Altting skal skjelbe for Jer.“ Naar hans udvalgte Ven, som han stedse delede Byttet med, maatte skrive saaledes om ham, hvad havde da Andre vel Aarsag til at tænke om ham? Men ligesaa stolt overmodig og haard, som Grev Struensee var i sin Belmagt, saa at han paa Vejen aldrig hilste Nogen, ved Af- og Paaklædning overfusede og slog sine Betjentere, og truede med at lade dem sætte fast, saa feig og frygtagtig var han derimod, efter Tyranners Vis, i nogen paakommende Fare. Det viste han, da Sommermandene vare ude paa Hirschholm, og da Livvagten gjorde Opstand.

Men vil Nogen sige, det Onde han gjorde, strakte sig ej meget uden for Kjøbenhavn. Sandt nok i visse Maader, thi hans Regjering varede dertil alt for kort. Ellers var det afgjort, at de samme Forandringer, som vare skede i Hovedstaden i Kettens Pleje, skulde og have Sted i Norge og i Provincerne, maaske gode i sig selv, men maatte blive onde dels ved den voldomme og pludselige Maade, hvorpaa de bleve satte i Verk, og dels ved det endel fortjente Mænd bleve affatte; thi Grev Struensee havde en forunderlig Beqvæmhed til at bedærve endog sine gode Gjærninger, og til at gjøre sig forhadet.

Hans Broder, en Mand af store Kundskaber og Indsigter, havde han allerede kaldet ind, og betroet det tydske Kammer, og hvis hans Fald havde imedens ej indtruffet, saa skulde han have forestaaet alle vore Financer, og det uden at kunne Dansk, og folgelig uden til Grunde at kjende vore Indretninger. Men det havde ej blevet derved, thi en hel Skare af Tydske var desuden forskrevet hid ind, som skulde undes Sted baade i geistlige og verdslige Embeder, saavel i Kjøbenhavn, som i Sorø, til liden Glæde for Landets egne Børn; ja man tænkte paa en Forordning, hvorved det danske Sprog skulde affattes i begge Riger, og det tydske derimod indføres, baade i Love, Forordninger, Memorialer, offentlige Skrifter, Prædikener, Undervisning i Skoler og paa Academiet. Jeg kan tænke for endog at udrydde Hukommelsen af det danske og norske Navn. Og saadan skal skulde man agte og elske, saadan Mand skal roses for Indsigter, og siges at have været en stor Geist! Ej misunder jeg ham hans Salighed, som Past. Münters smukke Beretning om hans Omvendelse giver Haab til at tro; thi hvad kan vel være ønskeligere end at faa alle fornuftige Skabninger i det glade Himmerig; jeg elsker derfor og den ydmygede den omvendte Struensee, men jeg hader derimod den ophøjede, den omvendte Struensee, i det mindste hans Gjern

ninger, og hans Omvendelse kan ej hos os tilintetgjøre det Onde, og dets slemme Følger, som han har været Aarsag i.

Nu haver jeg betragtet det sørgelige Optrin; nu maa jeg betragte det Glædelige. Hvor behageligt er det da, at see de Højeste i Landet foregaa de andre med et got Exempel ved flittig at besøge Kirken, ved at vise den tilbørlige Erbødighed for Guds Ord, og den sømmelige Agt for Gæstligheden! Hvor henrykkende er det at see Kongens højeste Person omgivet af værdige Personer; at overveje Enigheden i den kongelige Familie, og see Kongen i Selskab med hans Moder og Broder, som forhen ved de onde Folk, som da regjerede, vare næsten betagne al Samvæm med ham! Nu høres ej mere ublu Snak og bespottelige Ord til Høve; nu bramme ej frække Fruentimmer der, saadanne som havde sat al Blusel tilside; nu vanæres ej Sabbathen; nu forundes ej liderlige Personer Skyts og Naas destegn; Utugt og Tyveri hemmes. Og dog nyder Enhver al sømmelig Frihed og Fornøjelse. Enhver kan spadserere i de kongelige Gauger, og de Indeluffer i Rosenborger Hauge, som forhen havde ved Gartnerens Sørsindighed staaet tilsluttede, og bleve aabnede i Struensees Tid, de staa endnu aabne for alle. Hvo der elsker Skuespil og Bal, kan endnu nyde sin Fornøjelse, thi de milde og vise kongelige Personer indsee hel vel,

at den sande Gudstjeneste ej bestaaer i et surseende Væsen, og i et bedrøvet Liv, men i at nøje holde sig fra de Ting, som Gud haver forbudt, og derimod at udøve de Ting, som han haver befalet, nemlig at dele Almisser ud, at sørge for de Syge, og at behandle alle lemsfældigen. De tvende første Poster udøves flittigen af dem, saavidt den flette Tilstand af den offentlige Skat det vil tillade, endstjont de ej rose sig deraf, eller lade det udbasune. Og det sidste have vi utallige Beviser paa; endog den groveste Misdæder, Struensee, blev behandlet med al den Lemfældighed, som hans Forbrydelse og Tingens Natur tillod; man gav ham, som billigt, Tid til at forsvare sig, Tid til at omvende sig, og til den Ende udsøgte saavel Advocat, som Præst til ham, der ere bekendte for deres Redelighed Ridtjerhed og Indsigt. Man beskikkede de lærdeste og beste Mænd i det ganske Land til hans Dommere, tagne af alle Collegier, da man for Sagens Langvarighed ej kunde lade ham domme af Højesteret alene, thi det var jo ikke billigt, at alle Andre skulde for hans Skyld i saa lang Tid have mistet Rettens Pleje; men dog vare adskillige af Højesteret, og deriblant dens Justitiarius, iblant hans Dommere. Vel sandt, at pinligt Forhør er aflagt hos os, men sandelig havde man kunnet undskylde, ja tillade det i noget Tilfælde, saa havde det

været i dette; men man vilde undgaae al Skik af Vold og Overilelse, og derfor brugtes det ikke. Og de Andre mindre skyldige, med hvor megen Lemfældighed ere de ikke blevne behandlet! de ere alle blevne, undtagen een, satte paa fri Fod, og aflagde med Pensioner. Naar de som have forseet sig behandles saaledes, hvad kan da de, som gjøre vel, ej love sig! Vel veed jeg, at nogle faa af Eder have i en god Mening ej været forsøjede med, at man i Statens pengeløse Tilstand haver givet Pensioner til disse Ulykkelige, ligesom og til nogle andre, som siden ere afgangne; men naar I betænke de ansættelige Embeder, som disse Personer have beklædt det, de Tjenester, som de tildels have gjort, den Straf, som de have lidet ved overgangne Skam, Fængsel, Værdighedens Forlis, og Tab i Gage, saa indsee I vel selv, at det er menneskeligt, at unde dem Noget at leve af, som man under Liv og Frihed, og at alle andre Betragtninger bør vige for Billighed, og at det er herligt, naar Mildhed kan udøves uden Statens Fare.

Lader os nu og betragte, hvorledes Staten i andre Maader regjeres siden den 17 Januarii. Man haver kaldet nogle faa Store tilbage, som efter Alles Tilskaaelse ere de dueligste, som derhos ere Indfødte, og man haver givet dem en Gage, vel ej nær saa stor som forhen,

men dog saadan som de kan og bør komme ud med, og som Landets Tilstand kan taale; og herudi haver man jo da i alle Maader sørgt for Statens Beste. Man haver altsaa kaldet nogle af Adelen tilbage, men ej alle, og derved vist, at man er ingen Fiende af dulige og retfærdige Adelsmænd, hvilket vilde være uretfærdigt og daarligt, men at man tilligemed er ej blindt hengivet til Adelen, og at man ikke vil lade den faae alt for stor Indflydelse, da det er en bestemt Sag, at af alle Slags Regjeringer er den pure adelige den stætteste og haaeste. Man gaaer med største Langsomhed og Betænksomhed, tvende uadskillige Ting, til Veers i at forandre Indretningerne af Collegierne, ja endog at udsætte Personer af dem, som vare indrettede og indsatte i Struensees Tid. Og mon Noget skulde være saa daarlig og fremfusende at puffe, at man vilde fare hermed ligesaa hastig og voldsom frem, som hin ulykkelige Greve og lidet statskloge Minister? jeg kan ikke tro det, thi hvad som lidet overlægges, maa og hastig ændres, og hvad Virkning hastige Forandringer tilvejebringe i Staten; det have vi i nogle Aar haft bedrøvelige Prøver paa; Alting bliver da uvist, valgende, maa stedse omgjøres, Skræk bespænder Embedsmænd; de forrette altsaa deres Sager ilde, de blive ej saa længe i Embederne, at de kunne blive kyndige i dem, og

huad lider ikke derved Statens Belfærd, Rets-
tens Pleje, og de Fattiges Bæste! Nej, have I
nogen Skjønksomhed og Indsigt, og jeg veed at
I besidde megen, værdige Landsmænd! saa er-
kjender fornemmeligen den store Forskjel mellem
forrige og nærværende Regjering, deri, at Al-
ting nu vel overlægges, at man ej vil fornærme
Nogen, at Saa egentligen affattes, men kun for-
sigtiges, og at de Saa, som for gyldige Aarsager
affattes, bekomme fornøden, ja undertiden ri-
gelig Underholdning. Hvilken Vold, ja Gru-
somhed, øvedes derimod under den forrige Re-
gjering! I fandt det, sukkede, og ønskede at
Himlen vilde forandre Alting til det Bæste. Him-
len har nu gjort det, og kastet et naadigt Die
til os, værder derfor glade, takker den, elsker
Eders Befriere, og haver en uindskrænket For-
trolighed til dem. Men Liden falder lang for
dem med Uret Affatte! — Hertil svarer jeg: Nogle
ere allerede indsatte igjen, og Andre blive det
vist inden søje Tid. D at Omstændighederne,
og Statens Gjeld tillod det, saa vist som vor
allernaadigste Konge ej vilde, at nogen Under-
saat skulde klage eller være misfornøjet. Men er
det billigt at indsatte brave forurettede Betjen-
tere, saa er det ligesaa billigt ikke at affatte
brave Mænd, alene fordi Struensee haver ind-
sat dem, og saadanne findes der ganske vist
mange. Fremfusenhed og Vold kunne i nogle

Maaneder bringe saa meget af Lave og i Uorden,
som Forsigtighed, Overlæg, Billighed behøve
lang Tid til at sætte igjen i Stand. Langsom-
heden af visse Sjæls Vending er altsaa ej Regjer-
ringens Skyld, men Skylden ligger i Sagens
egen Natur, og hos dem, som nyligen ved de-
res Voldsomhed have bragt Alting i Forvirring.
Naar et Menneskes Legeme er rent i Grund og
Sund fordærvet, saa er en hastig Cur ej mulig,
og skulde det end synes hastig at komme sig, saa
vilde det dog kun være en falsk Cur, og det i
kort Tid blive med saadant Legeme værre end for-
hen. Man kan hastig tænke, men der behøves
lang Tid til at sætte i Verk.

Nogle saa Personer i Collegierne ere bleve-
derfra foraffedigede, fordi man troede, at de
ej vare paa deres rette Sted; men paa hvilken
Maade? Har man rent affat dem, som Stru-
ensee gjorde? Har man enten givet dem slet in-
tet, eller saare lidet at leve af? Nej, man ha-
ver betroet dem andre vigtige Embeder igjen,
saa at de have Aarsag at være fornøjede. Og
hvad bør mere opvække og vedligeholde vor For-
trolighed til nærværende Regjering, end saadan
Mildhed og Lemfældighed? Med Junii Maa-
nedes Udgang var den Tilladelse til Ende, som
Struensee havde udvirket, at fremmed Korn
maatte indføres til Danmark. Paa det En-
hver kunde vide dette, saa gjorde man det ved en

offentlig Forordning bekendt. Det eneste som Danmark næsten har at udføre er Korn; skal Landmanden og Bonden leve, og Staten ej rent forgaa, saa maa Kornpriserne ej blive alt for lave; thi ellers har Bonden intet for sit Arbejde. Men saasnart Regjeringen mærkede, at Kornet steg noget for højt, strax tillod det fri Indførsel imod en taalelig Afgift, thi det er billigt, ja nyttigt for Landet, at vort eget Korn, og vor egen Bonde, bør have nogen Fordel frem for fremmed Korn og fremmed Bonde. Regjeringen elsker Borgeren og Bonden lige, thi de ere begge dens Undersaatter og Børn. Borgeren bør ej, ved at paastaa alt for lette Priser, forarme Bonden, og Bonden ligelædes ej heller Borgeren ved at kræve alt for lette Priser af ham. Men vil Noget indvende: godt Kjøb er dog en herlig Ting; Jeg svarer, det er endnu herligere intet at betale, — men er saadant muligt? Naar Borgeren vil, at Bonden skal sælge sine Vare for saa godt som intet, saa bør han og sælge sine ligeledes til Bonden, og mon han vil det, og hvad vinder han da derved? Det er billigt, at Alle arbejder, og at Enhver nyder skikkelig Betaling for sit Arbejde, og at den, som ikke vil arbejde, ikke heller øder.

Norge plages med dyr Tid; Regjeringen sender Korn did op: Ej saa meget, som den gjerne vilde, men saa meget som den kan afsted-

bringe. Extra-Skatten trykker bemeldte Rige; Regjeringen forbyder at udpante Noget hos de Fattige, og jeg er vis paa, at den af al Magt stræber efter rent at ophæve bemeldte Skat; men da Statens Gjæld er der, og det er af en uomgjængelig Billighed og Fornødenhed at betale den, siden Staten virkelig har oppebaaret Pengene, saa kan den Skat ej ophæves uden ved at indføre en anden, men som dog bliver mere lige uddelt, og ej saa trykkende for Almuen.

Udi Struensees Tid udkom en Hovers Forordning, for at bestemme Bondens Hoveri, hvilket var billigt; men som Alting skede overhænde og i en Hast, saa gjorde man denne Forordning almindelig for det hele Land, da dog hver Province, og hvert Stift udfordrer sin; og hermed er man nu i Begreb, og viser derved, at man ej vil kuldkafe Ting fordi Struensee har gjort dem, eller ladet dem gjøre, men alene fordi de ere ilde gjorte. Og hvad nyttigt haver man forandret, som er bleven indført i hans Tid? Endda staaer Trykkesfriheden, og da vor nærværende Regjering er fløg og billig, saa bliver den vist altid staaende, thi den beforder Videnskaberne, den gjør at et Folk føler sig, den giver Frihed, Styrke og Rigtighed i Tankerne, den lægger Sandheden for Dagen, og hvi skulde reisningsdige og fløge Mænd frygte for at deres Opsæt bliver offentlig underføgt ja dadlet, naar en

Struensee ej haver frygtet derfor; nej, saadan nedrig og seig Tanke kan ikke komme op i edle Gemytter. Vel sandt, at ved Trykke-Friheden befordres ogsaa sletts og ondskabsfulde Skrifter, men de forgaa af sig selv, naar man kun ikke gjør dem den Være at forbyde dem. Endnu staaer Stads-Retten, og da alle Upartiske indsee dens Rytte til Processers Aftortelse, saa bliver den vist ved Magt. Struensee affskaffede Livguar-derne til Hest og Gods, for ingen Indfødde at have om Kongen, og just denne Aarsag har igjen oprettet dem, som billigt.

Overdaad haver længe, som en tærende Feber, udtømmet vor Mark; tænk! Kjøbenhavn haver i ti Aar hvert Aar ført for tolv Lønder Guld flere Vare ind end ud; nu er man i Begreb med ved vise Anstalter at sætte den de billige Grændser. Sandt nok, kunde man igjen føre ud til Fremmede de Vare, som man førte ind, da skadede det ikke, at mange Vare indførtes; men da der hører Tid til saadan udbredet og fordelagtig Handel, saa maa man tænke paa det, som nu er nødvendigt, og redde Staten fra sin visse Undergang ved en klog og statsmæssig Sparommelighed. Ingen sig mig, at man ej haver Bevis paa, at nogen Stat er bleven mægtig herved; man betragte kun Holland; den haver samme Styrke af sin vise Sparommelighed, som af sin udstrakte Handel.

Kronprindsen, Landets Haab, blev, under Paaskud at faae et hærdet Legeme, opfødt paa en vild Maade, der skadede baade Sjæl og Legeme, og vilde i Fremtiden have frembragt de skadeligste Følger; man havde foresat sig ej at lade ham lære Noget, og ingen Undervisning nyde, førend han var kommet noget til Alder, og agtede, paa saa dyrebar en Person at forsøge Rousseaus Opfostringsmaade. Alt dette er nu bleven forandret, og han opfores anstændigen. Ved Guds Betsignelse kan man derfor nu i Fremtiden i ham haabe en Titus.

Værdige Landsmænd! alt dette nu Dregede bør gibe Eder den største Fortrolighed til Regjeringen. Betragte I Statsraadet, da finde I det besat med lutter Indfødte, og den første deraf er Kongens Broder, en Prinds, som fra sin Ungdom af haver ved sin Flittighed, Aldarsdighed, Altpaagivenhed, Ustraffelighed i Sæder, givet Eder den største Forhaabning om sig. Og mon han nu haver bedraget Eders Haab? er han ikke den samme? Hans kloge Opførelse i Statsraadet kan det hele Statsraad og Collegiis Herrer bevidne. Han gaaer sildig til Sengs, og staaer tidlig op, saasom han idelig er i Begreb med at læse og skrive, ej til sin egen Fornøjelse, men til Rigets Bæste, for at gjøre sig dets Sager bekendte. Med hvad Omhu han antager sig Norges, ja alle Provindsernes Vel,

kan Rentekammeret som og de øvrige Collegier best vidne. Og hvorledes kunde han blive anderledes, da han er opfød under saa vis og mild en Moders Øjne, som Juliana Maria, en Dronning, hvis Glæde det er at gjøre Gode, som elsker vort Fædreland, som aldrig haver blandet sig i Noget hende uvedkommende, men stedse udøvet de stille Dyder og Pligter, været god Moder, god Vægtfælle, god Husmoder, aldrig mænget sig i Regjeringens Sager, saa længe hendes Herre levede, ja aldrig trinet frem paa Skuepladsen, førend den 17 Januarii, da det kongelige Huses Ære, og Landets Nød tvang hende dertil. — At Sandhed fører her og i alt hvad jeg har skrevet, min Ven, veed den Gud, som kjender Alles Hjerter, det kan alle Kongens Undersaatter eenstemmigen bevidne, og det kan Ingen nægte uden alene de, der enten drives af egen Fordel, af Ondskab, eller af forudfattede Meninger. Og Fordel venter jeg mig ikke hers af, da jeg er ubekjendt, og om jeg var bekjendt, da er jeg vis paa, at Ingen vilde nægte mig det Vidnesbyrd, at jeg aldrig haver søgt nogen egen Fordel. Kjærlighed til Sandhed, til Fædrelandet, og til det kongelige Hus, driver mig alene; desuden forbindes jeg ikke alene, som en fød Undersaat til at elske alle de Lande, der lyde under Kongens Scepter, men jeg haver desuden ogsaa flere Aarsager til at elske dem,

thi min Slægt er fra Norge, selv er jeg fød i Holsten, og nu bosiddende i Danmark, saa at jeg derfor haver Del i dem alle *).

Men før nu at indbefatte i et kort Begreb Alt hvad jeg forhen haver sagt, saa herskede under Struensees Foragt for Religionen, Uorden, Utugt, Vold, Frygt, Usikkerhed, Standselse i de fleste Næringsveje, Majestædens Tilfidsættelse, Haanhed over Folket og Kongehuset; nu derimod Verbødighed for Religionen, Orden, anstændige Sæder, Sikkerhed, Forbedring i Næringsvejene, Love, Agt for Folket og for Majestæten. Elskeligste Landsmand! rejser med en upartisk Vægtstaalet alt Dette, og vælger da selv, under hvilken Regjering det er best at leve. Hvad mene I vel, at der havde blevet af os om den forrige Regjering havde endnu staaet eet Aar? og hvad Tillid og Kjærlighed bør I ej have til den nærværende, og hvilket Haab om det Gode der endnu vil skee, da saa meget er Eder vedersfaret i saa kort en Tid? Kjære Danmark! Elskelige Norge! O I Fyrstendomme, og alle Kongens Lande, I som ligge mig samtligen om Hjertet, I som Alle elskes uden Forskjel af Kongen, Kongehuset, Regjeringen; jeg veed, at I elske dem, at I med et uopløseligt Bånd ere

* Dette sidste skrev jeg for at skule min Person, thi ellers er min Slægt fra Holsten og fra Nøgen, og jeg fød og bosiddende i Kiøbenhavn.

forbundne til dem; see Kongen, see Juliane, see Friderich elske Eder: sørge for Eders Vel. Nu saa sværger da en Eed; før skal alting gaa til Grunde, før Danst, Norst og Holstener ej være til, førend vi ville taale mindste Skaar i vor Lyksalighed, i den Indretning som nu er, eller tilstæde, at de forrige onde Dage skulle kaldes tilbage.

Mægtige Gud, du som af Ewigbed haver seet hvad som skal skee, læg din Velsignelse til dette Forsæt, og lad ingen hemmelig Fiende forstyrre vor Glæde! Bevar Kongen og det ganske Kongehus! Giv os Enighed, og Mod til at fortsætte det Begyndte! Lad os mere agte Ære, Dyd og Lydighed imod dine Love end egen Fordel! Lad os elske hinanden indbyrdes, og tilfidesætte al Riv og Trætte, da skulle vi trykkelig bo under dine Vingers Varetægt, nyde Landets Gode, og intet Ondt skade os. Det skee! Det skee!

IV.

Udkast til en ny Regjeringsform.

Et Fragment.

Dette Project er ogsaa, ligesom de trende foregaaende Nummere, en Følge af den Glæring, som havde bemæret sig alle Gesindter i hine strænfeste revolutionaire Dage. Det har ikke for været trokt, men leveres her efter et temmelig ulækkelig Haandskrift, som Autor et Aars Tid før sin Død overleverede til Udgiveren. Det afgiver et ikke usigtigt Bidrag til sal. Subms politiske Meningers Historie.

Souverainiteten bør sættes paa en fast Fod, saa den ej kan rykkes, og heller intet Indgreb gjøres i Undersaatternes Velfærd. Til den Ende bør alle Gratialia blive i Kongens Magt, men Ingen affættes uden efter Stændernes Samtykke ved Lov og Dom; ingen Skat paalægges uden dem; ingen Hovedforandring gjøres i Landets Deconomie og indvortes Bestyrelse uden dem.

Et Parlament af 48 Personer, samlet i Kjøbenhavn, som efter tre Aars Forløb skulde fornyes, og de samme Personer ej igjen vælges før end efter ni Aar, skulde forestille Stænderne.

Dannemark skulde inddeles i sex Portioner; Kjøbenhavn være den ene, Sjælland den anden, Syen den tredie, hertil regnes Langeland; Derne Lolland, Falster, Møen, Bornholm ic. den fjerde; Aarhus og Aalborg den femte; Ribe og Viborg den sjette. Fyrstendømmene deles i tre Portioner, Slesvig i to, Holsien og Oldensborg i een, saaledes at een Person af de tre

skulde altid være fra det Oldenborgske eller Delmenhorstiske. Norge skulde inddeles i sex. Christiania Stift i to; Christianssand i een; Bergens i een; Trondhjems i to, saaledes at Trondhjems og Romedals Amt skulde bestaa af een, og Nordlandene og Finmarken af een. Island skulde have een. Hver Portion skulde bestaa af tre Personer. Hertil maatte vælges Adelige og Uadelige, saa og Gejflige, dog ingen uden Bisper eller Præster. Ingen maatte vælges paa Landet, uden han havde faste Ejendele, og ingen i Byerne uden han var en anseelig Embedsmand. I hver Portion maatte i det mindste een være fra Landet, og ligeledes een fra Byerne.

Bælgerne skulde være i det Gejflige alle Præster i hver Portion. For Byerne to Deputerede af Magistraten fra hver Bye, og to Borgere af de anseeligste Byer, men af de smaa Byfogden og een Borger. Paa Landet Fogderne, Sorenskriverne, og een Bonde af hvert Fogderi. Christiania Stift skulde inddeles saaledes, at Byerne udgjorde den ene Portion og Landet den anden. Ligeledes skulde Slesvig inddeles.

Paa Island skulde vælges af Syffelmandene, Amtmændene, Fogderne, Bisperne, Præsterne og een Bonde af hvert Syffel. Alting skulde gaa efter de fleste Stemmer. I Danmark og Fyrstendømmene skulde vælges ligesom i Norge, undtagen at paa Landet skulde være een

Herremand af hvert Amt iblant Bælgerne, og i hele Kjøbenhavn den hele Magistrat, og de 32 Mænd, som igjen burde indfattes.

Udi Parlamentet burde i alle almindelige Ting gaa efter de fleste Stemmer og ligeledes i alle vedkommende hver Province, hver Stand for sig. De skulde alle bestaa af Dybsanden, Landstanden og Gejfligstanden. Kom Tvist imellem Portionerne, da skulde alle Provincer i Danmark efter de fleste Stemmer afgjøre Sagen, og ligeledes i Norge ic. Kom Tvist imellem Stænderne i hvert Rige, skulde alle tre Riger, hvorunder jeg forstaaer Fyrstendømmene, afgjøre den efter de fleste Stemmer. Kom Tvist imellem Rigerne, som Gud forbyde, da skulde det tredie Riges Stemme give Udslaget.

Samlingen skulde holdes paa Kongens Palais.

Hver Deputeret skulde aarlig have 500 Rdlr., at udrede af hver Portion. De fra Island og Nordlandene skulde salareres af hele Landets Cassa.

Naar Rogen blev tiltalet paa sit Embede, da skulde Parlamentet træde sammen med Højesteret og dømme tilhobe uden Appel.

I Parlamentet maatte Ingen sættes, som havde Betjening til Hove, eller var i Conseillet. Og blev det befundet, at Rogen af Parlamentet

og Salarium af Hoffet, da maatte hans Vælgere i hvert Rige strax kunne votere ham ud.

Kongen har Magt at affætte sine egne Hofbetjente efter eget Behag.

Conseillet skulle bestaa af otte Personer. Derudi maatte ingen sidde, som havde Forestilling. De skulde conferere med Kongen og tiligemed Parlamentet i at afgjøre Landets almindelige Sager. Intet maatte deri beslattes uden Kongen og Parlamentet vare enige. Alle Ting, som ej vedkomme det Hele og Store, lader Kongen expedere ved Conseillet og Collegierne. Hver Conseils-Minister skulde have 3000 Rdlr. Hoff og Schak skulde sættes deri. Ministeren af de udenlandske Affairer er den eneste af dem der har Forestilling, som bør være deri.

De Artikler om Successionen og den augsburgske Confession staa ved Magt.

Dette bør Kongen nu strax besværges, og siden hver Konge ved Regjeringens Tiltrædelse. Prinds Friderich bør være den første i Conseillet og Stadtholder i Danmark, ligesom Prindsen af Hessen i Hyrstendømmene, og Benzon, der igjen bør indsættes, i Norge.

Magistraten i Byerne og Borgernes For mænd komme sammen, og ved Røglers udvælgelse den ene Repræsentant. De Geistlige i den Porsion, som skal indbegribe al Eskyften indtil møder og i Christiania 16 i Tallet, tiligemed Bispen og Rector, og udvælgelse den geistlige Repræsentant. Den Del af Stiftet, som ligger inde i Landet, samles paa Hedemarken, og handler paa samme Maade, undtagen at Bispen maa og være der tilstede i den geistlige Forsamling. Ligeledes handles i Danmark.

Valget kan i Danmark skee i Juni Maaned. I Norge i Februarii og Martii. Repræsentanterne bør være samlede i Kjøbenhavn til Middelsdag. Alle Valg skee ved Røglers. Der findes nogen at have søgt ved Penge eller anden Fordel at købe sig Stemmer til, være for evig udelukt fra at komme paa noget Valg.

Kongen udgiver strax en Declaration, at han, for at sætte Souveræniteten paa en fast Fod, og bevise den Kjærlighed, han bærer for sine Underfaatter, har besluttet at kalde Stænderne sammen. Dette underskrives ogsaa af Prinds Friderich, at han samtykker dette. Siden ud

gives en nærmere Declaration, hvorudi Stændernes Rettigheder fastsættes, efter Dette og Mære, som efter videre Overlæg kan tillægges fratages og forandres. Denne Declaration underskrives ogsaa af Kongen og Prindsen for dem og deres Arvinger, og bliver en Grundlov.

Naar Stænderne ere samlede, aflægge alle Embedsmænd Borgere og Militien en ny Eed, at de ville vedligeholde Souverainiteten og Regjeringsformen paa den Maade, som den er fastsat i Grundloven, navnlig, at Kongen og alle Friherier den 3dies Desendentere vedblive, efter den Orden, som er fastsat i Kongeloven, at regjere Riget, og det med en Enevolds Magt overdraget dem af Stænderne, og fastsat paa den Maade, som der nu er bestemt i den sidste Grundlov, navnlig at ingen Skatter maa paalægges, ingen Formering eller Forandring skee i Krigshæren til Lands og Vands, ingen Betjent afsættes, uden Stændernes og Kongens overensstemmende Villie, og at disse Stænder foreskilles ved en Samling af 48 Personer, som stændig opholder sig i Kjøbenhavn, og hvilke 48 Personer sidde i 3 Aar,

da de afløses ved andre 48, og saa videre, som kan sees af Grundloven.

En Province eller Portion maa ej udvælge andre end dem, som bo og stadig opholde sig i deres egen Province. Naar Parlamentet skal stæde til Højeste Ret, da udvælger det ved Regler 12 eller 16 af sine Lemmer, at det ej skal Hindres i sine øvrige Forretninger.

Kongen lader ved een eller to af Conseillet proponere i Parlamentet.

Ingen Skatformerung eller Forandring af Milicen eller andre saadanne vigtige Ting maa gjælde inden derom er bleven voteret tre Gange efter hinanden paa adskilte Dage i Parlamentet, og Tingene da alle tre Gange haver saaet de fleste Stemmer. Men har den kun een eller to Gange havt det, da maa den ej igjen proponeres førend efter et Hjerding Aar. Bliver den rent tre Gange efter hinanden afflaet, da maa den ej proponeres førend efter et Aar.

Ingen Parlementslem kan udstædes eller fængsles, uden han overbevises om Beskikkelse. Skulde han forsee sig med usømmelige Dred mod Kongen eller det kongelige Hus, da kan han af

Parlamentet forenet med Højeste Ret dømmes i
Bøder, affattes fra sit andet Embede ic.

Skulde, som Gud forbyde, enten Kongen
eller Parlamentet gjøre Indgreb i hverandres
Rettigheder, da viser Grundloven hvo der har
der forurettet hinanden, og da ere alle Collegier,
Militaire ic. forpligtede til, efter deres Eed, at
holde Grundloven ved Magt.

Ingen Underfaat maa fængsles eller stees
nogen Ulempe, uden efter Lov og Dom. Skee
det enten af Kongen eller Parlamentet, da har
den ene af dem Magt at søge dette rettet paa en
god Maade.

V.

Udsigt over Videnskabernes

og

de smukke Konsters Tilstand

i Danmark og Norge

i Aaret 1771.

Denne Udsigt blev givet paa Frankf. og publicerte den med
der følgende Titel: *Essay sur l'etat present des
Sciences, des belles lettres, et des beaux
arts dans le Danemarck et dans la Norvague.
Par un Anglois, a Fribourg. 1771. 32 S. i lille
Octav.*

Den blev otrykt i *Philiberts Choix de nouveaux
Opuscules. 1771. Tom. III. pag. 27—279.* og ledsaget
med gjendrivende Anmærkninger af da værende *Secretair* (nu
Eustamtmand) *Hellfriedt*. Denne hellfriedts Edition var tillige
særskilt at faae hos *Philibert*, forsynet med sit eget Titelblad,
hvorpaa der kaldtes *nouvelle edition corrigee, et
augmentee de notes critiques, par un Da-
nois, Copenhague, chez Philibert. 1772. 25 S. 8vo.*

Den nedkom ogsaa i en dansk Oversættelse under følgende Ti-
tel: Forsøg at beskrive den nærværende Tilstand
af de grundige og skønne Videnskaber samt
smukke Konster i Danmark og Norge. Skreven
paa fransk af en Engelskmand, oversat og for-
set med Anmærkninger af en Dansk. Kjøbenhavn,
hos *Morten Hallager. 1771. 32 S. 8vo.*

Disse Anmærkninger i den hallageriske Udgave ere forskjellige
fra dem i den hellfriedtske; men ingen af Delene har Udgiveren
anset for vigtige nok til at lade faae Sted her.

Da den nævnte danske Oversættelse ikke i alle Henseender
hentes fyldestgørende nok, har Udgiveren oversat *Proeen* paa 119.

Da jeg har opholdt mig i nogle Aar i Dans-
mark og Norge, troede jeg, at det ikke vilde
være Publicum ubehageligt, om jeg meddelte det
nogle Betragtninger over saavel de grundige som
de skønne Videnskabers og de tegnende Konsters
nærværende Tilstand i disse Riger; allerhelst det
er en Materie, som er ubekjendt for de fleste Na-
tioner i Europa.

Ved min Ankomst til Kjøbenhavn faldt jeg
i Forundring over at see her en temmelig stor
By, prængende med smukke Bygninger, og be-
boet af behagelige humane og oplyste Folk, her,
hvor jeg ikke ventede at møde Andre end halvs-
civiliserede Barbarer. Thi rigtig nok er det sæd-
vanligt, at vi Engellændere gjøre os hel vrangt
Begreb om andre Folkelag. Vi bilde os ind,
at vi allene ere Himlens Yndlinger, og vi tro,
at vi ere ædelmodige, naar vi ikke nægte Fransks-
mændene og Italienerne al Kundskab. Andre

Nationer i Europa, især de Franske, betale os med samme Mynt, og see os over Skuldrene. Kort sagt, alle Folk synes godt om dem selv, og ringeagte andre. Den fromme Danske er den eneste, som synes godt om Alt uden om sit eget Land. Vel muligt, at Regjeringsformen bidrager Sit dertil, da det er afgjort, at Friheden opløfter Sjelen, imod at Slaveri nedtrykker den. Og, ere vi den første Nation i Verden, maa Marsagen dertil søges i den dyrebare Frihed, som vi ere i Besiddelse af. Men alligevel burde vi dog vare os for at ringeagte de Nationer, som ere saa ulykkelige ikke at eje denne ubetalelige Skat.

Den danske Nation er ikke allene ufsendt og ringeagtet af os, men selv endog af sine Naboer. Især lade de Franske haant om den, hvori jeg synes de gjøre Uret, da de altid her ere bleve modtagne med aadne Arme og foretærefne for Landets Børn.

Da det franske Sprog er, uden at jeg veed hvorfor, næsten bleven et universelt Sprog hele Europa over, har jeg betænkt at skrive paa fransk, uagtet jeg hel vel veed, at jeg ikke er istand til at skrive et mig fremmed Sprog jysligt. Men jeg var naadt dertil, naar jeg vilde læses og forstaaes. Skrev jeg mit Modersmaal, løb jeg fare for at have ingen eller meget faa Læsere udenfor vor lykkelige De. I det mindste

forstod de Danske mig ikke; og det er netop dem jeg skriver for; de skgl dog ogsaa engang see en Fremmed som lader dem vederfares Ret.

Men til Lyren. Der er kun et eneste Universitet i hele Riget, og det er i Kjøbenhavn. Det har 26 Professorer, som ere meget godt savelærede, og maaske just derfor ikke bestille meget. Jeg forlanger ikke just af dem, at de skal skrive mange Bøger; det er Vare som man saa alligevel er belejret nok med; men mig synes, at de holde for faa offentlige Forelæsninger, at de kun saare sjelden disputere, som de dog efter Universitetets Fundats ere forbundne til, og at den Undervisning, man faaer i deres Collegier (saaledes kalder man her Forelæsninger), er meget maver og tør. — Universitetet har nylig ved Rosenstand Gøffes Død mistet en værdig Theolog. Han forenede Philosophie med Theologie, og Studenterne beklage meget dette Tab. Jeg kan heller ikke nægte, at det jo ejer særdeles lærde Professorer i de Herrer: Møllmann, som har en overmaade stærk Hukommelse; Kall, der er meget bevandret i de østerlandske Sprog, og har meddelt vor lærde Kennicott'ske Variantter af nogle hebraiske Codices af Biblen, som hjembragdes af det Selskab, Kongen af Danmark sendte til Arabien; Friis Rottbøl, der har gode Kundskaber i Anatomie og Botanik; Krægenstein, som gjør meget gode physiske Eks

perimenter, og holder flittig Collegier; Cramer, som skriver det Tydske meget vel baade i Poesie og i Prosa; Rosod Anter, som er en meget elskværdig, udmærket, og beskeden Lærd; Schlegel, som har udgivet en temmelig god Historie om Kongerne af den oldenborgske Stamme.

De tre Sidstnævnte, Cramer, Kragensstein, og Schlegel, ere ikke indfødte Danske, men Tydske, som ere bleve omplantede i en fremmed Jord.

I Almindelighed elske de Danske Fremmede, især Tydskere og Franskmænd, lige indtil Rasevie; derfor give de den store Digter Klopstock en aarlig Pension, naagtet han er født i Tydskland og skriver paa tydsk.

Jeg roser dem, hvis de trække Fremmede ind i Landet for at lære det de ikke selv veed; men jeg laster dem, dersom de selv har Mænd, som vare istand til at lære dem, men som maaske, fordi de ikke blive bemærkede, leve ubekjendte og lide Nød. Imidlertid maa man vel mærke følgende Forffjel: Det er de Store, Ministerne, som hude og foretrakke de Fremmede, og tro, at en Dansk ikke kan bruges til noget. Publicum derimod, og de som vil anses for Patrioter, hvis Antal dog ikke er synnerlig stort, de næsten hade og affky Fremmede. Alligevel trænge de dog, efter mit Tykke, endnu til de Fremmede i adskillige Poster, og deres

Noelle er undertiden ubillig og ugtundet. Ej heller kan man dadle Regjeringen for at den befordrer Holstenerne i Danmark, da de ligesaavel ere Kongen af Danmarks Undersaatter som en anden Danske eller Normænd. Men Almuen veed ikke at gjøre Forffjel, og Enhver som taler et fremmed Sprog anseer den for Fremmed.

Kjøbenhavns Universitet har 4 Collegier: Regentens, hvor 100 Studenterne har fri Bospæl; den berømte Ole Borchs Collegium, hvor der ere 16 Studenter, som hver nyde 60 Rdlr. aarlig; Walkendorfs Collegium har 16 Alumni, og hver af dem nyder aarlig 36 Rdlr.; endelig er der paa Eilertsens Collegium 16 Studenter, som hver oppebære 40 Rdlr. om Aaret.

Disse Collegier have nogen Lighed med vore Collegier i Oxford og Cambridge; de ere i det Smaa, hvad vore ere i det Store. De har ingen Bibliotheker, og Studenterne opholde sig der kun nogle Aar. Foruden Ansættede er der en Bygning, som man kalder Communitetet, hvor Studenterne ikke have Værelser, men oppebære hver 36 Rdlr. om Aaret, og samles der en Time daglig for at øve sig i det latinske Sprog. I Almindelighed gjelder det, at Danske, der har studeret, som de kalder det, tale godt Latin, og bedre end de hos os saa kaldte Skolarer.

Universitetsbibliotheket er over Hvelvingen af Trinitatis Kirke, og bestaaer af omtrent

20,000 Volumina. Det er ikke just stærk forsynet med sjeldne Bøger og Haandskrifter. Imidlertid ejer det dog en Skat som der ingensteds er lige til. Det er de islandiske Manuscripter, som den berømte Arnas Magnæus efterlod sig, og som man nok maatte ønske udgivne, da de uden tvil meget vilde tjene til Oplysning saavel i Landets egen som i Nabofolkernes gamle Historie. Denne Magnæus har stiftet et Legatum, hvoraf Udgifterne skulde bestrides baade til at afskrive og til at publicere dem; men ingen af Delene skeer. Man har endog forstikkret mig, at adskillige af disse Manuscripter ere paa nogen Tid forkomne, uden at man veed, hvor de ere blevne af. Det er sjeldent, man seer Studerende eller Lærde besøge dette Bibliothek, som henhæfter sig saa godt som uden Nytte for Publicum.

Taarnet ved Trinitatis Kirke, hvor Bibliotheket er, kaldes af sin Skikkelse det runde, og er en hel besynderlig Bygning. Det er bestemt til astronomiske Jagttagelser, kun Skade, at man seer der kun saa faa Instrumenter og endnu færre Observationer. De Danske ville ikke kunne nægte, at de jo have tabt meget af deres gamle Vær i Astronomien, og at Brahernes, Langbergernes, og Romernes Dage ikke ere mere. Man gjør forresten ret gode mathematiske Instrumenter i Kjøbenhavn.

Det kongelige Bibliothek burde ogsaa staa aabent for Publicum, og det saa meget mere, som det efter Sigende skal bestaa af mere end 100,000 Boll., hvoriblandt er et temmelig betydeligt Antal smukke Manuscripter af græske og latinske Classikere, der kjøbtes paa Rosigaards og Dannebergssolds Bogauktioner. Men Bibliothekaren er uheldigvis en Mand til Narene, og af Deconomisering vil man ikke lønne Underbibliothekarer, Skrivere, og andre Betjentere, som behøves for at holde et stort Bibliothek i Orden og gjøre det almenyttigt. Man har endog i nogle Aaringer forsømt at anskaffe de ny udfomne Bøger.

Statsministerens Grev Thors Bibliothek er endnu større. Der finder man en herlig Samling af Palæotyper og nogle Haandskrifter. Jeg har der seet en Bibel med meget smukke Tegninger og en fransk Oversættelse af Ovid prydet med de ypperligste Malerier. Skade, at saadan en Skat af Mangel paa Bibliothekar og Catalog skal henligge som begravet. Vel er Grev Thot selv en meget lærd Herre og har en overordentlig stor Hukommelse, og er ogsaa overmaade høfelig, men hans vigtige Embeder hindre ham, at han ikke kan gjøre sit Bibliothek saa nyttigt for de Lærde som han selv gjerne ønskede, og holde, at de Lærde heller undvære denne Skat end gjøre dens Ejermand Ulejlighed. De Herre

rer: Statsministeren Bernstorff, Sebel, Suhm, Lydorp, Harboe, Klevenfeldt, Movel, Lemler, Rosod, Lorch, Langebek, Hjelmsjerne etc. ogsaa gode Bogsamlinger. De to Sidstnævnte har især mange fiendne danske Bøger, der vilde være af højeste Vigtighed for hvo der paatog sig at skrive Danmarks Litterairhistorie, et Verk, som de Danske endnu mangle.

De herrer Thot og Suhm har store Samlinger af Mynter saa vel gamle og ny som fra Middelalderen. Lemler har samlet paa gamle Mynter. De herrer Holstein, Bernstorff, Hjelmsjerne har Samlinger af danske Mynter. Grev Holsten har paa Lethraborg, en fem Miles Vej fra Kjøbenhavn, et Bibliothek, bestaaende af ongefær 16,000 Bind. Af Mangel paa Tilsyn er det nær ved sin Undergang.

I Altona i Holsten er der et Gymnasium med Professorer. Men det siger ikke stort. Professor Dusch regnes dog for en af Tydsklands skjønne Aander, og han skal være en temmelig god Poet.

I Goro er der et Academie for Landets Adel. Men de vil heller studere i Göttingen og Leipzig, da det i Goro koster ikke mindre end henved tusinde Daler aarlig, hvilket i et fattigt Land er en overdreven Pris. Smidlertid er Dyrheden dog nok ikke den eneste Aarsag til at saa saa studere der.

Der er fem Professorer, og tolv Academi-ster; en suuk Proportion! Professorerne Erichsen og Schøning ere lærde af megen Ugtolse, og har god Kundskab i Landets Sprog og Oldsager. Prof. Pontoppidan forstaaer det hebraiske Sprog i Grunden.

Man seer her i Kirken den berømte Baron Holbergs Grav, som man med Føje kan kalde Academiets Stifter, da han testamenterede over en Tønde Guld dertil. Man maa her ikke vente at see noget Monument, noget Tegn til Erkiendtslighed for hans Gæmildhed. Nej! hans Grav har intet Udmærkende fra enhver Andens. Saa lettelig forglemmes oppebaarne Velgjerninger. En fransk Skribent siger om denne Baron Holberg, at den danske Litteratur fødtes og døde ud med ham. At denne Fremmedes Udsagn er Jordom, kan man nok paastaa, uden derfor at fornærme den Respekt man skylder Holbergs saa saare store Fortjenester af sit Fæderneland. Nogle af denne Lærdes Verker vare oversatte paa fransk, paa tydsk, ja selv i vort Sprog, og han var næsten den eneste som var bekjendt uden lands. De lærde Danske for ham havde næsten alle skreven paa Latin, og dette Sprog begynder snart at være uforstaaeligt for Europas Lærde. Nu skrive de deres Modersmaal, og deres Skrifter blive ikke oversatte. See, det er Rilden til lige ubillige Pttrelser om de Danskes Lærdom.

I Odense i Fyen er der et Gymnasium forsynet med Professorer; men det betyder forresten ikke stort. En Frolen Brahe har der skjenket Publicum en Samling af gamle danske Bøger, hvoriblant ere adskillige høist sjeldne. Men Ingen bekymrer sig derom, og de staa der og forderves.

I Herlufsholm, i en af Sjellands yndigste Egne, finder man en ridderlig Skole med en Rector og Hører; men den holdes kun i slet Stand.

Overhovedet taget ere Skolerne i Danmark i en meget slet Forfatning. Man lærer i dem det latinske Sprog nogenledes, tilligemed lidt Græsk og lidt Philosophie, og det er Alt. Man har ikke engang et Begreb om det som man i Tydskland kalder Realskoler. At man ikke tænker paa Skoler for Handelen og Manufacturer, deri handler man meget viselig; thi der er hverken Handel eller Fabriker i Landet. Den smule Levning af Handel, som er tilbage, gjør man sig al mulig Umage for at tilintetgjøre.

Navigations-skolerne i Kjøbenhavn ere ret gode, som kommer af, at Kongens Flode er der. Sø- og Land-Cadet-academierne have ogsaa en ret god Indretning, men for nærværende Tid blive de meget forsømte, især Søcadet-academiet.

Man har ogsaa her Skoler, hvor der læres fransk, hvilket Sprog de Danske heller radbrække,

end lægge sig efter at tale deres eget Sprog rigtig. Men jeg har aldrig hørt tale om, at der var noget Institut, hvor man lagde sig efter det engelske Sprog.

Norge er næsten blottet for alle Midler til Dplysning. Det forekommer mig, at de Danske af en lav Misundelse og ugrundet Vengslighed søge at forevige Uvidenhed der i Riget. Der gives intet Academie, intet Universitet, ingen offentlig Bogsamling. De Normænd som vil studere, maa rejse ned til Kjøbenhavn. Her indskrænker deres Værgerrighed sig til at blive Præster, og naar de har opnaaet det Maal, vende de tilbage til deres Fodeland, hvor de da enten glemme det Lidet de har lært, eller studere paa deres egen Haand, blottede for al Opmuntning og al Anledning til at kappes med Noget. Naar jeg betænker alt dette, kan jeg ikke andet end forundre mig over, at der dog ere nogle lærde der oppe. Rannestad, Biskoppen i Christiania, har Ord for at være en grundig Theolog, meget belæst i Kirkesædrene, og en god Latiner. Han skal, efter Sigende, eje et Bibliothek paa en 30,000 Bind. Gunnerus, Biskop i Trondhjem, har en udbredt Kundskab i Naturhistorien, og har oprettet et Videnskabselskab som omfatter alle Videnskabernes Grene. I Bergen er der et Seminarium, hvor man bliver undervist i Mathematik, og tillige i det

franske Sprog, hvis ydermere Udbredelse det laader som Ministerne i Danmark meget omhyggeligten sørgede for.

I de 4 fornemste Byer i Norge er der Trykkerier, ligesom ogsaa i de fleste anseelige Byer i Danmark; men ingensteds har man baskervilste Typer.

Handelskoler ere i Norge ligesaa ubekjendte som i Danmark; men man driver alligevel her en mere udbredt Handel, som er at tilskrive Landets naturlige Producter. Man finder her Jern, Kobber; ja endog Sølv-Miner, og man har Jolk, som ere temmelig kyndige i Bergværksvidenskabene, uagtet de Intet skrive, og kun har faa Naturaliesamlinger.

I Kjøbenhavn er Sagen ombendt; der forstaaer man, nogle faa lærde undtagne, intet af Naturhistorien, men har store Samlinger af Mineralier, Coquiller o. s. v. Paa Charlottenborg Slot er der en Samling af Mineralier og Stene. Den staaer under Prof. Ascanius's Oplysning, og han er forbunden til at holde offentlige Forelæsninger derover. Grev Moltke, Minister i Consejlet, har en stor og rig Samling af Naturalier især Coquiller. I Kongens Cabinet, som man fordi det gemmer nogle Konstsaager uegentlig kalder Konstkammeret, er der nogle smukke Stykker, men altsammen uden nogen Orden og uden alt System. De Herres

Horrebo, Spengler, Suhm, Kalle, Tiby, von Hemmert, og adskillige Andre, har ogsaa Samlinger.

I det ny Quarter af Byen, som kaldes Frederichskvad, er anlagt et botanisk Institut, der, naar det kommer ret i Stand, vil blive meget smukt. Hr. Deder, en Tydsker fra Markgrevsfabet Anspach, holder her offentlige Forelæsninger. Han er en meget dulig Mand, som med sin Indsigt i Botaniken forbinder meget udstrakte Kundskaber om Landets indvortes Forsætning.

Universitetet har ogsaa en Mineralsamling, som staaer under den lærde Professor Brünnich's Oplysning.

Der er i Kjøbenhavn et kongeligt Videnskabsberneselskab stiftet af K. Christian VI. Hvert fjerde eller femte Aar udgiver det et Bind af sine Acter i Modersmaalet, som indeholder ganske gode Stykker til Historiens og Sprogens Oplysning, men, formedelst Sproget hvori de ere affattede, ere de ubekjendte for det øvrige Europa.

Man har dette Selskab at takke for Nordens smukke Rejse til Egypten. Det har nylig paa sin Bekostning udgivet en latinsk og dansk Beskrivelse over det danske Finmarken, som er et stet Verk og har endnu flattere Kobber.

Kobberstykkerne i Monuments de Fresdenbourg ere ogsaa stet stufne; men derfor

maa man ikke fatte ufordelagtige Tanker om Monumenterne selv, da de fleste af dem ere ret vel gjorte af den kongl. Bildhugger Wiedewelt, en indfødt dansk Mand.

Fredensborgs Have er noget af det smukkeste man seer i Danmark. Kunst og Natur ere her forenede. Det er Skade, at dette Verk ikke bliver fuldført; det standsede ved Kong Friderik den Vies Død. Denne Konge gjorde sig megen Umage for at indføre Maler, Bildhugger, og Kobberstikkerkonsten her i Landet; men alle vegne lagde Fattigdom Hindringer i Vejen. Dermed vil jeg dog ikke nægte, at der jo er gjort nogen Fremgang. Uls og Pilo ere temmelig heldige i at forfærdige Portraiter. Den sidstnævnte er Svends af Fødsel. Hr. Højer er en temmelig god Mignaturmaler. Hr. Wiedewelt er en fortreffelig Billedhugger, men har intet andet at gjøre end Begravelsesmonumenter, da Nationen har det Kaserie, heller at ville begraves prægtig end bo prægtig.

Sal. Kongen lod paa sin Bekostning alle sine Konstnere rejse til Italien.

Denne Konges Statue vil blive ret smuk. Callu, en indfødt Franskmænd, indlægger sig derved megen Væge, og arbejder sig nok heller ikke fattig derpaa. Dersom der saaledes skulde oprejses Værestøtter for alle Kongerne af den regjer-

rende Stamme, maatte man først fordobbele Statsindkomsterne.

Der er i Kjøbenhavn tre Slags Skuespil: dansk Comoedie, hvis Skuespillere og Skuespilserinder ikke due meget; italiensk Opera, som nogenledes gaaer an; og et fransk Theater, som er affkyeligt. Hoffet kan alligevel ikke undvære Skuespil i det saa kjære franske Sprog. Paa dansk Hayes ingen originale Stykker uden Holbergs; de ere temmelig muntre og morsomme, men lidt vel plumpe, Intriguernes ere slet anlagte, og Wittighederne stundom ilde anbragte. Man har dog ogsaa nogle Skuespil af en Jomfru Diehl, som ere jirlige nok, og har nogle heldigen behandlede Karakterer, men de mangle Liv og Styrke. Hendes Stykker komme sjelden paa Skuepladsen, og Forfatterinden lever ubeskjendt og maa taale at see Fremmede sig foreskrive.

Saaledes er Tænkemaaden ved det danske Hof og hos de Store. Jeg har selv endog hørt En af dem sige, at det danske Sprog var plumpt og kunde aldrig blive net og smukt, samt at de Danske vare dumme og manglede Smag. — Kan man nu vel undre over, at de Danske ikke spille nogen glimrende Rolle i Verden! Imedens man pensionairer fremmede Lærde, som boe her i Landet; imedens man overser Lærde uden for Landet med Foreringer; lader man de indfødtte

Lærde vansmægte, kjender dem ikke, eller ringes agter dem, og læser ikke hvad de skrive. Det som paa en Slags Maade kan tjene til Undskyldning for de Store, er, at de ikke forstaae Landets Sprog. Tullia, den største Digter Danmark nogenstinde har havt; Treschow, en meget skarpsindig Theolog; Jomfru Lange, som besad megen Sprogkundskab, dem har man enten lært det Døe i fattige Omstændigheder eller i det mindste ikke noksom æret deres Fortjenester. Af de nu levende hentare Hr. Lodde og Jomfru Diehl deres Dage uden at blive bemærkede. De Danske kan imidlertid undskyldes dermed, at det gaaer ligesaadan til i andre Lande; selv hos os viser Shakespears og Miltons Exempel, at det ikke gaaer bedre.

Allerede før Holbergs Tid begyndte man at dyrke Sproget; men det gik langsomt. Han gav Tonen an, og man har siden havt Poeter og Prosaister, der, om de end ikke skrev saa meget som han, dog overgaae ham i det de skrev. De fornemste ere: Guldberg, en god Philosoph og Theolog, som har udgivet Begyndelsen af en ypperlig Univesalhistorie; Schøning, som er stærk i Fædernelandets gamle Historie; Jacobi, en god Digter og Taler; Vogelius, Taler; Bull, en stor Poet; Abrahamson, som uagtet han er født Lydsk, er en ganske heldig dansk Digter; Stenersen, en stor kyrisk Digter; Carlens, som

er stærk behandret i Fædernelandets Historie i Middelalderen og en smagfuld Sprogkjender; Lurdorph, stor latinisk Digter og Kritiker; Rosfod, en lærd Jurist, som med sin Lovkyndighed forbinder en udbredt Kundskab i Landets gamle Sprog; Erichsen, som ogsaa er stærk i disse Sprog; Bredal, en temmelig god Poet; Suhm, der fra Grunden af har studeret sit Fædernelands og Nordens gamle Historie; Langebek, som passerer for at skrive det reneste Dansk og at være deres første Historiker, i Diplomatiquen har han ualmindelige Indsigter; Cappel, en Lydsker, er en meget dellig Chymicus.

I Provindserne og i Smaastæderne finder man ogsaa nogle lærde og oplyste Mænd. Barden, Conrector i Helsingør, skriver en lærd Journal, som er ret god, men kun lidt for stikende. Scherewien i Fyen besidder mange Kundskaber med en megen fin Levemaade, han ejer en talrig Bogsamling. Worm, Rector i Aarhus, har skrevet Biographier af danske Lærde i alphas betiiff Orden. Biskop Bloch i Ribe er en stor Prædikant; von Hesperen i Schleswig er en Myntkjender, og har en net Myntsamling. Rector Møller i Flensborg er en meget artig Mand og har store Kundskaber i den schlessigiske Historie. Cisano, Professor i Altona, har en talrig og velvalgt Bogsamling med mange sjeldne Bøger. Præsten Mosfin i Bergen er en god Theolog.

Det som gjør en stor Hinder i Videnskabernes Fremme i disse to Riger er at Bogtrykkere og Boghandlere ere saa dyre; det tilligemed Fattigdommen er en næsten uovervindelig Vanskelighed. Men den allerstørste Hindring ligger dog, som jeg alt har bemærket, deri, at de store Herzer, som Fremmede, ringeagte og vise Modbydelighed for Sprog og Nation. Ringeagtelsen for Sproget gaaer saavidt, at (som man ikke skal kunne opvise Mage til i Europa) de Militaire lære Exercitsen i et fremmed Sprog, nemlig det tydske. Selv de skæffels Normænd, som aldrig har hørt andet end deres Modersmaal, lærer Corporalstøffen i Kjøbenhavn at forstaae Tydske.

VI.

Den kongelige Families Karakteristik.

eller:

Lecten til Justitsraad Cornelius Høyers

Portraiter af den kongelige Familie.

Dette Høerffe Werk udkom 1779 under Titel: Billeder af berømmelige Danske og Norske. 1ste Hæfte; eller, som det hedder paa det Kobberskne Titelblad: Samling af Billeder i Røtter af nu levende berømmelige Danske og Norske, med tilhørende kort historiske Beretning, udgiven af Cornelius Hoyer, i liden Folioformat.

Suhn er ikke nævnt som Forfatter til den historiske Beretning, men i Dedicationen til Kongen omtales han saaledes:
" En for sin uvidede Kundskab i Fædrelandets Historie navns
" kundig Patriot, som overalt ved sin Indsigt og Bærdom har
" erhvervet sig samme Anseelse som ellers maatte indrømmes hans
" Rang og Fødsel, har naaet sig at besørge det historiske Uda-
" teg, og derved ikke liden bidraget til Samlingens Værd."

Christian VII.

Christian VII, Konge i Danmark og Norge ic. sit Livet d. 29 Januar 1749 af Fridrik V og af Lovise Datter af Georg II Konge i Storbritannien, og besteg Thronen d. 14 Januar 1766 efter sin Hr. Faders Død.

Lig Fader og Farfader holdt han Freden vedlige i sine Riger, endskjønt Lejlighed til Krig har været givet. Byggende paa sin Faders Grundvold har han lykkeligen tilendebragt det store Werk angaaende Syrstendømmenes fuldsomne Forening med Riget, og tilbyttet sig dem ved Grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst deres Afstaaelse, og derved har han tilskoppet den evige Kilde af Dødragt, Krig, og Ulykker.

Følgende sit Symbolum Gloria ex amore Patriæ har han søgt at ophjælpe Bøndestanden, der ved sin Mængde besolter Rigerne, ved sin

Arm forsvare dem, og ved sine Hænder nærer dem. Til den Ende bliver Jælløsskabet efter Haanden ophævet i Dannemark, og til den Ende er og Extraskatten bleven affkaffet i Norge. Hans kongelige og faderlige Hjerter sukker, at han ej og har kunnet gjøre det sidste i Danmark, men en trykkende Gjæld, efterladt af hans Fæder, nød dertil ved Tidernes Omstændigheder, har hidindtil hindret det, af hvilken dog den indenlandske er nu næsten afbetalt.

For at erholde samme Hjælp, nemlig Ugerdyrkningens Fremværet, har han oprettet et Landhusholdings-Selskab i Danmark, som har fødet sex andre mindre af sig udi Norge.

Folket var nedsjunket i en Aet Ningeagtelse for, og Mistillid til sig selv, ved det Fremmede i hobetal bleve befordrede til Embeder; Christian saae det, rakte det sin hjælperige Haand, og gav det et nyt Liv ved at skenke Indfødsretten.

Til Handelens Beste ere ny Zifferler anlagte i Grønland, fri Handel givet til Ostindien, og en Canal trækkes igjennem Holsten. Gud kronne hans Bestræbelser!

Utrættelig Omhu for Academiet i Kiel vidner, hvormeget Videnskaberne agtes. Ved en ny Skoleforordning og Communitetets anden Indretning har han søgt at opbølge Kjøbens havns Universitet.

En lang Fred havde gjort de norske Fæstninger værgeløse; nu ere de istandsatte, og forsvarede af Normænd, uovervindelige.

En fordærvelig Syge blant Hornqvæget har ofte svækket disse Riger; ved de priseligste Anstalter er nu, næst Guds Hjælp, bleven sat et Gjerde om den.

Gud unde ham set langvarigt og fredsomt meligt Regimente, saa at han i alle Ting maa ligne sine store Forsædrel!

Juliane Marie.

Juliane Marie, Dronning i Danmark og Norge ic., er fød den 4 Sept. 1729 af Ferdinand Albert, Hertug i Brunsvig-Wolfenbüttel, og af Antoinette Amalie, Prinsesse af Brunsvig-Blanskenborg.

Hendes Dyd og Yndighed samt fyrstelige Byrd bevægede den stormægtigste Herre Kong Friderich V i Danmark at tage hende til sin anden Gemalinde d. 8 Julii 1752, og forsværede hun ham Livet til den 14 Januarii 1766, da han ved Døden blev bortkaldet. Imedens frydede hun ham og Rigerne ved Prinds Friderichs Fødsel, og kronede ved hans Opdragelse alle sine øvrige Dyder; Dyder, huslige Dyder, Ægteskabs og Kjærligheds Dyder, som hun længe i Stilhed udøvede, holdende for, at det ej anstaaer det smukke Køn at vise sig paa en særdeles Maade paa Verdens store Skueplads, uden naar den yderste Nødvendighed det udkræver. Den kom, og da indviste hun, at den stille Dyd er den faste, og bliver til den modige, naar Pligt det udkræver. Egen Fare er da ingen for at redde Land og Borgere, og Eren bliver da mere end Livet. Sand Kjærlighed for Kongen og hans Hus, Lyst at gjøre det Gode, oprigtig Nidkjærlighed for Religionen, Taalmodighed i Uheld, Godgjærenhed og Gæmildhed ofte øvet

endog ubekendt, og imod Ubekendte og Forladte, have vist og vise endnu, at Intet uden den sande Ære drev vor Telesilla hin store og mærkelige Dag den 17 Januarii, hvilken vil gjøre hende uforglemmelig for Ætterslægten, som den allerede har gjort hende kjær for den nærværende. Gud spare hende til den siddigste Alder!

Friderich.

Friderich, Kronprinds i Danmark ic., Hans Majestæt Kongens eneste Søn, fød paa Kjøbenhavns eller Christiansborg Slot den 28 Januarii 1768, haver fra sin spædste Barndom af givet ved sit hurtige Memme, skønsonne Spørgsmaal og Svar, Ugtfomhed og Erindring af hvad han hører, Lærvillighed og gode Hjerte, gruns det Haab om at blive det, som vi nu allerede have Wisshed om, og som ved hans egen og Forsattes samt Mesters Flid vil alt mere modnes til Fuldsommenhed.

Hvor behageligt er ej det Syn, at see ham som Præses, uddelte Belønninger i Landhus-Holdningselskabet, og ubis er man, om enten han, som uddeler dem, eller de der anamme dem, nyde mest Glæde.

De Prøver paa Indsigt og Flid, som han i de Examina, der ere skete, haver lagt for Dagen, og den Kjærlighed han bær til danske Mænd og alt det som Dansk er, spaae os i ham med Bis

den en duelig og nyttig Regent, der, lig Christian III, mere vil see paa det Varige end det Glimrende, mere paa Landets sande og indvortes Bese end paa dets pralende Magt og Vælde. Dog dette er alles vores Ønsker, at den Lykke, at leve under hans Scepter, maa være forbeholdet til vore Børnebørn.

Friderich.

Friderich, Arveprinds i Danmark ic., har til Forældre Friderich V, Konge i Danmark, og Juliane Marie, hans efterlevende Enkedronning. Begge Riger ønske endnu længe at glæde sig den 11 October, som 1750 skjenkede dem saa dyrebare en Prinds, der fra den 17 Januarii 1772 af, da han satte sig i yderste Fare, for at tilvejebringe Kongen og Rigerne Sikkerhed og Frelse, sparer hverken Møje eller Omhu, for at lette Kongen de tunge Regjeringsbyrder, for at lykkeligjøre Land og Riger, til hvilken Ende han endog ikke tog i Betænkning at opofre sit eget Beste, det faste Haab og Visshed han havde til Bispedømmet i Lybel.

Paa egen Bekostning udvider han Kundskab og Flids Grændser. Til Bevis tjene de Belønninger, han aarligen uddeler iblandt de norske Agerdyrkere, den Bekostning, han anvender paa herligen at lade trykke Nordens store Historieskriver, og den Højmodighed, hvormed han i Sten lader forevige danske og norske Helte og Heltinder, Lærde, Statsmænd, og Kunstnere.

Med Iver søger han og at udbrede Kundskaber og Videnskaber udi Norge, og viser sig deres mægtige Beskytter, som Præsæs for det kongelige norske Videnskaberne'selskab. Kongerne have ej en mindre Beskytter i ham. Der

om kan disses Academie udi Kjøbenhavn vidne, som nu saa lykkeligen opliver Mindet af store Gjerninger i den haarde Sten og Kobber, og afpensler Dyden med Farver. Men hvo kan nok prise den Indretning, han efterhaanden og aarligen gjør paa sit Guds Jægerspris, ved at uddele Arveboliger og Abling til dem der skulle værgø Landet! Et herligt Exempel, værdigt at efterfølges af alle Fordejere.

Himlen belønne hans Dyder! vi ville imøde dem skjøne paa dem.

Sophia Friderica.

Sophia Friderica, Arveprindsesse i Danmark. Dotter af Hertug Ludvig, en Broder af den regjerende Hertug i Mecklenborg; Schwerin Friderich, og af Charlotte Sophie, Prindsesse af Sachsen-Coburg, er født den 24 August 1759, og forjente at blive formålet den 11 October 1774 med den danske Arveprinds Friderich, som hun siden den Tid har gjort lykkelig i alle Ting, i dette ene undtagen, at hun ej endnu har frembragt Arvinger sig og ham lige, Forældre til Lyst og Rigerne til Støtte.

Dog haabe vi, at Gud engang kroner vore Bønner, og skænker os ligesom han skænkede Friderich IV ved den mecklenborgske Lovise danske Prinds og Prindsesser; thi Faderen er Dansk ved Fødsel og Hjerter, og Moderen er Dansk ved Hjerter; det viser den Færdighed hvormed hun taler vort Sprog, og den Venlighed, hvormed hun hilser og beegner endog den Kingeste, hun møder. Behageligt er det at see hende med sin værdige Gemal unddrage sig Hoffet, og allene uden Følge at nyde Landets Forfriskelser, og da ej at forsmætte undertiden at see ind til de Kingeste.

Lovise.

Lovise, Prindsesse af Danmark. Dotter af Kong Friderich V og af Lovise, fød den 30 Januarii 1750, og gift den 30 August 1766 med Carl, Prinds af Hesse-Cassel, kongelig dansk Feldmarskalk og Stattholder i Slesvig og Holsten, ved hvilken hun er bleven Moder til to Prinds og to Prindsesser.

Den lykkelige Kjarlighed, hvormed dette Egtepar er kronet, viser, at de ere skabte for hinanden, og at det Liv, som nærmer sig mest det borgerlige, er det lykkeligste.

Den søje Tid hun med sin Gemal var i Norge, vunde de begge ved deres Belesenhed og Omgjængelighed Alles Hjerter. Det, hun er Friderich Vtes Dotter, og bærer den elskte Lovises Navn, gjorde vel og meget til den Yndest, hun naaede hos et Folk, der er vant til at ære sine Konger.

Hvor stor end de Feltherregaver ere, som Prinds Carl besidder efter den første Kjenders Dom, en Dom af den kronede Helt og Philosoph, saa kan man dog være vis paa, at Carl aldrig snuffer, at Danmark skulde have disse Gaver nødig.

Charlotta Amalia.

Charlotta Amalie, Prindsesse i Danmark 10. er fød den 6 October 1706, af Friderich IV, og Lovise, Prindsesse af Mecklenborg, en Dotter af Hertug Gustav Adolph i Mecklenborg-Güstrow.

Ophøjede, ja end mere, goddædige, gudelige Prindsesse! lev længe, lev længe endnu for Din egen Skyld, for Din store Faders Skyld! Saalænge Du endnu vandrer her paa Jorden, synes os, at hin store Konge, Din Fader, sine Rigers Skytsgud, endda svæver her omkring. Dit Liv har altid været Gudfrygtigheds sande Mønster, alle Dyders Billede. Dit Navn ene er Ros. Du er lige ophøjet over Mistanke, Dadel og Berømmelse. Ej behøver man ængstlig at søge Tanken, naar man vil skrive om Dig; Hjertet siger til, Sandhed fører Pennen, og Rosen staaer der. Uhykkelske, ufrømte Lærere ville flyde ved Din Grav, Lærere, der saa sjelden flyde ved Kongens ved Mægtiges Grave. Du er den Forladtes Stab, den Blindes Dje, den Døves Dre, den Faderløses Børge, den Frommes Veninde, den Ugudeliges Prædikant.

Ved saa mange Omklistninger, da snart Hylseri skjulte sig under Dydens Maske, snart Ugudelighed trak stormede Himlen, snart Overdaadighed

hændte ingen Grændser, og Selvraadighed havde affasket alle Daand, og Stoltthed thronede mod det Høje, iblandt alle disse Omklistninger stod Du urokkelig, uforanderlig, den Samme, æret af den Fromme, beundret af den Kloge, og den Ugudelige Skælvede bort fra Dit Ansigt, og maatte tilstaae, at Dyden er ene stor.

Lovisa Augusta.

Lovisa Augusta, Arveprindsesse til Danmark ic., Hans Majestæt Kongens eneste Dotter, født den 7 Julii 1771, haver fra det første af givet Tegn til en stor Lærvillighed, Ugtpaagivenhed, hurtigt Begreb, Skjønnsomhed og sin Alder, og derved jævnlig glædet sine Foresatte og Lærere, saa at man kan have det faste Haab, med Tiden at besidde i hende en Prindsesse, der vil ære sin høje Stand med nyttige Dyder og adle Guldkommenheder, og betræde den Bane, som Sophia Hedewig, og Charlotta Amalia have betegnet for hende, hvorved vi Alle ønske, at hun som i Alt saa og i sand Gudsfrygt maa ligne disse store Prindsesser, og altid være det, de være, en Ære for Huset og en Glæde for Landet.

VII.

Suhms Bidrag

til den

danske Mynthistorie,

eller:

hans Indledning

til

den 1791 i Folio udgivne

Beskrivelse

over

danske Mynter og Medailler.

Saa alle europæiske Riger og Lande have deres
Mynter og Medailler stukne i Kobber, nogle flø-
digere, nogle tidligere, og om ej just alle, saa
dog især de ældste.

Saaledes have, at jeg skal forbigaae de
Mangfoldige, som have beskrevet de gamle græ-
ske, romerske, og andre gamle Folkeslægts Myn-
ter, Castanos, Velasquez; og Flores
beskrevet de gamle spanske Mynter, Boutes-
roue, Limiers og Menestrier de fran-
ske; Kong Ludvig XIVs og XVs Mynter ere be-
skrevede og stukne i særskilte prægtige Værker.
Alkemade og van Loon have udgivet nye
perlige Skrifter om de nederlandske; Spels-
man, Fontaine, Clarke og Folkes
over de engelske. Molinest og Baillant
beskientede Verden med de pavelige; Seiler
med de brandenborgske; Tenzel med de saxis-
ske; Brenner og Berch med de svenske.

Man haver i særskilte Verker beskrevet Dukater, Dalere og Groschen. Nogle som Le Blanc med de franske, Budæus med den romerske As, og Gronovius med Sestertjerne have ej ladet sig nøje med at beskrive og stikke dem, men have endog gaaet ind i at undersøge deres Værdie, baade den virkelige og den foregivne, og deres Forhold mod andre Landes Mynter, samt til de virkelige Ting, som Fæde og Klædevarer, og dette er Mynternes politiske Nytte, som viser sig i Handel og Wandel, den vigtigste, men tilslige den vanskeligste at undersøge.

Vi Danske have ej heller forsømt vor Myntskundskab. Oliger Jacobæus var den første som beskrev vore Mynter i Museo Regio trykt 1696. Det Navn Museum Regium gav han sin Bog, fordi han beskrev det saakaldte Kongelige Kunstskammer, der da ej alene inbefattede Kunst- og Naturalie-Sager i sig, men endog Mynter, saavel danske som græske og romerske, med hvilke tvende sidste Slags vi her ikke befattede os. Johan Laurentzen oplagde og formerede siden Museum Regium trykt i Kjøbenhavn 1719 in Folio, hvor han og meget forøgede det Stykke om de danske Mynter, og var dertil i Stand, baade fordi Kongens Mynter vare blevne flere, saa og fordi Vircherod havde imidlertid 1702 beskrevet de gamle danske Mynter for den oldenborgske Stamme, og

undertiden ej uheldigen undersøgt, af hvilken Konge af det Navn Svend, Erich, Waldemar og Christoffer, enhver Mynt, hvorpaa saadant Navn alene staaer, høre. Sperling havde og ved sine lærde Afhandlinger: *De numorum bracteatorum et eavorum origine et progressu ad Jac. Mellen Epistola; Dissertatio de numis non cæsis; og Epistola apologetica pro numis bracteatis*, tændt et nyt Lys i vor Mynthistorie, endskjøndt han gjorde sine Skrifter unødvendigen vidtløstige ved at indblande for megen græsk og romersk Lærdom. Musenius bidrog og noget til vor Myntkundskab ved Catalogus over sine egne Mynter; Hoppeners ved adskillige smaa Skrifter; Wesber ved Geheimeraad Hjelmskjernes Mynter; von Haven ved Catalogus over Geheimeraad Thots Myntsamling. Den svenske Lærde Keder beskrev de saa Nune-Mynter, han kjendte, endskjøndt han nok uretteligen gjorde en til gothisk, som Baier har vist at tilhøre en gammel thracisk Konge, hvilket samme vel maa siges om nogle af dem, som findes i denne Mynt-Catalogus, og som efter Brugen ere blevne kaldt gothiske, og hvorpaa man har villet see Odins Hest Sleipner og Skib Skibladner.

Men det var forbeholdt vor allernaadigste Konge, Kong Christian den Syvende, at udgive og tilendebringe et Werk, hvormed

allerede Begyndelsen var gjort i hans Højsfaldige Herr Farfaders, Kong Christian den Sjettes Tid, nemlig nærværende over de danske og norske Mynter, hvori ej lettelig skal savnes noget Stykke, som hidindtil er bekendt; thi hvad der endnu kan findes i Jorden af ældgamle hidindtil ubekjendte Mynter, maa overlades til Efterverden. Saaledes fandtes 1739 i Jorden paa Grevskabet Holstenborg de mange ruinsten Mynter af de Konger, Magnus den Gode, Svend Estridsen, Harald Hein, Oluf Hunger, hvilke synes tilstrækkeligen at bevise, at Ruinerne have været Nordens gamle Bogstaver, og at de ej have en latinsk Oprindelse; i det mindste sees af bemeldte Kongers andre Mynter, at Nordens Myntemestere forstode i det ellevte Seculo, at danne latinske Bogstaver paa deres Mynter, saa at de ej have af Ukyndighed eller Uerfarenhed i Kongen frembragt Ruiner ved at ville danne latinske Bogstaver, som Nogle mene.

Men nu igjen at komme til Anledningen af nærværende Verks Udarbejdelse, da er der med saaledes tilgaaet. Den kongelige Samling, bestaaende saavel af danske som fremmede Mynter og Medailler baade i Guld og Sølv, havde bestandig paa Rosenborg Slot været bevaret indtil nogle Aar efter Højløblich af Erindring, Højsfaldig Kong Christian den Sjettes Re-

gjærlings Tilrådelse, da Allerhøjsfaldigst aller-naadigst besluttede at lade et ordentlig Myntkabinet af den danske Samling oprette paa Kunstakademiet, og til den Ende ved et Commissaris under 27 Maj 1739 at overdrage da værende, siden ved Døden afgangne, Gehejme-Conferenceraad og Ober-Secretair i det danske Cancellie, Johan Ludvig von Holstein, Justitsraad Professor og Historiographus Hans Gram, og Kunstforvalter du Wahl denne Forretning, og tillige at udnævne Secretair Hendrichsen i det Danske Cancellie, siden adlet under Navn af Hjelmsjerne, at gaae Commissionen, som Skriver, tilhaande.

Af ovenmeldte Herrer, hvortil siden bleve søjede Justitsraad og Professor i Højesteret L. Klevenfeldt og Gehejme-Archivarius Justitsraad Langebek, er strax med det anbefalede Catalogi Forfærdigelse paa latin bleven begyndt, og samme fuldført ved Udgangen af Aaret 1743; i samme Aar blev og efter aller-naadigst Befaling gjort Begyndelse ej allene med at lade nogle af Medaillerne klippe i Kobber paa smaa Plader og lade øge nogle af de courante Mynter paa Folio-Blade, som vedvarede til omtrent henimod 1748, hvilke Plader, saavel de mindre som de større, bleve, indtil videre, modtagne i Bevaring af det Kongelige Videnskabs-Selskab.

En Franskmand ved Navn *Partenay des Roches*, Forfatter til en Historie af Danmark paa fransk, en Mand af Indsigt og literarisk Kundskab, som paa den Tid opholdt sig i Kjøbenhavn, blev og antagen til at forfatte en historisk Beskrivelse over de danske Medailler, hvilket Arbejde dog formedelt hans paafulgte Død ikke kom til Fuldkommenhed.

De af ovennævnte Commissarier beskrevne Mynter og Medailler bleve efter allernaadigst Befaling paa Konstkammeret for det første hensatte, men da endnu endel derved var at ordne, og Samlingen i sig selv kunde behøve nøjere Eftersyn og en Forøgelse af adskillige Stykker, som deri endnu manglede, blev af højtsalig Kong *Friderich den Femte* den hele Samling, efter allernaadigst Resolution af 22de November 1748, ovennævnte Herr *Secretair*, da *Justitsraad* og *Assessor* i Højeste Ret, *Henrich Hjelmsjerne*, anbetroet i Forvaring og overdraget til Opsyn, og ham allernaadigst paalagt samme at istandbringe, og paa det Arbejdet saa meget des lettere, og efter Herr *Justitsraads* Tid fra sine øvrige Forretninger, mere passende kunde fuldbringes, tillige allernaadigst tilladt, at den hele Myntsamling maatte fra Konstkammeret nedflyttes i det danske Cancellies Archiv og der indtil sammes fuldkomne Istandsættelse bevares.

De Deputerede for Financerne blev det og under 22de November 1748 ved et kongeligt Reskript fra Cancelliet tilkjendegivet, at bemeldte Herr *Justitsraad Hjelmsjerne* var bemyndiget det kongelige Mynter og Medailler Cabinet i Forvaring og Opsyn, og at Hans Majestæts allernaadigste Villie var, at de danske Medailler og Mynter skulde forvares paa den ene Side udi det store Gallerie ved *Christiansborg Slot*, og de fremmede Medailler og Mynter fra *Rosenborg* paa den anden Side, samt at til meerbemeldte *Justitsraad Hjelmsjerne* maatte imod hans Dvitting besørget afleveret et Exemplar, saavel af hvert Stykke, som blev slaget, som af de fra højtsalig Kong *Christian den Sjettes* Regering endnu manglende af courante Mynter, saasom: Dukater, Specier, Kroner, icke til videre Henlæggelse og Bevarelse i Cabinetet.

I den Forfatning og uden videre Indretning eller Forflytning til *Christiansborg* forblev Samlingen i Skabe hensat i det kongelige danske Cancellies Archiv indtil Aar 1780, da *Hjelmsjerne*, paa den Tid *Geheimeraad* og *Justitiarius* i Højeste Ret, ved Døden afgik i Julii Maaned, da hans mangfoldige Forretninger og siden tiltrædende Alder og Svaghed forhindrede ham fra at gjøre andet end forsøge Cabinetet anseliggen ved Indkjøb af rare Medailler og Mynter

ter, naar dertil gaves Lejlighed ved Auction, eller paa anden Maade.

Ved Reskript gjennem det danske Cancellie af 9 August samme Aar 1780 bleve af vor allernaadigst regjerende Kong Christian den Syvende, Conferenceraad Nielsen, Conferenceraad og Stemplet-Papirs-Forvalter Møller, Etatsraad og Committeret i Rentekammeret Kølle, samt Konfforvalter Spengler, allernaadigst udnævnte at modtage af de Hielmsstjærnske Arvinger Røglerne til det Skab i Archivet, hvor Medaille-Samlingen var forvarret, at eftersee Medaillerne, undersøge Fortegnelsen derover, og bringe denne Sag saaledes i Rigtighed, at ej alene Arvingerne kunde, saas snart muligt, faae Qvittering, men og disse Medailler komme i behørig Orden, og allerundderdanigst Forslag gjøres, hvor de med Sikkerhed til Nytte og Ære bedst kunde finde Plads. I allerunderdanigst Følge deraf blev i næste Septembermaned, i Overværelse paa Sterboets Vegne af Geheimeraad Grev Rosenkrone og mig Kammerherre Suhm, til forbenævnte Commissariers den ganske Mynte- og Medaille-Samling afleveret og de Hielmsstjærnske Arvinger derfor Qvittering ved Maanedens Udgang meddelt. Den hele Samling blev derpaa opbragt paa Christiansborg Slot, hvor et Værelse Commissionen blev anvist, og Arbejdet tog sin

Begyndelse. Commissariernes andre Embedsforretninger tillode dem ikke dermed daglig at beskæftige sig, men de tvende Dage om Ugen, Onsdag og Torsdag, bleve dertil opofrede. Efterat de bevarte gamle Inventarier vare gennemsete, Mynter og Medailler efter deres Tids-Ålder adskilte, og ethvert Stykke for sig vejjet og antegnet, begyndtes med Beskrivelsen derover, som efter allernaadigst Befaling skulde skee paa dansk.

Den forhen i de gamle Cataloger over Samlingen brugte Orden og Inddeling af treende Classer, den første indeholdende Bracteater og gamle Mynter i Guld og Sølv, ussiffe naar og af hvem slagne; den anden danske og norske Mynter fra Knud den Store til de højlovlige Konger af den oldenborgske Stamme; den tredie Medailler og Mynter slagne fra Kong Christian den Første til vor nu regjerende allernaadigste Konge, er bleven fulgt og vedligeholdt, ligesom og enhver Mynt og Medaille nsjagtig er bleven opskreven, som den i sig selv, saavel paa Avers som Revers besindes. I ligemaade blive de Stykker, som i denne kongelige Samling enten af de gamle eller nyere endnu maatte mangle, og ere at besomme, ved enhver foresaldende Lejlighed anskaffede, beskrevne, stukne i Kobber, og derefter i et Anhang til Værket udgivne.

Under 23de December samme Aar blev fra det kongelige Rentekammer Commissionen tilsendt Hans Majestæts allernaadigste Befaling, at Medaille-Cabinettet, naar det var gennemseet og bragt i tilbørlig Orden, skulde paa Rosenborg Slot i et anstændigt Gemak hensættes og for Eftertiden glemmes, at Commissarierne, i Følge saadan Hans Majestæts allernaadigste Billie havde at foreslaage de til sammes Iversættelse fornødne Indretninger, og foranstalte derover bestemte Overflag til allernaadigst Approbation indsendte, og at i øvrigt Medaillerne sammesteds i fuldkommen Orden skulle opsættes, og Samlingen med de derudi manglende Medailler og Mynter forsynes. Efter ovenstaaende Befaling bleve i det paafulgte Aar 1781 trende Børelser paa Rosenborg Slot af Commissionen udsæte, hvilke Hans Majestæt allernaadigst bevilgede at maatte til det bestemte Brug indrettes. Commissionen anmodede derpaa Directeuren ved det kongelige Maler- og Billedhugger- og Bygnings-Akademie Professor *Wiedewelt*, at forfatte en til dette Bjemed passende Tegning, at foranstalte de til Beføstningen hørende Overflag og samme til nærmere Eftersyn indsende.

Fra det kongelige Rentekammer blev atter i Martii Maaned 1781 følgende Hans Majestæts allernaadigste Billie Commissionen bekendtgjort, at nemlig 1) Det kongelige Medailler- og

Mynte-Cabinet skulle fra Mynten forsynes med et Exemplar i Sølv af alle de manglende Medailler, hvortil Stemplerne forbares paa Rosenborg og i brugbar Stand befindes. 2) At af andre manglende Medailler af det Slags, som dels paa Videnskabernes Selskabs, Interesseselskabers og Stiftelsers, dels paa enkelte Personers Beføstning i de senere Aaringer ere blevne prægede, saavel som af alle Præmie-Medailles, skulle et Exemplar i Sølv paa Kongens Regning præges og til Medaille-Cabinettet leveres. 3) At de, hvortil Stemplerne ej mere kunde beholdes, maatte ved Auctioner og andre forefaldende Lejligheder indkjøbes, og 4) At efter forhen i Aaret 1748 ergangne Beskrift skulle af alle Slags Mynt-Sorter, som ved de kongelige Mynter præges, som og af alle Medailler, der enten paa kongelig eller enkelte Personers Beføstning staaes, et rent og vel præget Exemplar i Sølv uden Betaling til Medaille-Cabinettet afleveres, i Henseende til den Tilladelse, som Vedkommende af slige Medaillers Prægning forundes.

I September Maaned merbemeldte Aar 1781 blev fra Statsministeren Gehejmeraad *Grev Moltke*, til hvem Commissionen, fra Begyndelsen af, allernaadigst var bleven anvist i alle Tilfælde at henholde sig, følgende Hofkongelig Befaling Commissionen bekendtgjort: 1) At da paa Rosenborg Slot endnu befandtes nogle

Medailler, mest i Guld, og til største Delen fremmede, havde Commissionen samme stykkevis at gennemgaae, optegne og i Catalogo at indføre. 2) At ej alene forbenævnte Medailler og Mynter, men og alle andre, som enten paa Rosensborg eller Konstkammeret maatte findes, skulle alle hensættes i Forvaring i de dertil paa Rosensborg Slot bestemte Værelser, og af Commissionen bringes i lige Orden, som den danske Mynt-Samling. 3) At de fra afgangne Etatsraad Langebeks Stervboe for kongelig Regning kjøbte Aftegninger af gamle rare Mynter, som nu ere i Videnskabernes Selskabs Gjemme, skulle henhøre og afleveres til Mynt-Cabinetets Samling tilligemed de forhen ommeldte større og mindre Kobberplader, for at eftersees og i Stand sættes, paa det siden saavel hine som disse, kunde med alle øvrige Stykker besørges stufne i Kobber og engang samtlig blive bekiendtgjorte.

I Begyndelsen af næste Aar 1782 blev Directeur Wiedewelt med Tegningen og Overflagen over Cabinetts Indretning færdig, hvor og i det inderste Værelse var efter Højkongelig Befaling Indretninger anbragte, at Antiquer og udskaarne Stene der bekvemmeligen kunde bevares, og efterat samme allernaadigst vare blevne approberede, begyndtes i Foraaret

paa Arbejdet, og ved Udgangen af Aaret 1783 var det ganske derved i Stand sat.

Commissionen vedblev at fortsætte i Følge ovenbenævnte erholdte Befalinger sit Arbejde, og efter Mulighed at sørge for, at Cabinettet med de manglende Stykker, dels ved Prægning af de paa Rosensborg gjemte og endnu i Stand værende Stempler, dels ved Indkjøbning paa forefaldende Auktioner, kunde blive forsynet.

I Maj Maaned 1784 blev Commissionen ved en allernaadigst Resolution tilkjendegivet, at den for Eftertiden i Hens. Gehejmeraad og Statsminister Grev Moltkes Sted havde i foresaldende Tilfælde at henvende sig til Herr Gehejmeraad og Overhofmarskal Rumsen.

I Junii Maaned det følgende Aar 1785 var det saavidt kommet, at Trykningen af den over de danske Mynter og Medailler forfattede Catalogus kunde foretages; med Mynternes og Medaillernes Stikning i Kobber var allerede forhen begyndt, som bestandig fortsattes. Til Catalogi Afskrivning til Trykning og Correcturens Besørgelse blev Registrator Weber i det kongelige Geheime-Archiv, som vant til deslige Forretninger, og i alle Henseender dertil duelig antagen, og som med mueligste Flid har efterkommet det derved Forefaldne.

I Begyndelsen af Aaret 1788 blev Commissionen tilkjendegivet Hans Kongelige Majes

skat allernaadigste Willie, at der, til at udbrede større Lys over Fædrelandets Historie, maatte især ved Medaillerne, anføres i Beskrivelsen, hvor det var mueligt, Anledningen til Medaillens Udgave, og at Hans Majestæt vilde have dette Arbejde mig som kongelig Historiographo allernaadigst anbefalet. Til Efterlevelse af denne Befaling blev mig tilstillet den forfattede Beskrivelse, hvilken, efter at de for nødig fundne Anmærkninger dertil vare søjede, blev til Trykningen uden Ophold afgiven.

Alting viser, at de nordiske Folk, Danste, Norske og Svenske, have sent faaet indenlandsk Mynt, endskjønt de hidse vilde allerede opvise Mynter af Kong Bjørn, som levede i det niende Seculo.

I de ældste Tider var Norden lidet bebygget, Folkenes Antal var ringe, deres Sæder raare og nærmede sig Naturen, og saaledes have de mest flebne Folks Tilstand været i de ældre Tider. Deres Handel var ringe og skede med at bytte Varer mod Varer; betjente de sig undertiden af Penge, saa havde de erobret dem paa deres Strejferier og Fribytterier udenlands, og gemenligen gjemte de dem dog kun som Nødnodier, og lode dem derfor begrave med sig, ingenlunde benyttende sig deraf i Handelen. Derfor findes ej selden romerske Mynter her i Jorden, som 1782 ved Slagelse i Sjælland en

temmelig Del Sølv Mynter fra Keiser Tiberius til Commodus, og deriblant mange af ens Præg; ved Færø en meget stor Guldmynt af Keiser Valentinianus I; paa Bornholm og Den Gulland mange romerske af Guld, hvoraf jeg har seet en Trajanus og besidder selv en Leo Thras. Ej selden findes ogsaa paa bemeldte tvende Der arabiske Sølvmynter af de abassidiske Calipher. Ved Alvik i Skaane findes i Jorden romerske Sølv og Guld Mynter. Ved Viborg og Halsberg ere fundne engelske Sølv Mynter af de engelske Konger Edgar og Ethelred, og af vor egen Store Knud, samt den franske Konge Ludovicus Pius. Saa danne Mynter have vore Fædre vist ført hjem fra de Krigstoge, Gothar, Heruler, Saxer gjordes, iblant hvilke vare endel egentlige Nordiske, som vendte hjem igjen, og siden under Navn af Varanger eller Væringar, da de tjente ved Hofset i Constantinopel, og endeligen som Danste og Normanner, der de bekrigede Frankerige og England.

Naar Snorro fortæller, at Odin paa lagde hver Mand i Sverrig at give en Penge for deres Næse, hvilket vi vilde kalde Nøpstat, og at Freir, den anden efter ham, befalede, at der skulde gives Nøpstat samt Sølv og Guld til Templet i Upsal, saa tænker jeg, at Snorro har henført senere Tiders, som maa

ste 6te og 7de Seculi, Skikke til ældre Tiders. Overalt sees heraf, at den ældste brugelige Mynt i Norden, som endda var udenlandsk, har været af Kobber, og bestaaet uden Tvivl i den saa kaldte Penge, Denarius, hvoraf 12 ginge paa en Skilling eller Solidus. I det mindste tjener dette til noget at stadfæste sammes Beretning, at man vist veed, at da gave de hedniske Svenske Penge til Templet i Upsala, og at der i det 7de Seculo dreves temmelig Handel og var ej liden Rigdom i Biarke tet derved. Fra det 9de Seculo finder man, at Penge have været temmelig i Brug her i Norden, og forekommer der allerede hos Are Frode, i hans Schedis Cap. 1. Pag. 8, Dretallet eller Beregningen, som er den ældste brugelige i Norden, og enten indenlandsk, eller og taget af Angelsaxerne, med mindre disse skulde allerede have ført denne Beregning med sig fra Danmark i det 5te Seculo. Dog maa man ej heraf slutte, at der da allerede sloges Mynt her; nej, Dre var en Bægt af 2 Lod, hvoraf 8 ginge paa en Mark eller et halvt Pund, og tre Ortug igjen paa hver Dre. Da man nu siden slog Mynt af purt Kobber og purt Sølv, saa blev man dog ved at veje dem, og slog rimeligen ikkun Skillingen og Penge, af hvilke sidste der ginge stundom 24 og stundom 12 paa en Skilling, og 30 og siden 15 paa en Dre, og altsaa var saadan

Sølvpenge saameget som 8 Skilling nu; men som man alt melerede Mynten med Kobber, saa var en Penge slaaet i Skaane udi Waldemar 11s Tid kun halvanden Skilling værd imod vor nuværende Mynt. Spørgsmaal dog, om man ej strax har legeret dem med Kobber, eller og slaget dem af purt Kobber, thi saadanne og af begge Slags ere alle Store Kruds og følgende Kongers Mynter, og have vi nu omstunder neppe andre tilovers end Penge, ja Bracteaterne eller Hulmynterne synes endog at have været af mindre Værdi, ligesom de ere det af Gehalt, end bemeldte Penge. Spørgsmaal og, om nogenstuds i de ældre Tider større Mynt end Penge ere slagne hos os og i Norge. Rimeligen have Angelsaxerne lært at slaa Mynt af de Franske, og vi igjen af de første. Saa meget er vist, at hidindtil har man ej med Visshed opdaget nogen ældre dansk og norsk Mynt end en slagen af Harald i Dursstad, de af nogle ostmanniske Konger i Dublin, og af den danske Guthrun af Ostanglen, alle af det 9de Seculo og alle slagne udenlands. Af det 10de Seculo have af de norske, Unlaf og Eric, Konger i Northumberland.

Efter Are paa ommeldte Sted paabød den norske Konge Harald Harfager, at hver den, som vilde drage fra Norge til Island, skulde give til Kongen fem Dre. Udi engelske

Leve hos Lombardum og Wilkins forde komme i dette Seculo Drex, som da brugelige hos de i Engeland boende Danffe. Samme Drex stat eller Vandore, som den kaldtes, finder man og, at den danske Kong Harald Blaatand tog af dem, der handlede paa Hal/Eire, uden Tvivl samme Plads, hvor nu Helsingør ligger. Disse Beretninger bringe mig dog næsten paa de Tanker, at Norden haver haft en egen indenlandsk Kobbermynt i det mindste i det 10de Seculo, og hvis veed, om ej den siden Kobbermynt med H paa lige saasnaart kan være af Harald Blaatand, som af Harald Hein. Skulle dette saa være, da er den den ældste bekjendte indenlandsk danske Mynt. Med mere Visshed synes tvende Mynter, som jeg har anført i min Danske Historie, Tom. III. Pag. 424 og 425, og staae paa Mynt, Tablen i den fjerde Tome, at kunne henføres til Svend Tveskjæg, hvoraf den ene, som forsvares i det kongelige svenske Antiquitæts Archiv, synes at være slagen i Engeland, og den anden derimod i Danmark. I denne Samling henføres den med Lauerens tzen til Svend Estridsen; men skulle de Grunde, jeg paa ovennævnte Sted haver anført for Svend Tveskjæg, være overvejende, saa bliver dette den ældste danske Mynt, slagen i Danmark selv, som nu omstunder med Visshed findes. Dette er derimod vist, at Store Knud haver staaet Mynt i Danmark og Dlug

den Hellige paa samme Tid i Norge, og at begge dertil betjente sig af engelske Myntemestere, til Bevis paa, at vi have lært den Konst at staae Mynt af Engelanderne.

Saa vel af salig Gehejmraad Lijp dorphs tvende Afhandlinger, nemlig om Myntens Udregning i det 14de Seculo, og om nogle gamle danske Mynters Prøvelse, hvilke begge ere indførte i Videnskaberne; Selskabs Skrifters 9de Del, som af ovenskrevne Mynter selv, er det klart, at man fra Store Knuds Tid af og til det 15de Seculum vedblev at svække Vægten af Mynterne uden at forbedre Ledigheden; dernæst at Myntens Vægt og Gehalt var forskjellig i Jylland, Sjælland og Skaane, dels ved det man slog Mynt paa saa mange Steder, og dels fornemmelig ved det Kongerige, naar de vare i Betryk, søgte at vinde paa Mynten, Landet til Skade, og gjorde det til en Finances Operation. Bisperne, som havde Lov at mynte, dog paa det Vilkaar, at holde Kongens Myntesod, fulgte deres Exempel, og sloge for Bindings Skyld end flettere Mynt, som kan sees af Kong Erich Menveds Klage over den Lundske Erkebisp Jens Grand. De saa Mynter, som haves af Norge, synes at vise, at der er gaaet ej bedre til end i Danmark. Mærkeligt er det, at de fleste Mynter af forskjelligt Præg ere af det 11te Seculo, og at de siden, saavel i Mængde som Godhed kjendeligen aftog lige til

15de Seculum, til et fast Bevis paa at vor Hans del blev alt flattere, ligesom Hanseslædernes bojte til, saa at man fra den sidste halve Del af det 13de Seculum samt 14de og første halve Del af 15de Seculum finder ej allene, at næsten ingen uden fremmede Mynter have courseret her i Riget, men endog at man da forlod den gamle nordiske Myntregning af Mark, Drex og Ortuger, og antog derimod den tydske fra Lybek efter Mark, Skilling og Penge, som si endnu berjeme os af, hvorvel meget forandret. Dog om den egentlige Mynt vil jeg ej handle, men alene henvisse Læseren til de her bag efter trykte Afhandlinger af salig Conference Raad Prætorius, og min endnu levende Ven, den indsigtsfulde Statsraad Kalle, da det er mig umueligt herom at sige noget bedre, udførligere, lærdere og grundigere end de have sagt.

Om Medailler vil jeg alene melde, at de første ere slagne under Kong Friderich II, saavel af Kongen selv som af private Folk; men at de først bleve smukke i Slutningen af Kong Christian Vs Regjering ved den bekjendte tydske Medailleur Blum, og allersmukkeste under Kong Friderik V ved Mejsbusch, som og var en Tydsker, og kan man, uden at smigre, sige, at endeel af de danske Medailler hore til de smukkeste i Europa, saavel i Henseende til Arbejde som Opfindelse.

VIII.

Cuhms Fortale

foran det 1794 i Folio trykte

S i l l æ g

til

Beskrivelsen

over

D a n s k e M y n t e r .

De Mynter og Medailler, som findes skufne og beskrevne i dette Tillæg, ere enten anskaffede, opdagede, eller slagne efter den Tid, Beskrivelsen udkom.

De mærkeligste blandt dem ere de af Kong Oluf Hunger, og Niels den Gamle, da man forhen ej med Visshed kjendte Mynter af disse Konger.

De Mynter, som i den første og anden Klasse af den forhen trykte Beskrivelse findes anførte, vare allerede af den gamle og første Kommission henregnede til de danske, og blandt samme henlagte, hvorfor den nyere og senere

Kommission for det første beholdt samme Orden; men da dog adskillige af dem ej ere danske, har man ved Betsets Slutning for Elskere af Myntvidenskabens opsat følgende Anmærninger over dem af første og anden Klasse i Beskrivelser anførte, hvilke strax herefter findes trykte.

IX.

C u h n s Fortale

til

den 1782 trykte Catalogus

over

Hjelmstjernes Bogsamling

Første Del.

Mange have hos os gjort Samlinger af danske Bøger, Mynter, Malerier og Kobberer, men hel Faa have forhindret deres Udspreidelse efter Døden. Gehejmraad Hjelmskjærne derimod lod i Egetpagten mellem sin ældste Datter, hans da eneste i Live værende Barn, og Kammerherre, nu Statsminister og Minister for det udenlandske Departement, Gehejmraad Baron Rosenkrone, af 25 Junii 1773, indfælde disse Ord: At hans Samlinger af *Danica*, det være sig danske Medailler og Mynter, Bøger, Manuscripter, Portraits, store og smaa, Kobberer og Kortter, skal evindeligt conserveres i Familien og være et Fideicommis, og paa det at det kunde blive bekjendt, hvad der i disse Samlinger er at finde, skulle efter hans Død en tilførlig Catalogus derover, Manuscripterne alene undtagne, trykkes, og bemeldte Samlinger forges og hver tiende Aar Supplementum i Trykken udgives. Og har han i sin sidste Villie end videre givet det Danske tilføende: At jeg skulde have Indseende med, at Catalogi bleve accurate nitide og efterretlige, paa det den intet derede Nytte deraf kan have.

Saadan Omhu drog Hjelmsjerne for disse Samlinger, og dertil havde han god Grund, da de ere store vel valgte og kostbare, saa at man i Henseende til Bogsamlingen tør forsikre, at dens Lige haver ei endnu været ved Trykken Publico bekendtgjort. Fra Ungdommen af var han bleven vel undervist i Videnskaber, og den ædle Drift til dem ham indplantet ved Etatsraad Højer, og siden formeret ved den Dngang han havde med vor store Gram. Midfærhed for Fædernelandet besjelede ham fra hans Ungdom, han saae med Bekymring, at en god Historie om den danske Lærdom endnu manglede; for at afhjælpe denne Mangel, besluttede han, at samle Alt hvad Danske, Norske, og Holstenere havde skrevet eller oversat, Alt hvad hos dem var trykt, Alt hvad som paa mindste Maade havde nogen Sammenhæng med os, og især det Ældste og Sjældneste.

Det var naturligt, at han og saldt paa at samle de Mindesmærker, som forevige den store Mand, som forestille hans Ansigtstræk, som bringe ædle Gjerninger til Eftertiden. Dette har foranlediget Malerie, Kobber, og Medaille-Samlingen. Han besad desuden, hvad Medailler angik, megen Indsigt saavel i Arbejdets Eftersind, som Paaskrifternes Tynd, og haver endog selv givet en Del heldige Forslag til samme.

X.

Suhms Fortale

foran

Hjelmsjernes Medaille- og Mynt-

samt

Skilberie- og Kobber-Samling,

trykt i Kiøbenhavn 1786.

Dette tredje Bind af Hjelmskjernes Samlinger, som indeholder danske Mynter Skilderier og Kobberstykker, vil maaskee Adskillige finde af endnu større Bigtighed end de tvende foregaas ende, eftersom der hos Os ikke over Skilderier og Kobberstykker andensteds findes saa fuldstændige og lærerige Forklaringer, og da, i Henseende til Mynterne, Beskrivelsen over Kongens store Samling, hvorudi alle Mynter og Medailler tillige blive stukne i Kobber, endnu ikke er kommen for Lyset.

At opregne og udpege de rareste Stykker, som findes i denne Samling, er ufornødent, da enhver kjender letteligen selv finder dem. Dette alene maa jeg dog sige, at de tretten Runemynster, der upaatvivleligen ere ægte, ere af den største Klarhed, og tjene til at bevise, at Runerne have været Danmarks største Bogstaver og ældre her end de latinske; thi hvorfor mon de Konger Magnus den Gode og Svend Estrithsen have ladet præge Runer og ej latinske Bogstaver paa deres Mynter, uden fordi de første vare Landets egne.

I Henseende til Skilderierne af de Adelige bliver det troligt, at alle de som ere malede i Slutningen af det 16de Aarhundrede, helst i de sidste 10 Aar, ere af en Hollænder ved Navn Geert Corneliusen van Harlem, som da opholdt sig her i Riget og tjente Kongen som Portraitsmaler, hvilket sees af et Brev fra ham til Rigsraadet, som forvares i det kongelige tydske Cancellie-Archiv, og hvorudi han skriver, at han i nogle Aar havde været her i Riget og tjent Kon-

gen som Contrasejer uden at nyde Noget til Underhold, og i den Tid afmalet de fleste og fornemste af Adelen, og da han des Aarsag frygtede, at han intet skal faae at arbejde og fortjene til Underholdning for Sone og Børn, beder han, at Kongen vil tillægge ham Noget til nødvendigt Underhold, ligesom hans Formænd havde nydt. — Ved et Brev af 6 Januar 1593 tillægger Kongen ham aarligen Noget i Fetalie foruden de 30 Daler, han forhen aarlig oppebar til Husleje, og dette Brev mener jeg, er en Resolution paa hans Supplique der er uden Dato. Udentviol er han død herinde og det noget før end 1693; thi den 6te Maj samme Aar tilskrev Kongen Borgemeester og Raad i Amsterdam om nogle Penge, som en deres Medborger Cornelius Ewoussen var skyldig til afgangne Gerhard Corneliusen, ligemaade om nogle Penge, som Johan Adriansen var bleven ham skyldig for Malerier, hvilke Penge Kongen i et Brev af 18 April 1605 beder Borgemeester og Raad i Amsterdam at tilholde dem at betale til Claus Jacobsen Wael, der havde afgangne Geert

Corneliussen van Harlems Datter til Ægte, og
 1611 var en af de tvende Herolde, der bleve
 sendte til Sverrig for at forkynde Kong Carl
 Krig. — Dette ombedes Læseren at anse som
 et lidet Bidrag til de danske Konstners Historie,
 hvorom saa lidet og saa manglende findes.

XI.

Suhms Fortale

føraa det 1790 trykte

første Bind

af

Naturhistorieselskabets Skrifter.

107
[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side]

Endsiemt jeg upaatvilelig, haver af alle det naturforskende Selskabs svs. Directeurer mindst Kundskab og Indsigt i Naturhistorien, saa have dog mine Medcolleger troet, at min Iver og Lust for dens Befordring kunde være nok for at bringe mig til at skrive Fortalen for dette Selskabs Skrivers første Bind. Med Udseelse har jeg derfor paataget mig dette Arbejde, som enhver af de andre havde kunnet gjøre meget bedre.

At beskriver Naturhistoriens Nytte og dens vide Omfreds, da Chymie, Anatomie, Deconomie, paa en vis Maade ogsaa høre til den, den Indsindelse den har i Statens Vel, i Menneskets Lyksalighed, i at befordre vor Fornøjelse, Nytte, Indsigt og Fuldkommenhed, det behøves ej i et Land og hos et Folk, som har haft Wormer, Bartholiner, Borchers, Møllere; som har givet det prægtige Regenussiske Copbille

verk, som endnu udgiver *Flora Danica*, og som for nærværende Tid besidder saa mange fortreffelige Mænd i denne Videnskab der have gjort sig bekendte ved Skrifter, Forelæsninger og Rejser, som og Samlinger af naturlige Ting, men hvis Navne deres Beskedenhed forbyder mig her at opgive; men dog kan jeg ej undlade at sige, at den Ene fortjener vel det ypperste Sæde blandt Europa's Entomologer, den Anden har faa sin Mage i anatomiske Forelæsninger, og forbinder dermed den mest udstrakte Kundskab i Botaniken; En arbejder paa et Werk, som i Skjønhed og Pragt vil sættes ved Siden af de Regenfussiske Coquiller og i Natur overgaae det, en Anden har gjort sig ved mangfoldige Skrifter bekendt; nok En — — — men hvortil nytter det at handle om hvad vi Alle vide.

Dette Selskab selv er et Bevis paa, hvor højt vort Folk agter Naturhistorien, hvilken Pris det sætter derpaa; thi neppe var Indbysdelsen udkommet, neppe havde vor værdige Professor Abildgaard, som med rette kan kaldes Selskabets Stifter, bekendtgjort den, førend Personer af alle Stænder, fra de højeste til de laveste, strømmede til fra alle Kanter i Landet, for at tage Del deri, for at understøtte det, oplyse, opmuntre, udbrede, vedligeholde det. Billigt er det derfor, at Selskabet svarer til dens

ne Tilid; og hvad det hidindtil har gjort, endskjønt nyt, endskjønt endnu i sin hel spæde Alder, lover, at det vil opfylde Nationens billige Ønsker. Med Forelæsninger, som Grunden til Alt, begynde man strax, og det over alle tre Naturens Riger; nogle chymiske Forsøg gjordes ogsaa; med en botanisk Hauge er gjort Begyndelse; man har bekendtgjort, at man agter at lade rejse Nogle om udi Kongens Stater, for at udforske Naturen, og dertil have allerede Adskillige meldt sig; man undersætter Herr Daldorf, som, betrædende Kongens Spor, vil opdage Jardiens Naturskjønheder; en liden Begyndelse er gjort med en Naturaliesamling og med Bøgers Anskaffelse; og endeligen er dette Werk samlet. I Henseende til Naturens Omkreds er dette vel kun Lidet, men i Henseende til den korte Tid af nogle Maanedes er det meget. Dersom Hans Kongelige Majestæt, som understøtter alle gode og nyttige Ting, ej havde givet fri Forsamlingsbærelse paa det kongelige Pallads, og derhos skænket Botaniken den der ved liggende Hauge, saa var man ej kommet saa vidt. Da man forhen har en god botanisk Hauge her i Byen, saa kunde det vel synes overflødig for Nogle, at have endnu en, men da den som læser over Botaniken, behøver jævnlig at have Exemplarer af Planterne ved Haanden, da de levende vise alle Ting bedre end de

tørrede i Herbarier, saa var en Hauge nødvendig.

Da de her givne Afhandlinger bære Navn af en Bahl, en Abildgaard, en Spengler, begge Fabricier, Sønder Lund, saa opvække de strax en gunstig Fordom, som jeg er vis paa, ej vil mindskes, men vist tiltage, ved Igjennemlæsningen, som vil blive lærerig og underholdende for Begyndere, og nyttig for de Lærde og Erfarne, ved det den vil bekræfte gamle Sandheder og opdage ny.

XII.

S u h m

o m

Hvorfor den christne Lære fortrængte

Odins.

Indføre

i

Scandinavisk Museum

første Bind

som udkom i Kjøbenhavn 1798.

Ikke vil jeg her tage min Tilflugt til Fortræfs-
feligheden af de Christnes Lære fremfor Odins,
thi det synes os kun saa, og det har derimod
synes vore gamle Forsædte anderledes, efter-
som de fleste gemenligen finde mest Behag i hvad
de ere blevne oplærte i fra Barnsben, helst i Et-
der, da en forskende Aand endda ikke havde ud-
bredet sig, og Higen efter Nyt ansaaes lastværs
dig. End mindre vil jeg tage min Tilflugt til
Guds Billie og Bestyrelse, hvorved alle Ting
umærkeligen løntes, thi da forklarede jeg Intet,
men hug kun Knuden over; jeg handlede da,
som en vis Præst i Trondhjem vilde jeg skulde
have handlet i min Afhandling om Aarsagernes,
hvi Romerne forfulgte de Christne, som jeg of-
ter hans Mening burde have opsøgt i Arvesyns-
den. Jeg agter derfor kun at opsøge de nærs-
mere og nærmeste Aarsager. Og da falder
denne Undersøgelse naturligen i tvende Parter,

af hvilke den ene foreskifter Hindringerne og Vanskelighederne, den anden Lettelserne og Hjælpemidlerne ved denne Religionsforandring. Begge maa saavel betragtes i Henseende til Odins, som til de Christnes Lære, som og nogle andre tilfældende og tilfældige Aarsager maa overvejes. Jeg skriver med beraad Hu de Christnes ej Christi Lære, thi mellem begge er en himmels Høj Forskjel, helst i det niende og de følgende Sætter, da Christendommen udbredtes her i Norden.

Men før jeg gaaer ret ind i Sagen, vil jeg sende en foreløbende Betragtning over hvad vi see i vore Dage, nemlig at den christne Lære gjør nu kun liden Fremgang, helst hos de Følkeslag, og Religioner, som have et fastsat og ordentligt Religionsystem, saasom Jøder, Mosamedaner, Guebrer, Indianer, Chineseer, Etbetaner, Japanefer, mod hvilke, de første undtagen, man ej heller kan eller tør bruge Magten, og tildeels heller ikke vil, da menneskefjærlige Principer og Forligelighed efterhaanden tage til. De derfor, som undertiden omvendtes, helst af Indianerne, ere enten Børn, eller og af de ringeste og hos dem mest foragtede Caster, af de ulykkelige Parier, som Rød, Fortviølelse og Mangel paa Kundskab bringe dertil. De Jøder, som undertiden omvendtes, ere og gemmenligen fattige og for en stor Del slet tænkende

Personer. Med raa og ubidende Følkeslag har det sig derimod anderledes, da vi see at Granzlændere og især Abiponer omvendtes i Hobetal, dels fordi disse Følk havde liden ja næsten ingen Kundskab, og dels fordi de duelligste Missionærer, de nyeste Tider opvise, ere bleve brugte dertil, de mæhrske Brødre og Jesuiterne. Neger-slaverne ere og meget uvidende, og dog omvendtes saa af dem; men Europæernes Vinder søge og Luukenhed, og nogles billige Tænkemaal blandt dem, at man hverken bør bruge List eller Vold ved Religionsforandring, ere de sande Aarsager hertil.

Men nu at komme til mit egentlige Formaal, og da først til Hindringerne, saa vare de i Odins Lære følgende:

1) Først havde de, som fulgte den, et ordentligt System; de fleste ansaa Thor Odin og Freyr for de øverste Gudsdomme og kunde derfor ej indsee, hvi de skulde bytte dem bort med de Christnes tre Personer, som de og ansaa for tre Guder; Nogle troede, at disse tre Guder, tillige med alle de andre ringere Guder og Halvguder forgaa i Ragnarok, det er Gudernes Tusmørke eller Verdens Undergang, og disse mindre eller Halvguder syntes dem at vare ligesaa gode, som de da varende Christnes Helgene. Efter Verdens Undergang skulde Alfader ene herke, og de Gode evig belønnes hos ham i Gimle, og de

Onde evig straffes i Nastrond. Indtil den Tid skulde de gode Mænd være hos Odin i Valhal og Dvinderne hos Freya, og de onde Mennesker plages i Niflhem. Nogle troede med de gamle Skoter, at de Ufdødes Sjæle eller Skygger boede i deres Gravhøj, og Andre at de efter visse Tider skulde besjæle ny menneskelige Legeter. Da de altsaa troede Sjælenes Evighed, saa vandt de, efter deres Tanker, intet ved at antage de Christnes Lære. De nordiske Folk tænkte derfor, som Lucanus skriver, at det var fejgt at spare paa et Liv, som skulde fornøjes. Derfor sagde Habor, som skulde affives, fordi han havde kvænket Kongens Datter, da han saae at hun selv satte Ild paa sin Bolig, for at følge ham i Døden: „Døden tilbringer mig ej andet, end mine Duffer; fast Haab har jeg nu at fornye min Elskov, og snart skal Døden forvandles til Belyst; selv i Dødens Boliger skal vor Kjærlighed ej ophøre.“ Og var denne Forsikking en af de stærke Hindringer for Christens dommen.

Vore Fædre forestillede sig, at skulle handle efter Døden ligesom de havde handlet i Livet, at omgaaes deres efterlevende Venner og vise sig for dem, som Gjengangere, nyde de Rigdomme og bersejne sig af den Hest, som begroves eller brændtes med dem, opvartes af de Trælle, som fulgte dem i Døden, saa og af Valkyrier, et

Slags Krigsgudinder; drikke Melk, Æl, Mjød, Vin, spise Flesk, og elske de Dvinder, de her havde elsket, og ej, som Svedenborg vil, andre og ubekjendte; de skulde omgaaes med de Guder og Gudinder, de havde dyrket og forestillet sig som Mennesker. Alle disse Fornøjelser havde de de kjendt, sølet, smagt her. De Christnes Glæder i Himmelen vare dem derimod mørke, ubekjendte, usmagelige. De Christne lovede dem at omgaaes med Moses, David, Apostler, Helgene, Munkes, lutter ubekjendte Folk for dem, og de sidste holdte de for fejge Mennesker; de derimod skulde i Valhal omgaaes med kække og stridbare Mænd, med hvilke de endog skulde fægte, saares og dræbes af dem, men strax igjen blive levende. Paa Grund af dette trak den friske Konge Radbod Joden tilbage, da han just stod færdig at lade sig døbe, thi paa Svørgsmaalet, om hans Forsædres ej vare i Himlen, svarede Bispen, at de alle vare i Helvede, men derimod Munkes, Eremiter og andre hellige Folk i Himlen; hvoreil Radbod gjenmaaled, at hans Forsædres havde været kække og tappre Folk; han vilde heller være i deres Selskab, end i nogle usle og fejge Munkes. — End videre: vore Forsædres havde og Daab; de overste derved smaa Børn med Vand, og gave dem Navn, altsaa syntes dem ej at vinde noget ved de Christnes Daab, thi det Aandelige derved havde de

intet Begreb om. De troede, at Alfader havde frembragt Verden, og tænkte, Menneskene nedskammede fra et Par, Askor og Embla, saa at de Christne lærde dem heri, efter deres For- mening, intet Nyt. Derfor lod den døende Jss lænder Thorfel Mani sig sætte ud i Solen, og anbefalede sin Sjæl til den Gud, som havde skabt Sol og Stjerner, thi ham holdt han for bedre og mægtigere end andre Guder.

I Sædelæren havde de og endel overensstemmende med de Christne. De affnede og straffede haardeligen Tyverie, ligeledes Egteföners Forbrydelser i deres Troskab mod deres Mand; Fejge foragtede og straffede de; de anpriste meget Trofasthed i Venkab, Gævmildhed og Heltmod; Rarrighed ansaaes som en sæt Last, saa og Utroskab mod Kenge, Anførere og Kammerad; mod Trælle viste de sig ej saa haarde, som mange sydlige Folkeslag, og nærmede sig heri den christne Læres Land. Men just alt dette gjorde, at de syntes ej at vinde ved at forandre Lære. Vel sandt, at de ej alle fulgte i deres Liv denne i mange Henseender hyperlige Sædelære, men dette havde de tilfælles med de Christne og med alle Mennesker.

Tre Gudinder, kaldte Nornen, styrede Skjebnen, som alle Mennesker vare underkastede, og som Guderne selv ej kunde undgaae.

Hos de Christne derimod styrede en eneste Gud Skjebnen.

2) Dernæst besadde de Nordiske ogsaa en stor Frihed i at tænke, og at vælge, hvad Guddom dem mest behagede, saa og at tro forskjelligt om Tilstanden efter Døden. I Norge var Thor den øverste Guddom og maaffee hele Nordens ældste; i Danmark og Sverige derimod ansaaes Odin for den øverste, dog findes der ogsaa at mange Svenske holdt Freyr for den øverste. I den gamle Sæng Lokasenna kaldet, udi Samunds Edda, gjøres derimod Nar af alle Guder og Gudinder, fortælles skjendige Tildragelser om dem, og lignes de med Hunde. Den berømmelige Leirefonge Hrolf Krake og hans Stridsmænd offrede derfor aldrig til Guderne, men stolede paa dem selv og deres egne Kræfter, af hvilken Aarsag man vel og finder, at de have svoret ved deres Waaben, som man seer, de danske Kongers Gesandter til den tidste Kong Ludvig gjorde efter deres Lands Skik, Nar 823, nogle ved deres Verlighed, ved deres Hest, og ved andet. Imidlertid var den almindelige Ed for Retten paa Island og vel i flere Lande ved Odin, Niord, og den almægtige As.

Meget almindeligt var det, at de troede paa deres egen Styrke, Kræfter og Lykke, og Fylgur, det er Genier, som de tænkte at følge dem allevegne.

Ser mærkelig er den Samtale, mellem den norske Kong Oluf den Hellige, og den tappre Janta Gellina, som kom til ham og vilde tjene ham, da Slaget ved Stillestad skulde gaae for sig. Kongen spurgde ham, om han var Christen eller ikke; han svarede, at han troede paa sin egen Magt og Kræfter, og havde den Tro indtil da vel hjulpet ham; men nu vil jeg tro paa dig Konge." Oluf gjenmælede: "Vil du tro paa mig, da skal du og tro paa hvad jeg lærer dig, nemlig, at Jesus Christus har skabt Himmel og Jord, og at alle Gode og Rettroende skulde fare til ham efter Døden." Arnliot svarede nu: "Vel har jeg hørt tale om den hvide Christ, (saa kaldte de ham fordi de Døbte ginge i hvide Klæder) men mig er intet bekjendt om hvad han foretager sig eller hvor han regjerer; men dog vil jeg tro alt hvad du siger, og lægge alle mine Kaar i din Valde." Derpaa blev han døbt og lærde Kongen ham forteligen det nødvendige.

Da Poppo prædikede Christendommen for de Danske og Kong Harald Blaatand ved Fiseforden, tilskode de vel, at Christus var Gud, men paastode, at deres egne Guder vare større og

ældre. — Harald Haarfager, den første norske Enevoldskonge, svor i sin Ungdom paa Tingsge, at han aldrig vilde offre til nogen af de almindelige Guder, men alene til den, som havde dannet Verden og alle Menneſker. — Ragnvald, en liden Konge i Norge, offrede vel til Guderne, men ogsaa til en Ko, som blev begravet i en Høj, og han selv i en anden, ved Siden af den. — Den svenske Kong Eisten troede og paa en Ko, og Islænderen Brandr paa sin Hest Freysur. Vel sandt, disse Dyr bleve maaskee dyrkede, fordi de vare visse Gunders Symboler, og nogle især tilegnede, men imidlertid viser det dog en stor Frihed, da alle ej gjorde det, og ingen blev ilde anset for slige Meninger.

I Henseende til Sjelenes Tilstand vare og adskillige Meninger, som jeg dels haver anført før, men nu vil lægge til, at man finder, at de som druknede, eller hvis Aske bortstræedes i Havet, bleve efter Døden til intet; at Trælle maatte ej være i Valhalla, med mindre de døde med deres Herrer, og at de ellers opholdt sig hos Thor. — Lige dan Mening have de paa Otahiti, at de Fornemme og de Ringe have forskjellige Boliger i den anden Verden. Efter den Tro er det godt at være fornem.

Nogle nægtede aldeles al Guddom, og kaldtes derfor Gudløse; dog finder man ej, at

Nogen er bleven forurosliget for sin Mening. Hvor langt var dette fra de daværende Christi- nes Utaalighed, som truede alle med Helvede og evig Straf, der ej troede netop som de selv, og hvilken Ansættelse maatte sig Mening ej lægge i Besen for Overgangen fra Odins Lære til den Christne!

3) Nordens Konger og Regenter vare til- ligemed Drotter, det er Dommere og Præster, og forrettede de store Offere, hvor man var vant til at slagte og offre Mennesker, især Drælle og Fanger, som og Heste, Hunde og Høge, hvilket Hede hvert niende Aar i Lejre, og hvert Aar, som det lader, i Upsal; til Forretningen brug- tes baade Mand og Kvinder. Sædvanligen offrede man under aaben Himmel, efter det gamle Begreb, at Guddommen kunde ej indslut- tes mellem Vægge. Den ny Lære sagde der- imod, at Kongen og Landets Øvrighed havde intet at sige i Religionen, men at alting i den hang af en Bisp, der boede nogle hundrede Mile derfra i en Stad, hedde Rom, og at han ud- sendte, hvor han ej selv kunde komme, andre Bis- pe, Munk og Præster, der i hans Navn og under hans Myndighed skulde forrette alle Ting. Dette var en overmaade stor, og som det syntes uovervindelig Hindring. Den ny Religion lærte ogsaa, at alt Offer var affkasset, undtag- gen det ene ublodige Offer, som daglig frembar

res, og at Menneske- Offer var især en Veders stnggelighed; at Mand alene kunde forrette Gudstjenesten, og Kvinder ikke; at ingen ofe- fentlig Gudstjeneste var loelig uden i et Tempel eller en Kirke; at i Kirken eller i viede Kirkes- gaarde burde de Dødes Ben begraves; og at det var Synd at begrave dem paa Marken i Høje, eller at brænde dem, hvoraf det første var en als- mindelig Etik i ganske Norden.

4) De nordiske Præsters Indkomster og Anseelse hang ganske af deres gamle Religions- Bedligeholdelse. Intet Under derfor, at Præ- sterne satte sig af al Magt mod denne ny Læres- Indførelse. Saaledes gjorde de især i Sverrige Aar 853 ved Ansharii Ankomst, og forekillede Kongen og Folket, at de vare udsendte af Gus- derne, som ejede Landet, og som vare fortrydes- lige over, at deres Offere og Løfter til dem toge af, endstjændt de altid havde været de Svenske bevaagne, og givet dem Overflodighed Lykke og Fred, saa at de længe havde levet i Landet, ja end mere Folket havde indført en fremmed Gud (Christus) som var det værste; dog vilde Gus- derne vedblive at være det bevaagne, saafremt det vilde sørøge Offerne, gjøre større Løfter, og forlade den fremmede Guds Dyrkelse, som var tværtimod deres; men var det dem saa meget om at gjøre at have flere Guder, saa havde de enstemmigen vedtaget, at Erik, en af de foregaa-

ende svenske Konger, skulde optages blandt deres Tal. — Men dette Ansøg blev gjort til intet ved Ansharii Bisdøm, og ved det han havde den svenske Kong Oluf paa sin Side.

5) Elden af Odins Lære gav den og en vis Anseelse, som vi forhen have hørt at de Danske sagde, at deres Guder vare ældre end Christus. Saadan Velde have alle Religionsmeninger beraabt sig paa; den jødiske og hedenske mod den christne, den catholske mod den protestantiske; ligesom Sandhed var bunden til visse Tider, og man kunde faae Hævd paa Meninger.

6) Udbredelsen af Odins Lære, ej alene i ganske Scandinavien, men og udi en stor Del af Tydskland. Saaledes dyrkedes Odin eller Wodan af Saxerne og ved Boden; Egen; hans Dyrkelse fordes over til Engelland; Thor tilbades i mange russiske Egne; ja Etrurkerne tilbade Aferne. Saa udstrakt var altsaa Nordens Gudelære, og kunde det ansees som Bevis for en Sætning, at Mange gavede den Bisald, saa havde vore gamle Forfædre ogsaa et Bevis heri. I det mindste bestyrkede de herved deres Mening.

Nu er det Tid, at jeg vender mig til at betragte de Hindringer, som Middelalderens Christne Lærere sels frembragte mod deres Antagelse. Mange af dem har jeg allerede anført

i det foregaaende, hvorfor jeg her vil forbigaa dem. De øvrige kunne henføres til følgende:

1) De mange Poenitencer, som den romerske Kirke paalagde alle dem, der beginge visse Ting, som vore Forfædre dels ansaae for retsmæssige og tilladte, dels for ubetydelige og smaa, og hvilke alle fornemmeligen bestode i de Ting, jeg nu vil opregne.

2) Poligamie, eller den Tilladelse, en Mand havde, at tage mange Koner ad Gangen, og at have fri Omgang med sine Slaver, der, som var vore Fædre meget kjær, saavel som de fleste Alderdommens Folkelag, og endnu alle østlige samt alle raa Folk. Aldamus skriver, at de Svenske havde almindeligen to til tre Koner, og de Fornemme utallige. Mange Nordiske lode sig nøje med en, men dertil var gemenligen Ursag mod alene Uarsagen. Af Polygamien flød, at Manden kunde næsten efter Behag forskyde sin Kone; hos de Christne derimod var Egtteskab et Sacrament, og Baandet uopløseligt. Sligt vilde vore modige og uregjerlige Fædre længe ikke i Hovedet, og derfor modsatte de sig saa længe ordentlig Vielse. Af slige Friheder flød og, at de Børn, de Christne kaldte uægte, ansaaes for ligesaa gode som de ægte, saa at endte og uægte Prindsler besteg den danske Throne i det tiende og ellefte Seculo, og den norske i Tredde, længe efter Christendommens Indførelse.

3) Friheden at ægte nær Beslagtede var stor, saa at man endog har nogle saa Exempler, at Broder ægtede Søster; nu forbød den da værende Christne Lære alt sligt strængeligen endog til 7de Led paa begge Sider, ja indførte endog latterligen nok, det saa kaldte aandelige Slægtskab mellem Faddere; dog bleve de fleste saadanne Giftermaale for Penge tilladte.

4) Den daværende Christne Lære forbød ej alene Munke og Nonner, som vare bestemte til Enlighed, at gifte sig, men endog Præster og alle Geistlige uden Undtagelse, og indførte det vederstyggelige Cælibat blandt dem som en Lov. Dette smagte ej vore fri og heri rigtigt tænkende Nordboer. Derfor satte de sig, endog efterat Christendommen var antagen, af alle Kræfter herimod. Først 1120 blev den danske Geistlighed tvungen at skille sig af med sine Koner; i Norge skede dette ej før end 1247, og i Sverrige Aaret efter; dog maatte man see igjennem Kingrene med at Præsterne holdte Friller, og især af Mangel paa duelige Personer tilstæde Præstefønner at komme til geistlige Embeder. Man maa undres over, at saa daarlig og unaturlig en Skik som Cælibatet kunde blive til en Lov; men hvad formaaer ej Despotismen, helst den aandelige, at trænge igjennem med, naar man ej agter alle de Uordenar, som sligt fører med sig.

5) Den christne Lov forbød haardeligen at sætte sine Børn ud, og at omkomme dem. Til sligt ugudeligt Væsen vare Forsædrene vant, og det var dem tilladt, naar de kun gave Børnet noget Flesk i Munden, som det kunde suge paa, indtil maaskee Rogen kom og tog det op. Overdrevet Begreb om Fadermyndighed, og den tiltagende Mængde Børn ved de mange Koner, som gjorde det tungt for en Husfader at opfores dem alle, havde indført og vedligeholdt denne onde Skik. Saaledes søder den ene Uorden den anden af sig.

6) De christne Lærere forbød aldeles Frisbyttarie, hvorved vore urelige Forsædre søgte at erhverve sig Værd og Lykke. Men da denne Værd var meget indgroet, saa varede det længe inden den blev afskaffet, saa at den danske Kong Knud den Hellige maatte endnu haardeligen straffe den.

7) Ligeledes forbød Christendommen Evetværg, som var brugelig for at udforske Sandskyndigheden i Tvivligheder, og som endog var paabuden ved den danske Kong Frodes Lov, som jeg tænker at være af 7de Seculo, med disse Ord: „Det er bedre at afgjøre Tvivligheder med Sværd, end at trættes med Munden.“ Men det varede længe, inden denne Uffik kunde afskaffes, saa at paa Femern holdtes endnu i Erik Blippings Tid en offentlig Evetværg i Kongens

Nærværende. Ja Tvekamp for Tressager vedvæ-
rer jo endnu blandt alle Europas oplyste Folk,
tappere heri end hine gamle Græker og Romere!

8) Al Trolddom og Signerie forbøde og
saa de Christne, og hertil vare de Nordiske saa
meget mere hengivne, jo mere usidende de vare.
Som en Følge heraf sagde de Christne ogsaa at
affkaste den gamle Runestift, og derimod at
indsføre latinske Bogstaver, under Paaskud nem-
lig, at de første tjente til Trolddom. Dette holdt
ikke meget haardt, saasom kun saa af vore Fors-
fædre kunde læse og skrive; og det især fordi de
havde saa ubegvemle Ting at skrive paa som
Sten og Bark.

9) Den christne Lære, saadan som den da
var, forbyd, som en dødelig Synd, at spise
Høge, Ravn, mange andre Ting, og deriblandt
Hestekød, som var vore Forsædres største Leks-
kerie, og derfor paastode og de norske Bønder,
at deres Konge Hakon Adelssteen, som vilde ind-
føre den christne Tro, skulde spise Hestekød, som
et Bevis paa, at han vedblev den gamle Lære,
og da han det ikke vilde, vare de rede med at
slaa ham ihjel; og da han endeligen Vinteren
efter beqvemmede sig til at æde nogle Mundsuld
Hestekød, bleve de fornøjede med ham og ansaa
ham for rettroende.

10) De Christne vilde, at Søndagen skulde
de strængeligen helligholdes, og

11) at Alle skulde faste om Fredagen. Deres
for opvakte det stor Misfornøjelse hos de Nors-
ke, da Kong Hakon Adelssteen paabød begge
disse. Bønderne knurrede, sigende at deres
Trælles og Tyendes Arbejd derved vilde forhins-
dres, og Landet kunde da ikke bygges. Arbejds-
folkene og Trællene klagede, at de ej kunde ar-
bejde, naar de ej maatte æde. Rimeligen har
lang Fasten og de mange hellige Dage i senere
Tider opvakt endnu mer Misfornøjelse.

12) Vore Fædre elskede meget god Drikke,
som de kaldte Mundgodt, og som skulde blive
dem en Belønning i hin Verden i Valhalla.
Det maatte meget forundre og smerte dem, at
de Christne lagde Poenitence paa Fylderie, og
ansaa det for en stor Synd.

13) Vore Fædre vare meget vredagtige,
thi de havde ej lært at tæmme deres Begjerlige
heder, og de stærke Drikke ophidsede dem, hvors
over mange Drab og Mandstet skede. Sligt
kunde da og længe efter, langt hen i Christens
Dommens Tider, forsones ved Gaver og Bøder,
men de christne Præster paalagde desuden andre
Straffe og Pænitencer, forhen uhørte. Saa
ledes maatte Ebbe endnu i Valdemars Tid rejse
til Rom, for at søge Uklad for sine Døtre, der
havde dræbt deres Krænker.

14) Selvmord ansaaes i Norden ej alene
for tilladeligt, men endog for heroisk, og hos

Mange pligtmæssigt, efter som ingen Helt kunde komme i Valhalla, uden han døde paa en voldsom Maade. Derfor lod Odin selv paa sit yderste sig mærke med ni Spidsodder. Derfor tilføjede Stærkodder sig, da han blev gammel, en anden, der skulde afhugge ham Hovedet; og udi Gothland styrkede En sig i sin Alderdom ned af en høj Klippe, som kaldtes Otternes Stupa, ligesom og de gamle Cantabrer i Spanien gjorde. Den christne Lære misbilliger derimod højt Selvmord, og fast alle Christne Regjeringer, og den almindelige Mening have sat Skjændsel paa den efter Døden.

15) De Christne, især Munkene, prædikede Ydmyghed, Nedladenhed, Mistillid til sig selv, og at man alene kan blive dydig ved Guds Kraft og af Naade. Vore Fædre derimod vare stolte, stolede paa sig selv, troede at udrette alt ved egne Kræfter, og higede meget efter Ære, og et berømmeligt Navn. Derfor siges i Hamaal: Døer Fæ, døe Frænder, døe Venner, døer jeg selv, Rygtet om mig vedbliver dog; og Habor sagde, da han skulde aflives: Vor Død og vor Kjærlighed skal omtales i den ganste Verden; ligeledes Bjærke til Hjalte, da han opsfordrede ham til at forsvare deres Konge Hrolf Krake: Enhvers højre Haand skal gjøre ham Ære eller Skam; Ære følger de faldne, og Ryg-

tet overlever Usken; ja hvad den fuldkomne Dyd i hver Tid gjør, forgaaer i ingen Alder.

16) Læren om en eneste Gud, og at alle andre vare falske, stødte og de Nordiske meget for Hovedet.

17) Saa og den Etik, at de Boyne maatte klæde sig nøgne i Almuens Nærværelse, for at lade sig døbe. Endeligen

18) stødte ogsaa nogle af de christne Mytstier vore Fædre for Hovedet. Saaledes fin der jeg, at den jydsk Kong Eriks Dronning Herine gjorde sig lystig over, at Jomfrue Maria var bleven frugtbar uden Mand.

Foruden disse Hindringer, tagne af Religionen selv, vare og nogle tilfældige, hvorom jeg nu vil handle.

1) Den Grumhed og Volds, Carl den Store brugte mod Saxerne, som boede op til Danmark, hvilke han derved søgte at bringe til den christne Lære, og under det Paaskud, at gjøre dem til sine Undersaatter. Mange Saxer flyede da hid ind, og deriblandt Witkind selv, Saxonernes fornemste Anfører, som skal have havt en dansk Prindsesse, Gera ved Navn. Disse Flygtninge kunde ej andet end opvække et stort Had mod de christne Franker, og bringe de danske og flere nordiske Folk til at pønse paa Midler, til at afværge deres Religions og Regjerings Undergang, især efterat Carl havde ved

Minden ladet paa en Dag halsbugge 4500 fangne Sæver. Endog 200 Aar før Carl havde den frankiske Konge Chlothar behandlet de sig nærmest boende og overvundne Sæver meget grumt, i det han havde befaleet, at lade dræbe hver Sæver som var længer end et Sværd, tænkende derved at udrydde alle mandvorne føre og stærke Sæver. Heraf kom de idelige Krige, hvormed de Nordiske efter Carls Tid hjem søgte Frankerne, saa og Engelland og Irland, lutter kristne Lande, og hvilke Krige bleve førte med stor Grumhed, Had og Bitterhed, dog ej alene af anmeldte Aarsag, men og af Begierlighed efter Bytte, og af de Nordiskes indgroede Grumhed, som forsøgedes ved den Fremgang de gjorde, og den maadelige Modstand, de funde, hvoraf

2) opkom Foragt for de kristne Folk, som de ansaae for seje, qvindagtige, og deres egne Guder mægtigere end Kristus, hvilket ej tjente til at give de Christnes Lære Indpas hos dem. Især forfulgte de Nordiske Præster og Munke, og nedhug den danske Ansører Ubbo de fangne af de sidste med egen Haand. De Christnes Had mod Hedningerne gif igjen saavidt, at da den norske Konge Oluf Trygvesson friede til den svenske Dronning Sigrid Storraade, og hun ej vilde antage den kristne Religion efter hans Forslag, hvorudover han blev meget vred, saa

slog han hende i Ansigtet med sin Handske og kaldte hende en hedensk Hund. Sligt Had maatte og meget forsøges, ved det at den danske Konge Harald tog sit Rige til Løn af Kæiser Ludvig den Fromme, hvorved Frankernes Hensigter tydeligen aabenbaredes.

3) skeedte det, at adskillige døde efter Daaben, medens de endnu havde de hvide Klæder paa, hvorudover andre ej vilde lade sig døbe, siden Daaben ej kunde helbrede, hvilket visser, hvor meget verdsligstuede vore Forsædre vare, som alle uoplyste Folk, der kun have et svagt Begreb og vrange Forestillinger om det Aandelige.

Naar man overvejer alle disse mange og store Hindringer, maa man undres over, at den kristne Lære kunde i en Tid af 200 Aar indføres i Danmark, i 150 Aar i Norge, og i 300 Aar i Sverrige; men det maa tilskrives tilfældige og politiske Aarsager, hvoraf Magt og Myndighed var den fornemste Drivekræfter, og uden denne have Odins Lære ej saa snart veget.

Nu maa jeg altsaa betragte de Aarsager, som lettede Christendommens Indførsel i Norden, og vare i Stand til at rydde af Vejen de mægtige hidindtil opregnede Hindringer, som vare bleve befæstede ved en lang indgroet Vane, og vældige Fordomme. Af hvad jeg hidind-

til har sagt, indsees vel ellers lettigen, at i mange af disse Hindringer selv laae allerede en Spire til Lettelserne. Saaledes vare de adskillige Begreb om Guderne, ja endog Benægtelse af dem, og derved opvakt Religions Lige-gyldighed en mægtig Anledning til Laalighed og Fordragelighed. Det kom ej an paa at have en Gud mere eller mindre; Christus kunde lige saavel være Gud som de andre. Sligt Begreb som Flerguderiet fører med sig, foraarsagede, at man letteligen tillod de Christne at prædike deres Lære, og gav enhver Frihed til at holde Christus med for Gud, ja endog alene, og finge de christne Missionairer Lov at ombende saa mange de kunde. Denne fik Ebbo Aar 823 af den danske Kong Harald, som endog lovede at rejse til Keiseren, og at antage den christne Lære, saafremt han fandt, at Christus formaaes de at skaffe ham større Gaver end hans Guder kunde, og imens skulde Gudernes Dyrkelse staae ved Magt. Løftet at lade sig døbe fuldbyrdede han 826 i Ingelheim ved Keiserens Hof, hvor over han siden ej torde vende tilbage til Danmark, saa at hans Modstandere Godfreds Søner regjerede derpaa alene; i det mindste torde han ej komme ret langt ind i Landet. I det mindste finder man ej at de danske Konger hindrede Ansharius i at prædike Christendommen, og frit at opholde sig i Riget, snart hos Christo-

ne, snart hos Hedninger, hvortil vel og Frygt for Keiserens store Magt bidrog noget. Ja Ansharius kunde endog 829 drage til Sverrige, hvis Konge Björn gav ham, efter Oberlæg med sine tro Mænd, Frihed til at prædike Evangelium, og haade Mange lyst til at antage Troen, og antog mange den 831, da Gudbert prædikede for dem, saa at endog en Kirke opbyggedes i gammel Sigtun med Kongens og Folkets Samtykke; men 845 rejste sig en Forfølgelse der imod dem, ved et Dpløb af Almuen, saa at de Christne bleve uddrevne, og en Præst dræbt; men Hergeir, en mægtig svensk Mand og ivrig Christen, blev dog uantastet, og deres Kirke dem ej heller fratagen. Imidlertid, saafom en af de fornemste Forfølgere og en anset Mand mistede kort efter al sin Ulfom, undtagen en lille Søn, saa vilde han af en Spaamand vide hvad Gud han havde forset sig imod, og fik til Svar, at alle vare ham gunstige undtagen de Christnes Gud, hvorfor han maatte skille sig ved alt hvad som var denne indviet, og de Christne frarøbet. Han fandt da, at hans Søn havde bragt en Bog did; som nu de christne Præster vare bortjagede, saa blev den i slig Forlegenhed bunden paa et Gjarde. Man seer heraf, at Hedningerne ikke nægtede, at Christus var Gud, hvilket meget befordrede Christendommens Prædikten; men de vilde ej, at han skulde være deres

Gud, eller Medstyrer med nogen af deres. Dog kunde, efter deres Tanker, enhver Gud hjælpe sine, og virke i sin Kreds. Noget efter 850 tilstod dog Emund, en forfaget svensk Konge, at de Svenske vel havde mange og mægtige Guder, men at Kristus var dog den mægtigste af alle. Aar 851 antog Erik, som da alene regjerede over gandske Danmark, den christne Lære, tillod enhver at blive Kristen, og en Kirke at opbygges i Slesvig; dog lader det ej at hans selv blev døbt, ej heller tvang han Nogen til at blive Kristen. — Mange Syge bleve friske efterat de havde ladet sig døbe — maaskee ved det kolde Vand — og bevægede dette flere dertil. Saa mægtigen virkede den Tanke om legemlige Fordele.

Aar 853 gif Ansharius atter til Sverrig, og der blev ved Lodkastning vedtaget, at Christi Lære maatte prædikes, en Beslutning, som og befordredes derved, at en fornem Mand vidnede, at mange vare i Havs Nød og andre Gjenordigheder bleve hjulpe ved at paakalde Kristus. Aar 855 gjorde de Svenske lykkelig Fremgang i Kurland, efterat have paakaldt Kristus, hvorover de lovede syv Dage efter deres Hjemkomst, at holde sig i syv Dage fra Kjæden ham til Hæ, og siden efter 40 Dage, at holde sig fra Kjæd 40 Dage. Samme Aar omsom den danske Erik, hvorpaa Christendommen

led et Bræk i Danmark, især ved den Slesvigske Jærl Hovi, som paastod at de Uroligheder og Ulykker, som da plagede de Danske, kom af det, at de havde indført en fremmed og ubekendt Gudsdyrkelse, og derved fortærnet deres egne Guder; dog Aaret efter tillod den ny Konge, Erik den Unge, at den christne Lære maatte frit prædikes, og at de i Slesvig maatte have en Klokke i deres Kirke, hvilket forhen havde syntes affælig for Nordboerne. Ja han tillod endog at en Kirke maatte bygges i Ribe. —

Men nu vil jeg ikke mere tale om den christnes Religions Fremgang i vort Norden, da jeg ingen Kirkehistorie skriver, og dette kan være nok til at vise de Nordiskes eftergivende og letsindige Tankemaade i Religionen, som saa meget befordrede den christne Læres Udbredelse. Dette vil jeg alene lægge til, at da Islanderne de Brødre Egil og Thorsolf traadde i den engelske Kong Adelfsens Tjeneste, maatte de først lade sig primsigne, det er tegne med Kors, og saa kunde de frit omgaaes med Hedninger og Christne, og tro af Religionen hvad dem lystede; og at Sigrid Storraade svarede den norske Kong Oluf Trygvesson, som friede til hende, og drev paa at hun skulde lade sig christne: „Ikke vil jeg forlade den Tro jeg for har havt, og mine Frænder for mig, ej heller vil jeg anke paa, at du troer paa den Gud, dig behager.“ Denne

Syncretismus og Fordragelighed gjorde, at de Omvendte vedbleve mange af deres hedenske Usæder, som Røverie Drab og Ussagtighed, tænkende, at være gode Christne, og paa den rette Vej, naar de iagttog den udvortes Guds, tjeneste, ærede Geistligheden, fastede, og saa vis dere. Mange norske og svenske Konger vare besjlede af denne Fordrageligheds og Laaligheds Aand, saasom af de første den gode Hakon Adelsken, som endog tilsidst frafaldt ganske at indføre Christendommen, og beqvemmede sig til at gjøre de hedenske Skikke med, Harald Graafeld og Brødre, de Jarler Svend og Erik, Hakons Søner; og udi Sværrig Oluf Skatkonning, Amund, Emund, Stenkild. Denne Blidhed befordrede uden Tvivl i det Hele Christendommens Fremgang hvorvel langsomt; thi nu opsøstes Almue ej til Brede og Forsølgelse mod de Christne.

Men nu vil jeg for det andet vise, at den Lære om Udsædeligheden, som begge Religioner havde tilfælles, lettede og Christendommens Antagelse, og det maa man slutte deraf, at man aldrig finder at Odins Anhængere modsigede den; dog hidrog den intet mere til Christendommens Antagelse, men naar den christne Lære først havde fundet nogen Indgang, saa var den en Anledning med til at Hedningerne desvilligere antog de Christnes Lære. Det

samme maa og siges om Daaben, om Templer, Tertegn, ja Dreemigheden selv.

Fleve og vigtigere Grunde til den christne Læres Antagelse i Scandinavien ligge i denne Lære selv, helst saadan som den var paa de Ender, fordærvet og udpyntet med menneskelige Tilfætninger, og er jeg vis paa, at om Christrene og simple Lære var bleven prædiker for vore Nordboer, saaledes som han selv og Apostlerne prædikede den, eller som Protestanternes Lære begreb nu er, saa havde den aldrig fundet Indgang, helst da den fornemste tilfældige Aarsag, Krig og Vold, da var falden bort.

De christne Lærdomme og Skikke, som befordrede Christendommens Fremgang vare fornemmeligen

1) Den Lære, at det Menneske Christus var Gud. Dette var ingen ny Lære for vore Fædre. Alle deres Guder vare tilligemed Mennesker, og saa mørk ubestemt som denne Lære da ofte fremsattes, og saa utydeligen som Hedningerne fattede den, saa gjorde den Christendommen langt antageligere, end om den streng og rigtig var bleven fremsat.

2) Helgene og deres Levninger vare og vore Fædre kjærkomne, thi mange af deres Guder og især deres Halvguder kunde de let jevnføre med Helgene; og funde de sig let i at Effjæders Dørgivelser, Fredslutninger, Forbund

bleve besvorne over Helgenes Lebninger. Man finder derfor, at de danske Konger omtrent 879 førte St. Albani Ven fra Engelland til Danmark, da de hørde, at han var Engellands første Martyr og en af dets fornemste Skitshelgene, og ventede de sig samme Hjelp og Bistand af ham. Overalt havde dette megen Sammenhæng med deres Begreb om Guderne, og end mere havde

3) Billeder af Treenigheden, af Kristus, af Helgene og Helgeninder, megen Overensstemmelse med Nordboernes Begreber og sandfælige Forestillinger. Det var altsaa let for dem, at bytte Billeder med Billeder, og derfor seer man, at de Romersk-catholske gjøre langt større Fremgang i Indien, China o. s. v. end Protestanterne. Klart er det, at det gaaer langsomt med Menneskets Oplysning Forbedring og Kundskab, og at Læssing derfor har Ret i sin, vel lille men vigtige, Afhandling om Menneskeslægten's Opdragelse. I hver Nød paakaldte de daværende Christne en anden Helgen. Det samme gjorde og Nordboerne med deres Guder.

4) Pragten i de Christnes Gudstjeneste virkede og stærkt paa vore Fædre, som vare ubante til sligt, Præsternes prægtige Klæder, høje og store Kirker, utallige Kirkeskikke, de hvide Klæder, de Døbte ginge i, vel udstafferede Billeder, alt dette stak dem i Sjælene, som og de

melodiske og herligt i Dreene faldende Sange. Vel kunde de Christne ej vise dem meget af sligt i Begyndelsen i vort Norden; men desmere saae de ved Keiserens Hof, i Frankerige, i Tydskland, og i Engelland.

5) Mirakler vare dem ej heller fremmede. Odin og Thor havde gjort mange, især ofte forhandlet sig. De christne Lærere prædikede ej alene om saadanne for dem, men stal og selv have vist dem saadanne. Mogle af disse ere maaskee digtede siden, men dog bleve de troede; andre have gaaet for sig ved naturlige Midler, og endel ved Behændighed og Kunst. Saaledes skeede det omtrent 856, da Ansharius tiltalte Friserne ved Embden haardt i sin Prædiken, fordi de havde arbejdet om Søndagen, at der ved en Hændelse kom Ild i de næste Høstakker, som den Dag vare blevne oprejste, og lagde det stor Vægt i hans Grunde. Da Ribe's Bisp Lisdag blev 950 dræbt i et Oplob af Hedningerne, saa skeede siden mange Mirakler ved hans Grav, og saaledes ved alle Helgenes, hvorover de, som selv havde dræbt dem, maatte gemenligen siden dyrke dem som Helgene, hvilket kunde ej andet end gjøre dybe Indtryk paa de Omvendte, som derved og begyndte at stunde efter slig Væ. Ved Aar 965 har Poppo i den danske Kong Harald Blaa-taands og Almuens Overværelse en gloende Hæd

ffe, venteligen ved at smøre sig med visse Urter og Caster, og efter Overlæg med Kongen, som allerede var Kristen. I det 11te Seculo besaa visse den Engælænder David udi Euerrike sig saa hellig, at han hang sine Handsker paa en Solstraale. En indfødt Svensk fra samme Tid gjorde engang en meget rig Fiskefangst, hvilket ansaaes for et Under.

6) Pilegrims-Rejser til hellige Steder vare ej heller ny og usædvanlige hos vore Fædre, som fra umindelige Tider havde besøgt Gudinden Hertha eller Jorden paa Femern, Odin i Sigtun, og saa fremdeles.

7) De Christnes Estergiveness og Bannkundighed hjalp og meget. Saaledes gabe de dem, som kun vare primsignede, hvilket af nogle skeedte mere end engang, Lov til at spise med sig, at bivaane Gudstjenesten, og at begraves under Indhægningen af Kirkegaarden. Man tillod Mange ej at lade sig døbe, førend paa deres Yderste, i den Tanke, at alle deres Synder bleve aftvettede, og de derfor kunde være visse paa den evige Salighed. For Gaver, Kirker, Pilegrimsrejser, Kirkegang, visse Bønners Oprensning, vel og noget Vidst, kunde man faae Afslad for de groveste Synder, og Indgang i Himlen, som det ikke lader at vore Fædre havde faaet under Hedenskabet, men tværtimod, at alt, hvad de ansaae for godt blev belønnet i Val-

halla og Gimle, og alt, hvad de ansaae for ondt, straffet hos Hæl i Nisshjem eller i Rastrond. Derfor var og den trosterige Lære om Forsoningen, helst som den da fremsattes, saa at endog Helgeners og Ordeners Fortjenester kunde tilregnes Andre, en hel takkelig Lærdom for vore Fædre. Man kan med den store Tillotson ej tvivle paa, at om Sædelæren havde strax bleven prædiket i den Purhed som nu, saa havde de Fleste sat sig imod Christiendommen, ja aflaget alle Religionsbaand.

Mange uoplyste og tildels politiske Lærere tillode og de Nordiske, at beholde mange af deres gamle Meninger og Skikke, for des lettere at vinde dem. Saaledes finder jeg, at den norske Konge Oluf Tryggveson, en ellers ivrig Kristen og nidfjer Omvoender af Andre, vedblev at fæste Tro til Jugleskrig og Sligt, samt Lodskaftning, og fik derfor af sine Fiender det Tilnavn Krakeben, fordi han udforskede paa hvilket Ben Kragen stod, og ansaae det for et Bærsel. Men slig og anden lignende Overtro vedvarer endnu fast i alle christne Lande helst blandt Almue, dels ved Lærernes Svognagtighed, men mest ved Umuligheden at udforske Alles Sindelag, og at udrydde alle Fordomme hos Alle. Endeligen kan ej nægtes, at de indlysende Fortrin af den christelige Lære, i Henseende til Guds Enhed, og Sædelæren, helst om Egteskanden

og Kunsthed, samt Sikkerhed paa Liv og Gods, gjorde efterhaanden ogsaa sit til at udbrede den, men det skeedte sent, og først efterat Nordboerne bleve vant til Sædelighed, Stilhed og Rolighed, og begyndte mere at dyrke Jorden, samt drive Haandværker og Handel, end hidindtil, lutter Ting, som de christne Lærere og andre Christne indførte med sig fra Engeland og Indsøland, eller i det mindste gjorde mere bekendt hos os, i hvilken Henseende Klosterne især have gjort sig meget fortjente af Verden.

Men alle disse Aarsager havde ingenlunde formaaet at gjøre Christendommen sejerrig i vort Norden, dersom ej mange tilfældige og udvortes Aarsager vare komne til. — Først hjalp den Pragt, som viste sig ved de udenlandske christne Regenters Hoffer, helst Keiserens, meget; thi vore sandselige Fædre tænkte, at Folk der vare saa rige, saa mægtige, og levede saa vel, maatte og have den bedste Lære og Fornuft. Saaledes var Pragten, da Harald døbttes ved Keiser Ludvigs Hof, næsten ubeskrivelig. Der spistes paa Marmorborde, belagde med Duge, der vare kantede med hvide Fryndser. Alle spiste og drak af Guld. Keiseren, Keiserinden, og den hele keiserlige Slægt skinnede af Guld og Edelskæne. Af Keiseren fik Harald foræret en dejlig Krone, en Purpur-Kaabe kanted med Guld og besat med Edelskæne, et Sværd, hvis Skede

var forgyldt, og sunklede af Edelskæne, samt hang i Guldhænger. Keiserinden skænkede til Haralds Dronning en Trøje virket af Guld og besat med Edelskæne, et Guldhovedbaand, iflettet med kostbare Stene, et stort Halsmykke, en Guldkjæde om Halsen, Armbaand, Ringe af Guld og Edelskæne om Laarene, og en guldvævet Kappe. Haralds Børn og Følge finge og prægtige Klæder.

Egteskaber med christne Fruentimre gjorde, saavel her som paa alle Steder, ogsaa noget til Christendommens Udbredelse. At den tappe Normand Rolf blev christnet udi Frankerige, dertil bidrog det, han fik den franske Konges Gisla, uden Tvivl meget. At den berømmelige danske Dronning Thyre Dannebød var den christne Lære bevaagen, formaaede hendes Søn Harald til at tillade den offentligen at forkyndes. At Svend Tveskjæg ægtede den polske Prindsesse Sunhild, har vist bidraget meget til, at han, som ellers var haard og grim, og aldrig en ivrig Christen, lod dog Christendommen have sit ubehindrede Løb, hvorimod den hedenske Dronning Thora var fornemmeligen Aarsag i, at den norske Konge Hakon Adelskæne ophørde med at drive paa Christendommens Indførsel. Det smukke Kjønns naturlige Andagt og Magt over Mændene have derfor i den ganske Verden bidraget overmaade meget til alle Forandringer.

Christne Regenter og Præster betjente sig suilddigen heraf, og formaaede de hedenste Regenter og andre Verdelige at ægte christne Fruentimre, eller søgte at omvende dem, de havde.

Naar Fred sluttedes, gave de Nordiske og modtogte Gidsler. Disse bleve ofte omvendte, og de Andres omvendte igjen i deres Lande. Det samme maa og siges om christne Fanger, som vore Fædre paa deres mange Støtøge gjorde i saa forskjellige Lande, førte hjem til deres, og brugte dem der som Tralle. Herpaa har man Exempler i Nordalbingien eller nuværende Holsken, Danmark, Sverrige, og overalt, sær i den By Slesvig og i det svenske Birka samt paa de danske Øer og det allerede fra Aar 823, og venteligen forhen, som man og paa de sidste fine der dem endnu 834. Endog Førfølgelser, helst i Danmark og Sverrige, og i dette sidste Rige endnu langt hen i det 11te Seculo, tjente til at befæste de Christne, helst ved medfølgende Martyrdom og Terteign. Førfølgelser for Meninger have til alle Tider og i alle Lande tjent til at udbrede dem. Gaver bidroge og meget til Lærens Udbredelse, thi Nordboerne vare, som alle halvslebne Folk, meget gjærrige; og dette betjente de christne Regenter og Sendebud sig meget af til deres Hensigt, endog den fromme Ansharius, baade hos de tvende efter hinanden følgende Jydske Konger Erik og deres Verjenter,

samt hos den svenske Oluf, hvilket Ansharii egen Discipel Nembert, et Dienoidne, fortæller; overalt er Ansharii Levet ved Nembert en kostelig Bog for sin Oprigtighed, langt anderledes end Eusebii panegyriske Levet af den store Constantin, hvor man ej nær saa nøje indseer de sande Aarsager til hans Omvendelse, som hos Nembert til de Dancks. Aar 934 betjente den tydske Kong Henrich sig og med af Gaver til at formaa den danske Knud Gorms Søn til at lade sig døbe. Men Gaver og Gjerlighed frembragte og alt for ofte kun stette Christne, ja skundom latterlige Tildragelser. Saaledes skeedte det ofte under Keiser Ludvig, at Danske indfunde sig som Gesandter, endog som Lehnsmænd, ved Paasketider ved hans Hof, og lode sig der døbe, fordi de altid bleve begavede med Waaben og med hvide Klæder. Da skeedte det engang, at der kom flere at lade sig døbe, end der vare hvide Klæder tilstede, hvorudover Keiseren besol, at skære nogle Overrakt sonder og sye den sammen. En meget fornem Dansk besøgte da nøje dem han fik, og sagde med Brede: Nu er jeg tyve Gange bleven toet her, og isort de skønneste hvide Klæder; en saadan Gaf sommer ej en Krigsmand, men en Svinehyrde, og dersom jeg ikke skjæmtes for at være nøgen, saa skulde jeg slænge dem tilligemed din Kristus til dig igjen. — Man kan ej have stærkere Bevis

paa, hvor stet Hedningernes Undervisning da var, og hvor stor Del Gjærrighed havde i slige Omvendelser.

Den christne Gejslighedens helst de færstes kloge og varsomme Opførsel gjorde og oversmaade meget til Nordens Omvendelse. Anscharius især brugte ej alene Gaver og Overtalelser, men søgte og fornemmeligen at vinde Kænterne og de Store. Wiseligen oprettede han 827 en Skole i Slesvig, og kjøbte af Landets Børn, som han opdrog i den christne Lære, og brugte siden som Missionairer, hvortil de ved deres Kyndighed i Sproget vare bedst skikkede, endstjændt det sarsiske eller plattyske Sprog bandede og formedelt sin Lighed med de nordiske Wesen hertil. Hvormeget de Store nyttede ham, kan sees af det, som skeedte 830 i Sverrige, da Hergejr Kongens Raad og Befalingsmand i Birka lod sig døbe, og stedse vedblev at befordre Troen, saa at han 845, 850 og 851 var fast den eneste, som opholdt Troen der, ligesom Grev Burchard 855 i Jylland, med hvis Konge Erik den Unge han var beslagtet. Den danske Kong Erik, som var beslagtet og i Venskab med den svenske Oluf, sendte derfor og 853 en Gesandt til ham, og lod ham vide, at han aldrig havde kjændt et bedre Menneske, eller fornummet større Oprigtighed hos nogen end Anscharius, hvorfor han og havde givet ham

Loov, frit at prædike Christendommen, og bad, at han vilde give ham samme Frihed i sit Rige, og ved denne Gesandt og sine svenske Venner vandt Anscharius den svenske Konge, som og ved jevn og venlig Omgang, han fik og Lagmanden paa sin Side, som paa de Lider var den anseeligste næst Kongen; og herved blev det tilsladt, at den christne Lære maatte frit prædikos i Sverrige. Saadanne Midler ville vel synes menneskelige for de Fleste; men hvad andre skal bruges for Mennesker, naar Missionairer ej besidde den Gave at gjøre Mirakler. Men Anscharius var og ustraffelig i sit Levnet; han bad aldrig om Noget, arbejdede med sine Hænder for sin Føde, og tilholdt sine Præster at gjøre det samme. Han stiftede et Fattighus i Bremen, bortgav til de Fattige den tiende Del af Lønden og af alle de Penge han fik, saa og den fjerde Del af hvad der gaves til Kirken. Han sørgede for Enker og Faderløse, kjøbte Fanger og Trælle løs. — Rembert rejste stittigen om, og med megen Fare prædilede ofte baade i Danmark og Sverrige, kjøbte christne Fanger løs, endog for Kirkens Pændelser, sigende at Mennesker vare bedre end Guldet; og disse Mand vare ikke ringe Gejslige, nej de vare Erkebisper i Hamborg og Bremen, og maatte de nødvendigen vinde Mange ved slige Dyder. Willigen bør man tilsl give dem nogen Overtro, og urigtige Religionsbegreb, for saa sjældne ophøjede Egenstaber.

De Krige og Røverier Nordboerne forsvæde i saa mange christne Lande, gjorde dem og bekendte med de Christnes Lære, især ved at ned sætte sig i slige Lande, saasom Ostmannerne eller de Norske i Irland, hvor de efterhaanden bleve Christne, de Norske i den Del af Frankrige, som efter dem blev kaldet Normandie, og dem overladt paa Vilkaar at lade sig døbe, de Danske i Rinheim ved Amsterdam, den danske Harald i Dorstad, den danske Godesfrid i Betau, de danske Godwin og Hothbrod i Ostangeln og Northumberland, hvilke alle lode sig med mange af deres Folk døbe, og finge disse Lande til Lehn, og finder man Aar 965 at de christne Danstes Tal udi Engeland var overmaade stort. Da imellem de Indenlandste og Udenlandste vedblev bestandig Venstabs og Omgang, saa maatte det nødvendigen gjøre meget til den christne Læres Fremgang i Norden. Fremdeles hidroge og Hændelsrejser meget til Christendommens Udbredelse, og derover bleve mange fra Slesvig døbte i Dorstad og Hamborg, ligeledes fra Birca udi Dorstad, og den Svenske Helgen Botwid udi Engeland i det 11te Seculo. Man finder derfor, at de Danske i det 10de Seculo ophøjedes til de største geistlige Embeder i Engeland, som Odo til Erkesædet i Canturbury og Osvald til det i York.

Men de allerfleste Omvendelser skede ved Bold og List eller Politik, saavel af Uden som Indenlandste. Ved Krig tvang den tydske Keiser Henrik Aar 934 den danske Kong Knud til at lade sig døbe, og ligeledes Keiser Otto den store Aar 972 den danske Kong Harald Blaatand, hans Dronning og Søn Svend, og kunde dette saa meget des lettere skee, som Harald allerede forhen var Christen, men endda ikke døbt. Otto den 2 gjorde ogsaa 975 et Tog til Danmark, vel tillige for andre Aarsager, men ventelig ogsaa for der at befæste Christendommen mere. Otto 3 gjorde 987 et høitideligt Kæfte, at christne hele Danmark, og som det lader hele Norden, og forlangte 986 ved sit Gesandtsskab, at Kong Harald skulde lade den christne Lære være den eneste gjeldende Lov i Dannemark, hvilket Harald dog afflog, venteligen fordi Odins Lære endda var herskende i Norge og i Sverrige, og fordi mange Danske endda vare Hedninger. Otto angreb derpaa Danmark, men blev slagen tilbage, da Norske og Svenske vare komne dem til Hjælp. Dog 988 var Otto lykkeligere, overvandt al denne samlede Magt, og trængte lige indtil Limfjorden, hvorudover Harald maatte beqvemme sig til at love, at lade alle sine Undersaatter omvende, og den svenske Kong Erik og den norske Regent Hagen Jarl bleve døbte, hvorvel de ved Hjemkomsten i deres Lande forsvæde

lode en Tro, som de kun af Evang havde stillet sig an at antage. Ja Kejseren, understøttet af Harald, udsendte tvende af sine Herrer til Norge, hvor de kristnede langs Kysten i Vigen, ja lige indtil Lindesnæs, og nedbrøde Afguds-Templerne overalt; men ved Hagens Hjemkomst toge de Flugten, og alting kom igjen paa gammel Fod. Da en Konge paa de Lider rejste gjere de næsten ganske uindskrænket over det hele store Tydskland, og dette kom med sin Vælde ind paa Dannemark, saa var det intet Under, at dette Rige maatte give efter. Til Nordens andre Riger kjendte de Tydske, formedelsst deres lange Fraliggenhed, ikke ret meget. At de tydske Regentere viste sig saa ivrige i denne Sag, dertil var Aarsagen, foruden Religions-Nidtjærhed, saa Attraa efter at have fredelige Naboer, som aflagde alt Hovetie, saa og om mueligt at gjøre Danmark til et Lehn af Tydskland, hvortil de vilde bane sig Vejen, ved at bestyre Religionen der.

Dog indvortes Vold gjorde end mere end udvortes. Saaledes nedbrød den danske Harald Klak Aar 827 de hedenske Templer, forjog og affskaffede deres Præster. Imellem den engelske Kong Edvard og den danske ostangelste Konge Gudrud fastsattes en Forening Aar 907, at Alle skulde tilbede en eneste Gud og afskaae fra alt hedensk Væsen, og hvo det ej vilde

med det Gode, da ved verdslig Magt tvinges dertil; alle de, som ej vilde adlyde de geistlige Bud, efter Bispens Befaling, skulde give Bøder, de halve til Kongen, de halve til Kristus, det er Kirken. Foragtede nogen Christendommen og viste sig i Gjerning eller Ord at være Hedning, da forfaldt han i mange Slags Bøder. — Efterat Harald Blaatand havde ladet sig omvende ved Poppo, bad han Aar 966, at Alle skulde alene dyrke Kristus som Gud, og forlade Afgudsbillederne, og efterat Kejseren havde 988 overvundet ham, drev han endnu stærkere herpaa, beføl at Alle skulde lade sig døbe, og blive Christne, og drog selv om i Riget, for at tvinge Alle hertil, og at straffe dem, der ej vilde, hvilket var Aarsag med, hvi han blev styrtet fra Tronen og omkom, og det ved sin egen Søn Svend, som havde Hedningerne paa sin Side, og som derpaa forfulgte de Christne og dræbte adskillige, hvorvel han siden antog Læren paa ny. Saaledes avler Vold Vold af sig. Kong Knud forbød alt Hedenskab, at tilbede de hedenske Guder, og at omgaaes med Trolddom, og fra den Tid af døde Hedenskabet maastee vel efterhaanden ud i Danmark.

Men Ingen viste sig ivrigere og strengere heri end den norske Konge Oluf Tryggveson, og om ingen haves, denne Sag angaaende, udføreligere Beretning. Saa som Vigen havde en

gang nødtsongen antoget den christne Lære, saa prøvede han først Styrke med den, og lod alle dem, som benægtede det, paalægge store Straffe, ja nogle dræbte og lemlestede han, og nogle jog han ud af Landet, men de fleste lode sig af Skræk døbe. Paa Rogaland truede han Bønderne saaledes, at deres tre fornemste Talsmand tabte brøde Maal og Mæle, hvorpaa alle Tilstedeværende lode sig døbe. Paa et Thing, hvor Bønderne fra Sogn, Fjordene, og Sundmøer mødte, og hvor han indfandt sig med en stor Krigsmagt, bød han Almue, enten at lade sig døbe, eller stride med ham; men den vedtog det første, da den fandt sig svag. Ligeledes gik det paa Nordmøer, og paa Lade tæt ved Tronhjem lod han nedbrøde det store Afguds-Tempel; men paa Grotstehing stillede Bønderne, som vare forsamlende, sig imod ham, saa han maatte give gode Ord, og love, at de paa Stedet skulde undersøge, hvilken Lære der var bedst, og da holde sig til den. Dog kort efter overraskede han dem paa Lade, og sagde, at om han skulde offre, da vilde han ej, som hidtil skeedt var, offre Trælle og Misgjerningsmænd, men de hyperlige i Landsdet, af hvilke han strax nævnede og lod gribe nogle; men da fulde Bønderne til Føye, lode sig døbe, og svore at holde fast ved den christne Tro, og at nedlægge alt Afgudsoffer, hvorpaa de maatte give ham deres Sønner, Brødre og

nærmeste Beslægtede til Gidsler. Derpaa drog han till Dre, hvor Bønderne bedæbnede i stor Mængde vare tilstede, og hvor deres Anfører Jernskjæg forlangte, at han skulde offre med dem. Oluf sagde da, at han vilde gaae ind i Templet, og see hvorledes de bare sig ad, hvor saa af hans Mænd og saa Bønder ginge da ind. Der stod Thors Billede kosteligen prydet, som og de andre Guders. Kongen slog til Thor med sin Hammer, saa han faldt ned af Stolen, og saa gjorde hans Mænd med de andre Billeder. I det samme blev Jernskjæg staaet ihjel udenfor af Kongens Mænd. Da nu Bønderne ingen Anfører havde, saa lode de sig døbe, og tog Kongen Gidsler af dem.

En Konge af den Art havde en Præst hos sig fra Sagen, hed Thangbrand, af samme Art. Han havde vel Kundskab, men var derhos saadan Drabsmand, at Kongen maatte sende ham fra sig til Island, for at forkynde Troen, som han vel gjorde, men derhos dræbte tre Mænd. Men noget af det værste Oluf gjorde, var at han med List lod fange en fornem Mand, hed Einer Kindrive, som ansaaes for en stor Troldmand; først søgte han saavel som Disp Sigurd at overtale ham med gode Ord til at blive Christen, men forgæves. Siden tilbød han ham Gaver og store Lehn, og da intet vilde hjælpe, truede han ham med Lemlestelse og Døden; dog

da intet vilde hjælpe, lod han sætte et Bækkens fuld af Gløder paa hans Nave, som derved sprak. Og nu spurgede Kongen om han vilde tro paa Christus, men han svarede naturligtvis Nej.

Med en Krigsmagt omvendte han derpaa Helgeland, og lod Alle døbe; den som ej vilde lod han dræbe, og deriblandt en saafaldt Troldmand paa en spinklig Maade. — Nogle Islændere kom til ham, men som de vare Hedninger, og ej vilde lade sig døbe, saa forbad han dem at sejle bort, og formaaede derved nogle til at antage Daaben, især Kjartan, som sagde sig at gjøre det, for at faae Kongens Vensteb. Nu kom Thangbrand tilbage fra Island, og sagde, at der var intet Haab om at christne det Land, hvorover Kongen blev saa vred, at han vilde lade dræbe alle hedenske Islændere, der vare hos ham; men Kjartan bragte ham derfra, ved at lade sig døbe.

Nu sendte Kongen Præster og nogle døbte Islændere til Island, beholdende Kjartan og flere som Gislef tilbage; og da blev den christne Tro uden Modstand og Blodsudgydelse antaget af det ganske Island paa Allthinget. Leif, Søn af Erik, der havde fundet Grønland, lod sig og døbe hos Kong Oluf, og bragte tilligemed nogle Præster de norffe paa Grønland til den christne Tro.

Den samme Maade, som Oluf Tryggvesson betjente sig af, brugte ogsaa Kong Oluf Haraldsen, kaldet den hellige, siden i Norge, og bragte det derved saa vidt, at hele Norge bekendte sig, førend hans Død, i det mindste til den christne Tro.

At de haffte Nordmand lode sig saaledes kne, kom meget deraf, at Kongerne holdte stedse et stort Antal Drabanter og Krigsfolk, hvoraf mange vare Christne, og alle vede blindt at adlyde Kongernes Befaling. Kongerne brugte ogsaa List og Politick, hvorom nu snart mere. Hedningerne vare ogsaa ofte meget uoplyste i deres Lære, overalt vakkende og ubisse i deres Tro, saa at de ingen grundig Aarsag havde til Modstand; hvorfor og saa af dem bleve Martyrer.

Man har kun lidt om, hvorledes de svenske Konger ginge frem i denne Sag; da de vare mere indskrænkede end de andre Nordens Konger, og Almuen havde der overmaade stor Indflydelse i Regjeringen, saa nødtes de til at gaae varfsommere frem. Derfor da Kong Ingu Stenfalls Søn lod 1079 det store Tempel i Upsala opbrænde, blev han drevet fra Thinget i Strengnäs; og affat, og Blotsvend, en Hedning, Konge i hans Sted. Endnu i 12te Seculo var Kong Erik Marsæl i Gothland en Hedning. Aar 1123 tvang den norffe Kong Sigurd Judsaanerne i Smaaland og i Egnene af Calmar til at lade

fig døbe, og 1129 borttog den danske Prinds Magnus af Thors Tempel, uden Tvivl paa Den Gulland, nogle store Kobberfæller. Senere Spor efter Hedenskab findes ej i Sverrige, undtagen at Dalene synes endda at have været hedenske ved 1200. Da alle omliggende Lande, endog Rysland, vare omvendte, hvorvel dette sidste til den grætske Religion, saa forgik Odins Lære af sig selv efterhaanden i Sverrige, og de christne Svenske tvang nu andre Lande, som Finland, Aar 1155, til at blive Christne.

Politiken havde og stor Del i den christne Læres Udbredelse og Odins Afskaffelse. Saales des understøttede Keiser Ludvig den flygtige danske Konge Harald, og søgte at forhjælpe ham til sit Rige igjen, for derved at svække de Danske, og sætte Splid iblandt dem, og siden overtalte han ham til at lade sig døbe, ved at forestille, at Benfæbet vilde derved blive des større mellem dem, og de Christne des villigere til at hjælpes ham. Af den Grund at standse Svæveriet, og for at hindre de Svenske fra at komme deres Beslægtede i Danmark til Hjælp, umagede de frankiske Konger sig for at omvende Sverrige. Af samme Aarsag gjorde de tre Othoner sig saamegen Umag for at omvende Danmark, og den sidste engang Sverrige ogsaa. De nordiske Konger handlede og meget af slige Grunde. Harald holdt sig til Ludvig for af ham at indsættes i sit

Rige, og antog derfor tilsidst den christne Lære. Af samme Aarsag, nemlig for Keiserens Venskabs Skyld, lod den Jydske Erik Svæverne henrette, og blev ogsaa selv en Christen. I deres egne Riger brugte de og Snildhed. Svend Tveskjæg søgte underhaanden at overtale de Store til Christendommen: og Oluf Trygvesson besvogrede sig med dem i den henseende, og derpaa overtalte han dem, sine Morbrødre og sin Stiffader, til at blive Christne og at forfremme denne Lære hos Almuen, og lovede han dem derfor at blive ypperlige og rige Mænd. Paa Gulerhing, i nuværende Bergens Stift, taledes Oluf med Landshøvdingerne forud, for at formane dem til Christendommen: de svarede, at om han brugte Magt, saa gjorde de Modstand; men vilde han forfremme dem, og give sin Syster Astrid til deres Frænde Erling Skjalgs Søn, saa vilde de heri være ham til Tjeneste. Efterat de vare bleve enige herom, fremmede de Sagen paa Thinget og bragte Bønderne til at blive Christne, og lade sig døbe.

Paa disse her anførte Maader ere næsten alle Religioner bleve udbredte; den christne udi sin første Begyndelse alene undtagen, da den først udbredtes ved Mirakler og Beviser, siden ved Beviser, men af Overtro, siden ved Vold og alle ovenmeldte Midler. Reformatioenen blev og for en stor Del indført og bragt til

Veje ved Beviser, dog stødte for en stor Del de nu opregnede Midler til med. I begge gif man over fra det flettere til det bedre, hvilket meget lettede Tingen. Vi ville ønske, at herefter al Forbedring i Religionen maa alene skee frivilligen ved Overbevisning og ved Grunde. Denne Vej er vel langsom, men sikker, god, og usor glængelig, den eneste, som fører til det rette Raad.

XIII.

Suhms Løsningsning

til

Arveprinds Frederichs Formæling

1 7 7 4.

Denne Bokonftning er trykt paa tvende Qvartblade, og den hele Titel er: Tanker i Anledning af Prinds Friderichs høje Giftermaal med den mecklenborgske Prindsesse Sophia Friderica fuldbørdet i Kjøbenhavn i October 1774, forestillede i en Samtale imellem en Fremmed, en Indfødt, og Skitsengelen af begge Digter og Forfændommene, ved Philomusus. Kjøbenhavn, trykt og solt hos silfjords hos M. F. Stein.

Den Fremmede.
Hvad rører Eders Hjerter op, og dem om Glæde
de minder?

Hvi smiler Fryd ud af hvert Lem? hvi springe
I af Glæde?

Den Indfødde.
Uhyndig Fremmed, spørger du; mon vi har Dine
væde?
Nu Friderich vort Haab, vor Lust sig til
Sophie binder.

Den Fremmede.
Hvi er Han Eders Haab, hvi Lust? hvi elsker
Han saa meget?
Har Han i Krig sin Fiende slaget? udvidet Eders
Land?

Den Jndfødte.

Nej, han sin Broders Vre fremmer, og elsker
 Danske Mand,
 Opofrer egen Fordel, Vel, og har os aldrig
 sveget.

Han flittig, saagen, arbejdsom sig allestider viser;
 Sit eget Bispedom bortgav for Danmarks Fred
 at grunde.

Han hegned Kongens, Landets Spe, det deres
 Fiender funde,
 Hans Bryst er Værn, hans Sjæl vor Skjold,
 vi derfor Hannem priser.

Den Fremmede.

I Aarsag har at elske Ham, og Ret at vise
 Glæde;
 Men sig hvo den Sophie er, som skal hans
 Hjerte fryde.

Den Jndfødte.

Saa Mecklenborg hun kommer hid, som skal vor
 Rige pryde;
 Hun længe vasket, ventet er, gid Hun nu vad
 tilkæde!

Dag jeg en heftig Susen hører, lig store Bingers
 Fart,
 Du Sole, Glands og Herlighed mit Dje nu for
 blinder.

Skjts; Engelen.

Jeg Rigers Skjts og Engel er, bestfærm dem
 mod Fiender,

Mig Guders Gud, Regent og Konge bad hid at
 fare snart,

I ædle Danske, Norske Folt, samt Holstener,
 Slesviger

See Dusstet er opfyldt, paa Land nu jordist
 Engel træder,

Hun fryder Brudgom, Moder, Selv Chri
 stian, Folt og Stæder;

Du har Jer Friderich sin Skat, han aldrig
 Hende sviger.

For andre Fyrster tilladt lyst en Snare ofte bliver,
 De glemme Land og Folt og Pligter, ja og sig
 selv, samt Gud;

Men jeg vil Hannem vogte, han skal sig vore
 selv et Gud;

For Hylseren jeg vogter Ham, ej Ungdom Ham
henriver.

Jeg skal Ham lære, at den største Visdom er og
bliver

Indfødtes Gunst at vinde sig, paa Sandheds
Vej at vandre;

Beskjette usle Bondes Glib, hvis Arbejd er for
Andre,

Dplive Videnskabers Aand, som op til Eren
driver,

Naar hver kan tænke som han vil, og skrive det
han tænker,

Og Dyd, Fornuft og Vittighed ej bundne er
med Lænker.

Naar Han saaledes styrer jer, og elsker Chris-
tians Folk,

Da skulle I med samlet Stemme mig prise Sand-
heds Dolk.

Imidlertid nu værer glade, og takker Himlen,
som

En esegod og dydig Prinds i Friderichs see
skjenkte;

Besligner I og Efterfølgter den Dag Sophie
kom,

Og glemmer aldrig Guders Gud, som naadig
paa Jer tænkte!

Den Indfødde.

O Himmel! han seer bort og sbandt, jeg hen til
Kirken iler,

For Himlens Monark og Gud jeg knæler der
og beder:

Lad dette dyre Par i Gudsfrøgt, Dyd, for alle
Leder

Et Mønster blive, selv for dem hvis Hjerte endnu
tviler!

Vor Juliane see sin Fryd i deres enig Handel!

Lad Dem Charlottes Spor betræde, og
lindre Næstens Nød!

Lad Arvinger Dem glæde, pryde i Liv, saa og i
Død!

Gid De vort Altes spæde Haab maa vise Hers-
rens Wandel;

Som han i Aar og Ere stiger, saa lær ham
 at forstaa,
 Hans Lykke, Modgang, Skæbne med Andres
 Vee og Vel vil gaa.

Den Fremmede.

Farvel du glade Land, jeg nu til Fædestavn vil
 vende,
 Og Nordens Lykke overalt, samt Fridrichs
 Nos asmale;
 Kun Gud, Kraft, Mod og Styrke giv, at tæn-
 ke, føle, tale,
 Da Prindsens Ere, Landets Pris skal Efters
 slægten kjende.

XIV.

Partikulariteter

ifor angaaende Suhms Studeringer

og

lærde Arbejder i hans unge Aar.

Disse Partikulariteter ere tagne af de egenhændige Journaler, som Suhm fra sit 12te Aar af har holdt over sine Lucubrationser. Man seer her af Fortegnelsen over hans Opera, ikke alene juvenilia men endog puerilia, at, hvor tidlig han end begyndte at blive Tutor, saa var det dog langt fra ikke sine første Forsøg han forelagde Publicum. En stor Del af disse umodne Ungdomsarbejder, af disse mange Collectanea og opera affecta, ere endnu til, og ere at ansee som Præudia til de Verker, hvormed han siden saa rundelig har beriget vor Literatur.

Den 18 Junii 1751 drog jeg fra Kjøbenhavn og den 22 Julii ankom jeg til Trondhjem.

Den 29 Julii 1751 skete min Forlovelse med Fruen Catharina Angel. Mit Bryllup skete den 19 April 1752.

Den 12 Februar 1754 rejste jeg og min Kone fra Trondhjem. Den 4 Martii kom vi til Kjøbenhavn. Den 8 Januar 1755 rejste vi fra Kjøbenhavn. Den 19 Januar kom vi til Christiania, og den 2 Martii til Trondhjem.

* * *

Dpsskrift over alt hvad jeg Peter Friderich Suhm haver skrevet.

1740, 1741 og 1742.

I Aak begyndt at skrive en Geographie over Danmark. En Danff Historie, som er udført til Kong Waldemar den Stores fjerde Regerings Aar. Norff Historie, som er udført til

Kong Harald Haarfagers 5 Regjerings, Nar. Osterreichs Historie, udført indtil det Habsborgske Hus, og hvorudi tilligemed indtil den Tid er indskiftet den Steyermarkske, Carnthiske, Craisniskke, Tyrolske, Bøhmiske, Mähriske, Schlesiiske, og Lausitzske Historie, og begyndt noget lidet paa den Ungeriske. Gamle Historie, hvorudi er udført det Assyriske Monarchie, og det Persiske indtil Artaxerxis Mermonis tredje Regjerings Nar. Grædske Historie; hvorudi hver Republik er afhandlet for sig, indtil Alexander den Stores Tid; Alle ere færdige, undtagen Athenen, som ikkun er udført indtil Socratis Liv og Levnets Begyndelse. Endel af Cornelio Nepote oversat indtil det andet Capitel af Pausania. Udbraget mærkbare Exempler af Plutarchi Apophthegmatis og Valerio Maximo. Intet af Alt dette er bleven færdigt, og bragt til Ende, saasom jeg siden haver forladt det, og det altsammen er ikkun slet skrevet. Af vor store Baron Holbergs Skrifters Læsning er jeg ellers først kommet paa de Tanker ogsaa at skrive Bøger.

1743.

Begyndt paa de Gamles Forsvar i Klak, men ej til Ende bragt, som dog i Fremtiden kan tjene mig, naar jeg fuldfører samme Verk.

Den 1 October efter min Læremesters Christian Graas Begjæring begyndt at samle til en

almindelig Geographie, hvoraf endel endnu kan tjene mig til visse særdeles Landes Beskrivelser, som jeg agter at lade udgaa. Han selv havde fuldfærdiget en Beskrivelse over Danmark og Norge, der ikke var ueffen; og vilde han at jeg efter samme Plan skulde fuldfærdige mit Verk. Begyndelsen gjorde jeg med almindelig Description over Europa. Den 4. den færdig. Den 5. begyndt paa Sverrig, den 12. færdig. Den 13. Portugal, den 19. færdig. Den 20. Island, den 22. færdig. Den 24. Skotland, den 2 November færdig. Den 3. Schweiz, den 11. færdig. Den 12. Preussen, den 15. færdig. Den 16. Rusland, den 21. færdig. Den 23. Ungern, den 30 færdig. Den 1 December Europæisk Tyrkie og Grækenland, den 8. færdig. Den 9. Asia.

1744.

Den 2 Jan faaet Asia færdig. Den 3. Italien, den 15 April færdig. Den 20. Spanien, den 19 Julii færdig. Den 22. Engelland, den 16 Sept. færdig. Den 18. Nederlandene og Holland, den 25 October færdige. Den 27. Africa. Den 3 November Jødiske Historie inddelt i Capitler, temmelig videløst. Bedre skrevet end de før omtalte Historier. Den 19. Africa færdig. Den 21. America, den 31 December færdig.

¶ 2

1745.

Den 2 Januarii Frankriges almindelige Description, den 7. færdig. Den 8. Paris, den 14 Februarii færdig. Den 15. Île de France, den 3 Martii færdig. Den 4. de andre Provincier, den 28 April færdig. Den 1 Maj Resten af Frankrige, den 1 Junii færdig. Den 5. begyndt at igjennemføge ganske Buddei Lexicon, alle 4 Tomer in Folio, og fandt jeg i det imod 900 Stæder, Bjerge, Forbjerge, Der, Strømme, Søer ic., som jeg ej før havde, helst udi Asia, Africa og America. Den 12. begyndt at oversætte Frontini Stratagemata. Den 19. holdt op med det igjen, efterat jeg kun havde oversat Fortalen, og de 2 første Capitler. Den 20. begyndt at oversætte Phædri Fabler. Den 5 Julii holdt op med den Jødiske Historie, efterat jeg havde ført den ud til A. M. 3495 i Nehemia Tid, og Kong Artaxerxis I. af Persien 18de RegjeringsAar. Den 22. holdt op med Phædri Fabler, efterat jeg havde skrevet hans Liv og Levnet, Fablernes Oprindelse, de 2 første Bøger af hans Fabler, og Fortalen for hans 3die Bog. Den 16 August færdig med Buddeo. Den 17. begyndt paa nogle genealogiske Tabeller. Den 20. de Egyptiske Kongers Orden, den 22. den færdig. Den 25. begyndt paa de ubekjendte Landes Geographie, den 2 Septembris færdig. Den 7. begyndt paa de Lacedæmon-

niske Kongers Orden. Den 12. holdt op med de genealogiske Tabeller. Den 13. begyndt paa Chronologie over Grækenland. Den 15. Lacedæmoniske Kongers Orden færdig. Den 29. begyndt paa de romerske Consulers Fasti. Den 3 October holdt op med Chronologie over Grækenland. Den 12. de romerske Consulers Fasti færdige. Den 15. begyndt til en Prøve paa Asia, alt i den Orden, som min Geographie skal skrives. Den 2 November holdt op med dette.

1746.

Den 22 Juni begyndt paa Ciceronis Consolatio at oversætte, den 14 August færdig. Den 25. begyndt paa Ciceronis Scipionis Drøm. Den 2 November Ciceronis Paradoxa. Den 7. Ciceronis Liv og Levnet, den 11. færdig. Den 13. Ciceronis Scipionis Drøm færdig. Den 4 December Ciceronis Paradoxa færdige. Den 5. begyndt paa Cornelli Nepotis Liv og Levnet. den 8. færdigt. Den 9. Fortalen, den 11. færdig. Den 15. Miltiades, den 24. færdig. Den 25. Themistocles. Den 28. begyndt med større Flid at oversætte, og paa ny at skrive Ciceronis Consolatio.

1747.

Den 2 Januarii Themistocles færdig. Den 7. var Ancherfen paa Holmen hos mig, og saae

Alt hvad jeg havde skrevet. Han raadede mig da til at fortsætte Oversættelsen af Frontini Stratagematis. Den 8. begyndte jeg derfor strax derpaa. Den 9. Aristides, den 15. Aristides færdig. Den 16. begyndt paa Pausanias, den 1. Martii Pausanias færdig. Den 3. begyndt paa Eimon. Den 9. begyndt paa Verdslige Miscellanea 1 Stykke, Horatii 2 Bogs 6 Cæthra oversat. Den 19. Eimon færdig. Den 20. begyndt paa Lysander, den 29. færdig. Den 13. begyndt paa Alcibiades, den 8. April færdig. Den 9. begyndt paa verdslige Misc. 3 St. Samtale efter Luciani Raade, imellem Lyciscum og Aristidem og Thrasybulum, den 13. færdig. Den 15. Frontini 1 Bog færdig. Den 16. begyndt paa Frontini 2 Bog. Den 20. Conon. Den 24. holdt op med Conon, da de 3 første Capitler fast ganske vare færdige, og saaledes holdt aldeles op med Cornelii Oversættelse. Den 6. Maj B. Miscellan. 3 St. færdig. Den 8. begyndt paa Forberedelsen til B. M. 1 St., den 11. færdig. Begyndt paa Noter over samme Stykke, den 19. færdige. Den 20. beg. paa B. Miscell. 2 St. Horatii 1 Dde i Epodon oversat, den 24. færdig tilligemed Noter over samme Dde. Den 27. Frontini 2 Bog færdig. Den 28. begyndt paa Frontini 3 Bog. Den 30. B. M. 4 St. Virgilii 7de Ecloga oversat, den 1. Junii færdig. Begyndt med Peerabelsen at ren-

skrive og selv at forbedre og dieterer ham Oversættelsen af Frontino. Den 2. begyndt paa Noter over verdslige Miscell. 4 St., den 8. færdige. Begyndt paa B. Miscell. 5 St. til F. P. (Fru Plese's?) Berømmelse. Den 10. Comodien, den uføremodentlige Lykke. Den 15. B. Miscell. 5 St. færdig. Den 10. Frontini 3 Bog. Den 18. begyndt paa Frontini 4 Bog, den 2. Julii færdig. Den 7. begyndt paa B. Misc. 6 St. Horatii Liv og Levnet. Den 9. begyndt paa Collectanea til Fruentimmernes Historie, og først paa berømmelige Fruentimmer i det 5. Sec. efter Christi Fødsel. Den 10. af det 8. Seculo. Den 11. af det 7. Seculo. Mauti Curculio. Den 12. B. M. 21 St. Betænkning over Lærdom. Fruentimmer af det 6. Seculo. Den 14. B. M. 15 St., disse Tidens Sæder 1 Cap. om almindelige Characterer. Fruent. af det 9. Sec. Den 16. begyndt ret i Form at sætte almindelig Geographie; Forberedelse. Den 17. Comodien den uføremodentlige Lykke færdig. Den 20. Fruent. af det 10. Sec. Den 25. af det 11. Sec. Den 30. af det 12. Seculo. Den 31. af det 13. Seculo. Den 1. August geistlige Miscellanea, 1 Stykke, gandske Salomons Visdom forklaret. Den 3. færdig med Peerabelsen med Frontino. Den 5. begyndt at renskrive Comodien den uføremodentlige Lykke. Den 6. det første Capitel af Salomons Visdom færdig. Den 7. begyndt paa det au-

det. Den 17. beg. med Peerabelsen at oversætte Polyænum i Suite af Frontino. Polyæni Liv og Levnet færdig. Den 18. begyndt paa Polyæni 1 Bog. Den 19. 1 Akt. af Comœdien den uformodentlige Lykke færdig. Den 20. begyndt paa den 2 Act. Den 22. af det 14 Seculo. Den 27. B. M. 15 St. 2 Capitel; om Skrifter. Den 1 September Polyæni 1 Bog færdig. Den 2. begyndt paa den 2. Den 7. 2 Akt af Comœdien færdig. Den 11. begyndt paa B. M. 7 St. Trosto; Tale. Den 12. 3 Akt af Comœdien. Den 17. af det 15 Seculo. Den 21. Polyæni 2 Bog færdig. Den 22 begyndt paa den 3die. Den 24. B. M. 19 St. Description paa latin og dansk over et dejligt Sted ved Vaen paa Marken i Røsholmen. Den 26. begyndt Elianum at oversætte i Klak. Den 27. 3 og sidste Akt af Comœdien færdig. Den 4 October opponeret imod Ancheren. Den 7. begyndt og fuldfærdiget Dedikationen for Comœdien til Holberg. Den 8. Polyæni 3 Bog færdig; begyndt paa den 4. Den 11. Sallustium at oversætte, først at skrive hans Liv og Levnet. Af det 16 Seculo. Den 3 November gav Holberg mig min Comœdie tilbage og sagde at den ej due- de meget; thi besluttede jeg ej at lade den gaæ- ud i Trykken. Den 6. Sallusti Liv og Levnet færdig. Begyndt paa Catilina. Den 8. Polyæni 4 Bog færdig; begyndt paa den 5. Af

17 Seculo. Den 29. Nabonassars Dram. Den 3 December af 18 Seculo. Den 4. Polyæni 5 Bog færdig. Den 5. begyndt paa 6. Den 22. 6 Bog færdig. Den 23. begyndt paa 7de.

1748.

Den 11 Januar begyndt paa Samtale imellem Hans og Peer, den 14. færdig. Den 18. Polyæni 7 Bog færdig. Begyndt paa 8 og sidste. Den 27. Malieres incertæ ætatis a Seculo; 5 ad Seculum 18. Den 29. Nabonassars Dram færdig. Den 4 Februar renskrevet Samtalen imellem Hans og Peer, og leveret til Moltke. Den 9. Dedikationen for de Samles Krigs-Puds- ser til Kongen begyndt og færdig. Den 14. be- gyndt at skrive Fortalen for samme Bog, den 19. færdig. Den 25. begyndt at renskrive Elianum. Den 8 Martii Polyæni 8 og sidste Bog færdig. Den 9. Eliani Liv og Levnet begyndt og færdig. Den 11. begyndt paa Samtale imel- lem Campriam Aristidem og Lyciscum, den 24. færdig. Den 29. første Act af Plauti Curculio færdig. Den 4 April begyndt paa Samtale mellem Petrum og Theodosium. Den 11. 2 Act af Curculio færdig. Den 25 3die. Den 30. fik jeg mine Exemplarer af Samtalen mellem Lycis- cum og Aristidem fra Børling. Den 1 Maj Samtalen mellem Petrum og Theodosium færdig. Den 2. begyndt paa Samtale mellem Mauritium og Ludovicum. Den 9. 4 Akt af Curculio færdig.

Den 17. 5 og sidste Akt af *Curculio* færdig. Den 30. *Ulianus*. Den 5 Junii Samtale mellem *Mauritium* og *Ludovicum* færdig. Den 8. begyndt at skrive *Nabonassars* Liv og Levnet paa Dansk. Den 15. begyndt og færdig *Arriani* Liv og Levnet. Den 28. gav jeg mit Skrift de Gamles Krigs-Rudsler til *Berling* at trykke. Den 1 August begyndt at oversætte *Plauti Mostellaria*. Den 5. 1 Akt færdig. Den 6. 2. Den 9. 3 og 4. Den 10. 5 og sidste. Den 26. begyndt paa Comodien den fuldkomne Kjærlighed. Den 29. 1 Akt færdig. Den 30. 2. Den 31. 3. Den 2 September 4. Den 4. 5 og sidste. Den 6. begyndt paa fingerede *Episiler* efter *Holbergs* Maade. Den 17. at oversætte *Arriani Tactica*, den 30. færdig. Den 10 Oktober begyndt at skrive *dissertatio de Saxonis Grammatici historiae autoritate et fide*. Den 12. Forberedelse for *Ulianus*, den 18. færdig. Den 20. leveret *Ulianus* og *Arrianus* til *Berling* at trykke. Den 2 November leveret *Berling* at trykke Samtale mellem *Lampria Aristides* og *Lyciscus*. Den 3. rettet hvad jeg hidindtil har oversat af *Phædro*. Den 7. 3 Bog færdig af ham. Den 8. begyndt paa 4. Den 9. leverede *Holberg* mig *Curculio* og *Mostellaria* tilbage, sigende, at de ej vare med de bedste. Den 13. *Phædro* 4 Bog færdig. Begyndt paa 5, den 14. færdig. Den 15. begyndt at oversætte *N. Syri Sententier*.

Den 20. begyndt at oversætte *le Grondeur*, en Comodie paa Fransk i 3 Akter af *Mr. Palaprat*, efter *Holbergs* Begjæring. Den 21. 1 Akt færdig. Den 24. 2. Den 26. 3 og sidste. Den 1 December *Syri Sententier* færdige. Den 2. begyndt at oversætte *Herodotum* hans 1 Bog kaldet *Elio*. Den 14. *Galli Lycoris* og *Glyceræ* Elsker 1 Bog. Den 20. *Misernes* Corrig over den nordiske *Apollinis* Dod, eller Klages Skrift over *Etatsraad Gram*, den 21. færdig. Den 28. begyndt paa *Fruentimmerets* Forsvar. Den 30. holdt op med *Herodoto*.

1749.

Den 9 Januar *Fruentimmerets* Forsvar færdig. Begyndt paa *Collectanea* til den gamle *Geographies* Skribenters Samling. Den 11. *Collection* til *Historia literaria* og *Chronologia universalis*. Den 6 Februarii holdt op dermed. Den 7. begyndt paa nogle gode korte og udvalgte Stykker af *Læres*-Fædre, som have levet i de 3 første Seculis, først *Barnabæ* *Epistel*. Den 12. *Collectanea* til de gamle *Krigsskribenters*. Den 28. *Barnabas* færdig. Den 1 Martii 26 Exemplarer fra *Berling* af min *Bog*: *De Gamles* *Krigsskole*. Den 2. begyndt og færdig *Marci Aurelii* Liv og Levnet. Den 3. begyndt paa hans 1 Bog. Den 6. *Luciani* Liv og Levnet. den 7. færdig. Begyndt paa *Luciani* *Dram*,

Den 9. færdig. Den 3 April grædffe Fruentimmer i det 4 Sekulo. Den 6. Amazonernes Historie. Den 9. begyndt paa Collectanea til berømmelige Mænds Historie 1) Theodosius Magnus. Den 12. franske Fruentimmer i 13 Sekulo. Den 29. romerske Fruentimmer. Den 1 Maj begyndt at oversætte Pythagoræ gyldene Vers med Hieroclis Commentario. Den 2. grædffe Fruentimmer. Den 12. 1) berømm. Mænd. 2) Augustus. Den 13. 3) Annibal. Den 14. 4) Scipio Major. Den 15. 5) Darius Hystaspis. Den 16. 6) Cyrus. Den 17. 7) Philippus. Den 18. 8) Xenophon. Den 19. 9) Spartacus. Den 20. 10) Scipio minor. Luciani Prometheus. Den 11. 21) Metellus. Den 22. 12) Viriathus. Luciani Prometheus færdig. Den 23. begyndt paa Luciani Nigrinus. Grædffe Fruentimmer i Egypto. Den 24. ægyptiske Fruentimmer Den 26. Afrifanske. Den 27. af Assyrien, Mesden, Babylon, Syrien ic. Nigrinus færdig. Begyndt paa Simon. Den 28. jødiske Fruentimmer. Den 29. Spanske. Den 30. af lille Asien. Den 31. Grædffe, af Syrien. Den 3 Junii Simon færdig. Den 4. Alphon. Den 5. begyndt paa Prometheus. Den 6. begyndt ret i Orden sætte og med Noter forsyne Ciceronis Consolatio. Den 7. 13) Trajanus. Den 12. Ciceronis Consolatio færdig. Den 13. begyndt at sætte Rabonassars Liv og Levnet paa Latin.

Den 20. at oversætte Voitures Roman Alcidas og Zesides Hændelser. Collectanea til Scobæi Edition. Den 21. 14) Marcus Aurelius. Den 22. Romerske i 1 Sekulo. Den 23. Grædffe i 1 Sekulo. Den 24. Romerske i 2 Sekulo. Den 25. Grædffe i 2 Sekulo. Barbariske i Germania, Pannonia, Illyria og Sarmatia. Den 26. Romerske i 3 Sekulo. Den 27. mulieres incertæ ætatis i 4 første Seculis. 15) Stilico. Den 28. 16) Probus. Den 29. 17) Arrianus. Den 14 Julii begyndt paa Fortale for Ciceronis Consolatio, den 17. færdig. Den 23. Comœdien le Grondeur spillet. Den 25. atter. Den 31. Pythagoræ gyldene Vers med Hieroclis Commentario færdige. Den 4. August begyndt at rette og med Noter forsyne dette Skrift, den 12. færdig. Den 16. begyndt og færdig Sørgetale ober Professor Schlegel. Den 21. begyndt paa Samtale mellem Dyden og Liden. Den 26. fort Udtog af den Oldensborgiske Stammes Kongers Regjering for Hofpoeten Darbes, den 27. færdig. Den 3 September Samtale mellem Liden og Dyden færdig. Den 8. Romerske i 4 Sekulo. Den 9. begyndt og færdig Fortale for le Grondeur. Den 15. 18) Titus. Den 16. 19) Antius. Den 17. 20) Justinianus Magnus. 21) Belisarius. Den 20. 22) Marses. Den 3 Oktober Collectanea til Forflaring over Visdommen. Den 4.

23) Epaminondas. Den 6. Samtale mellem Christian og Eberhard. Den 11. Callustii Castilina færdig. Den 12. givet Berling Samtalen mellem Eiden og Dyden at trykke. Den 15. le Grondeur spillet. Den 16. Collectanea de primis Inventoribus rerum. Den 25. 304 Exemplarer af Samtalen mellem Eiden og Dyden fra Berling. Den 24 November begyndt efter Holbergs Begjæring at oversætte Molieres Comœdie les Precieuses ridicules. Den 29. Alcidalis og Zelides Hændelser færdig. Den 30. Comœdien les Precieuses ridicules færdig. Den 2 December begyndt at oversætte Continuationen af Alcidalis og Zelides Hændelser skrevet af Mr. Desbarres. Den 3. le Grondeur spillet. Den 12. Samtalen mellem Christian og Eberhard færdig. Den 22. 36 Exemplarer fra Berling af min Samtale mellem Lampria Lyciscus og Aristides. Den 24. begyndt at skrive Sænter over de grædske og latinske Historiekrivere. Den 30. Collectio til den grædske Anthologie.

1750.

Den 6 Januarii begyndt at oversætte Ariani Alexandri Magni Liv og Levnet i Bog. Den 12. holdt op dermed. Den 13. 24) Corbulio begyndt. Den 14. rettet P. Syri Sentenser. Den 15. begyndt at samle til de Danskes

gamle Udtog. 1) Cimbrer. Den 1 Febr. beg. at oversætte Plutarchi Trøsteskift til hans Hustru. Asiatiske Fruentimmer i det 17 Sekulo. Den 5. Plutarchi Trøsteskift færdig. Den 6. Collectanea til Platonis Historie. Den 10. Collectanea til Fortale for almindelig Geographie. Den 20. le Grondeur spillet. Den 4 Martii begyndt paa Collectanea til den gamle tyrkiske Historie. Den 8. 2) Gothe. Den 14. 3) Longobarder. Adversaria tam sacra quam profana. Den 1 April le Grondeur spillet. Den 11. 4) Dani. Den 25. 5) Angli. Den 28. Asiatiske Fruentimmer i det 18 Sekulo. Den 16 Maj Dedikationen for Hierocles til Kongen begyndt og færdig. Den 25. Fruentimmer af Sydamerika. Den 26. fuldkommen og udvalgt græds Bibliothèque. Den 14 Junii begyndt at forbedre, igiennemse, og i Orden sætte S. Barnabæ Epistel, den 15. færdig. Den 20. begyndt paa Collectanea til Friderici 3 Historie. Den 23. begyndt at oversætte Clementis Romani 1 Epistel til de Corinthier. Den 3 Julii Collectanea til Christiani 2 Historie. Den 10. til Suhmernes Historie af trykte Bøger. Den 11. begyndt og færdig paa tydsk at oversætte Samtalen imellem Eiden og Dyden. Den 20. begyndt paa Collectanea til Andocidis Edition. Den 21. Antiphontis. Den 22. Isæi. Den 24. Optegnelse paa hvad som i min Tid er skeet

i Danmark. Collectanea til de gamle Suenffes Historie. Den 2 August til de gamle Russers. Den 3. leveret til Beeling at trykke Pythagoræ gyldene Bers 10. Den 15. begyndt paa Charakterer over de Skribentere jeg haver læset fra 1749 af. Den 29. begyndt paa Collection til de gamle Romaner. Den 6 September 6) Normanni. Den 12. Collectanea til Baldemar I. Historie. Den 4 Oktober Collectanea til den gamle Norffe Historie. Den 30. Collectanea til Kong Olai Dronning Margrethæ Søns Historie. Den 4 November De pene Jomfruer spillet; dog har den engang tilforn været spillet. Den 7. Collectanea til Friderici 4. Historie. Den 30. til Canuti sancti og hans Søns Caroli. Den 22 December til Magni Smek.

1751.

Den 18 Januar begyndt paa Collectanea til Svend Tingsskjægs Historie. Den 19 Februar til den gamle Ungerffe Historie. Den 12 Marts Gruentimmer i Asien og Afrika i det 13 Sekulo. Den 17 April til Christiani 1. Historie. Den 14 Maj de pene Jomfruer spillet. Den 23. Collectanea til Canuti 6. Historie. Den 20 Junii Collectanea ad historiam Poloniae. Den 18 Julii til Christophori 1. Historie. Den 24 August til Kong Nicolai. Den 28 September til Christian 4. Den 2 Oktob

ber ffrevet Tale til min Hjel. Den 18. Tanfer over Guds Almægt og Menneffernes Almægt. Den 4 November oversat Horatii 2 B. 16 Ode. 1 B. 13 Ode. 2 B. 10 Ode. 3. 1 Ode. Den 17 December Collectanea til Canuti Magni Historie.

1752.

Den 24 Januar Collectanea til Kong Magni og Svend Estrithffens Historie. Den 29 Februar til Harald Heins Historie. Den 23 Marz til Christophori 2. Den 7 April til Olavi og Erics boni. Den 22 Maj til Johannis. Den 17 Junii til Friderici 1. Den 26 Julii til Erics 6 Plogpenning. Den 11 August til Erics 7 Mended. Den 14 September til Christiani 5. Den 18 Oktober til Friderici 2. Den 27 November til Christiani 3. Den 8 December til Baldemari 2.

1753.

Den 7 Januar til Erics Pomerani. Den 13 Februar Dronning Margarethæ. Den 29 Marts Suhmernes Historie, ny Collection. Den 16 April Baldemar 3. Den 23 Maj Erics Emund, Lam, og Svenonis Græthede. Den 9 Junii Canuti 5. Den 12 Julii Christophori Babari. Den 14 August Erics Gipping. Resten af Aaret og hele 1754 er bortdrevet med at læse.

1755.

Den 6 April begyndt at renskrive mine Smaa-Skrifter. Den 4 Maj begyndt paa alle haande Anmærkninger uddragne af adskillige Bøger. Den 18 Junii mine Smaa-Skrifter færdige. Den 5 Julii begyndt paa Fortale for mine Smaa-Skrifter. Den 13 August Fortalen færdig. Den 11 September collectanea ad historiam Christiani 6.

1756.

Den 2 Martz begyndt paa Canuti Magni Historie, færdig den 1 April, stærk 110 Sider i 4. Den 6 April begyndt paa Erik Ejegods, færdig den 28 April, stærk 56 S. 4. Den 4 Maj begyndt paa Erik Emuns, færdig den 21 Junii, stærk 56 S. 4. Den 1 Julii begyndt paa Anmærkninger ved allgemeine Welthistorie Tomus 1, færdig den 22 Julii, stærk 66 S. 4. Den 23 Julii begyndt ved Tom. 2, færdig den 31 Julii, stærk 18 S. 4. Den 2 August begyndt ved Tom. 3, færdig den 21 August, stærk 36 S. 4. Den 30 August begyndt ved Tom. 4, færdig den 20 September, stærk 84 S. 4. Den 21 September begyndt ved Tom. 5, færdig den 20 Oktober, stærk 84 S. 4. Den 9 Oktober begyndt at oversætte Xenophontis Oeconomica. Den 22 Oktober begyndt ved Tom. 6, færdig den 8 November, stærk 48 S. 4. Den 9 No-

vember begyndt ved Tom. 7, færdig den 17 December, stærk 121 S. 4. Den 18 December begyndt ved Tom. 8, færdig den 4 Januar 1757, stærk 26 S. 4.

1757.

Den 5 Januar begyndt ved Tom. 9, færdig den 10 Januar, stærk 5 S. 4. Den 11 Januar begyndt ved Tom. 10, færdig den 24 Januar, stærk 34 S. 4. Den 26 Januar begyndt ved Tom. 11, færdig den 15 Februar, stærk 44 S. 4. Den 16 Februar begyndt ved Tom. 12, færdig den 26 Februar, stærk 36 S. 4. Den 28 Februar begyndt ved Tom. 13, færdig den 22 Martz, stærk 63 S. 4. Den 23 Martz begyndt ved Tom. 14, færdig den 23 April, stærk 77 S. 4. Den 25 April begyndt ved Tom. 15, færdig den 8 Julii, stærk 18 S. 4. Den 18 Julii begyndt paa Anmærkninger ved Zusage til allgemeine Welthistorie, ved Tom. 1, færdig den 23 Julii, stærk 2 S. 4. Den 30 Julii begyndt ved Tom. 2, færdig den 4 August, stærk 4 S. 4. Den 20 August begyndt ved Tom. 3, færdig den 29 August, stærk 2 S. 4. Den 6 September begyndt ved Tom. 4, færdig den 12 September, stærk 4 S. 4.

1758.

Den 12 April begyndt paa de nordiske Folks Herkomst; heraf skræbet til Aarets Udgang

200 hele Sider, eller 400 halve. Den 2 Sept. beg. paa de Vanskeligheder som møde i at skrive den gamle danske og norske Historie, færdig til Aarets Udgang, 48 hele Sider eller 96 halve. Den 7 November begyndt at oversætte af Lysias Orationes. Den 24 November begyndt paa Forsøg til et Udkast af Videnskabernes Historie, heraf færdig til Aarets Udgang 5 hele Sider eller 10 halve.

1759.

Den 2 Januarii fortsat de nordiske Folks Herkomst til d. 20 Februar., 112 hele Sider eller 224 halve. Den 21 Februarii fortsat Udkast af Vidensk. Hist. til d. 10 Martii, 49 hele Sider, eller 98 halve.

Extract

af Suhms saakaldte sidste Willie,
dateret den 17 Junii 1748.

Aar 1748

vil jeg skrive og i Trykken udgive:

1) Samtale imellem Lyciscum og Aristodemus. 2) Frontinus, Polyænus, Elianus og Arrianus, oversatte. 3) Rabonassars Drøm. etc.

Aar 1749.

1) Rabonassars Liv og Levnet, paa latin. 2) Samtale imellem Mauritium og Ludovicum om Adel. 3) Noget af Erasmi Roterodami Samtaler, oversatte.

Og saa videre Aar for Aar, og deriblant:

1784.

Første Tome af nordisk Botanik.

1787.

De geistlige Smaaskrifter.

1790.

Mine Breve.

1793.

Mine Poemata. (Dem tvivler jeg om at jeg kommer til at skrive.)

1794.

Den danske lærde Historie.

1795.

Kjøbenhavns Beskrivelse.

1798.

Mine Orationer.

1799.

Mine geistlige Skrifter, nemlig; 1) Fortale. 2) Forklaring over Salomons Visdom. 3) Over Prædikeren. 4) En Prædiken. 5) Om Dommедag er nær eller ej.

(Saa vidt den sidste Villie.)

* * *

Hvis det er mueligt vil jeg udgive Aethænum paa græsk og latin med lærde Noter hos. Jeg vil og skrive fingerede Epistler efter Holbergs Raade.

* * *

Nota. Collectio af mine Samtaler og Comœdier skal ikke komme ud førend efter Holbergs Død, og saafremt han skulde døe snarere end jeg venter og haaber, saa dog ikke førend i det Aar 1755.

* * *

Sing som jeg vil formaae Andre til at skrive, og om de ej ville, saa selv skrive dem og hjælpe til.

1) Collectio magna scriptorum Islandicorum paa latin, dansk og islandsk. 2) Excerpta

ta ex Scriptoribus exteris, ubi de Dania nostra et nostris hominibus loquuntur. 3) Lactantius paa dansk af Anker; med min Fortale. 4) Vellejus Paterculus af Graa; med min Fortale. 5) Plinius major af Hee; med min Fortale. 6) Taciti Germania og Agricola af Ancherfen. 7) Plutarchi Parallela af Kejersfen, begyndt 1753, færdig 1769. 8) Om det er mueligt, Josephus af Kejersfen, begyndt 1770, færdig 1772. 9) Nova editio Photii, græce & latine. 10) Collectio legum septentrionalium antiquorum, danice et latine. 11) Cato, Varro, Collumella og Palladius af Graa, med min Fortale.

Jeg har skrevet danske Breve til Provst
Nisf i Narene 1745—50; til J. P. (maa-
ske Frue Plessen) 1746—47; til Borgemeester
Nisf 1746—49; til den unge Grev Holk
1747—49; til Kraft 1749—50; og faaet
danske Svar fra dem igjen. Jeg skrev franske
Breve til Schlegel 1748.

XV.

Frid. Christ. Schönau's

Lykonske

til

Hofjunker Suhm,

da han til Trykken udgav

De Gamles Krigsskole,

i dybeste Underdaanighed frembaaret

d. 21 Mart. 1749.

Denne Lykønstning leveres her ex impresso. Originaludgaven er 4 Blade i Quart.

Højædle Herr Hoffunker Suhm,
En værdig Son af Fader!
Jeg beder om, De er saa from
Og dette gennemblader
Som skrevet er i Hu og Hast
Af ingen Nimehjerne.
Et naadigt Dje paa det fast
Jeg roser da min Stjerne.
Jeg her for Publikum kuns vil
Hans billig Ros optegne,
Hans Berfion mig nodet til
Den for udvalgt at regne.
Den lykkelig jo truffet er,
Om Autor vidne bærer,
At han en Græker er især
Som lærde Græker ærer.
Den skrevet er med Skjønnsomhed
Og stor Akkuratesse
Med en vinktiblig Flittighed,
Den er som en Prindsesse
Blandt danske Oversættelser.
Jeg Autors Flid berømmes,
Og ønsker kuns at komme fler,

Som om hans Lærdom dammer,
 At han saavel behandret er
 I Graefenslands Skribenter,
 Thi Hogen er i Aigt og Værd
 Som Autor Nos indrenter,
 Den skrevet er med største Flid
 Ved mange vaagne Nætter,
 Ej skumlend fraaddend' blege Nid
 Paa den skal sætte Plætter.
 Narvaagne flittig Junker Suhm!
 Din Fader du paastægter
 I Flittighed aarvaagen, som
 Din Faders Stie forsægter,
 Som Væblet langt fra Stammen ej
 De fleste Tider falder
 Saa træder Du i Faders Vej
 Man Faders Søn Dig kalder;
 Thi Du Din Fader ligner vel
 I Flittigheds Exempel.
 I tvende Legemer en Sjæl
 Som Flittighedens Stempel
 So bærer Djenssynligen,
 Til evig Væreminde,
 Iru Flittighed som Deres Ven
 Man stødse her kan finde.
 Du gaaer i Faders Spor og Fjed
 Med ufortrøden Møje
 Og vover til Fuldkommenhed
 Som Fader har for Dje.

Du haver nøje givet Aigt
 Paa Versionens Regler
 Og Teyten ret paa Dansk udlagt.
 Du har vel bidt din' Regler *)
 Og kradsset dig i Hovedet
 I Bordet banket støjet
 For du beqvemt har truffet det
 Og dig har kunn't fornøjet.
 Hvor har du ikke kradsset ud
 Som dig har ikke smaget,
 Udmynskret Ord med Blakkeskud
 Og mange Ord udbraget!
 Hvor har du ikke tænkt dig om
 Og brudt din Pande meget
 For Ordet ret emphatist kom

*) Hermed henfigtes til de gamle Lærdes Maner og Maade, at naar de mediterede paa noget, bed de paa deres Negle, og naar det ikke vilde gaa for sig efter Dunke, bankede og slog i Bordet, og af Brede fastede alle Ting fra sig. Horatius taler derom i hans 10 Satire af den første Bog 70 Vers = = = = in versu faciendo saepe caput seaberet vivos et roderet unguis. Vigeledes Persius 1. Satire v. 106.

Nec pluteum cædit, nec demorfos sapit unguis. Herom kan man læse i Casauboni Commentar in Persii 1 Satiram pag. 83 af den edition, som hans Søn Mericus Casaubonus har udgivet og trykt til Leid-a 1695 in 4to. Torrent. & Lambin in Horat. og Pitisci Lex. Ant. Rom. T. 2 p. 448 og 1115.

Dog ej fra Mening veget!
 Hvor har du lagt dit Hov'd i Blod
 For du din Tægt har truffet,
 Hvor har dig mødt da mangen Stød,
 Som dig dog ej har skuffet
 Hvor manget højt og stejlt et Bjerg
 Har du ej oversigtet
 Og som en Kjempe, ej som Dverg
 Har oversprunget Diget
 Som var saa højt og tet belagt
 Med mange Anstødsstene,
 Alt oversigte det i Magt
 Har ikke en alene.
 Man kunde forestille sig
 Hvad kan dog Glid udvirke?
 Det er jo overvindelig
 Og al Ting kan opdirke
 Det er jo sandt Melerm *πᾶν*,
 En Glistig alting lære
 Med usfortrøden Glid jo kan
 I hvad det end mon være.
 Paa Legmands Begne jeg dig nu
 Vil 1000 Tak tilsende,
 Din Glid de komme vel i Du,
 Og ønsker at optænde
 Din patriotisk Glistighed
 Til hver Mand's Lyst og Glæde
 Med samme stor Guldkommenhed
 Som ffet er allerede.

Lad Kongen tænke paa din Svend
 Og paa din Møje skjønnede.
 Din usfortrøden Glid jeg veed
 Han vil med Ære lønne
 Som dig encouragere maa
 Alt unde os den Lykke
 At vi igjen maa snarest faae
 Et ligesaadan Smykke.
 Din Hjerne frugtbar stedse bliv
 Med Planter at bepryde
 Vor Norden! inden skaffet giv
 Vi nok et Foster nyder!
 De Danske ej fornøden har
 Det Grødske nu at lære
 Hvor i det engang skrevet var,
 Men til de Danskes Ære
 De udi Moders Sprog
 Det samme nu kan læse.
 (Det er dog skönt, hvor Dansken dog
 Paa dansk kan ogsaa kræse.)
 Gud dine Dages Tal og Aar
 Til Nordens Jir forøge
 Alt du graae Alderdom opnaaer,
 Som stedse Lyst vil søge
 Dit hjære Fædernes Landets Sprog
 Jo mere at polere
 Og udstaffere, ja endog
 Dets Grændser at formere.
 Og som din Ultraa være vil

Vor Norden at forfremme
 I Siv: vi lægger da kuns til,
 Vi skal dit Navn ej glemme,
 Men om din Tinding settes skal
 En dejlig Laurbærkrone,
 Og iblant Oversætter's Tal
 Du har den anden Throne.

XVI.

P r e s o e

af

S u h m s

herovenfor Pag. 234 og 246 omtalte

fingerede Epistler

Ex autographo.

Epistola 1. (1750.)

De skriver mig til, at De nylig har været i et Selskab, hvor det kom paa Tale om de Gamle, og hvad de egentligen have gjort i Videnskaber. En som var de Gamles Ven tog da ikke i Betænkning at ligne den ældre Plinius i naturlige Historie med alle de Bøger, som de Nyere have skrevet i den Materie, ja endog at holde for, at ingen kostbarere og bedre Bog nogen Tid var skrevet i Verden. En anden derimod, som ganske var indtaget af de Nye, foragtede Plinius, opregnede adskillige Usandsfærdigheder, som han i sit Skrift havde fremsørt, og meente endelig, at enhver i vor Tid, som ikkun havde begyndt lidt at see sig om i de Videnskaber, var istand til at skrive saadan en Bog. De selv bifalder den sidste, og mener, at den første er en Pedant, som allene saa højt ophøjer de Gamle, at det ej skal synes, at han ilde haver anlagt sin Tid. Her

over begjere De min Betænkning; jeg maa da sige, at jeg snarere holder den sidste for Pedant end den første. Det er en gal og forkeert Vane Verden er kommet i, at kalde alle dem Pedanter, som med Flid læse de Gamles Skrifter og ret tilgavns lægge sig efter de Lærdes Sprog, Græsk og Latin: thi jeg maatte vel spørge, hvorudi en Pedants Karakter bestaaer. En Pedant, efter min Mening, er den, som haver høje Tanker om sig selv, som brammer af sin Kundskab, og lover meget, som lader haant over alle Andre, fornemmelig de Gamle, hvilket i vor Tid er et sikkert Middel til at erlange Navn af lærd og klog; thi den, som foragter de Gamle, indbilder derved Folk, at han har læst dem allesammen, endskjønt han neppe har læst een, og kommer derved i Udraab for en Mand af stor Læsning, saa og af høj Geist og ugemeen Forstand, saasom han allesne kan see mere end alle de, der have levet i de fremfarne Tider, og deres Skrifter aldeles ingen Værthed have for ham, men han er istand til ved et eneste Djekast at fatte deres Mening og tillige med at see, at de iffun have fremsøgt almindelige Ting, som hans ypperlige Forstand ej kan lade sig nøje med, men maa gaae langt videre. Det er den rette Maade at sætte Verden Vornase paa. Mundus vult decipi, decipiarur ergo. Saadan en er Erke-Pedant, og ej den, som uden at foragte de Nye, ikke uden med Varsom-

Varsomhed og Sammelighed vil dømme om de gamle store Mænd; thi det tilkjendegiver Skjønnsomhed, Fornuft, Betænkksomhed; hint derimod Fremfusenhed og Hovmød. Hvad Plinius selv angaaer, da dømmer jeg saaledes: at han i Gjærningen har vist det, som Domitius Pison udfordrede: thesauros scribere dehere, non libros. Thi skjønt jeg vel maa tilstaae, at der hist og her kan findes noget fabelagtigt og utroeligt, saa og at man i vor Tid har opdaget Meget, som den gamle Verden ikke vidste af, og at mange Nye have afhandlet visse Ting bedre og udførligere end Plinius, saa holder jeg dog for, at man aldrig i Verden skal finde Noget, i hvor meget man end søger, uden Plinius allesne, der haver haft en almindelig Kundskab i sin Tid om alle naturlige Ting, og der i saa kort Begreb har befattet saa meget; thi jeg tør sige, uden at frygte for at træde Sandheden for nær, at Enhver, som haver med Altsomhed læst hans Skrift, besidder en ikke ringe Kundskab om alle naturlige Ting, baade om Stene, Metaller, Træer, Urter, Planter, Fiske, Fugle, Dyr, Astro-nomie, Geographie, Anatomie, ja endog den lærde Historie af Naturen. Jeg vil ej skrive mere til Plinius i Berømmelse, at ej mange maa skee skulde tænke, at jeg opofrede Sandheden, men bede alle dem, som hidindtil have foragtet ham, at de iffun ville være saa gode engang at

læse ham, saa skal han nok selv bringe dem paa anden Mening. Disse ere mine ringe Tanker, som jeg dog underkaster Deres Dom, forblivende v. s. v.

Epistola 2.

De tilskriver mig, at Nogle have med Forsigt talt om Romernes Skrifter i Videnskaber, og meent, at de ej have udrettet noget retskaffent uden i Poesie, Historie og Betsalenhed; heri spørge De om min Betænkning, og give derhos tilkiende, at De altid selv haver haft langt højere Tanker om Grækerne end Romerne, hvilke efter Sallust i eget Sigende stedse mere have lagt sig efter at gjøre vel end skrive. Lillad mig at imodsiges denne Deres Mening, og at vise at Grækerne vel have haft flere store Mænd, men Romerne sandelig dog nogle lige saa store. Og maa man ej undre sig over, at de første have haft flere, saasom de over i 1000de Aar lagde sig efter Videnskaber førend de sidste, ja endogsaa længe bleve ved efterat alle Videnskaber og Konster for lang Tid siden vare uddøde hos de sidste. Men jeg vil ej med Ord, men med Exemppler bestrive deres Mening, og til den Ende opregne alle de berømmelige romerske Skrifter i de egentlig saa kaldte Videnskaber, dog vil jeg for at undgaae Vidsløftighed, ikke tale om dem som kan være bortkomne, men allene om dem, som endnu virkeligen ere til, saasom man lettest

om dem kan domme enten de due noget eller ikke, ved selv at læse dem. Skribenterne ere ellers i chronologisk Orden følgende: først Plautus og Terentius, imod hvilke ingen græsk Comicus efter mine Tanker bør lignedes, thi hvad kan vel være mere zirligt, mere rent, mere purt, mere rørende, mere naturligt end den sidste, og hvad lystigere, behageligere, stærkere til at forbedre Menneskenes fordærvede Sæder og derhos mere komisk end den første. Lucretius forklar os paa det troeligste al Epicuri Philosophie, at jeg skal forbigaae hans Stil og skjøne Vers, og saaledes maa en Fremmed og Rommer bedre forklare os en af de navnkundigste græske Bises Lærdomme end den indfødte Græker Laertius selv. Jeg havde nær forglemmt Catonem, der haver forfattet en ypperlig Bog om Bondevæsenet, hvorudi indeholdes mange skjøne Lærdomme og gode Huusregler. Der er ellers ingen Videnskab, hvorudi Rommerne mere tage Prisen fra Grækerne end Bondevæsenet og Agerdyrkningen, saasom man af de sidste fast ikke haver een Bog i denne Materie, og hvad berømmeligere kunde vel vederfares de første, end at overvinde i den ædelste nyttigste og ædste Videnskab. Efter Cato følger Terentius Barro, hvis Bog er endda lærdere og bedre afhandlet end Catonis i samme Materie. Selv samme store Mand har ogsaa skrevet et lærdt og

nyttigt Skrift om det latinske Sprog, hvoraf dog den største Part, som er at beklage, er bortkommet. Nu iler jeg hen til Ciceronem, der ikke allene haver forfærdiget saa mange rhetoriske Skrifter, hvorimod ikkun saa Græske kan regnes, men endog saa ypperlige philosophiske, de bedste af alle de Gamle næst Platonis, for hvilke det Skrift om Menneskernes Pligter fast ikke bør vige, saasom det indeholder den herligste og pureste Morale, der snart er en Christen værdig. Virgilius giver og i alle sine Skrifter ikke ringe Philosophie tilkjende og vidner hans Skrift om Bondehandelen om hans ikke ringe Erfarenhed i den Sag. Paa hvor artig og behagelig en Maade gaaer ej Horatius i sine Satirer og Epistler Laster imøde, og søger snarere at bevæge Mennesker ved Tillokkelser end afstrække dem ved Straffepredikener. Didius giver ogsaa alle Vegne i sine Poemata sin store Kundskab i Antiquiteter og mange Videnskaber tilkjende, og dybe Indsigt i Menneskets Natur. Vitruvius besidde Romerne en Skribent, som allene kan trodse alt det Grækerne i Bygningskunsten nogensinde have skrevet, ja endog maaskee alt det, som noget Sted og Tid i Verden er skrevet. Sandeslig Vitruvius er en af de kostbareste Skribentere, og kan vi ej noksom glæde os, at han er blevet tilovers, da saa mange andre Væger ere gangne til Grunde. Phædrus viger ikke for

Desopus i Henseende til Fablerne selv, og overgaaer ham langt i Henseende til Stilen og den rette Maade at fortælle sine Fabler paa. Hyginus har givet os et kort, men artig Begreb af de Tidens Astronomie, og paa en behagelig og kort Maade samlet de fornemste hedenske mythologiske Fabler. Valerius Maximus har i et af de nyttigste og behageligste Værker, som nogensinde ee forfattet i Pennen, lært den hele moralske Philosophie ved Exempler, den kraftigste Maade at lære paa. Celsus kan vel i Henseende til Medicinen ikke lignedes imod Hippocrates og Galenus, dog overgaaer han dem i Henseende til Stilen og Ordenen, og har ogsaa mange Ting som disse toende store Medicinens Lys have forbigaaet. Ellers maa jeg tilstaae, at Grækerne i denne ædle Videnskab langt overgaae Romerne. Columella er den ypperligste, som nogensinde haver skrevet om Bondehandelen, og viser han sig desuden paa mange Steder at være en meget vis og erfaren Mand og sit Sprog overmaade vel kyndig. Scribonius Largus har skrevet en Bog i Medicinen, som ikke er at foragte. Lucanus har i sit skønne poetiske Værk vist saa megen Philosophie, at han derfor almindelig i gamle Dage blev kaldt den philosophiske Poet, som den vise Boetius selv kalder ham. Petronii skønne Satyricon maa ikke heller forglemmes, som vilde være

et Mesterstykke, hvis det ej var saa ublue. Den vise Seneca's Skrifter ere af philosophiske iblant Romerne de fortreffeligste, næst Ciceronis. Samme store Mand har i sine 7 Bøger om Physiken gjort et Mesterstykke efter de Tider, og derudi i mange Ting vist langt sundere Principia end Grækerne, ja end Aristoteles selv. Persius's Satyrer vilde være ypperlige, hvis de ej vare saa mørke. Den saa kaldte Seneca's *Tragicus* indeholder adskillige smukke Tragedier, som Agamemnon, Medea, men særdeles Troas, som fortjener at lignes med de bedste Græske; men Resten svarer ikke dertil, og maa jeg betjende, at Grækerne heri overgaae Romerne. Seneca's Faderen har i sine tvende Bøger en del smukke Anmærkninger i Henseende til Critiquen og Philologien. Sed omne tulit punctum, miscuitque utile dulci Plinius major udi sin store naturlige Historie, hvorom jeg allerede i et Brev tilforn til Dem haver talet. Asconii's *Pediani* Noter over nogle af Ciceronis Skrifter ere ikke at foragte. *Quintilianus* den funde Critiques Fader og Fyrste overgaaer i sit ypperlige Werk ej allene alt det Romerne derom have skrevet, men endog det som af Grækerne er optegnet, thi hverken *Dionysius* af *Halicarnasso*, *Hermogenes*, eller *Longinus* selv fortjene at lignes imod ham, enten man vil hensee til Ordenen, Bidtøftigheden,

Klarheden eller Skjønsonheden. Dette Werk er med saa Ord saa navnfundigt, at den vidtberømte *Bayle* beklager sig over alt for sildig at have læst det. *Juvenalis* gaaer i sine Satyrer laster som med væbnet Haand imøde, og lader sig ej nøje med at vise deres Vederstyggelighed, men ødelægger dem fra Grunden af. *Frontinus* var i sin Tid en berømmelig og lærd Mand, hvorom hans endnu værende Skrifter noksom bære Vidnesbyrd; thi, at jeg ej skal tale om de *de coloniis*, *de re agraria* &c. hvoraf ikkun høves *Fragmenta*, saa ere jo de tvende *de Aqueductibus* og *Strategematicis* ypperlige, thi den første giver os stort Lys i de romerske Antiquiteter, den anden lærer i en forunderlig Orden al Krigsvidenskab ved Exempler. Den yngre *Plinius* mængder allevegne i sine uskatterlige Skrifter skjøne philosophiske Lærdomme; det samme gjør *Cicilius* ogsaa, som desforuden i de tvende Bøger, *Agricola* Liv og Levnet og *Lydslands* Beskrivelse, paa det nøjagtigste geographisk beskriver de tvende magtige Lande *Engelland* og *Lydsland*. - Saa som jeg nu just taler om Geographien, saa erindrer jeg mig *Mela*, som jeg nær havde forgjet, der har skrevet et vel kort, men net og accurat geographisk *Compendium*. *Ampelius* har villet gjort det samme, men ej med den Lykke. Man maa ellers tilstaae, at Grækerne i denne skjøne Videnskab langt over

gaae Romerne, ja alle andre gamle Folk. Julius Cællius har i sit Skrift vist sig at være en af de skarpsindigste Critici og bedste Philologer. Elianus har vel skrevet paa Græsk, men var dog af Byrd en Romer, og er hans Værd derfor desto større, at han som en Fremmed dog skrev saa got Græsk, som en indfødt Athenier. Jeg vil ej her tale om hans adskillige Historier, men allene om Dyrnes Historie, som er et af de kostbareste og rareste Skrifter, der er skrevet i gamle Dage. De øvrige romerske Skribentere: Censorinus de die natali, Palladius om Bondehandel, Modestus om Krigs-Vocabler, Vegetius om Krigsfager, Symmachi Breve, Macrobii kritiske Skrifter, Boethius, Cassiodorus, Martianus Capella ic. ere ikke heller at foragte, men have hver deres tilbørlige Pris. Her har De en kort og fuldkommen Liste paa de fornemste romerske Skribentere, der have handlet om Videnskaber. Jeg haver med Villie udeladt alle kristelige og lærere, saasom Talen ikke er om dem, men allene hedenske. Jeg haver ogsaa trølligen udeladt alle Historieforfattere, Poeter og Oratorer, undtagen nogle der i deres Skrifter have udbist sig at være Philosopher, saasom Romernes Fiender selv tilstaae, at de deri ere Grækerne lige, og veed jeg ej heller om Nogen kan nægte med Sandhed, at jo Virgilius, Ho-

ratius og Ovidius fortjene at lignedes med Homero og Pindaro, Cicero og Plinius med Demosthene og Æschine, og Livius, Callustius, Cæsar, Tacitus med Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Polybio, Dionysio, Diodoro. Comici og Tragici haver jeg dog omtalet, saasom de lige saavel efter min Tanke kan henføres til Moralisters og Philosophers Classe som Poeters. Jeg haver ligeledes efter Lyfte forbigaaet alle dem, som ere bortkomne, saasom man ej med Wisshed kan dømme noget om deres Arbejder, og derfor allene maa holde sig til de Domme, de Gamle have fældet over dem. Heraf seer De vel selv, at jeg ganske upartisk dømmer i denne Sag, og som billigt er, tilkjender Grækerne Prisen i de fleste Videnskaber, men derhos dog ej kan lide, at man ganske og aldeles vil fornødre Romerne, som sandeligen derpaa have anvendt ej liden Umage og Glid. Jeg forbliver o. s. v.

Epistola 3.

Der er i disse Dage hændet al Danmark en stor Ulykke: Statsraad Gram er død. Ja, han er død, den store Mand, Nordens Værd og Lyk. Intet smerteligere kunde have hændt mig end just dette Dødsfald, og som jeg troer alle gode ærlige danske Mænd. Han var, uden at fornærme Nogen, ikke allene en af de lærdeste

paa denne Tid i hele Europa, og hvo der siger hele Europa, siger tilligemed hele Verden, men endog en Mand, hos hvilken endnu fandtes den gamle danske Ærlighed Oprigtighed og Guds frygt. Intet kunde være simplere end hans Dyrkelse og Sæder; han var en Fiende af al Hovmod og Falskhed; han roste aldrig uden Aarsag og lastede sjelden. Hvo var trosfattere i Venstskab end han? Sandruere i Ord og Tale? Med saa Ord: hans Død er et Tab, som ikke igjen kan erstattes, og Gram var en Mand, hvoraf ifkun sees een i hvert Seculo. Jeg forbliver o. s. v.

Epistola 4.

Af alle Ting er intet, som mere zierer en lærd Mand end Ydmyghed, thi jeg tør understaae mig at sige, at hvo som ej besidder den, bør ej agtes værdig saa ædelt et Navn. Men Mange meene, at de ikke kan være lærde uden at lade see en forfængelig pedantisk Hovmod og brag at igjennemhegle alle Andre, der have lagt sig efter samme Videnskaber som de. En ret skaffen lærd og vis Mand er langt fra at bruge saadan Dyrkelse. Anledning at jeg skriver Dem dette, giver mig den Fortale Petrus Burmannus har sat for sin Valerius Flaccus, hvor han paa det skarpeste bebrejder store Mænd ganske smaa Fejl og undertiden ingen. Sanderlig, jeg har ej uden Fortrydelse kunnet læse så

gende Ord hos ham: „dersom vi saaledes vilde examinere Erasmi, Melanctonis, Camerarii og Andres Fortjenester, saa kunde de neppe, om de nu levede, have Sted iblant lærde Skolemestere.“ Kjære Burmann! dersom de ej fortjene højere Sted, hvad fortjener Du da? Saa stor Erbødighed jeg ellers vil have at man skal bære for lærde Mænd, saa lidet er jeg derimod for at spare dem, som ikke spare Nogen. Al Burmanni Videnskab bestod i vel at forståa det latinske Sprog, særdeles Poeter, om det kan veje op imod de 3 andre store Mænds Lærdom, som han saa dristig angriber, det overlader jeg Dig at betænke. Man maa tilskaae, at om han har angrebet Andre skarp, saa er han og brag bleven igjendrevet, iblant andre af vor tappre Holger Danske. — Du kan selv læse hos ham om de andre store Mænd, iblant hvilke den aldrig noksom prisede Johan Albert Fabricius, som han i samme Fortale angriber. Hvor langt er ej ovenmeldte Fabricius fra at bruge saadan Dyrkelse, og hvor meget lægger just ikke samme Beskedenhed til hans Ære? Intet staaer en lærd Mand bedre an end at afholde sig fra Skjeldsord og alt andet saadant nedrigt Væsen, og derimod stedse med Ugtomsomhed og Kjerlighed domme om andre. Dette har ogsaa lagt ikke lidet til sal. Grams Ros; thi intet Menneske kunde være mere agtsom i at døms

me om Andre, og holde Andres Fortienester høit og tillægge dem den tilbørlige Lov. Saaledes bør en Christen og ærlig Mand opføre sig og holde sig langt fra andre avindsyge Troldes Væsen, som dog ikkun foraarfager dem med Tiden Skam.

Epistola 5.

Jeg tilskriver Dig hermed min Mening om hvilke Bøger og Auctores Ungdommen bør læse for at lære det latinske Sprog, som Du saa ofte hidindtil forgjeves har begjert af mig; thi jeg er altid blevet affkræftet formedelt Arbejdets Sværhed, men nu har jeg ej længer kunnet nægte Dit Venfskab denne Begjering. Mig synes da, at hverken Terentius eller Phædrus vel kan tages til Begyndelse; thi den sidste er for tung for dem, som skal begynde, og den første for frit i Henseende til visse Talemaader, som let kunde fordærve de Unges Gemytter og bøje dem til Ondt; jeg vil hermed aldeles ikke beskjylde Terentium; thi som en Mand, Hollands Vre, siger, saa læse Mand et derti og Børn et andet. Mogle begynde med Mela, som vel i Henseende til Stilens Smukhed Lethed og Behagelighed kunde være god nok, men ingen kan dog ret forstaae den uden han er vel bevandret i den gamle Geographie, og saa alvorslig en Videnskab kan man ej begjere at Børn skal lære; jeg kan dersfore aldeles ikke bifalde dem, som ville at Børn

skulle begynde med denne Stribent. Hvad vil Du da at de skal begynde med? vil du maaskee sige; skal de begynde med at læse nogen nye Stribent, der har skrevet paa Latin? Nej aldeles ikke; thi imellem os at sige, saa holder jeg for, at den, som i vor Tid skrev endog det bedste Latin, vilde med Skamme bestaae og belees, hvis nogen af de gamle Romere stod op af deres Grave, thi det er umueligt at man ret kan forstaae Ordnes Proprietet og Stilens Forandring i de døde Sprog; som for Exempel: var det ikke ham? og, det var ikke ham, betegne ganske adskillige Ting i vort Maal, endssjønt Ordene ere de samme og al Forskjellen bestaaer derti, at det Ord var staaet for i det ene og bag i det andet. Hvis vort Sprog med Tiden skulde undergaae, som dog Gud forbyde, og nogen af de Tidens Lærde vilde lægge sig efter det, som vi nu gjøre med Latinen, og han da ikke havde nogen anden Hjelp end den, de overblevne Stribentere kunde forstaae ham, saa er jeg vis paa, at han ofte vilde tage Fejl, i hvor godt og zigtigt han end ellers kunde skrive efter de da levende Menneskers Mening, og maaskee, naar der skulde spørges, skrive: det var ikke ham. Ligeledes har det sig med det latinske Sprog, og end mere; thi jeg er vis paa, at mange Ord's Forandring, enten de staae bag eller for, som nu for os ikke synes at være noget, haver i gamle og romerske

Dage været af stor Betydning og meget forandret Taler. Men at jeg skal sige min Mening, saa holder jeg for, at man bør begynde med Cornelio Nepote, som og Mange gjøre, saasom hans Stil baade er let, tydelig og ugemengirlig, og han desuden ikke indeholder Noget, som strider imod gode Sæder. Derefter bør den unge efter min Tanke læse Ciceronis officia, der baade i Henseende til Stilen og Indholden neppe har sin Lige, og kan man ikke gjøre bedre end i Lide at vænne ham til den Ciceronianiske Stils Sødhed, der overgaaer alle andre. Naar den er udlæst, saa kan man lade ham læse de tvende første Bøger af Livio. Derpaa kan man foretage en Poet med ham, og maa det være Ovidii Tristia og Epistola ex Ponto, saasom de baade ere nette og zirlige og Materien behagelig. Imedens kan han alt blive ved at læse i Livio, indtil de tvende Poemata af Ovidio ere igjennemgaaene; da kan man lade ham læse de udvalgte af Claudiano, som: In Rufinum, de laudibus Stilichonis, de raptu Proserpinæ, de Consulatu Honorii, saa og Lucanum og dets hos Sallustium, og de bedste af Ciceronis Orationer, og endelig, for at sætte ham fast i at skrive Latin, samme store Mandes Breve til hans Venner. Naar alt det er udlæst, saa vil han uden tvivl have bragt det vidt i Latinen, og alle rede opnaaet en skjonsom Alder, hvorfra man

og kan give ham mere Frihed at læse andre Skribentere, som Terentium, Plautum, Horatium, Virgilium, Cæsarem, Tacitum, Plinium den yngre. Dog holder jeg for, at Læremesteren bør, saalænge han er hos ham, af al Magt søge at afværge, at han ikke læser visse Skribentere, som Petronius, Martialis, Catullus, Ausonius, saasom de indeholde den skadeligste Forgift, og man ganske gjerne uden dem kan ret tilgavns lære det latinske Sprog. Dette er min Mening, som jeg dog underkaster Din Skjonsomhed. Jeg forbliver o. s. v.

Epistola 6.

Du tilskriver mig, at Du nylig var i et Selskab, hvor der rejste sig en heftig Trætte imellem endeel af de Tilstedeværende, om, hvilken Videnskab der var den fornemste. De fleste toge Part for Philosophien. Een allene sigtede for Philologien. Paa ingen af Siderne stede det med Koldsindighed, thi de begge allene ophøjede deres Videnskab og foragtede alle andre. Herom begjærer Du min Betænkning. Jeg dømmes, at de ere begge daarlige. Thi alle Videnskaber ere nødvendige og umiskelige. Det er tungt, ja næsten umueligt at sige, hvilken der er den nødvendigste. Thi om en af dem forgik, da skulde man først ret mærke dens Forlis. Enhver gjør almindelig meest Børsen af den Videnskab,

han haver lært, og som hans Lyft meest falder til. Og deri kan man ej saa meget fortænke Rosen. Men det er Ulret, derover at foragte alle de andre Videnskaber, som dog desværre alt for ofte seer. Hvis et Menneske altid kunde være Meester over sine Sindsbevægelser, saa vilde han visselig ej engang agte sin Videnskab for den værste. Thi deri stikker dog og en Slags Ubillighed. Hvad endelig den Post angaaer, til hvilken Videnskab der hører meest Forstand, da troer jeg, at den grundlærde Bayle haver Ret, naar han siger: Til at opløse en vanskelig Knude i Tidregningen, Sprogene, Historien eller Critiken, hører uden al Tvivl ligesaa megen Forstand, som at løse de vanskeligste mathematiske Problemata, og dybeste Spørgsmaal i Philosophien. Da denne store Mand var ligesaa stor Philosophus som Criticus, var han derfor bedst istand til at dømme herom. Eller tænker De maaskee, at den uforlignelige Leibnits brugte mindre Forstand og Eftertanke, naar han henvendte den til Historien, Sprog, Antiquiteter og Etymologier, end naar han brugte den til Philosophie og Mathematik. Du maa ej lade Dig forføre af det Du seer, nu en nu en anden Videnskab er i Moden. Saadant er ifkun en Overgang og vil stedse forandres, saa længe der er Mennesker til. I fordum Dage holdtes ingen for en lærd Mand uden han var vel erfaren i

Critiken; nu ere Philosophie og Mathematik komne i Moden. De gamle Sprog gaae under og det franske synes at ville trænge sig ind i deres Sted. Men denne Smag, denne Lyft vil og engang forgaae med Tiden. Maaskee bore Eftertommere ville finde meest Behag i det grønlandske eller hottentottiske Sprog. See ej heraf; intet synes saa forunderligt, ja intet saa urimeligt, at jo Tiden og Menneskenes foranderlige Smag er istand til at frembringe det. Med saa Ord, min Mening er, at alle Videnskaber ere lige gode, lige nyttige, lige umisselige og udtræve lige megen Forstand, og at det Spørgsmaal, hvilken Videnskab er den fornemste? er et af de daarligste, som kan gøres. Det samme jeg her siger om Videnskaber kan og passe sig paa mange andre Ting, hvorom Mennesker trætte, hvilke der ere de bedste.

Epistola 7.

Du beretter mig, at Du nu haver sat Dig for at læse Rejsebeskrivelser, men vil derhos vide af mig, saasom det Land, Du skal vandre i, er hidindtil for Dig ganske ubekjendt, hvad for nogle ere de bedste og til hvilke Du fornemmelig skal fæste Dine Tanker. Endskjønt det er en tung Forretning Du paalægger mig, og intet er fast vanskeligere at dømme om end Bøger, saasom enhver haver sin Smag, saa vil jeg dog for Din

Skjld paatage mig denne Nøje, og søge det bedste jeg kan at fyldestgjøre Din Begjering. Man maa da fornemmelig først agte, ej just altid at holde de nyeste Rejsebeskrivelser for de bedste; thi vel er det sandt, at man i dem finder de sidste Efterretninger om de Lande de beskrive, men dog ej altid de bedste og tilforladeligste; derfor er en ældre ofte bedre end en nyere. — De gamle Græker og Romere have vel efterladt sig endel Rejsebeskrivelser, men Tiden have fortæret dem som alle Ting. Af de første er nu ingen tilovers undtagen Pausanias, men da den egentlig hører til de saa kaldte lærde Rejser, saa har den ej her Sted, siden det ej er dem, Du har foresat Dig at læse. — Fra de midlere Tider habes ej mange Rejsebeskrivelser, og de som vi have ere meget tørre at læse. De kan dog vel have deres Nytte, men ikke uden for dem, der for et eeneste Steds Skjld at finde, igjennemlæse dem. De fornemste af dem ere: Marcus Paulus Venetus, den Jøde Benjamin af Tudela, den Engellander Mandeville og de Munkte Rubruquins, Jean Carpin, og Vincentius Bellocensis. Disse kan endda læses med nogen Slags Fornøjelse. Hvad de nyere angaaer, som er dem Du egentlig har tilskrevet mig om, da kan de deles i to Slags: Samlinger og enkelte Rejsebeskrivelser. Af Samlinger ere følgende de bedste: Ramusii, for hvem der forstaaer Ita-

lionss, Hacklunt og Purchas ere paa Engelsk, og Thevenot paa Fransk, i hvilken sidste findes mange artige Efterretninger. I den Samling af det ostindiske Compagnie i Holland dets Rejser, findes meget, som ej duer, og kan den ej læses igjennem med Behag. Den tjener ej til andet end at kaste op i hist og her, naar der er noget vist man leder efter. Thi hvem kunde vel udstaae eller have Tid til at igjennemlæse alle de Skipper/Efterretninger om Vind og Vej, Landkjendinger, og andet saadant, hvilket altsammen, naar det er med Flid og rigtig antegnet, dog kan tjene til at forbedre vore Søekort. Med end bedre Grund kan dette siges om den saa kaldte almindelige Samling af Rejsebeskrivelser, som de Engellske i vor Tid have udgivet, og som er oversat paa næsten alle bekjendte europæiske Sprog. Jeg haver ej lettelig seet nogen Samling, som med mindre Skjønsmhed er sanket end denne; og er den neppe værd at faae Sted i et skikkeligt Bibliothek. Bedre er den saa kaldte Samling af Rejser til Norden. Thi endskjønt derudi findes et og andet slet Stykke, saa ere dog de fleste gode. Udi Frankfurt am Mayn og udi Göttingen haver og de to bekjendte Lærde von Loen og Haller begyndt at udgive nye Samlinger af Rejsebeskrivelser. Men herom skal man endnu ej sige noget, siden de ere saa uylig begyndte. Dog spaaer deres Lærdom og Flid En Godt af deres Arbejde.

Hvad de enkelte Rejsedeskriivelser angaaer, da ere de næsten alle befestede med een Fejl, som bestaaer deri, at deres Auctores gemeenlig indrette dem som en Journal og derved indføre mange unødige vordige Ting. Thi hvad nytter det mig at vide, hvor de har sovet og hvad de har spist, og hvor mange Netter de har bekommet. Den bedste af alle Rejsedeskriivelser og som baade er nyttig og behagelig, og fri for alle de Andres Fejl, er Chardin's Rejse til Persien. Denne Mand haver rejst og skrevet med Fornuft og Estertanke og ej antegnet uden magtpaaliggende Ting. Den Beskrivelse han gjør over Levningerne af det gamle Persepolis, er særdeles artig at læse. Men hvem der vil see dem stikken bedst og rigtigst i Kobber, maae tage Le Brun's Rejser for sig. Chardin havde ingen Maler med sig og selv var han ingen Maler, derover ere hans Afbildninger ej blevene saa rigtige som de burde. Men Le Brun var selv Maler. Hans Rejser til Levante og Persien ere ellers og artige nok at læse. Men de ere ej skrevne med den Skjonsomhed som Chardin's, hvilket man ej heller kunde vente af en Maler. Oleari's Rejser til Moscou og Persien ere skrevne med stor Oprigtighed og findes der ogsaa mange skønne Efterretninger i dem. Men deri ere de kjedsommelige, at de, som de fleste Rejser, ere indrettede som en Journal. Hans Rejsesamfund Mandelslo er

derimod opfyldt med Lagn og Usandsfærdigheder. Della Valle's Rejser til Tyrkiet og Persien ere skrevne i Form af Breve. De ere opfyldte med en Hoben Snaak om sig selv og en stor Deel kjedsommeligt Løj af de italienske Poeter. Alles vegne bringer han og sin Kjereste, som siden blev hans Kone, paa Banen. Man kan og lettelig af al hans Skrivemaade see, at han har været en Pealer og meget indtaget af sig selv. Med alt det findes der dog artige Efterretninger i ham, særdeles om den store persiske Konge Schach Abbas. Hans Beskrivelse over Egypten duer derimod slet intet. End bedre Efterretninger om Schach Abbas og Persiens da værende Tilstand findes i den treflge Rejse, som den spanske Ambassadeur Garcias Figueroa haver optegnet. Baldæi's Beskrivelse over Malabar og den Ceylon er kjedsommelig at læse, fornemmelig den lange Beskrivelse over Belejringen af Diu, om jeg ret erindrer. Men med alt det haver han med stor Flid og Omhyggelighed optegnet alt hvad mærkværdigt der findes. Artig er og den Beskrivelse han gjør over Indianernes Tro og deres Meninger om Guds mange Forvandlinger. Om Mogolens Land er Verniers den bedste Rejse vi haver. Den er ej opfyldt med saa mange unyttelige Ting som endel Andres. Dens Auctor var og Philosoph og en Discipel af den navnkundige Cassendo. Over China er

Vere du Haldes store Werk uden Tviol det bedste, dog findes i det lidet le Comte har skrevet, adskillige Efterretninger som savnes i du Haldes store. Czarens Ambassadeur, den Hollænder Vsbbrand, hans Rejse til China, er en af de bedste jeg haver læst og indeholder intet uden mærkbærdige Ting. Det samme kan ei siges om Kanges, Unverzagts, og Andres, som ej ere værd at læse. Om Siam have vi P. Sachards to Rejser, Chaumont, og Loubere. De første ere opfyldte med alt for mange astronomiske Ting for de fleste Læsere. Den sidste er derimod behagelig at læse. Hvad Kämpfers Beskrivelse over Japan og hans amoenitates exotica angaaer, da haver han gjort sig al Flid for at gjøre dem pyntelige, zirlige og prægtige, men med alt det gaaer det som den fortreffelige lærde La Croze siger i sine Breve, at man med større Behag læser de simple og forvirrede Efterretninger af Paulo Veneto og Vincentio Bellobacensi, end de pyntelige af Kämpfer, saasom man er mere forvissat om at finde Sandheden i de første end i de sidste. Over det hellige Land ere vel Kortens, som er den nyeste, den bedste. Maundrell er ej heller at foragte, saa og la Roque. Af samme Mand have vi Beskrivelser af Syrien, det Bjerg Libano, og Arabien, som alle ere smukke at læse. Dandini's Efterretning om det Bjerg Libano,

som den skarpsindige Criticus R. Simon haver udgivet paa Traust med sine Noter hos, indeholder de firkreste og bedste Beretninger om Maroniterne og deres Væsen. Straussens Rejse til Persien ic., læste jeg i min Ungdom, og fandt jeg den da meget behagelig. Den er fuld af Logn og Fabel, og er han saa usforskammet at han med egne Dine har seet Arken. Men hvad andet kan man vente af en Seilmager. Lavernier rejste som Kjøbmand; hans Rejser indeholde derfor og mange skjæne Efterretninger til Handels og Vandels Bedste. I andre Ting derimod haver han ej havt synderlig Kundskab, og derhos været alt for lettroende. Thevenot var en lærd Mand, og havde lært meget i Drangængelse med den fortreffelige Herbelot, en Mand, som i Erfarenhed i de orientalske Sager neppe haver haft sin Lige. Med alt dette ere Thevenots Rejser dog ej saa gode som jeg havde ventet af ham. Jeg vil ej tale om Gemelli Carreri, thi han er bekendt for en Erkeløgner, Sludderer og Praler. Whellers og Spens Rejser til Levante ere fortreffelige, fornemmelig i Henseende til Antiquiteter og Botaniken. Men Ingen haver ved sine Rejser gjort Botaniken større Tjenester end Tournefort, som og fornemmelig i den Henseende blev udsendt af Kongen i Frankrige. P. Lucas er af samme Bestaffenhed som Gemelli Carreri, og maaskee endda værre.

Har nogen Lyft til at læse behagelige Drømme, kan han læse ham. Men mig synes, at jeg allerede for lang Tid siden haver overskredet det Maal et Brev bør have; jeg vil derfor slutte, allerhelst jeg og er færdig med de asiatiske Rejsses beskrivelser, og spare dem over de andre Verdens Dele til en anden Gang.

Epistola 8.

Da jeg for nogen Tid siden igjennemlæste det vel lidet, men meget lærde Skrift, som den engelske Doctor Middleton haver skrevet om Overeensstemmelsen af Ceremonier i Gudstjenesten imellem den romerske, katholske Kirke og den gamle romerske, hedenske faldt mig ind det Sted hos Horatium i hans 1 Boges 28 Ode: *Quamquam festinas, non est mora longa, licet bit injecto ter pulvere curras*, hvoraf tydelig sees at den Skik at kaste tre Gange Jord paa de Døde, som nu omstunder er i fuld Brug, og har været det i gamle Dage. Man skulde snart deraf falde paa de Tanker, at Middleton har Ret, naar han mener, at der er noget vist hos Menneskene, som tilsejebriinger hos dem alle en Lighed i deres Gjæringer, ej allene i de almindelige, men endog i Religionen selv. Overalt sees man at de fleste Mennesker have holdt for sat der var noget særdeles hos Tretallet. Derom have baade Academicci og Pythagoræer drømmet.

Det Tal raabe Poeterne idelig paa, naar noget mærkeligt skal hændes. Ligeledes sees man og, at vore gamle hedenske Forfædre her i Norden have døbt deres Børn i Vand og da givet dem Navn, hvilket man kan læse hos Snorro Sturles søn. Isæderne siges og førend Christi Fødsel at have havt samme Skik. Dette altsammen kan bringe En paa mange og adskillige Tanker, hvile jeg vil overlade til Dig selv at gjøre.

Epistola 9.

Der ere mange Ting til, som man nævner og hvis Navne synes ere underlige, ja fast læstelige, ved det man ej veed deres Oprindelse. Saaledes er det iblant andre med det Navn Gazette, hvorved vi betegne vore offentlige nye Tidender. Oprindelsen til dette Navn haver Keyser lærer mig udi hans Rejssers 2 Tome og 74 Brev p. 733, trykte til Hannover 1741 in 4to, med følgende Ord: En af de mindste venezianske Mynter kaldes Gazette, og fordi den var Prisen af de lærde Tidender, som alt i det 16de Seculo bleve i Ugeblade solgte i Venedig, saa har været siden deraf alle offentlige Tidender faaet deres Navne.

Saadan Anmærkning synes vel ej at være af stor Bigtighed, og lad saa være, saa er den dog behagelig for dem, der finde Smag i saadanne Ting, og maa skee ej heller aldeles unyttig.

Epistola 10.

Jeg vil nu efter Lygte foretage mig kortelig at opregne de africaniske Rejsebeskrivelser. Over Africa i Almindelighed have Dapper og Leo Africanus skrevet. Den første haver ej selv været paa Stedet og er desuden bekjendt for i alle sine Skrifter at søge mere efter det Prægtige og Glimrende end det Sande. Hvad den anden derimod angaaer, da kan man fæste mere Troe til ham som til en Indfødt. Den franske Oversættelse er ellers meget bedre end den latinske Original selv. — Over hvert Land især findes der adskillige Rejsebeskrivelser, men jeg vil ikkun opregne, ligesom jeg og haver gjort med Asien, dem jeg selv enten haver læst eller i det mindste seet. Over Marocco havest S. Oron, Braitwaite, Deckley, over Algier Tassy, over Guinea Bosman, over Congo Pigafetta og Zucchelli, hvilke alle ej ere uden Nytte og have deres Fortjenester, endskjønt de ej kan liges med efterfølgende. Shaws Rejser i Barbaret Egypten og Syrien, ere fortreffelige, fornemmelig i Henseende til Antiquiteter og den gamle Geographie. Maillets eller Marsiers Beskrivelse af Egypten er en af de ærgest Bøger, jeg haver læst. Iblant fortæller han dog nogle arabiske Historier, som have stor Ansæelse at nærme sig til Tabler. Han gjør

det maaskee efter de Franskes Maade for at fornøje Læserne ved at tale om adskillige Ting. Den Tanke han har gjort sig over Pyramidernes Indretning Bygningsmaade og Hensigt, er artig og fornøjelig at læse. Han er og af den Mening, at Nilfloden hvert Aar lægger noget Jord til Egypten, hvilket han paastaar selv at have seet og formærket; og derved besyrker han den gamle Historiefrivers Herodoti Udsigende, at det ganske Delta eller Nedre Egypten skulde i de ældste Tider have været Hav og først ved Tidens Længde blevet til Land, ved det at Nilfloden hvert Aar lagde noget Jord til. Den bedste og nyeste Beskrivelse over Egypten skal Pococks ellers være. Men da den er skrevet paa Engelsk, har jeg ingen videre Underretning om den end den Journalerne have kunnet give mig. Over Ethiopien havest ej bedre Skrift end det Ludolph haver udgivet, en Mand af stor Skjønsmhed utrættelig Flid og som i Grund forstod det æthiopsiske Sprog. P. Lobos Rejse, skjønt den er meget kort, indeholder dog mange artige Underretninger om bemeldte Land. Det samme kan siges om P. Vanslebs om Egypten. Over det saa berømte Cap de bonne Esperance havest en fortreffelig Beskrivelse udi Kolben, hvor særdeles Botaniken og Naturalia faae stort Lys. Om de inderste Parter af Africa havest ikkun liden Efterretning. Den bedste Efterretning fins

des udi P. Labats Rejser. Den lærde Meris
 for haver i et Bind in 4to samlet adskillige Er-
 terretninger om den store De Madagascar og
 Brasilten. Vel ere der mange flere Rejser til
 Africa, men da jeg ej selv har læst dem, vil jeg
 ej sælde nogen Dom over dem, for ej at lade det
 ankomme paa Andres Ekjsensomhed. Ellers ere
 der dog ej gjorte saa mange Rejser til Africa som
 til Asien, og ere de inderste Parter af Africa os
 næsten ubekjendte. Vel sætte Landkortene der
 Navne paa adskillige Kongeriger, men jeg frygter
 for at en stor Deel af dem aldrig have været til
 in rerum natura. Om America skal følge en
 anden Gang.

Epistola II.

Jeg vil nu efter Lovte korteligen ovrægne
 de americanse Rejser; og finder jeg da af gene-
 rale Beskrivelser af America ingen bedre end den
 Johan de Laet haver udgivet paa Latin, end-
 skjønt den allerede er over 100 Aar gammel.
 Over de antilliske Der habes to gode Beskrivelser
 af Rochefort og du Tertre. Over den
 De St. Domingo a parte af Charlevoix, og
 over Jamaica af den berømte engelske Ridder
 Hans Sloane. Dog den sidste beskriver ikk
 kun Dens Naturalhistorie. Over de engelske
 Colonier habes et omstændeligt Skrift paa Engelsk,
 som er bleven oversat paa Tydsk under denne Tit

tel: Das brittische Reich in America. De bedste
 Rejser til Nordamerika ere Baron Fontans,
 de la Potheries, og Hennepins. Udi den
 Samling af Voyages au Nord staaer og endesl
 artige didhen. Til de nordligste Kanter er nok
 Ellis haade den nyeste og bedste. Vil man
 regne Grønland til America, da findes om det
 Land ingen bedre Beskrivelse end den Bisp Ege-
 de haver udgivet. Den 6te Tome af Gemelli
 Carreri Rejser indeholder intet andet end en
 Beskrivelse af Mexico. Til Sydamerika ere
 gjorte mange Rejser til Skibs af Frezier, Benz
 til, Coreal, Barborough, Luffan, An-
 son, Dampierre, og flere. Fra den berømte
 Amazonflods Udspring og lige indtil Habet haver
 den franske Condamine givet os nylig Efters-
 retning om alle de Lande, der ligge ved den,
 hvorom vi tilforn vidste intet eller saare lidt.
 Men af alle Rejser til Sydamerika er ingen be-
 dre fuldstændigere og tilforladeligere end den de
 Spanier Georg Johan og Antonius
 de Ulloa have nylig udgivet og som paa
 Fransk er bleven oversat og udgivet i 2 Tomer
 in 4to. Der ere vel mange flere Rejser til Ames-
 rika, men da jeg ej haver seet og læst dem, saa
 vil jeg lige saa lidt tale om dem som om de asia-
 tiske og africanse.

Epistola 12.

Den comiske Videnskab er meget gammel, og først opfundet af Grækerne; af Atheniensernes nemlig, alle gode Konsters og Videnskabers Elskere og Opfindere. Dets første Opfinder er dog ubekendt. De ældste comiske Skribenter ere Aristophanes, Cratinus, Eupolis og Andre; af hvilke første allene høves 11 fuldkomne Comoedier; af de Andre derimod ikkun Fragmenta, eller overblevne Levninger og Stykker. Aristophanes er højligen at agte i Henseende til Sproget; men Comoedierne selv ere simple, ligefrem, og derhos noget grove og plumpe, men overmaade lystige. Han forestiller ikke mange dydige og fine Characterer, men beskriver Menneskene naturligen uden Omsøb saaledes som de ere, lastefulde, ugudelige, vellystige. Naar en Ting først opfindes, da er den gemenslig simpel, naturlig, uden al Konst; med Tiden raffinerer og konstler man derpaa. Saaledes gik det og med de græske Comoedier. Thi Menander, Diphilus og Andre, som komme efter Aristophanem, gjorde Comoedierne mere zirlige, ordentlige og fine, men derhos ej nær saa lystige, og den saa kaldte vis Comica var ej nær i saa høj en Grad at finde hos dem, som hos de forrige og ældre. Dog vare de endnu ej nær saa superfine, som de mange efterfølgende Comoedieskrivere bleve. Dette dømmer

jeg om dem allene af nogle Fragmenta, som ere blevne tilovers af dem. Hos Grækerne gik der paa denne Konst til Grunde. Rømerne begyndte siden at lægge sig efter den. Plautus havde tvende Modeller for sig, hvoraf han kunde vælge: Aristophanem og Menandrum. Ingen af dem syntes ham at være fuldkommen. Han tog derfor en Slags Middelvej imellem dem begge. Mere ordentlig end Aristophanes og mere lystig og naturlig end Menander, nærmede han sig dog mere den første end den sidste; hvorved han stadfæster min Regel, at Alting er mindre konstigt i Begyndelsen end det siden bliver, da man ved alt for megen Konst gjer Ting selv først til intet. Jeg nægter ikke, at jo Plautus har sine Fejl, men med alt det, saa har han langt flere Dyder, og kort sagt, det som er Sjelen og Livet i Comoedier, nemlig Vis comica. Af ham have vi 20 Comoedier. Efter ham kom Terentius, som saaledes raffinerede paa Comoedier, at han derudi overgik Menander selv. Dog kan han ej deri lignedes imod de nyere. Han erstatter og nogenlunde den Mangel af Vis comica ved en fortreffelig Zirlighed. Men med alt det ere hans Comoedier ej rette Comoedier. Af ham have vi 6. Siden laae denne Videnskab som begravet og i Svale, indtil Moliere i de nyere Tider igjen bragte den for Lyset. Han beviser igjen min

Regel at være sand. Thi han besidder en oversmaade vis comica, er meget lystig, viser tydelig Folkets Karakter, er ej superfin, ej heller saa meget jirlig, men fører saadan en Stil som Comoedier udfordre. Han ligner aldeles Plautus og kan sættes lige med ham. De Franske som følge ham, have villet forbedre, konfle og raffinere, men med slet Lykke; de ere blevne endda finere end de gamle Terentius og Menander; ja saa fine, at man ej veed hvad Karakter de beskrive eller hvortil de sigte. Deres Comoedier gaar allene ud paa Elskov; de ere skabte til at læses, og ej til at ageres; de mangle aldeles vis comica, og de kommer mig ej anderledes for end de nyeste opskruede forliebte Romaner. Jeg kan vel ikke nægte, at der jo hist og her findes en god Comoedie hos de nyeste franske Skribenter, men de ere rare at finde. Iblant de gode regner jeg Palaprats Grondeur, som jeg haver oversat, hvilken ejer superfin, men besidder en temmelig vis comica. Om Noget ved den er at dable, saa er det i Henseende til

Inventionen af Intriguen, som falder noget urimelig. Iblant os Danske mærker jeg, at min Regel og haver Sted. De Comoedier Hr. Baron Holberg haver skrevet ere hyperlige, og saaledes at de ej kan forbedres. De ere aldeles af Plauti og Molières Smag, og besidde en stor vis comica. Men man mærker allerede at Mange begynde at fjedes ved dem, og at de ville have superfine Comoedier, og saadanne som de ej forstaae. Og frygter jeg for at den gode Gout af Comoedier her i Landet vil forgaae som andre Steder, og at om Noget herefter skulde skrive Comoedier, de da vilde blive som de nyere Franskes. Den nyere Smag i alle saadanne Ting behager mig aldeles ikke. Man bør lee paa Comoedier, græde paa Tragoedier; og jeg seer ej, at de nyere Comoedier og Tragoedier kan bringe mig dertil; thi man maa ofte græde paa deres Comoedier og lee paa deres Tragoedier. Hvad de engelske Comoedier angaar, da kan jeg ej dømme om dem, saasom jeg ej forstaaer dem. Men fornuftige Mænd have forsikret mig, at de ere efter den gamle Gout, dog alt for meget,

saafom de følge Aristophanis Fodspor, og ere noget uordentlige og vel lange. Dette er min Mening om Comoedier, som jeg dog underkaster Andres Domme, saafom jeg gjerne vil staae fra den, naar Noget overbeviser mig om, at den er uret; og maa jeg tilstaae, at jeg selv ej har været ret fornøjet med de Comoedier som jeg har skrevet, saafom dem fattes vis comica og ere mere efter den nye end gamle Smag. Saaledes er et at dømme om Ting, et andet at gjøre dem.

XVII.

Joh n E r i c h s e n s

S t r i v e l s e

til

S u h m

den 18 Oct. 1770.

Lilligemed

Schönings Anmærkninger til Suhms
 Verk om Odin og den hedenste
 Gudelære i Norden.

Med denne Skrivelse fulgte elleve tør Skrevne Blade indeholdende Erichsens mange lærde Anmærkninger anaaende den nordiske Mythologie, som Suhm samtligen indlemmede i sit Verk Om Odin.

De Schønningſke Anmærkninger og Betænkninger, som Suhm samme Tid indhentede, og som der ogsaa i bemeldte Verk er taget Hensyn paa leveres her nogle af til Prøve. Jeg har blot gjort den Forandring, at isteden for Schønning ved hver Anmærkning har henvist til Pagina i det Suhmske Manuscript, saa har jeg forandret Titulationen saaledes, at den svarer til den trykte Bog.

Højædle og Velbaarne!

Højgunstige Hr. Conferentsraad!

Jeg veed virkelig ikke, hvad jeg skal skrive, saa meget undseer jeg mig i Sandhed ved, at jeg siden i Foraaret, nu i saa mange Maaneder, haver ladet Deres Velbaarenheds Manuscript om de nordiske Afguder og deres Dyrkelse ligge hos mig, uden at efterkomme hvad jeg i den Henseende havde lovet og var saa høilig forbunden til; og endnu meer, at jeg ikke engang haver affagt min saa højt forskyldte Taksigelse for det mig ved samme Lejlighed skientede Exemplar af Deres Velbaarenheds Skrift om de Danstkes Oprindelse. Men jeg har steds stølet paa, og dertil fortroster jeg mig endnu, at Deres Velbaarenheds Godhed og Gunst undskylder Alting; gid jeg kun ikke havde alt for meget sat den paa Prøve. Dog maa jeg sige, til noget Slags Undskyldning, at jeg i Hensigt til Literaria neppe har høret nogen

Tid saa ilde bestødt, som i dette afvigte Halv-
aar. Da Bogen og Manuscriptet kom, sad jeg
ved mine islandske Breve, som gjerne tage mig
bort en 3 Ugers Tid hvert Foraar. Mine Her-
rer Academister havde og paa den Tid sat mig i
saadan Confusion, i Hensigt til mit Arbeide med
dem, som de aldrig før havde gjort, formedest
en og anden Distraktion, som de gjorde sig i den
egentlige Vintertid, saa at de Collegia, som
skulde været udlæste til Paasken, bleve ikke fær-
dige førend til Pindsedag, og de som skulde vær-
ret ude til Pindsedag, bleve det ikke førend til
Juli Maanedes Ende, og det endda ikke, uden
at doublere og triplere alle Timer. Saaledes
maatte jeg, da mine islandske Sager vare fær-
dige, sidde over disse godt Folk fra Morgen til
Aften til Juni Maanedes Udgang. Hertil kom
endelig, at hele Huset, allerede fra Pindsedag
af, haver været saa nær nedrevet, at jeg ikke har
hørt noget blivende Sted, men maattet idelig
flakke fra en Krog til en anden, og endda været
nødt til at holde Huus den meste Tid, veyelsvis
uden Vægge, Dørre, Vinduer, Tag og Loft;
og dette har vedværet saaledes indtil nu for 8
Dage siden, og endda er det først i indkommens-
de Uge at jeg kan faae et Kammer til at sidde i
i Rolighed. Dette haver nu gjort mig ganske
unytting; og da jeg saaledes ikke kunde opfylde
det Lovede, saaledes som jeg vilde og ønskede,

og som jeg maaskee havde kundet, naar Omstæn-
dighederne havde været søjligere, saa vilde jeg
heller lade det ligge det længste mueligt var. Nu
skal det da ikke opsættes længer; jeg beder kun
paa det indstændigste, at den Opsættelse som hid-
indtil er skeet, maa gunstigt holdes mig tilgode;
og det haaber jeg ogsaa i Betragtning af Forans-
førte. Til det første Stykke, nemlig det om
Odin, havde jeg allerede for nogle Dage siden
antegnet noget lidet, som jeg havde i Tanke at
supplere noget ved nærmere Eftersyn. Men da
Tiden er saa nær paa haanden, lader jeg det
nu følge hermed saaledes som det er, og det deels
fordi jeg ikke holdt det, som jeg kunde tillægge,
for saa vigtigt, at det kunde lønne Umagen at
opholde Trykningen derefter, deels og fordi det
let kan finde Plads paa et eller andet Sted i de
andre Bøger.

Hvad jeg kan finde at antegne til de andre
Bøger, samler jeg nu i denne Tid, saa at Ma-
nuscriptet sikkert skal komme saa betids til Hr.
Professor Schoning, at Deres Velbaarenhed
kan have det inde til den foresatte Tid. Efter
Aftale i Winter haver jeg og skrevet til Island
angaaende de mørke Ord i de norske Kirkelove,
og haaber at faae Svar derom inden det
kommer til Trykning af den sidste Bog. Men
imidlertid og altid vil jeg have mig Deres Vel-

baarenheds Besaaenhed recommenderet, altid
forblivende med Veneration Deres Velbaarenheds
Eroer den 18 Oct. 1770.

underdanige Diener
Erichsen.

Sønning's Anmærkninger.

Pag. 173. Jeg kan ej vel fatte hvorledes
Freyr kan blive den samme som Dthins Bro-
der Ve. Freyr var en Søn af Niord af
Vanerpes Slægt, altsaa ganske adskilt fra
Dthin og hans Familie. Overalt synes mig,
i de gamle Sager, hvor man tilforn eller for os
har kastet alt for meget sammen med hinanden,
heller for raadeligt at sætte Tingene ud af hin-
anden, end at blande dem endnu mere tillsam-
men og gjøre dem endnu saa meget mere indvik-
lede. At Ve og Tredie er den samme, finder
jeg ingensteds berettet; ej heller nogen ældre
Freyr, end Niords Søn: jeg veed derfor ej
heller, om det gaaer an, at gjøre nogen anden
Freyr end sidstbenævnte. At Freyr kaldte
sig efter en ældre Guddom, derfor savner man
ogsaa Bevis, allerhelst da Snorreonis Fortæl-
ling tydelig viser, at han først efter sin Død i
Sverrig er gjort til Gud. At Dthin, Thor,
og Andre af Afernes egen Et havde opfaldet sig
efter ældre Guder af samme Et, synes mig just
ej kunne henvendes paa Freyr, som af anden
Familie. Sagen synes mig i det mindste tvilsom.

Pag. 197:98. Jeg mærker af adskillige
Steder, som ogsaa her, den Sats, at en ældre
Dthin, en ældre Baldur o. s. v. har regjer-
ret i Norden og der ført Krige førend den sidste
kom derind. Dette skal bevises af Sago og af
sammes Fortælling om Krige, som Dthin,
Baldur og andre Guder der have ført. Men
denne Sats og disse Beviser kan jeg ej troe at
være rigtige. Hvo veed ej, hvorledes Sago
har gjort omkring, før med Dthin? Kan man
vel bygge saa betydelig en historisk Sætning paa
ham allene? Han lader Dthin være tilstede
ved mange Ting, som ere skeet længe efter hans
Død; hvorfor kan det samme ej være skeet i Hens-
seende til Ting som ere ældre end han? Desuden
synes jeg at finde i den senere Dthins Historie
Omstændigheder, som tydelig vise, at ingen æl-
dre Dthin har været i Norden. Gylfe i
Sverrig tvivler om Rigtigheden af den sidste
Dthins og hans Følges Guddommelighed; for
at faae Oplysning derom begiver han sig til Ase-
gaard i Gardarike eller paa hin Side Ostersøen.
Der har da den ældre Dthin været, som den
senere gav sig ud for, ej i Norden. Havde noi-
gen ældre Dthin været der, havde den yngre
Dthin og hans Følge antaget hin ældres og hans
Følges Navne, Forretninger ic., hvorfor da at
søge bemeldte Oplysning uden for Norden? hvor-
for ej i Norden selv?

Pag. 208. At Bragur var Beltalens hedens Gud, Dthin ogsaa, kan ej sikkert, som jeg mener, bevise, at i Norden har været en ældre Bragur for Dthins Tider. Hvor ofte har man ej tillagt adskillte Guder en og samme Forretning, en og samme Egenffab?

Pag. 219. Af Eddas Fortællinger om Hler eller Eger veed jeg ej om man kan slutte, at han har været en ældre Guddom i Norden end Dthin. Rimeligt synes mig, at han ved samme Tider har flyttet ind i vor Norden, da Dthin kom didhen, og at de mueligt i Forvejen have haft Bekjendtskab sammen paa hin Side Østersøen. Jeg veed ej, paa hvilken Grund her siges, at Dthin søgte at sætte Niord og Frey i Hlers Sted. Have Niord og Frey været ansete for Guder over Havet? det vil ej falde mig ind.

Pag. 222. Nykken synes mig ej at forstjente Sted blant de nordiske Guder, eller heri at kunne omtales, med mindre tillige bliver talt om andre indbildte Væsener, som Draugen, Dvæstir, Udbord, Nissen o. s. v.

Pag. 229. Alfer kan jeg ej rettere troe end at have i Begyndelsen været et vist Folk, som have boet paa hin Side Østersøen og staaet i Bekjendtskab om ej Forbundsffab med Aserne. Den gamle Edda taler om Aserne paa mange Steder som forenede med Aserne, eller næsten som

om eet Folk. At de siden ere giorde til et Slags Aander, maa først være skeet i de senere Tider, mueligt efter Christiendommens Indførsel, da man og har forandret Fetter, Fortuner, Thuffer til Trolde og Uhyrer.

Pag. 241. Hvad om Hertza ansæres synes mig at være alt for vidtløftigt, da siden erklæres, at Hertza ej har været nogen nordisk Gud inde og hendes Dyrkelse ej at vedkomme vor Norden. Altsaa skulde dette overlades de Lydske med den hele Hertza og hendes Dyrkelse.

Pag. 248. Da det er aabenbare klart, at Fortalen til Edda er sammensliffet i de nyere Tider af en elendig Napsodist, saa var det mueligt ej umagen værd at lade ham engang have Sted iblant andre stikkelige Folk eller anføre hans Sætter.

Pag. 250. Jeg kan ej troe, at der er nogen Forseelse i den Beretning i Edda, at Freya laante Loke sin Fjædreham. Den staaer ogsaa i den gamle Edda. De Gamle have derom gjort sig tillige det Begreb, at en Ham var som et Slags Klædning, som man kunde overdrage sig eller sætte sig i, og folgelig laane til Andre. Men dette om Freya er kommet til at staae paa et uret Sted i Fryggas Historie.

Pag. 256. Da man gjør Navnet Difa til et almindeligt Navn, saa faaer det ej sit rette Sted midt imellem Frygga og Freya; rets

tere maaskee hadde det kundet sættes tilfids, eller i Spidsen af alle som almindeligt.

Pag. 296:97. Hvad som anføres af Ossian synes ej at passe sig saa særdeles vel paa Materien, i det mindste at bære for vidtloftigt. Og Spørgsmaal om det meste ej ere lutter poetiske Indfald, dannet i Poetens Hjerne allene. Meget deraf kan vel hentydes paa Skoternes endnu vedvarende Meninger, vel ogsaa paa vore Forsædres; men det samme kan og gjøres med hvilket andet Religionsystem det og skulde være.

Den Obergang som gjøres fra Dithin til Gudmund, Gejovund ic. forekommer smig som for meget abrupt og Tingen for meget at kastes om hinanden; man synes at banke omkring fra det ene til det andet, uden at vide paa hvilken Vej man er.

XVIII.

af

Suhms Fortale

foran

Hammonds nordiske Missionshistorie,

trykt i Kiøbenhavn 1786.

Min gode og gamle Ven Hr. Hans Hammond har sendt mig dette Werk til Gjennemlæsning, og tillige ombedet mig at skrive en Fortale for det. Jeg har taget mig den Frihed at sryge noget ud deri, men dog ladet staae det allermeste, hvoraf man letteligen kan kjende den hjætte, frimodige og ivrige Lærer, og Beskhytter af sin Morfader, den lærde Thomas von Westen, og af det, han anseer for Sandhed. Von Westens Navn er endnu helligt i Erunds hjem, var det i det mindste for saa Aar siden,

og ansees han for en apostolisk Mand, der af Nids-
 fjærhed for vankundige Folks Oplysning tillsatte
 sine egne Midler, og derfor i alle Henseender
 fortjener at sættes ved Siden af Egede, Grøns-
 lændernes Apostel. Om hans rare Lærdom har
 jeg hørt vort danske Orakul Hans Gram selv
 vidne, og om de fortreffelige Lectioner, han i
 Trundhjem holdt over det græske ny Testamen-
 te, har jeg ligeledes hørt prægtige Vidnesbyrd
 af en hans Discipul, den lærde og skarpsindige
 Rector Dals. Hos Ström i sin Beskrivelse over
 Lapland, efter den tydske Oversættelse p. 197, rø-
 ser von Westen med følgende Ord: das die
 Lappen auch an ejnen geglaubet, den sie Sa-
 racka genannt, hat der theure dånische Lehr-
 rer Thomas von Westen ehemahls berichtet;
 og den gothenborgske Bisp Wallin skriver i Actis
 litterariis Sveciæ, Upsaliæ & Stockholmæ 4to
 for Aar 1728. Vol. 2. p. 476, som skal være
 376, saaledes: Thomas von Westen, Ni-
 drosiensis Lector, & in convertendis istius re-
 gionis Lapponibus vigilantissimus; af hvilket

Sted man ogsaa seer, at von Westen har fra
 Snaasen skrevet et Brev til Cleresiet i Jemteland
 under 11 Martii 1723. Det mærkelige Sted,
 som forekommer i denne Historie p. 50/ 58. om
 von Westens Drom, og som, naar det ej an-
 derledes kunde forklares, maatte give en stor
 Vægt til deres Mening, som holde for at Drom-
 me betyde noget, og kunne meddele Efterretning
 om tilkommende Ting, det synes mig at faae
 Oplysning ved det der siges, at von Westens
 Frue holdt Logis og Spise for de Norske førend
 hun fik ham; thi saa fejler det ikke, at jo von
 Westen har hørt, engang i det mindste, om
 ej flere Gange, tale om hende, og da kunde en
 Mand af hans fyrige og entusiastiske Sindsbes-
 kaffenhed let faae saadan Drom, thi mindste
 Mistanke om Bedragerie kan ej falde paa saa
 ærlig en Karakter, som hans. At jeg her gjør
 von Westen til Entusiast forringer ingen af
 hans sande Fortjenester og Dyder; thi aldrig
 har nogen stor Mand, og aldrig nogen, der har
 udrettet noget stort, været fri for Entusiasmus,

og ej heller kan være; de kolde ere enten søvnagtige, og allene skikkede til at følge Hoben, eller og see de allene paa egen Fordel, som de afmaale efter Jndkomsterne, eller og ere de idqvod dicere nolo: i det mindste udrette eller opfinde de aldrig noget stort. I Anledning af hvad der siges p. 71. om den russiske Handel med Finmarken, da kan jeg ikke undlade at give tilkjende, at dets uløksalige Iudbyggere havde vist uden den længe siden været sultede ihjel.

XIX.

Prøve

af

Junker Philip,

en

comisk Roman.

Manuskriptet til denne comiske Roman havde sal.
Euhm vel for nogle Aar siden afleveret til Hr. Hof-
boghandler Poulsen, tilligemed andre for Udgaven af
de samlede Skrifter eller til Aftryk i Maanedes-
Skriftet Iris bestemte Udarbejdelser; men den blev
bestandig lagt til Side, og ikke anseet fuldelig værd
hel og holden at meddeles Publikum. Her kan Præs-
ter deraf neppe anses for upassende.

Fortale.

For ikke at betynge baade mig og Læserne, mig
med at skrive og dem med at læse, saa har jeg
sat mig for ikkun aarligen at udgive en Bog af
dette Bærf. Herunder har jeg og den Tinte for-
borgen at opvække Længsel hos Læserne; hvilken
Hensigt de ogsaa have, som tage imod Prænu-
meration; saa glubst er jeg ikke, thi jeg vil kun
mine Læses Dine og Tid til Livs, og ikke des-
res Penge. De derfor som ej ville kjøbe Bogen
kunne laane den; ligesom det skeer i mange af de
smaa Kjøbstæder, da et eneste Exemplar gaaer
fra Mand til Mand, indtil det har været rundt
om i Byen. Jeg skulde ikke haabe, at Hovedstas-
den ligeledes er inddelt i Læsequarterer. Men
foruden disse Aarsager til Langsomheden af Jun-
ker Philips Levnetsbeskrivelse er og en anden,
at jeg haver ikke Tid til at gjenneføge Papirer;

ne om ham i mit Archiv uden just om Sommeren, og det er baade den korteste Tid af Aaret, og desuden naar Vejret er godt, saa er det ligesom det brænder paa mig, at vende til Skovs og bide Snegler. Snart komme der og Tyve, jeg mener Tidtyve, og bide et Stykke af Junker Philip. Læg nu hertil: Svov, Paas og Alsflåden, to gange Thee om Dagen, Middags- og AftensMad, altsammen usforbigængelige nødvendige Ting efter Naturen, Moden og Vanen; fremdeles Torden, Regn, Storm og den deraf opkommende onde Lune, — hvor mange Timer mon der da blive tilovers, at grandstke i Junker Philips og hans Aues mørke og vanskelige Historie? Skulde Du endda være utaalmodig, min kjære Læser, saa vid, at jeg har svoret ved Styr, ved mit Skæg, som jeg ikke har, ved Advocaters Retsskaffenhed, ved Kunstdommernes Apartiffhed, ved Erobreres Retfærdighed, ved Harpares Gæmildhed, ved Hr. Jesens Huspostiller, ved alle mulige ved, at jeg ikke gjør det anderledes; og kan Du endda ikke holde Dig i Skindet, saa skriv selv en Fortsættelse af Junker Philip, ligesom Azevedo af Cervantes Don Quijotte. Og at ej mer end een Bog om Aaret kan ventes, det kunne Læserne med Grund slutte deraf, at jeg haver udi tre Sommerer arbejdet paa denne første Bog. Sommeren 1772 blev skrevet til de Ord: nu var Philip 6 Aar.

Sommeren 1773 til disse Ord: nu begynder jeg at trættes af denne Samtale; og 1774 alt det øvrige. Men bliv ikke bange, kjære Læser, og slut heraf, at der altsaa vil hengaae 3 Aar med hver Bog. Nej, jeg skal før 1775 drikke kun en gang Thee om Dagen. Noget vil vel spørge hvor mange Bøger dette betydelige Verk skal da komme til at bestaae af, og frygte for 24 Bøger; men hertil svarer jeg, at denne besynderlige Hemmelighed ligger dybt begravet i mit Hjerte ligesom Paven har Cardinalerne i Porto.

—————○○○○—————

Junker Philip.

En comisk Roman.

1ste Bog.

Difficile est satyram non scribere.

Paa Stoltenborg boede en gammel Adelsmand, hvis Stamfader havde adet Skotte med Kong Svend Estrithsøn, da han flyede for Harald Haardraade. Dennes Efterkommere havde dels tjent Landet og Verden ved at slaae Svenske ihjel og ved at hugge estniske Hedninger ned for Fode, og derved skaffet Fanden mangen nydelig Stæg; dels havde de højtidelig siddet paa deres Herresæde, aarligen udvidet deres store Bug, og retmæssigen ladet Bønderne ride Træhesten og smage Tyremøjen. Men desværre alle disse store Mænd ere forglemte, ja endog deres Navne:

carent quia vate sacro.

Ingen maa bære Tvivl paa, at jo saa velbyrdige Mænd helligen iagttog den store Pligt aldrig at giste sig ud af deres Stand eller at føje Mund til en anden, end en 16 Ahners Læbe. Adeligt, højadeligt, ja herskabeligt Blod flød derfor i Hr. Bondegrims Arer, derpaa kan ingen tvivle, men om det var saa sundt, det er en anden Sag. Vel sandt, at visse onde Mennesker paastaae, at Nidfogder, Laqvajer, Gaardskarle, nej holdt forbovne Ven, du kunde ellers nævne Nistolph Mohr — disse onde Mennesker ville bilde Verden ind, at saadanne Karle have gjort en Streg i Slægtregisteret; men de betænke ej hvor højligen de forgribe sig imod alle Højters og Lyschænders og alle Genealogisters Majestæt, og gøre derved en Videnskab tvivlsom, som ellers trodser mod alle Euclidis Axiomata. Men hvortil af denne Snak, ville vel Nogle sige; nu have vi læst et helt Blad, og endda ikke et Ord om Hovedpersonen. Blixe ej vrede, mine gode Herrer, om jeg siger, at I ikke forstaae Sagen; hvorledes skulde jeg ellers faae en hel Bog færdig om den gode Junker Philip. Digressioner koste ej megen Hovedbrud, man kan skrive dem med halv lufte Dine, *experto crede Roberto*. Vel sandt, jeg er i Danmark og ikke i Tydskland, hvor en Autor er nød til at sende sine Ark daglig i Bogtrykkeriet for at

faae sit Foster færdigt til Messen; saa stor er vel ikke min Trang, men jeg har dog anden Trang, som jeg nok vil hvikke Jer i Ordene, dersom I kun kan tie. Denne nemlig, at min Helt har intet gjort, og at jeg dog skal fikke en hel Bog sammen om ham. Callustius skriver helviseligen, at han altid har holdt det for meget tungt at opnaae Gjerninger ved Ord; men jeg Staffel skal endog overgaae Gjerninger ved Ord, ja skabe Gjerninger, hvor ingen ere. Jeg mærker at En trækker mig i Dret og skriger, saa jeg er nær ved at tabe alle mine skønne Indfald: hvad Pokker, jeg troer, at Du vil bringe os en Trisfram Chandy tilveje, og væve en Hoben om Philip før han blev fød — Nu, nu, snart skal det blive got.

* * *

Men nu var Læremesteren borte, og Philip skulde dog lære at læse. En stor Naadsforsamling blev derfor holdt, og endogsaa Gaardskarlen kaldet til den, thi hvormeget end det høje ædle Herfskab folte sig, saa gjorde det sig dog temmelig gement med sine Tjenere, hvad enten det skete af Ydmyghed, eller fordi det tænkte, at hvor der er megen Naad, er og megen Visdom. I dette Senat blev taget den Beslutning, at Mester Jørgen skulde herefter undervise Junkeren. Nu opkom det Spørgsmaal, hvad Bog man skulde putte den lille Herre i Hænderne, eftersom han nogenlunde kjendte Bogstaverne. Hans Frue

Moder vilde have Bibelen dertil, for at læse de skønne Eventyrer om den ukydste Susanna, og om den toffede Joseph, som var dum nok til at undslaae sig for at imodtage den ægyptiske Prindsesses Kjerlighed, hvorover hendes Fader Holofernes kastede ham i Fængsel. Men Bondesgrim faldt hende med en meget betydende Mine ind i Ordene: jeg troer at Du vil have vor Søn lige saa lærd som Mester Jørgen! Nej aldrig skal han blive Præst saalænge mit Hoved er oppe. Men hvad sige De, Mester Jørgen, det tilkommer Dem nærmest at sige Deres Tanker, saasom vi have bevist Dem den Ære, at betroet Dem den hære Plante, vor eneste haabefulde Søn? Ja for den Ære, svarede Mester Jørgen med en skjælvende og slæbende Stemme, skal jeg aldrig aflade at bede Godt for det naadige Herfskab, hvis Velgjerningers Sum langt overgaaer mine usle Merita. Velbaarne Herre! naadige Frue! for to Tusinde Aar levede i Frankerige, af os lærde kaldet Gallia, af Gallus en Hane, fordi Fransoserne ere slyrige og hidstige ligesom Hanen; der levede da en meget mægtig og vældig Konge ved Navn Alexander Magnus. Han havde iblant mange berømmelige Ducer, hvilket vil sige saa meget, som Generaler der aflægges med Ducater, en kongelig Prinds udi sin Tjeneste ved Navn Holger Danske, saasom han var fød af den høje baarne kongelige Danske Slægt, og en ægtefød

Søn af den berømmelige første danske Konge Dan, efter hvilken Danmark haver faaet sit Navn. Denne fortreffelige Prinds blev endelig efter mange berømmelige Gjerninger døbt og christnet udi Frankrige, og siges der en Navn at have bragt en Flaske Vand ned med sig fra Himlen til denne høitidelige Actus, og blive derfor ogsaa indtil denne Dag alle franske Prindses døbte med dette Vand, som modo miraculoso haver aldrig formindsket sig, ligesom Oliekranken med Propheten Zacharias, og derfor kaldes disse franske Prindses endnu Delphiner, efter som Delphinen svømmer udi Vandet. Og om denne Højbaarne Kæmpe Holger Danske er sammentat en kostelig Krønike, som jeg agter høist tjenlig for deres kjære Junker at læse, saasom han deraf kan lære, quasi ex tripode, at regjere, styre og behandle sine underhavende Tjenere og Bønder ligervis som Holger Danske styrede bandt og knubbede saa mange Kæmper og stolte Riddere. Dixi et liberi animam meam. — Bønderne grim raabte ude af sig selv: aldrig har jeg hørt en lærdere Tale! nu skal saamen og derfor have en Daler til Nyeaar, min gode Mester Jørgen! Ja Pokker veed, sagde Fruen Jørgen, hvor saa meget kan ligge i de lærde Folks Hoveder, og har jeg især ofte forundret mig over, hvor Mester Jørgen tager alt det Løj fra. Ja det har og per Jupiter kostet mig megen Hø-

vedbrud, Svæd og vaagne Nætter; og med det samme bukkede han sig ned til Jorden, ligesom den hungrige Dærsker bukker sig over Julegrøden.

Ridfoged Svaneholm blev ved og sagde: Freyhlich har jeg læst en Bog kaldet Gesprache zwey er rejsenden Dänen. Det er en hyperlig Bog, hvor jeg kan forstaae den, thi sundum manges Latin ind, og paa mange Steder er og Tydsken for høj for mig. Der vises skindbarligen, ligesom to og tre er fem, at Bønderne ere Væster, skabte til deres Herrers Tjeneste, og at Regjeringen kunde aldrig have gjort noget galere end at give dem Frihed og Sjensdom; en Sag, som visse naragtige Projectmagere raabe sig hæse paa. De Daasser! fikst du ikke Pæren! De raabe paa Norge og dets lyk salighed. Arme Norge! som hvert andet Aar er særdigt at sulde ihjel, og hvad anden Aars sag dertil, end at der ere ingen Herremænd, som kan føde de Norske. Hvad har Kongen af Norge? intet andet end at han maa føde det, saa det svler i vor Pung, at vi maa faae en Ulykke. Sad jeg i Raadet, da skulde jeg hoiske det i Dret, jo før jo heller at give Norge over til de Svenske; lad ham saa have det at drages med, og alle dets Ulykker med.

Nu talte Hr. Svanholm i høiere Toner, hans Røst fyldte Gemakket, brod ud igiennem en sønderbrunden Rude, og jog Røer paa Flugt. Saa vederqsigende denne Bog er, skreg han, saa forbandet er en anden, Høne ja gøten kaldet. Dens sølsomme Titul loffede mig; en Skalk roste den for mig. Tænk! den driver Sjæl med de ærværdigste Personer, med Herres mænd! Jeg undres over, at dens skjendige Forfatter er og længe siden bleven hængt. Jeg skulde have den Karl fat, da vilde jeg hængte ham op i Røg i Skorstenen. — Men Intet kan i Ondskab ligned imod en anden Forfatter, som har paa Tydsff skrevet om Bønderes Frihed og Ejendoms. Den Marefat tænker ikke paa, at Bønderne have ingen Frihed, ingen Ejendoms; de Høre jo min Sjæl med Hud og Haar deres Proprietaire til. Hvor skulde jeg og andre ærlige Ridesfogder da blive af! Al havde jeg fat paa den Knegt! Mig er dog bleven sagt at han skriver ikke mere. Men han skulde ej have sluppet saa let. Jeg vilde have klædt ham nogen af, og saa beklædet ham med Bladene af hans skønne Bog; han skulde have været sat paa en høj Gabestok, med en Næverumpe i Rakken, og hver en Jordejer have havt Lov at slaae ham med en Rokasse om Munden, og derved brugt disse Ord: saa skal enhver behandles, der siger at Bønder ere Mennesker. Paa saadan Maade vilde jeg nok

faae disse Projektmageve til at tie, og da vilde Ret og Retfærdighed blomstre i Landet, Hovmarkerne blive dyrkede, en Tønde Rug koste 6 Rd., og førend det kommer til denne stadige Pris kan det ej gaae vel til i Landet.

Han begyndte derfor nu igjen at sigte blandt andre onde Bøger, hvormed vort kjære Danmark er i denne forvorne Tid bleven oversvømmet, er og en skrevet af en vis Nar, om den gode Indretning paa det Bernstorffske Gods, da dog enhver, som rejser forbi, kan see, at baade Græs og Sæd staae nu meget slettere end forhen, ej at tale om, at Bønderne der ej kan holde smaa Creature, Faar, Svin, Gæs, som vi derimod kunne, tak være vore velsignede Fællesder. — Nu antog Hr. Bøndegrim sig et ærbart Nafn; ret ligesom en Virkedommer, naar han første Gang beklæder Retten. Vel har Hr. Pastor Ret i det sidste, sagde han med en kysende Alvorlighed, men enhver der itkun har Dine kan see at Sæd og Græs staae nu meget bedre paa Gjentofte Marker end forhen, men herfor har man ej Indretningen at takke, men den megen Gjødning, som disse Bønder, der ligge saa nær Kjøbenhavn, letteligen kunne faae derfra. Alle Tilskødevarende beundrede den dybe Visdom, som laae bevaret i disse Ord, og tilstode eensstemmigen, at det var Hr. Bøndegrim allos

ne givet at see saa langt ind i Sagen. Endog Papegojen syntes at give sit Bifald tilkjende ved at ryste sine Vinger og at gale som en Hane. Dette eene fejlede i Hr. Bondegrims Betragtning, at han ikke overvejede, at der havde længe været Gjødning i Kjøbenhavn, og længe Bønder i Gjentofte, og de dog ikke tænkt paa at forbedre deres Marker førend de bleve fri. Man skulde og næsten falde paa, at Papegojen vilde bebrejde Hr. Bondegrिम noget saadant, i det den tre gange efter hinanden raabte: Dumsnude! Derfom jeg ikke usdes til at aabenbare for mine Læsere den store Hemmelighed, at Junker Philip havde iblant andre Artigheder ogsaa lært Papegojen denne.

XX.

Lürdorfs Kritik

denne Submiske comiske Roman.

Uopaatvivelselig var det en Følge af denne Lærborf-
ste Censur, som her leveres ex autographo, at
Euhm ikke lod Pjecen komme for Lyset.

1. Det forekommer mig, som her overalt og med
Forsæt er udvalgt nedrige og undertiden quals-
mende Billeder, uden mindste Blanding af det
lokkende, indtagende, kildrende, eller et eneste
Glimt af en naturlig Skjønhed.

2. I de sidste hundrede Aar har der formos-
dentlig ikke været en saadan Original til, der
nogenledes kunde svare til Bondegrims Skildre-
rie. Nogle af de øvrige Karakterer, saasom
Præstens, synes mig og saa overdrevene, at de bliz-
ve fast unaturlige, hvorved Satiren taber me-
get af sin Styrke.

3. Alle de Træk og Tegnelse af Biblen,
ansførte blot til at opvække Spøg og Smil, skul-
le jeg indstændig raade fra at bruge; hvad skul-
de man svare disse Tidens Spottere, naar de bes-
raabede sig paa Dit Exempel, da man veed, at
Du saa høit, som vedberligt er, ærer den hellige

Skrift. Knap har Du opvakt en Tanke om Daas
ben, førend den giver Anledning til Nag. For
gens dybe Hilsen, knap om Confirmationen,
førend Gjestebuddet følger paa.

4. Dine forrige Skrifter have paalagt
Dig højere Pligter, end mange Andre. Dron-
ningen og Prindsen ville læse, hvad Citrus skri-
ver: Men Dronningen og Prindsen kunde nok
ikke læse Anes Hudstertelse.

XXI.

S a m t a l e

imellem

Mauritium og Ludovicum.

Det er den Samtale om Adelskab, som Suhm (i Følge Pag. 133. herovenfor) skrev i Maj 1748, og som den engstlige Magister Dals (see Suhms Biographie Pag. 20) fandt Betænklichkeiten ved at lade komme ud. Den leveres efter Originalen, som efter Auctors Død er funden blant hans andre Papirer, forsynet med J. P. Ancherfens Inprimatur.

Samtale

imellem

Mauritium og Ludovicum.

M. Her er det Sted, hvor jeg har sat min Ven Ludvig Stævne, for videre at tale om den Sag, vi engang have begyndt paa, nemlig om Adelskab; jeg kan sandelig ikke begribe, hvorledes en af Adelselv kan falde paa de Tanker, at foragte Adelskab, som dog fra saa lang Tid siden har staaet i største Anseelse hos alle Folk, baade Polerte og Upolerte, Lærde og U lærde. Men jeg veed ej, hvor han bliver af saalange; maa skee han er bange for at tale med mig, saasom han selv er overbevist om, at han har en slet Sag. Men see! der kommer han jo. — God Dag, hjerte Broder!

L. Tak. Hvorledes har Du levet siden vi saae hinanden sidst?

M. Gud skee Lov, vel nok. Jeg kan sige, at jeg aldrig har fundet mig saa frisk.

L. Det er mig hjært at fornemme. Men hvad godt Nytt?

M. Jeg har hverken hørt Ondt eller Godt. Men mig synes at Du forhæker Tiden ved adskillige Spørrmaal; maaskee Du frygter at tabe Din Sag, og derfor gjerne vilde undgaae at tale om den.

L. Det er ikke af den Aarsag, som Du tænker, men af en ganske anden; jeg tilstaaer vel, at jeg med Villie ved adskillige Spørrmaal har søgt at opholde Tiden for ej at tale om den Sag: men det har jeg gjort, fordi jeg er en Hæder af alle Tøisfigheder, saasom jeg vel veed, at de ingen Nytte føde af sig, og at enhver dog til sidst bliver ved sin Mening, og ej fordi jeg er bange at tale med Dig derom. Evertimod, siden Du endelig vil at vi skal handle om den, saa kom nu frem med Dine Beviser til Adelsstandens Forsvar, jeg skal nok vide at besvare dem.

M. Mit første Bevis bestaaer deri, at Adelsstand er vedtaget af alle Folk, og fast lige saa gammel som Verden selv.

L. Det tilstaaer jeg ikke, med mindre Du af Historien kan bevise det, som nok bliver Dig umueligt; thi i det mindste har der ingen Adels været for Syndfloden, ej heller mange hundrede Aar efter den.

M. For Syndfloden vil jeg nok tilstaae, at den ikke har været, men strax efter Syndflo-

den er det lettere at bevise, at den er opkommen, hvilket man lettelig kan see af det, der allerede paa den Tid findes Konger og fornemme Folk, saa og af det de Tidens Mennesker har haft saadan særdeles Omhu for deres Slægtregister, hvilket viser, at de endog have seet efter de ældste Slægter og meest agtet dem.

L. Ingen i sig selv af det Du har sagt, er sandt; men Følgen deraf er ikke rigtig. Alle Mennesker paa den Tid have været særdeles stiztige i at optegne deres Slægt og Stammer, selv gelig skulle de alle have været Adels. Deres Dømmærke herved har ellers været, at formaae deres Efterkommere til at vandre paa Dydens Vej, ved stedse at forestille sig deres Forsædres priselige Gjerninger. At der kort Tid efter Syndfloden findes Konger, Regentere, og andre fornemme Folk, viser ej heller at Adelsstand da var til; thi Dyrighed var uomgiængelig fornøden for at holde de egenraadige og vilde Mennesker i Tøjlen, at alle Ting kunde gaae skikkelig og ordentlig til: men de Tidens Dyrighed kunde aldeles ikke siges at være af Adels, saasom deres Børn efter dem ej besadde deres Embeder, og Rigerne ikke vare arvelige, men altid den Tapperste og Bedste blev udvalgt til at herske over de Andre. Og dersom Du endelig vil at de skal have været Adels, saa maa og Patriarkerne Abraham, Jacob, Joseph have været Adels; thi de havde jo

baade herstet med en uomstrænket Myndighed over deres Underdanere, saa og med al Flid optegnet deres Slægtregister og Stamme.

M. Jeg har ikke et Ord at sige imod alt dette, men min Tale sigter ej heller til det hellige Folk, men til andre som vare til paa de Læder, iblant hvilke Egypter, Chaldæer, Græker, Lydier og Romere.

L. Vel an. Jeg er færdig ogsaa at overtale Dig om Vildfarelse angaaende disse Folk. Hvad de gamle Chaldæer, Egypter, Lydier angaaer, da er deres Historie saa mørk og uvis, at man ej kan med Visshed sige noget om denne Sag, dog finder man i deres Historie intet Tegns til Adelskab; thi at Kongen og Præsterne vare de fornemste, det vedkommer ej Adelen, saasom der er stor Forskjel imellem Stand og Adelskab. Den første kan umulig undværes, saasom der i alting maa være Orden, og der stedse maa være Høj over Høj indtil Kongen selv, som er den Højeste paa Jorden; den anden derimod kan uden Skade undværes. Hvad Grækerne angaaer, da have de heller ingen Adelskab, thi den Omfarg de ligesom Jøderne have udbiit for deres Slægtregister, og den Drammen af deres gamle og navn kundige Stamme, beviser ligesaa lidet Adelskab, som det samme nu omstunder beviser endeel borgerlige Slægter at være Adelskab. Romerne ders imod tilstaaer jeg at have haft Adelskab, men jeg

holder ogsaa for, at de af alle Folk paa Jorden ere de første og rette Opfindere til Adelskab.

M. Jeg er ej saa stærk i Historien, at jeg heri kan modsigte Dig; og tilstaaer jeg gjerne at Romerne kan være Adelskabens første Opfindere; men Adelen kan jo ej forlange større Ære, end at det ædelste og højmodigste Folk under Solen har været dens første Stifter.

L. Denne Tanke er artig nok, men ej just grundig, thi der kan meget siges om Romernes Dyd og bekjendte Manddoms Bedrifter, som jeg ej nu her vil fremføre, at jeg ej skal opholde Tiden med unyttige og denne Sag uvedkommende Ting. Dette staaer dog fast, at Adelskabens er ej ældre end Romernes Tid, og at Verden derfor ganske vel kunde have været den foruden, siden den allerede i saa lang Tid havde staaet uden den.

M. Den Slutning er ikke af nogen Bigtighed, thi saa burde intet Nytt i Verden opfindes, og saa kunde intet komme til Fuldkommenhed. Det er desuden bekjendt, hvor stor Nytt Ære og Herlighed Adelskab tilvejebringer en Republik, og at den stedse er bleven anseet for Republikens Nytt og største Zirak. Hvor stor Gavn har ej Adelen gjort i Verden? Hvor mange Lærde har den ej tilvejebragt? Hvor mange og store Krigshelte? Det er jo ved Adelskabens Arm og Styrke at det romerske Folk har bragt sin

Magt og Anseelse paa den høieste Spidse? Det er jo Adelen, som opholder, styrker og vedliges holder Lande og Riger?

L. Jeg maa tilstaae, at Du i denne Tale har aflagt Prøve paa stor Veltalenhed, og paa bedste og snedigste Maade søgt at gjøre mig en blaa Dunst for Djnene; men vi maa gaae til Hjs Historien, om vi skal faae nogen ret Oplysning i denne Sag, thi den er den allerbedste og visseste Læremester: den viser os ved utallige Exempler af de berømmelige og aldrig nålsom prisede Hjs Historiekrivere Tito Livio, en Romer, og Dionysio Halicarnassæo, en Græker, at Adelen vel har forfremmet den romerske Republikues Vere Magt og Højsked, hvilket man ej kan nægte; men i hvad Henseende har den gjort det? Allene for at forfremme sin egen Højsked og Rigdom; thi det er bekjendt at den haver hersket over Borgerne og Almuen som en streng Herre over sine Slaver; og er det derfor ingen Under, at den haver søgt at udvide Roms Herredomme og Grændser, thi jo større det blev, jo flere Slaver fik den at herfke over. Men intet er mere bekjendt end den Ubarmhertighed og Haardhed, hvormed den beegnede sine Skuldener, saa og dens ulidelige Hofmod og Gjerrighed, og at den ej vilde tillade nogen Borger at tragte efter anseelige Embeder i Republikuen, i hvor skikkelig han endog kunde være. Jeg vil ej hermed fælde alle

adelige Romere, thi der har og været dydige og skikkelige iblant dem, men ikkun den største Mængde.

M. Jeg vil ikke nægte, at der jo kan være noget Sandt i det Du nu haver fremsfort; men findes der ej braadne Potter i alle Land? Stulle Adelen være mere fri for saadanne Folk end andre Stænder? Dette ene paastaaer jeg, at Landets Styrke bestaaer i Adelen, og at intet Berømmeligt er fast nogensinde forrettet uden af Adelen, thi vis mig Nogen af Almuen, som har gjort Gavn i Verden. Mange af dem ere vel komne til Højsked og Vere, men hvorledes have de brugt den Magt, og anvendt den Anseelse og Rigdom, som Gud havde givet dem? Til intet andet end Ondt. Der er jo intet Creatur saa stolt, som En af ringe Herkomst ophøjet til Vælde og Vere.

L. Du kan godt nok tale for Dig, men det skal dog ej koste mig megen Umage, at bevise hvor ugrundet Din Mening er. Thi hvad er mere bekjendt, end at fast alle Lærde findes ej at staae paa Adelenes Lisse, men Middelstandens og Almuen, og det ej allene i vor Tid, men fra de ældste Tider af. Det kan jo ej heller være ubekjendt, at man i forrige Tider har seet Folk af den ringeste Stand føre Scepter og Krone; iblant dem forekommer mig tvende af de berømmeligste Kæssere, Aurelianus, hvis Herkomst er saa

ringe, at man ej engang veed hvo hans Fader var, og Probus, med hvilken fast ingen af de hedenske Kejsere fortjener at lignedes. Diocletianus var og af Almuen; ligeledes de græske Kejsere: Marcianus, Justinus. Utallige andre berømte Mænd have deres Herkomst fra lige saa ringe Folk. De store Sejers herrer selv: Agathocles, Marius, Ventidius, Agrippa, Cingiskan, Tamerlan, og den store Helt, som vi i vor Tid har seet paa Tronen, jeg mener den store Schach Nadyr, udspirer af lige saa lav Stamme. Af berømmelige Ministre af Almuen have iblandt andre utallige været: Cicero, Seneca, Burrhus i gamle Dage, endeel navnkundige Ministre i Frankrige, som have været Cardinaler, Ximenes i Spanien, utallige i Holland, Griffenfeld i Danmark. Det er vel vist, at Du kan regne ligesaa mange, om ej flere ypperlige Mænd op af Adelen, men de fleste af dem have dog havt den Fejl af utaalelig Hovmod, Haardhed imod deres Underhavende, og Regjeresyge.

M. Det kan ej lægges en Adelsperson til Last, at han fører sig prægtig og højmodig op, og at han brammer og gjør sig noget til af sin høje Herkomst og Stamme og priselige Forfædre: thi ethvert adelt Gemt bør være ærefjer og tragte efter høje Ting; og kan det ej just henføres til Hovmod. De af ringe Stand have derimod et

laot Sind, og ikke andre end lave Tanker, de opløste sig aldrig over Jorden, see ikkun efter Penge; have et gemeent Varsen og Opsærel, med et Ord vise deres ringe og foragtelige Stand i al deres Adfærd og Sæder.

L. Det er artig nok sagt, men tillad mig at svare Dig herpaa ligesaa vidløftig og omskændelig som jeg vil, saa skal jeg vise Dig hvorudi Din Vildfarelse bestoer.

M. Du kan for mig tale saameget som Dig behager, men jeg frygter for, at Du ej faaer mig overbevist; thi Din Sag kommer mig temmelig slet for.

L. Det vil komme an paa et Forsøg. Det er jo klart, at Almuen er gemenlig fattig, og fra lang Tid siden vant til, ej at erlange nogen mærkelig Vreespost, i hvor meget den endog kunde lægge sig efter Lærdom, Dyd, og mandige Bedrifter. Mangel og Mishaab om at svinge sig højt op ere derfor de rette Aarsager, at man ej seer saa mange af Almuen berømmelige, som af Adelen. Vanen har med Tiden forvandlet dette som til en anden Natur, saa at det ansees som en Rymeere og forunderlig Ting, om nogen af Almuen gjør sig navnkundig ved priselige Gjerninger. Middelfstanden er fast i samme Omstændigheder som Almuen, dog ere dens Vilkaar ej fuldt saa slette, hvorfor man og kan opregne

langt flere navnkundige Mænd af den end af Almuen. Adelen derimod, som almindelig er i meget bedre Omstændigheder, og fra Arilds Tid besidder Rigdom, Magt, Anseelse, Højhed, Slægt og Venner og Fødsel, som og ej lidet hjælper til at forfremme den, kommer derved lettelig til at erlange alle høje Embeder og Bestillinger, og har derfor ogsaa bedre Lejlighed at udvise sin Forstand og Dyder. Heraf seer Du, at jeg ikke nægter, at jo Adelsstanden har frembragt mange flere store Mænd end Almuen og Middelsstanden, men at just dette bliver til den førstes Bane, saasom den er Skyld i, at de andre Stænder ej have gjort den Nytte, som de kunde gjøre, ved det den har undertrykt dem, saa og at det vilde staae meget bedre i Republikker, hvis denne Stand blev ophævet, og følgelig det Had, som af dens Vedligeholdelse opkommer imellem Borgerne; ja denne Stands Ophævelse vilde ej allene udslukke det Had, som nu findes, men i dens Sted endog føde Endrægtighed heroisk Dyd og Overensstemmelse at trægte efter det Gode af sig.

M. Hvad? vil Du have Adelsstanden ganske ophævet? Hvo kunde efter saadan Ting forlade sig paa Ord og Løfter? Thi at omkaste Adelsstanden, det var jo tilligemed at bryde al Tro og Love, saasom da de mange skrevne Breve og

Privilegier, Haand og Segl maatte rykkes, død og magtesløs gøres.

L. Du maae ej tænke, at min Mening just var at affkaste Adelsstanden; thi jeg seer forud hvormange Ulykker og Uroligheder saadant Anslag vilde foraarsage. Desuden saa vilde ingen Tryghed og Sikkerhed mere være, hvis Adelsstanden affkastedes, som Du med Grund har sagt. Min Mening derfor allene var, da jeg tilforn sagde det om Adelsstanden, at beklage den Ulykke denne Stiftelse har foraarsaget i Verden, og at vise hvor meget bedre det var, om den aldrig havde været stiftet. Deri er jeg derimod enig med Dig, at Adelsstandens Affkælfelse ej allene nu omstunder strider imod sund Politik, men endog imod Billigheds og Retfærdigheds Regler, og at man derfor handler klogeligst og billigst, om man lader alting heri forblive i sin gamle Stand. Mit Forsæt er egentlig ikke heller andet end at vise hvor ilde det anstaaer en Adelsperson, at bryste sig af sin høje Herkomst, og hvor liden Årsag han dertil har. Thi det er daarligh at bryste sig af en Ting, som for mig allene og nogle saa andre er en Fordel, og derimod alle andre til Hinder og Fortræd. Men for at gjøre dette desto tydeligere, saa vil jeg først betragte Adelen i forrige Tider, og siden

i vor Tid. Hvad Adelen i forrige Tider angaaer, da havde den, foruden Adelsstanden selv, adskillige Herligheder, saaledes besad den fast allene alle Landes Rigdom, herskede i mange med en uomskrænket Myndighed, ja undertiden med en større end Kongerne selv. Men alle disse Fordele bør ej kaldes saaledes; thi den Ting jeg har er hvervet mig ved Vold, Uret, Borgernes Nederlag og Landsflygtighed, Indgreb i de kongelige Herligheder og Jura, kan aldrig være Noget at rose sig af. Disse Adelsens bedrøvelige Fordele ere dog nu, Gud ske Lov! fast allevegne ophævede; ja det er endog kommet saavidt, at Folk af ringe Stand men Fortjenester og Dyder, kan dog nu paa mange Steder komme til Embeder og Betjeninge. Adelen har derfor nu ingen anden Fordeel end dens Adels, hvilken, sandt at sige, er intet andet end et blot Navn, og bestaaer ikke i Indbildning.

M. Hvad er det Du siger? Foragter Du selv, som er en Adelsperson, Adelsstanden? Der er jo i det mindste saadan Forskjel imellem Adelige og Uadelige, som imellem fin Jord og grov Jord. Hvad virkelig Vere og Fordel er det ikke, at udspire af en Stamme der allerede har været adel i 500 til 600 Aar og kan fremvise mere end 16 Ahner.

I. Jo det er saamen en stor Fordel! thi saa mange kunde ikke engang Adam opregne. Men at tale Alvor, saa er jo 16 Ahner en pur blot og bar Indbildning; thi foruden at de ere meget uvisse, hvorom jeg for visse Aarsagers Skyld ej vil tale, saa ere vi jo alle af een Rod, og have alle lige mange Ahner. At jeg derfor skal give min Mening rent ud tilkjende, saa er Adelsstandens Stiftelse et stort Bevis paa Menneskets Daarlighed, men Forskjellen imellem den gamle og ny Adels, og Snakken om 16 Ahner, eller hvad det hedder, endda det største Bevis paa Menneskets Daarlighed. Dette siger jeg ikke, at jeg derved kan have nogen Fordel; thi jeg er selv af gammel Adels, men allene af Kjærlighed til Sandhed: med et Ord: min Mening er, at Adelsstanden bliver ved, siden den engang er stiftet, og at de andre Stænder ære den, som de hidindtil har gjort, men paa de Vilkaar, at den ej bliver Noget af Middelsstanden eller Almuen til Hinder i at erlange Betjeninge,

og at dens Lemmer ej hovmode sig eller see alle
 de andre over Skuldrene, men at de erindre sig
 deres Forsædre, allene for at efterkomme hvad
 Godt de har gjort, og affkøe hvad Ondt de har
 gjort, og stedse tænke hos sig og i deres Gjærni-
 ger udsøge: Dyden er den bedste Adel.

XXII.

B i l a g

til

Pag. 80.

i den Suhmske Biographie,

eller

B i d r a g

til

Censurens Historie

under

det Guldbergske Ministerium.

Her leveres de vigtigste af de Steder, som Gehej-
meraad Guldberg forandrede i Udtoget af Fær-
drenelandets Historie, hvoraf Suhm lod
ham læse Correcturarkene.

Pag. 101. hvor der tales om Aristokratiet's Væls-
de efter Aar 1536, staaer i Suhms egenhændis-
ge Manuscript: men i sig selv steg de
høje adelige Embedsmænds Myndig-
hed, det Gehejmeraad Guldberg har forans-
dret til: kunde have stegen.

Pag. 112/13. er Frygten for at
indvikle Niget i Krig med Kejseren
tilsat af Guldberg.

Pag. 116. Efter Ordet Norge i 5te Li-
nie nedenfra staaer i Suhms Manuscript:
hvorved man søgte at erholde, at
Norge skulde blive ganske afhængig
af Danmark og især af det danske
Rigsraad. — Det fik Guldberg ham til at
udelade.

Pag. 117. Lin. 9. for en hidsig Krig,
havde Suhm skrevet en unødvendig.

Pag. 128. Lin. 18. Suhm havde skrevet: Kongen søgte at affkaffe Bondens Trældom. Herved anmærkede Guldberg: „Den critiske Materie om Bondens Trældom maa i mine Tanker varksom røres. Det kunde jo hedde: Kongen arbejdede og paa Bondestandens Ophjælpelse ic.

Pag. 129. Hvor det heder om Hertug Frederich i Gottorp, at han førte sig tvetydig op i den kejserlige og sidste svenske Krig, havde Suhm tilføjet: hvorvel man maa sige, at han kunde ej vel andet end vige for Magten, en Undskyldning, som Guldberg ikke vilde lade gjælde.

Pag. 131. Lin. 13. Foran de flette Foranstaltninger heder det i Suhms Manuskript: saa liden Grund, som der var til Krig. Men Guldberg rescriberede til Suhm: „Hvor kan De skrive: saa liden Grund som der var til Krig! Gode Gud! Søerriks Magt og saa mange kjære tabte Provindser! Skal vi da i saa vigtige Grunde ingen have?

S. 134. Om Rigsdagen i Kjøbenhavn 1668 havde Suhm anmærket, at hverken Norge, som Kongen ansaae for sit Arverige, eller Bønderne, som det i rum Tid var gaaet af Brug at ansee for en Stand, vare kaldte til den. Desangaaende skrev da Guldberg: „Lad dog, kjære Ven! Norge her ude. Det er jo engang

sagt, at Norge ikke kom til Rigsdagene. Og med al Respect for Norge, var det dog Danmark allene, som den Gang havde lidt og denne Gang ene reddet Danmark.

„Maa ikke og den Anmærkning om Bønderne gaae ud? Jeg troer, at da den vist nok i 500 Aar aldrig har havt Sted, kan det stee. Thi de Bondenes, som vare ved de gamle Rigsdage vare andre Mennesker end de nu værende Bønder.

Pag. 136:37. Disse to Sider, som handle om Souverainitetens Indførelse, saae for Statssecretariens Omkalfatring hel anderledes ud end de nu see. Da heed det: „den hele Handel synes forud at have været overlagt imellem Kongen og visse saa tro Mænd. — Men om Enevoldsmagten vare de ej alle enige, og havde ikke heller Alle det rette Begreb. Thi Nogle ansaae Arve- og Enevoldsregjering for et; Andre talte om Enevoldsregjeringen efter Engellands Maade; og atter Mange forstode ved Enevoldsregjering Capitulationens Ophævelse som Frederich III havde givet, og derfor formente, at Rigsdage kunde endda holdes efterat Enevoldsregjering var indført, hvorfor de og bleve vedtagne at skulde af Kongen sammenkaldes i den saakaldte Provisional Ordonance hvor den ny Regjeringsform blev fastsat og beskrevet. Ia det synes, at nogle Personer af Stænderne helst vor

//gere forment ej at giøre Kongen ganske uind-
 //skrænket, men at dele Magten, som nu næsten al-
 //ene var i Rigsraadets og Adelsens Hænder,
 //imellem Kongen og de 3 Stænder, Adels Gejsli-
 //ge og Borgere. Gejsligheden især Disperne var
 //te derimod ganske og aldeles paa Kongens Side,
 //og beraabte sig paa Bibelen og den Magt som
 //deri tillægges de jødiske Konger. Men endelig
 //bleve de alle enige deri, at Adelsens Magt burde
 //dampes, alle Stændernes endog Bondens Ret-
 //tigheder og Friheder sættes paa en fastere Fod."

v. s. v.

Det som isteden derfor nu læses paa oven-
 nævnte to Sider, blev substitueret paa Grund
 af efterfølgende Guldbergske Censur: //I et
 Compendio for Ungdommen, vil denne og fol-
 gende Paginer aldrig kunde staae, hvor sande
 de endog ere. Nødvendigen maa her skee For-
 andringer; og tør jeg sige det? Sagen er ikke for-
 restillet fra en god Side. Ogsaa seer jeg for-
 ud for Bogen Vanskeligheder, naar den kommer
 ud, om den bliver saadan.

Maa det tillades mig at foreslaae Foran-
 dringen?

//og bleve enige om at tilbyde Kongen Arveregje-
 ringen; hvad Enevoldsmagten angaaer, saa tør
 ge de den i nøje Overvejelse, og efterat de ulige
 Meninger vare prøvede, forenede Gejslighed og
 Borgere sig endeligen derover, at Raadets Magt

burde affkaaffes, Adelsens overdrevne Friheder ind-
 skrænkes og alle Borgeres Rettigheder blive lige-
 lige og sikke ved at betroe alt Herredømmet til
 Kongen alene, som havde fuld Grund til at be-
 gegne alle sine Undersaatter lige og at beskytte
 dem mod indbyrdes Undertrykkelse, hvorover saa-
 vel den geistlige som Borgerstanden besluttede
 at overdrage Kongen, samt hans mandlige og
 kvindelige Afkom, Arve- og Enevoldsregjeringen.
 Ogsaa vare alle Stænder derudi enige, at de
 vilde have Krigsmagten indskrænket, de fremme
 de Krigsfolk aftaktede og Indquarteringerne lets-
 tede. Endnu var Adelen uvillig til den fores-
 slagne Regjeringsforandring; med da de fleste
 Officerer vare af Adel —

Her seer De, bedste Hr. Kammerherre,
 mine Anmærkninger. Men tillad mig nu, at
 jeg med den Erlighed, som jeg er vant til, siger
 Dem, at De har dreven en vis Upartiskhed for vidt,
 og saa vidt, at Ungdommen af denne Historie ikke
 faaer den Patriotisme antændt, ikke den Hengiven-
 hed til Kongehuset opvakt, ikke den Lyst indskærpet
 at agte og følge gode Forsædte, som dog bliver
 Historiens eneste Nytte. Al Statens Velfærd
 bestaaer i Samdrægtighed og Borgernes indbyr-
 des Fortrolighed. Men

1. Norge skal lære her at troe sig evig for-
 urettet af Danmark.

2. Adel skal troe sig hadet af Borgerstanden.

3. Borgerstanden skal beholde det gamle Nag mod Adelen.

4. Bønderne skal bestandigen vide, at de ere fortrykte, og føle et Nag tungere, som ikke kan affastes, uden at Staten i alle sine Grundbolde skal bære.

5. De fleste Krige, som vore Konger have ført, have de ikke havt Grund nok til.

6. End ikke Hertugerne af Holsteen har havt Uret at gribe om sig, men vi have havt, at ville hindre og rette det.

Virkningerne deraf ere Fiendskaber, Tretter, Uædret, Mismodighed og Mangel af den Tillid til Regent og Regjering, som allene kan grundfæste og lykkeligjøre et Folk. Ingen glæder sig herover uden Svenske og de Raisonneurs, som hver Dag ville have Raadstuen forandret indtil de selv kom derind.

Allerbedste Ven! Deres Tankemaade, Deres Handlinger, Deres Indsigter maa tegne sig af i dette Verk, saadanne som de ere: ædle, hørlige, retskafne. Dan os saadan en Ungdom. Ingen Nordmand er til. Alle ere vi Borgere af den danske Stat. Skriv ikke for de foragtelige Christianiæ Raisonneurs. Usmaal ogsaa Kongernes Omhu for Norge: var da dette Riges Tilstand saa herlig for Unionen? Ved vi ikke bedre?

Er Enighed, indvortes Fred, og det at Nordmand og Dansk bruges uden al Forstjæl, ikke et Gode? Om vi nu kunde opvække Nag imellem disse to Folk, og engang hjælpe til, at det kunde udslaae i en indvortes Krig, kunde vi behage os selv?

Adel (De er selv en Adelsmand og fortryk der det ikke) og Uadel bør elske og agte, men aldrig hade og misunde hinanden. Behag da, for den uskyldige Ungdom som ikke bør inddrikke slige Sindslidelser, at opregne endnu i denne Periode de mange gode Ting, vor Adel har gjort, deres dejlige Stiftelser for fattige Studerende og Andre; deres Hjælpsomhed mod Landets Værn. Endog den blotte Upartiskhed forbinder Dem ders til; men det maa skee med Varme.

For alting tal om vore Konger med Hæde og Omhed. Vi have havt en hel Række af meget gode. Ypperlige Ting ere skete under dem og ved dem. Sammenlign dog dem med Andre og os med Andre. Lykkeligt det Folk, som elsker sine Konger og elskes af dem!

Lad det føle, at Hals og Haand blev tabt over Bønderne, og at Lov blev og for dem. I alt gode Mand! vær det og i Deres Historie, vær det og for Deres unge Landsmænd!

Pag. 154. Om Ole Rosenfrands fortæller Suhms Manuscript, at han blev temmelig

haardt behandlet. Guldberg lader ham behandle efter Lovens Strænghed o. s. v.

Ibid ved det Ord Geheime Conseil havde Suhm anmærket at deri sad hverken Forsger eller Gejslige. Men Statssecretairen tog til sit Sprog: „Lad for alting den Linie gaae ud!“

Pag. 154:55. Om Kong Friderich IV havde Suhm blant andet udladt sig saaledes:

„Friderich IV havde faaet en maadelig Opdragelse og maatte derfor i Førføringen lade sig regjere af sine Ministre; men som han mærkede og fandt dette, saa spændte han alle Kræfter an for selv at tænke og handle og blev derved den stærste af alle vorre souveraine Konger.

„Hans moralske Karakter var god, og er deri intet at forekaste ham undtagen disse Fornøielser som han havde tilfælles med sine Førfædre.

„Som han og, uagtet al sin Narvaagened, var bleven bedraget paa mere end en Maaned, saa blev han ogsaa noget for mistænket i Slutningen af sin Regjering, og fik ved den Lestighed Bisp Deichman i Christiania Obersecretair Moinichen i det danske Cancellie og Geheimecabinetsecretair Ramsbørg megen Indskyldelse, som de brugte til at oprette den store hemmelige Commission, hvorefter ved adskillige Personer, hvorvel ikke uden

„Arsag, kom i Fortrød, og til adskillige ikke saa meget skadelige som ny og overlede Foretagender og derved forhadte.

„Iføden for det her først Anførte foreslog Censur: Friderich IV indsaae aldrig saasnart, hvorefter meget han behøvede at vide og ikke havde lært, førend han anspændte alle Kræfter for selv at tænke og handle, og blev derved en af vorre stors Konger.“

Om de andre to Steder skriver han til Suhm: „Lad den Periode: Hans moralske Karakter o. s. v. gaae hel ud. — Ligesaa, kjære Ven! maa den hele Periode bort: Som han og icke lige til forhadte. Thi alt det er vist urigtigt, hvorom jeg kunde sige Dem meget.“

Pag. 163. Om Christian VI led Manuscriptet: Imod Slutningen bleve Financerne ej vel forvaltede, hvorefter over han ogsaa efterlod sig en Gjeld af 6 Millioner Rigsdaler.

Guldberg derimod foreslog denne Løsning:

„Imod Slutningen kom Kongen i nogen Gjeld, og efterlod sig nogle Millioner Rigsdalers Skyld.“

Pag. 166. Dronning Louise karakteriseres i Suhms Haandskrift som en Prindsesse af de fuldkomneste Sinds og Legems

glæder, hvis tidlige Død blev meget og inderligen beklaget af det ganske Folk.

Om Dronning Juliane Marie siges deri mod blot, at hun var Moder til Arveprinds Frederich.

Derover udbrød Guldberg saaledes: „Hjære Ven! hvi saa utidig en Nos over Lovise, som vist er i højeste Grad overdreven; og ikke det Ord om Juliane Marie, der har nyttet Danmark mere end alle vore Dronninger.

Pag. 163. Blandt de andre Ytringer om Regjeringsformen havde Suhm ogsaa ladet dem indskyde: saa man kan i en vis Mængde siges, at her er egentlig ingen Regjeringsform. Det sandt naturligvis Statssecretairen alt for formasteligt. „For alting, hjære Ven! og for at undgaae Fortræd, sæt dog: Skjønt Kongerne nu ere etc. saa udkræve dog Tingene o. s. v.“

XXIII.

F o r t a l e

bestemt til at staae foran

Philalethi trondhjemske Samlinger.

Denne Fortale, som er skreven omtrent 1755, har ikke før været trykt. Den paaberaabes af Magister Dals i Suhms Biographie ved Myerup Pag. 20 Lin. 23. Pag. 244 Lin. 6 nedesfra, og Pag. 246 Lin. 4.

Fortale.

Udi denne Fortale har jeg sat mig for at afhandle trende Ting. 1. at gjøre Rede for de Skrifter dette Værk indeholder. 2. at rette nogle Fejl som have indsnegget sig udi mine tvende forhen udgivne Bøger, og 3. at melde hvad Publicum fremdeles kan vente af mig.

Hvad da det første Stykke angaaer, saa maa jeg først sige, at alle disse Pjeecer have længe siden været udarbejdede, nemlig førend min Rejse til Norge, som skedte 1751 om Sommeren, undtagen det 9, 10 og 11 Stykke, som der ere skrevne 1752; men jeg har nu først faaet i sinde at samle, sætte i Orden, og udgive dem. De tvende første: Samtale efter Luciani Maade imellem Lyciscum, Aristidem, og imellem Lyciscum Aristidem og Lampriam, som høve sammen, saasom den sidste er en Følge af den første, have allerede tilforn været i Trykken, nemlig den første 1748, og den anden 1749, beg

ge in 8vo. De sigte begge til at vise hvorudt en ren Elfskov bestaaer, og derhos incidenter hvad Tanker jeg har om Socrates, Plato, Aristoteles, og deres Lærdomme. Jeg maa ellers sige, at baade disse tvende, saa og alle andre Stykker i denne Samling, sigte fornemmelig til det danske Sprogs Forbedring og Prydelse, og tilligemed at øve mig selv i Skrive- og Talekonsten. Derfor maa Ingen heller tænke, at alt hvad som her staaer ere mine egne Meninger; nei, det vilde da see ilde ud med alle dem der skrive Samtaler. Hos Cicero og Plato kan man vel her og der slutte sig til hvad de mene i Hovedsagerne, men ej derimod hvad de mene i mange Bizsager. Dem har jeg søgt at følge, og venter mig derfor, ligesaavel som de, at blive undskyldt af Læserne, om mange Ting ej stemme overens med deres Begreb, ja ej engang med de almindelig antagne; thi de maa da tænke, at saadan Mening er ej af mig som skriver, men af de Personer der indføres talende.

3 Stykke. Samtale imellem Tiden og Dagen, er til det Oldenborgske Huses, og vor nu regjerende allernaadigste Konges billigste Berømmelse, overgivet d. 28 Oktober 1749 i Anledning af Jubelfesten. Det kom og da ud i Trykken paa et Ark in Folio. Alle de andre Stykker have aldrig tilforn været trykte. 4. Samtale imellem Petrum og Theodosium er kun et Prøves

stykke, ligesom de der der staae udi Seneca Svar forlis. 5. Samtale imellem Hans og Peer er ej mit Arbejde, men een af mine gode Venners, som har tilladt mig at give det udi Trykken. Det har alt været færdigt siden Begyndelsen af 1748, da Hestigheden imod de danske Comoedier var paa det Højeste, og de franske saameget bleve agtede; men Tiderne vare for kritiske, hvorefter det ej heller den Gang kunde komme for Lyset. Nu da Stormen er forbi, træder det uforandret frem. Hverken min Ven, eller min Mening er dog aldeles at laste og forkaste de nye ere franske Comoedier, da vi begge tilstaae, at der ere forfærdigede mange gode Stykker siden Molieres Død, af Palaprat, Dancourt, Regnard, Gherardi, Destouchés, og Andre; men vi sigte kun til at dadle dem der rose alt hvad som fransk er, og laste en Ting kun fordi den er dansk, af hvilket Slags der, desværre! findes alt for mange helst iblant de Fornemme. Af denne Kilde flyde de utidige og partiske Domme over Baron Holbergs Comoedier, hvilke, om de have Fejl, som alle menneskelige Skrifter, dog virkelig ere de beqvemteste paa vort Land, og vort Folks Sæder, og fra først til sidst begarbede i høj Grad med den rette vis comica, som findes hos Aristophanes, Plautus, Moliere, og hvilken vore Tiders petits maitres og fransk/danske Konstdommere ej synes at have hørt engang tale

om. De som fælde en grundig, skjønsom, og billig Critique over vor danske Molières Skuespil, have intet med denne Satire at bestille, som allene angaaer Jean de Francer. 6. Samtale imellem Christian og Eberhard, dadler vore Tidens alt for heftige Begjærlighed efter Romanner, slette Smag i Skrifter, og ubillige Domme over de som komme ud. 7. Samtale imellem Mauricium og Ludovicum. Paa dette Stykke maa fornemmelig hentydes hvad som forhen er skrevet om Samtaler. Min Tanke var og da den først blev skrevet, at føje en Samtale til om samme Indhold, hvorudi en tredie Person skulde forene begge Parter, og formilde begges Meninger. Men jeg veed ej selv hvi det kom, at jeg aldrig begyndte paa den. Og nu har jeg ej Sind til at kunne skrive den, saasom mine Tanker ere henvendte til den historiske Videnskab. Imidlertid vil jeg have Læserne ombudet at igjennemgaae den her givne, som om bemeldte anden Samtale kunde være føjet til, og dertil for ej lægge noget ud til det værste.

8. Grams Opbøjelse, er skrevet ej for at berømme denne store Mand, thi dertil er min svage Pen for afmægtig, men allene for at vise en liden Prøve af Taknemmelighed for al den Hjælp, jeg i mine Studeringer har havt af ham; hvilken dog varede alt for kort, formes delst hans tidlige og beklagelige Død. Skulde

noget heri synes at være for meget, da beder jeg at det maa undskyldes baade med Sorgens Hestighed, Tabet's Storhed, og Skriftets Indretning af et Syn. 9, 10, og 11 ere skrevne for at vise, at Verbodighed for Religionen og Lyst til Studeringer gjerne kan staae sammen, imod Manges Mening i vore Tider. 12. Klage tale over Professor Schlegel i Gørse, er skrevet til Bevis paa det Venstabs der var imellem os. 13. Den forliebte Philosophus. Slutningen deraf viser hvortil det sigter. 14. Tanker over Elskov. Herom har jeg intet at sige.

15. Fruentimmerets Forsvar, indeholder en usædvanlig Mening, at Fruentimmer ligesaa vel burde beklæde Embeder som Mænd, hvilket med Exempler bevises at være skeet undertiden. Hvis dette synes at ville føde nogen Uorden af sig, om det blev almindelig vedtaget, saa kan dog ingen Fornuftig nægte, at det jo var meget nødvendigt, om deres Opdragelse i mange Maader blev forandret, og de mere holdt til nyttige Ting, og Læsning, og for dem beqvemme Videnskaber, end til Forsængelighed; til hvilket og denne Afhandling fornemmelig sigter.

16. Den usformodentlige Lykke, Comedie i 1 Act, er paa mange Steder en Imitation af Plauti *Uulularia* og Molières *Uvare*.

17. Heinrichs Pudser, er en temmelig nøje Imitation af Plauti *Mossellaria*. Da jeg skrev

denne Comœdie havde jeg ei seet le Retour imprevu, som og er en Imitation af samme, skjønt ej saa nsie. Længe efterat min var færdigskrevet, udkom salig Baron Holbergs Abracadabra eller Huspøggelset i 3 Acter, som og er en Imitation af samme. Men da min i mange Maader er anderledes, og desuden længe har været færdig, saa har jeg ej herved ladet mig afskrække fra at give den ud i Trykken.

Dg 18. Den fuldkomne Kjerlighed, en Comœdie i 1 Act. Denne er ganske skrevet af mig selv, til et Forsøg om det ej er muligt at forfatte Skuespil uden Eder eller tvetydige Ord som have mindste Skin af al for stor Frihed. Plautus forfærdigede i sin Tid Capreivei i samme Henseende.

Udi det andet Stykke foresalder at rette nogle Fejl, som havde indsnæget sig udi mine tvendte forhen udgivne Skrifter, navnlig: De Gamles Krigsskole, og Pythagoræ gylde Vers. Udi den første staaer i Fortalen for den første Tome Lit. B.: at der er ingen Oversættelse af Polyæno paa de nu brugelige europæiske Sprog, uden een paa Italiensk, da jeg dog siden er kommet i Erfaring om en fransk trykt til Paris 1739 in 8vo, som jeg og selv er blevet Ejer af, og som er ret god. Aaret efter at jeg havde udgivet min Krigsskole, kom og en tydsk Oversættelse af Polyænus og Frontinus for Lyset, trykt

til Leipzig 1750. in 8vo, og forfærdiget af Johan Christoph. Kind, som og er meget god og riagtig og i min Værge. Lit. E. 2. Er jeg af den Mening, at Pancratius Maasvicius har i sin nyere Edition af Polyæno ogsaa forfærdiget en nye latinsk Oversættelse; men efterat jeg selv er blevet Ejer af denne Edition, har jeg seet at han har Ord for Ord, som han og selv siger, indrykket Bultzeji Oversættelse, og hvis han har forandret den paa nogle Steder, da er det skeet skælden, og da ere ogsaa Forandringerne ej heller af stor Betydning.

Pag. 3 tales om det Verk De Coloniae, som der urigtigt af mig tillægges Frontino, da det formodentlig har den berømte Orator Fronto, som fornemmelig var bekjendt i Antonini Pii Tid, til Forfatter; hvoraf er klart, at det Pag. 4 anførte Vers af Juvenale ogsaa sigter til Fronto, som og saaledes staaer i alle Editioner, og ej til Frontinus, som endnu mere deraf oplyses at Juvenalis efter nogle Nyeres uovervindelige Beviser har levet i det mindste til imod Slutningen af Adriani Regjering, og er ej, som almindelig urigtigt foregives, død i Begyndelsen af Trajani. Dette viser og, at det Navn Fronto, som staaer udi Scriverii Edition, og i et gammelt Manuscript af Mansi Bibliothecque, for det Skrift de Coloniae, er rigtigt, og at det ej bør rettes og forandres til Frontinus.

P. 450 staaer følgende Note i Bredden ved det Ord Ptolemæus. Uden Tvivl Cerannus, Ptolemæi Lagi Søn. Hvilket er urigtigt, thi det var Ptolemæus Lagi selv.

Udi Forberedelsen for den anden Tome maa B. 3. tillægges efter de Ord: vist nok er det, at jeg endnu hidtil ikke har fundet komme over nogen, følgende: undtagen Aegidius en Notis mer af den Slægt Columna, som døde 1316, hvis smukke latinske Skrift om de Gamles Krigs væsen staaer udi den 1 Tome af S. F. Hahnii collectio Monumentorum veterum et recentium. Brunsvigæ 1724. in 8vo. fra P. 1 til P. 69. hvorudi fornemmelig meget findes til at oplyse de midlere Tiders Krigsvidenskab. Dette er en Del af den tredie Bog i et langt større Werk de regimine Principum, delt i 3 Bøger, hvilket altsammen efter Eabei Sigende er trykt til Rom 1482 og Venedig 1498. Den fortreffelige Fabricius udi hans Bibliotheca mediæ et infimæ Latinitatis Tom. 1. p. 51 et 52 taler vel tems

melig vidtløstlig om denne Skribent, men melder ej det mindste om at en Del af hans Werk de regimine Principum staaer trykt udi Hahnii Collection, da dog bemeldte Tome af Fabricio er først trykt 1734, og saaledes 10 Aar efter Hahnii Bog var kommet for Lyset. Saaledes kan de ypperligste Mænd seje, hvormeget mere jeg, som ej kan regnes iblant deres ringeste Discipler.

Hvad det andet Skrift nemlig Pythagoræ gyldne Vers angaaer, da ere følgende Ting ders ved at anmerke. P. 174 og 175 staaer paa 3 Eter der Mimos, da der burde staae Mimi; som ikke er Trykfejl, men af mig selv urigtig saaledes skrevet: hvilket kom deraf at jeg nylig havde læst paa Grass om Mimi, og derfor skrev deres Navn paa Grass, skjønt med latinske Bogstaver, isteden for latinsk. P. 243 er i den 14de Fabel af den første Bog en stor Fejl udi Titulen, som jeg har begaaet af Uagtsomhed: thi der staaer: af en Skræder en Læge, da der burde staae: af en Skomager en Læge. Hvilket, om jeg havde givet Ngt derpaa, jeg lettelig endog

af Fabelens Slutning kunde have seet, saafremt jeg end havde været uvidende om den Forskjel imellem Sutor og Sartor.

Tilfaldt mig endnu erindre, at de Ord: De høje Videnskaber selv, som staae udi Fortællingen for de Gamles Krigsskole Tom, 1. Lit. c. P. 2 i den sidste Linie, ere af Nogle vrangeligen bleorne udtolkede, som om jeg ved høje Videnskaber allene forstod dem, hvorpaa jeg har vist Prove udi bemeldte Verk, uevnlige den græske og latinske Philologie; hvilket har været saalangt fra mine Tanker, at jeg tværtimod derved har forstaaet alle Videnskaber, som og virkelig alle ere høje og fortreffelige. Thi jeg er ej af deres Mening, som foragte alle Videnskaber, undtagen dem de selv forstaae, og som ere saafærdige til at sige hvilken Videnskab der er den højeste og bedste. Jeg mener, de ere alle nyttige, alle gode, og at vi ej kan undvære nogen af dem, og at vi bør takke Hver og En, som i hvad det endog er hjælper til at udbrede Menneskenes Kundskab i al Slags Lærdom Videnskab

og Konst. Hvoraf nødvendig følger, at det er kun en Ordkrig og unødigt Trætte, at tviste om hvilken Videnskab der er fornemst og bedst; Thi naar man ganske savnede en af dem, da vilde man først indsee dens Rytte. Det er derfor kun smaa Genier og taabelige Folk, som saameget opstaae en Videnskab, at de derover nedtrykke alle andre. Saaledes have ej Newton og Leibnitz gjort, at jeg iblant Mange ej skal nævne andre end disse tvende udsædige Mænd. Mon derfor den store Baile ej har Ret, naar han paa et Sted i sin Dictionaire, hvilket kan jeg erindre, skriver: at der høver ligesaa megen Flid, Forstand og stor Gejst til at udfinde visse Ting efter Critiquen og chronologiske Tvistigheder, som at opløse de tungeste Problemata i Mathematiquen og dybsindigste Spørgsmaal i Philosophien. Disse ere de Fejl jeg selv haver mærket i mine Skrifter, skjønt jeg gjerne tilstaaer, at Andre kan maaffee finde langt flere. Nu rester kun at melde hvad Publicum fremdeles kan have at vente af mig. Det første som efter dette

Verck kommer for Lyset, bliver en Samling af
 smaa græske og latinske Skrifter, og 2 franske
 Comœdier, oversatte paa Dansk, hvilke nok
 blive mine sidste Oversættelser; og som ogsaa
 allerede have været færdige førend min Rejse til
 Norge 1751. Da det philologiske Studium til-
 forn var mit fornemste, saa har jeg nu forandret
 det, og lægger mere Vind paa Historien, for-
 nemmelig den nordiske. De Skrifter som der-
 for herefter af mig udgives blive historiske. Men
 hvad for nogle, og naar de kan ventes at ud-
 komme, derom kan jeg ej selv sige noget vist, ej
 heller vil jeg love noget.

XXIV.

Efterretninger

om

S u h m

og

hans Skrifter.

Det er de Biographiske Efterretninger, hvormed Nyerup i Slutningen af Aaret 1798 ledsagede Hofkobberstikker Rahdes Portræt af Suhm blant de forsjente Danske. Disse Efterretninger leveres her forøgede og formerede.

Et større, hæderligere, og mere udbredt Navn hele Europa over, end Peter Friderich Suhms, har ingen dansk Lærd havt i nyere Tider; og i ældre ikke heller lettelig nogen, uden det skulde være Tyge Brahe, med hvem ogsaa Suhm i mere end en Henseende kan sammenlignes.

Begge nedstamme de af gammel Abel, men vare og viste sig begge ophøjede over de ellers i Almindelighed saa uudslettelige Adelsfordomme.

Begge skulde de, efter deres Fædres Villie, i deres Ungdom have lagt sig efter Læsevidighed; men formedelst deres uovervindelige Lyst og Drift, den enes til Astronomien, den andens til Historien, gjorde de kun søje Fremgang i Jura, hvorimod hver i sit Livstudium bragte det til den Højde, som satte den lærde Verden i Forundring.

Deres store Midler og Indkomster, dem Brahe havde sin første Konge og Suhm sin første Kone at takke for, anvendte de, ikke paa tom Pragt eller forsængelig Bram, men, drevne af en brændende Lyft til Videnskaber og af en ædel Patriotisme, paa alt hvad der kunde fremme Kundskab, gavne Musernes Dyrkere, og ges raade Fædrenelandet til Ære og Gavn.

Ligesom i hine Dage ingen udenlandsk Lærde eller Videnskabselskere kom til Danmark uden at besøge Brahe paa Hveen og beundre hans de mange kostlige og kostbare Indretninger paa det stolte Uranienborg, saaledes saae man i vore Dage aldrig nogen rejsende Kundskabsmand forlade Kjøbenhavn, uden i Pustervig at have aflagt Besøg hos denne vor Nations Prydselse, og besøgt hans skønne store, usgelig Rytstestiftende, Bogsamling.

Begge stode i den mest udstrakte Brevveksling med Europa's Lærde.

Saaledes som Brahe bestandigen holdt unge Mænd i sit Hus, der hjalp ham med hans hemmelige Arbejder og astronomiske Jagttagelser, — en Skole hvorfra en Langberg og Flemelse en Blaeu og en Pontanus og mange andre Mathematikere udgik; — saaledes understøttede, fremhjælp og dannede Suhm ikke faa unge Historikere og Oldgrandskere, iblant andre Sandvig og Sneedorff, Thorkelin og

Ryerup; ligesom ogsaa nogle islandsk Studentere havde rigelig Fortjeneste hos ham ved at afskrive Manuskripterne i Universitetsbibliotheket.

Jeg staender ved disse Paralleler, som endnu kunde trækkes igjennem flere Punkter, for blot at dvæle ved Suhm, den Mand, der (efter Todes meget adæquate Karakterfildring i hans Prosaiske Skrifter 1 Del S. 206) „i een Person forener den utrætteligste og mest frugtbringende Autor, den sandeste Kender, og den adelmødigste Mæcen; der ved Arbejd, Exempel, Opmuntring, Bessledning, Understøttelse, gjør Videnskabernes Dyrkere, og i dem Fædrenelandet, Gavn; der ved sine herlige Skrifter, og ved saa mange Andres høist bekostelige Udgivning, opfylder de Fremmede med Forundring, og gjør det danske Navn hædret i Literaturens grændselese Rige.“

Suhm er født i Kjøbenhavn d. 18 Octob. 1728. Hans Fader var Admiral Ulrich Frederich Suhm. Moderen, Hilleborg Catharina Lærke, var en Datterdatter af den lærde Marquard Gude.

Efter at have nydt privat Information hjemme i Forældrenes Hus indtil i sit 18de Aar, blev han 1746 indskreven blant Studenternes Tal ved Kjøbenhavns Universitet, og begyndte at høre juridiske Forelæsninger hos Stampe og Scheidt.

1747 blev han Hofjunker.

1748 blev han Assessor i Hofretten, og samme Aar, altsaa i sit tyvende Aar, blev han Forfatter. Assessorembedet, som han aldeles ingen Tilbøjelighed havde til, og som han blot havde modtaget for at rette sig efter sin Faders Dnsker, frasagde han sig snart. Desto mere stadig er han vedbleven paa Forfatterbanen, den han netop vandrede et halvt Seculum til ende, saa han tilsidst var Patriarken for alle danske Skribentere.

1751 rejste han i Selskab med Rector Schøning op til Trondhjem. 1 April, Aaret derpaa, havde han Bryllup med Karen Angel, eneste Datter af den rige Kjøbmand Lorentz Angel i Trondhjem. Frugten af dette Ægteskab var en Søn, som blev født til Verden 1761, og efter sin Farsfader blev kaldet Ulrich Friederich.

1765 fulgtes Suhm og Schøning atter ad hened til Danmark. Schøning til sit Professorat i Sorø, og Suhm, som nu virkede lig var for stor for Trondhjem, til Hovedstadens Bibliotheker, Presser og Boglader.

1778 mistede Suhm sin Søn, og ti Aar derefter sin Kone.

Suhm giftede sig andengang d. 18 October 1788 med Christiane Becker, Hofapotheker Beckers yngste Datter.

Det Anførte er de vigtigste Momenter i Suhms huslige og borgerlige Liv. Data til hans Forfatterliv kan ikke fattes saa kort. Man har af ham af Aar

1748:

Samtale efter Luciani Naade, imellem Lyciscum og Aristidem. Kjøbenhavn, trykt hos Hofbogtrykker Ernst Henrich Verling. 24 S. 8 vo. Afstrykt i 1ste Del af den ved Boghandler Poulsen foranstaltede og af 15 Octaver bestaaende Samling af Suhms (Smaa-) Skrifter:

1749:

Samtale efter Luciani Naade, imellem Lyciscum Aristidem og Lampriam. Trykt hos samme Bogtrykker. 29 S. 8
Afstrykt paa ny i bemeldte Samlings 1ste Del.

Samtale imellem Eiden og Dyden, hvorudi vises alle tre Undersaatters Taknemmelighed imod det Oldenborgske Hus, Glæde over dets Langvarighed, og Dnsker for dets Evighed, ved Lejlighed af det 3die Jubilæum Aar 1749 d. 28 October allerunderdanigst overgivet af Deres Kongelig Majestæts tro Undersaat, P. J. Suhm. Trykt i samme Bogtrykkeri, et Ark i Folio.

Oprejst i de Trondhjemske Samlingers 3die Bind; men ikke indført i den poulseniske Samling.

De Gamles Krigsskole, aabnet ved de gamle Skribenters Frontini, Polyani, Elias

ni, og Arriani Oversættelser. Kjøbenhavn trykt hos Ernst Henr. Berling. Uddelt i to Lømer, hvoraf den 1ste, som indeholder Frontin og Polyan, bestaaer af 456, og den anden, Elizan og Arrian, af 88 S. 4to.

Foran Oversættelserne ere tilføjede korte Biographier af disse 4 gamle Auctores, og disse Levnetsbeskrivelser ere indførte i 11te Del af den Poulssenske Samling.

1750.

Pythagoræ gyldne Vers, med Hierocles Commentario, Publilii Syri Sententjer, og Phædræ dri Fabler, oversatte af Græcken og Latinen. Trykt i de Berlingske Arvingers Bogtrykkeri, ved L. A. Lillie. 324 S. 3.

De foranklaende korte Levnetsbeskrivelser af Pythagoræ, Phædrus, og P. Syrus, ere aftrykte i 11te Del af Poulssens Samling af de Suhmske Smaa Skrifter.

1757.

Forsøg til Forbedringer i den gamle danske og norske Historie ved P. F. Suhm og Gerhard Schoning. Kjøbenhavn, trykt paa Forfatterens Bekostning ved Nicolaus Møller. 450 S. 4. Heri er af Suhm trende Afhandlinger: a) om Kong Knud den store, b) om Erich Tjogod, og c) om

Erich Emun. De ere at ansee som Forløbere for hans store critiske Verk om Danmarks Historie, og ere ikke optagne med i den Poulssenske Samling.

1760.

Forsøg til en Afhandling om de Danstes og Norstes Handel og Sejlads i den hedenste Tid; indført i 8de Del af det Kjøbenhavnske Videnskabers Selskabs Skrifter, som udiom 1760.

Er optrykt i 8de Del af den Poulssenske Samling af Suhms Skrifter; samt paa tydske indtrykt i 3ter Theil af Historische Abhandlungen der Königl. Geselch. der Wissensch. zu Kopenhagen, durch B. A. Heinze. Kopenhagen, bey Proste 1787. 8vo.

Den danske Konges Svend Tveffjægs Dødsaar undersøgt; indført i samme 8de Del af Videnskabernes Selskabs Skrifter.

Aftrykt paa ny i 11te Del af den Poulssenske Samling af Smaa skrifter, og paa tydske i 11ter Band af Heinzes nysnævnte Historische Abhandlungen.

1761.

Tronhjemste Samlinger, udgivne af P. H. Laetzo. 5 Bind. 8.

Disse Samlinger ere trykte i Tronhjem hos Jens Christensen Winding, i Aarene 1761, 65. Hvert Bind bestaaer af 4 Hæfter, og har 1ste Bind 336 S., 2det, 3die, 4de og 5te hvert 320 S. De i disse 5 Bind indeholdte Stykker og Afhandlinger ere samtlige optrykte i den Poulenske Samling, indtagen Comoedien den fuldkomne Kjærlighed og Samtalen imellem Eiden og Dyden i det 3die Bind.

Karværende 18de Seculi Karakter. 1:4 Stykke. Stykkevis indført i de 4 første Bind af det norske Videnskabselskabs Skrifter, hvoraf første Bind udkom 1761, og fjerde 1768, og som tillige udkom i en tydsk Oversættelse paa Peltz Forlag.

Denne Karakteristik haves i den Poulenske Samlings 5te Bind.

Anmærkninger over Verdens almindelige Historie.

Heraf ere Anmærkninger over den første Tome indførte i nybemeldte norske Videnskabselskabs Skrifter 1 Del; over den 2den Tome i 2 Del, o. s. v. i alt over de ti Tomer; samt over elleve og tolvte Tome i Ny Samling af det Kongelige norske Videnskabselskabs Skrifter 2det Bind. Da disse Anmærkninger opoges i Poulsens Sam-

ling, tilføjes Continuation over den trettende, fiortende, femtende Tome, samt over de 4 Tomes Supplementbind. Alle tilhobe læses hos Poulsen i 12, 13, og 14de Del.

1765.

Tanker om de Banffeligheder, som møde ved at skrive den gamle Danske og Norske Historie; indført i det Kjøbenhavnske Videnskabselskabs Skrifter 9 Del.

Aftrykt paa ny i Poulsens Samling 9 Del, og haves paa tydsk oversat i Heintze's Histor. Abhandl. der Königl. Gesellsch. der Wissensch. zu Kopenhagen, 1 Theil.

Den danske og norske Handelshistorie i det 11te Seculo; ligeledes indført i 9 Del af Videnskabselskabets Skrifter.

Optrøkt paa ny i Poulsens 8de Del, og paa tydsk oversat i Heintze's Histor. Abhandl. 6 Band. Altona, bey Hammerick 1796.

1769.

Forsøg til et Udkast af en Historie over Folkenes Oprindelse i Almindelighed, som en Indledning til de nordiske Folks i Særdeleshed. Kjøbenhavn, trykt hos Brødrene Joh. Christian og Georg Christian Berling, og findes tilkjøbs i Mummets Boglade paa Børsen. 356 S. 4.

Er paa tydsk oversat af en vis Steinech, og udkommen under Titel: Versuch eines Entwurfs von einer Geschichte der Entstehung der Völker im Allgemeinen; aus dem dänischen des Kammerherren von Suhm. Lihoch, bey Donatius 1790, 467 S. 8. med 6 Tabeller.

1770.

Om Finnerne, deres ældste Sæde og Herkomst.

Om Pajinaerne.

Er to Afhandlinger, som begge staae i den i Aaret 1770 udkomne 10de Del af Videnskabernes Selskabs Skrifter. Hos Poulsen staaer den første af dem i ellevte Del, og den sidste i tiende, paa begge Steder med Tilleg af Forfatteren.

Om de nordiske Folks ældste Oprindelse. Trykt i Kjøbenhavn hos Brødrene Berling: tilkjøbs i Mummets Boglade. 320 S. 4. med 6 Tabeller.

Om Folkenes Oprindelse i Almindelighed var den første, og dette er den anden Tome af Forfatterens store historiske Cursus i Danmarks Historie.

1771.

Om Odin og den hedenske Gudelære og Gudstjeneste udi Norden. Kjøbenhavn, trykt hos Brødrene Berling. 382 S. 4.

Det regnes for tredie Del af hans store kritiske Magazin for Fædrenelandets Historie.

Om Deconomien, særdeles Norges. Afh. trykt hos Berlingerne. 96 S. 8.

Er egentlig kun et nyt, med nogle faa Bemærkninger forøget, Oplag af en Afhandling i Philaterhi trondhjemske Samlinger. Den staaer hos Poulsen i den 6 Del

Essai sur l'etat present des sciences des belles lettres et des beaux arts dans le Danmark et dans la Norvegue. par un Anglois (P. F. Suhm.) 1771. a Freiburg. (C. Copenhagen) 32. S. 8vo. — Udkom samme Aar i en dansk Oversættelse under Titel: Forsøg til at beskrive den nærværende Tilstand af de grundige og skønne Videnskaber samt smukke Konster i Danmark og Norge. Kjøbenhavn. 8.

Originalen udkom igjen Aaret derpaa i et Eftertryk hos Philibert, med Tilleg af gjendrivende Anmærkninger af C. F. v. Hellfriedt. Dette Suhmske Skrift er ikke indlemmet i den Poulsenske Samling.

Samlinger udgivne af Peter Friderich Suhm. 1ste Bind 1/4 Stykke, 336 S. 8vo. 2det Bind 1 og 2 Stykke, 160 S. 8. Trykte hos Brødrene Berling i Aarene 1771, 76.

Haves fordelte omkring i Poulsens Udgave af de submi-
ste Smaaskrifter, og har man en nøje detailleret
Specification, saavel over disse, som over de tronds-
hjemste Samlinger, af N. Heintz Møller i hans
Nachricht von dem uralten adelichen Geschlecht der
rer von Zum oder Suhm, Flensburg 1775. Folio.
(Der har Møller glemt at anføre, at den forlæbte
Philosoph haves paa tydsk i Schlegels Lehrreiche
Erzähl. i Theil.)

1772.

Sigrid, eller Kjærlighed Tapverheds Bes-
lønning. En Fortælling. Priskræft i Weltas
lenhed. Indført i Forsøg i de skønne og nyttige
Videnskaber, 1ode Stykke.

Græer i 2det Bind af den Poulsenke Samling.
Paa tydsk er dentre Gange oversat: i Erzählungen
zur Kenntniss des nordischen Heidenthums. Ham-
burg; und Kiel. 1777; af C. H. Reischel udfom-
men i Leipzig 1785; og af Dink i Suhms nordis-
sche Kämpferromane 1ster Band, Magdeburg, bey
C. E. Keil, 1797. 8vo.

Idyller og Samtaler. Trykte hos Stejn,
9 Ark. 3.

Aftrykt i Poulsens 1ste Del, og deraf Brynhilde og
Halban samt Anymone paa tydsk af Græter i Die
Einsiedlerinn aus den Alpen 4ter Band.

Til Kongen. Trykt hos Brødrene Ber-
ling. 4 Blade. 4.

Dette berømte Brev blev paatimen eftertrykt i Chri-
stiania Bergen og Trondhjem, i Odense og Ha-
derslev; oversattes paa Europas fleste Tungemaal,
og indførtes saavel i udenlandske som indenlandske
Tidender. Det savnes i den poulsenke Samling,
hvor man heller ikke læser den til Brevet hørende
Commentair, som Suhm udgav under Titel:

Til mine Landsmand og Medborgere de
Danske Norske og Holstenere. Trykt hos Stejn,
to Ark i Octav.

men de udgiøre Begyndelsen af nærværende Sam-
ling.

Om Danmarks og Norges Tilstand i Hens-
seende til Handelen. Trykt i Sorø, hos Lind-
grens Enke. 46 S. 8.

Hos Poulsen i 6te Del.

Historie om de fra Norden udvandrede
Folk.

1ste Bind. Kjøbenhavn, 1772. Trykt hos
Brødrene Berling. 630 S. 4to.

2det Bind. ibid. 1773. 159 S. foruden et
Register.

Dette Register strækker sig ikke blot over disse to, men
ogsaa over de tre foregaaende Quarter, som med

disse to udgjøre et Helt; hvoraf dog siden forekommer Fortsættelse under Titel af Critisk Historie.

Postale over den danske Konge Erik Ejegod. Trykt og findes tilkjøbs hos A. F. Stejn. 32 S. 8.

I Poulsens 4de Del

Adolphi Drøm. Trykt og faaes tilkjøbs hos Aug. Fridr. Stejn. 16 S. 8.

Indført sammesteds

Samtaler i de Dødes Rige. Trykt hos Stejn. 56 S. 8.

Aftrykte hos Poulsen i 1ste Del

Tidsregning til Ungdommens Nytte. Trykt hos Brodrene Berling. 84 S. 8vo.

Aftrykt, (med Doctor Philos. D. Wolffs Fortættelse fra 1773 til 1792) i Poulsens Samlings 9de Del, og tillige udgivet separat med Tittelblad. Kjøbh. 1792. 72 S. 8vo.

1774.

Tityrus, en Hyrdetildragelse. Kjøbens Haavn. Trykt og forlagt af Hofbogtrykker Nicolaus Møller. 134 S. 8.

Indført i de samlede Skrifters 3die Bind.

Gyrithe, eller Danmarks Befrielse Prisen for Kjærlighed. Ved Forfatteren af Sigrid. Trykt og tilkjøbs hos Stejn. 55 S. 8.

I de samlede Skrifters 3die Bind, og paa tydsk oversat i Suhms Nordische Kämpferomane. 1 Theil. Magdeburg 1797. 8.

Frøde. En Fortælling ved Forfatteren af Sigrid. Hos Stejn 16 S. 8.

I Samlingens 2det Bind.

Philomusus i Anledning af Arveprindsens Formæling. Trykt hos Stejn 1774. 2 Blad. 4to.

Oprykt her i Submiana.

Abu Saleh. En Fortælling. Hos Stejn 32 S. 8.

Aftrykt i Poulsens 2det Bind.

De tre Venner, eller Hjalmar, Asbjørn, og Orvarodd. En Fortælling, indført iblant Forsøgene i de skønne Videnskaber i XI Stykke. Udkom Aaret derpaa, 1775, med aparte Titelsblad, trykt hos Hofbogtrykker Møller, 60 S. 8.

Indført i Poulsens 3die Bind, og oversat paa tydsk i Erzählungen zur Kenntniß des nordischen Heidenthums. Hamb. u. Kiel 1778; samt af Rejschel, udgivet i Leipz. 1785; og i Rinks Suhms

gesammelte Schriften, aus dem dänischen, Nordische Kämpferromane. 2ter Band. Magdeborg bei Reil. 1799. 8vo.

Euphron. En Fortælling. Trykt og tilkjøbs hos Laurits Simmelshjær. 94 S. 8. 2det Uplag, trykt sammesteds 1779, 80 S. 8. Udkom paa tydsk 1776. f. l. 86 S. 8.

Indført i den Poulsenske Samling 3die Bind. Des som, saavel i Hr. Poulsens Fortælle til 2det Bind som i det Wormske Lexicon, siges om de berømte Regjeringsregler, at de findes i Udgaven af 1779, er en Fejltagelse. Deri mangle de just, ligesom i nogle Exemplarer af 1774.

Abhandlung von den Uzen oder Polowfern. Er fra pag. 271-310 tilføjet Scherers Udgave af Nestors Jahrbücher der russischen Geschichte. Leipzig, 1774. 4to.

Oversat paa dansk og indført i Poulsens Samlings 13de Del, og findes ogsaa i 7de Del af de Hejn- ziske Abhandlungen.

Critisk Historie af Danmark i den hedens- ske Tid.

1ste Bind. Trykt hos Berlingerne 1774. 566 S. 4to.

2det B. Trykt hos de Samme 1775. 886 S. 4to.

3die B. Trykt sammesteds 1776. 964 S. 4to. 4de B. Sammesteds 1781. 56 S. 4to. foruden Register paa 405 S.

Til dette Verk hører et Bind med 96 Tabeller i Folio Format, udgivet 1779. Disse 5 Bind regnes som 6. 7. 8. 9. og 10 Del af Indlednings- verket til Danmarks Historie, og det ved 4de Tome tilføjede Register angaaer disse samtlige fem Bind.

1775.

Haldan. En Hrdetildragelse. Trykt og tilkjøbs hos Stejn, 40 S. 8.

I Poulsens Samling 3die Del.

Tvifigheden. En Idylle. Hos den Samme. 8 S. 8.

I Poulsens 1ste Del.

Mine Handelser. Hos den Samme. 29 S. 8.

I 4de Tome.

Skilderie af Verden. 1ste Hefte trykt og sælges hos L. E. Simmelshjær, 1775. 96 S. 8. 2det Hefte. ibid. eod. 62 S. 3die ib. 1776. 61 S.

Hos Poulsen i 5te Del.

1776..

Om Norge. Trykt hos Stejn. 16 S. 8.

I Poulsens 6te Del.

Danmarks, Norges, og Holstens Historie, i tvende Udtog, til den studerende Ungdoms Tjeneste. Trykt hos L. Simmelkær. 180 S. 8. opr. lagt paa ny 1782, og ventelig oftrere, da det er en autoriseret Skolebog.

Den haves paa tydsk oversat, med Tillæg, Flensburg u. Leipz. in der Kortenschen Buchhandlung 1777. 182 S. 8. Originalen har Poulsen optrykt i Samlingens 8de Del. Det mindre Udtog er paa fransk oversat i Des Campeaux's Cours de la langue Francaise. Copenh. 1785.

Scriptores Rerum Danicarum medii ævi, quos collegit et adornavit Jacobus Langebek, post mortem autem viri beati publici juris fecit et præfationem adjecit Petrus Fridericus Suhm. Tomus IV. Hafniæ 1776. typis Viduæ Andreæ Hartvici Godiche. 633 S. Folio.

Tomus V. collegit et adornavit Jac. Langebek. recognovit, illustravit, publicque juris fecit P. F. Suhm. Havniæ. 1783. excudebat Nicolaus Möller. 644 S. Folio.

Tomus VI. — ibid. 1786. excudebat N. Möller. 652 S.

Tomus VII. — 1792. excudebant N. Möller et Filius, 626 S.

Den 8 Tome som næsten var færdig fra Pressen, brændte op med den Möllerste Officin 1795.]

1777.

Signe og Habor, eller Kjærlighed stærkere end Døden; indført i 12te Stykke af Forsøg i skjønnede Videnskaber.

Staaer i Poulsens 3die Del. Haves ogsaa paa Tydsk oversat af Christiani. Leipzig. 1778. 160 S. 8., og af G. Mulmpfordt i Scenen aus der Geschichte der alten nordischen Völker. Kopenhagen 1793. 8vo. samt af Nink i Suhms nordische Kämpferromane. 2ter Theil. Magdeburg 1799.

1779.

Om Slaverne, deres Herkomst og ældste Sæde, indført i det Kjøbenhavnske Videnskabs Selskabs Skrifter 12 Del.

Hos Poulsen med Tillæg af Autor i 10de Del og paa tydsk i 7ter Theil af Heinze's historische Abhandlungen.

Samling af Billeder i Kobber af berømte Danske, med tilhørende kort historisk Beretning. 1ste Hæfte, trykt hos N. Möller, i Folio.

Billederne, som i dette Verk er Hovedsagen, ere af Cornelius Højer, den korte Beretning af Suhm. (Den er ikke optaget med i Poulsens Samling.)

1781.

Om Chazarerne. Indført i Videnskaber-
Selsk. Skrifter ny Samling 1ste Del.

Hos Poulsen i 12te Del.

1782:

Historie af Danmark

1 Tome, fra de ældste Tider til Aar 803. Trykt
med Brødrene Verlings Skrifter 1782. 650
S. 4to.

2 Tome, fra Aar 803 til 941. Trykt i samme
Trykkerie 1784. 606 S.

3 Tome, som gaaer til Aar 1035. Trykt sam-
mesteds 1787. 799 S.

4 Tome, indtil 1095. trykt ibid 1790. 790 S.

5 Tome, som gaaer til 1147. ibid 1792. 652 S.

6 Tome, indtil 1157. ibid. 1793. 199 S.

Den 7de Tome, som indeholder Kong Waldemars den
Førstes Regjeringstid, ventes snart færdig fra Pres-
sen. I Manuscript ligger færdig lige til Aar 1400.

1783.

Alffol en Fortælling ved Forfatteren af
Sigeid; indført i Forsøg i de skønne Videnska-
ber 14de Stykke, og haves tillige med særskilt
Titelblad.

Indført i Poulsens Samling 4de Del, og paa tydsk
udgivet af Reichel, 1785. samt af Dink i 2ter

Band af Suhms samlede Skrifter, som in-
deholder Kämpferomane. Magdeburg. bei Kessl.
1799. 8vo.

Om Galicia og Lodomiria indført i Ny
Samling af det Kjøbenhavnste Videnskaber-
Selskabs Skrifter 2den Del.

Hos Poulsen med Tillæg i 10de Del.

1785.

Nabonassars Drøm, skrevet 1749, ind-
ført i Maanedsskriftet Minerva for December
1785.

Er ikke optaget med i den Poulsenske Samling.

1786.

Holberg. Indført i Minerva for Octo-
ber 1786.

Hos Poulsen i 4de Del, og paa tydsk i Wielands
Mercur for October 1795.

Nogle gode Handlinger Ord og Karakter-
ter. I Minerva for Nov. S. 11.

Dysaa astrykt i 4de Del.

Christian 4, sammesteds for December.

Ligeledes i 4de Del.

1787.

Nogle Tanker om Poeter og Poesie, og Noget om Talere og Beltaalshed; stod indført i Ugebladet Samleren for 1787.

og er aftrykt i Smaa skriversamlingens 6te Del.

Erminde over N. C. Graae. I Februar Maanedes Minerva for 1787.

I Poulsens Samling 4de Del.

1789.

Karakter af Fru Karen Suhm, fød Angel, i Minerva for Martii Maaned.

I Poulsens 4de Del.

Opmuntringer til Bondestanden samt et lidet Udtag af Fædrenelandets Historie og Geographie, er indført i Samleren for Landboen 1ste Hefte, men er ikke optrykt hos Poulsen.

1790.

Volle Willum Lurdorph. I Minerva for Januar.

Aftrykt i 6te Del, og staaer paa tydsk oversat i Samling angenehmer Reisebeschreibungen und Aufsätze allerlei Inhalts. Aus der dänischen Minerva sorgfältig gewählt. Leipzig, in der Weigand: Buchhandlung. 1792. 8vo.

1792.

Friderich Sneedorph. I Minerva for Jus III Maaned.

Aftrykt i 1ode Del.

Formodning at Sveizerne stamme fra Scandinavien; indført i Videnskabernes Selskabs Skrifter ny Samling 5te Bind 1ste Hefte.

Aftrykt i Poulsens 14de Del.

1798.

Hvorfor den christne Lære fortrængte Odins: indført i Skandinavisk Museum 1ste Bind.

Staaer ikke i den Poulsenske Samling af Suhms Skrifter, som var sluttet, før denne Afhandling udkom; (men er nu indført her i Submiana).

Og endelig har Suhm skrevet Fortæle til a) den danske Oversættelse af Cragii Annales Christiani 3, b) Schønings Norges Histories 3die Del, c) (Sandvigs og Rherups) Samlinger til den danske Historie; d) Stenbochs Leonet paa dansk 3die Del, e) Lorkæana. f) Naturhistorie Selskabets Skrifter 1ste Del, g) Beskrivelsen over det kongelige Kabinet. h) den Hjelmskjernske Catalog, og i) til Hammonds Missionshistorie. — Af disse Fortæle er de under a) og b) aftrykte i den Poulsenske Samlings 6te Del; c) og d) i den 11te Del; f) g) h) og i) i nærværende Samling.

Den poulssenske saa ofte citerede temmelig plansløse Samling begyndte at udgives Aar 1788, under Titel: Kammerherre og Kongelig Historiografus Peter Friderich Suhms Samlede Skrifter: paa S. Poulssens Forlag, 8vo. Ti Aar efter, altsaa 1798, sluttedes Udgaven med den 14de Del, og tillige blev som en 15de Del tilføjet Ud sigt over Suhms Levnet og Skrifter, med Bølg af hans lærde Brevvevling, ved Professor for Akerup. (Nærværende Skrift kan regnes som den 16de Del). Det som, foruden hvad her i Euhmiana leveres, første Gang er trykt i denne Samling, er Saga om Liren i 9de Del, blinde Tanker i 10de 13de og 14de Del, samt Anmærkningerne over den almindelige Verdenshistorie og Afsteden med Superintendent Adler i 14de Del.

Den enkelte Lærde, som om denne her opregnede næsten utrolige Mængde af Skrifter i de saaa forskjellige Fag af Videnskaberne vilde tænke til at affige nogen afgjørende Dom; om hvert især angive det Ejendommelige hvorved det udmærkede sig og saa ærefuldt forsvarede sin Plads blant Literaturens utallige Frembringelser; veje de større Fuldkommenheder imod de smaa Mangler; med et Ord: fremstaae som Suhms Censor, maatte tiltro sig næsten de samme Indsigter og ligesaa store Kundskaber som Suhm selv besad. Naar man altsaa vil lade sig Suhms Fortjenes-

ster som Skribent fortælle, maa man høre mere end en Skriftdommer. Dels derfor, og dels for at gjøre opmærksom paa des flere Synspuncter hvorfra Suhms Arbejder kan betragtes, anføres her Bedømmelser over dem udaf 4 Journaler, nemlig saavel af de to vigtigste i Danmark som af de to vigtigste i Tydskland.

a) Udaf den kritiske Journal.

Om det 18de Seculi Charakter 3die Stykke hedder det i No. 32 Aargangen 1768. „Man læser det med Velbehag, fordi Forfatteren tænker grundigen, udtrykker sig vel, og lader paa de fleste Steder Læseren selv tiltænke Noget.“

Om Anmærkn. til den 4de Tome af almindel. Verdenshistorie hedder det sammesteds: „De ere fulde af Auteurs bekjendte Indsigt i den gamle Historie og i en sund Critik, og bevise en utrættelig Læsning og en ypperlig Hukommelse.“

Det 18de Seculi Charakter, 4de Stykke. „Med det fjerde Stykke har Etatsraad Suhm bragt sit mesterlige Portræt paa vort Aarhundredes Karakter til Ende. Vi kalde det mesterligt; thi naar vi undtage nogle saa, meget saa, Steder, hvor Forfatteren synes at have givet en spillende Indbildningskraft alt for mes-

get Tøffen, hvor han synes at kunne have mere tilbageholdet sin store og agtbare Erudition, nogle faa Steder, hvor den gamle Konstners Advarsel: manum de tabula, skulde kommet ham vel tilpas, saa forraader det Dvige og det Sande en Mesterhaand. Stot Læsning, dyb Estertanke, munter Vittighed have forenet sig her for at skaffe os et Original Stykke, hvilket vi i Henseende til Ypperligheden kunde sætte ved Siden af en la Bruyeres, en Doussaints, Arbejder, og i Henseende til Nyttten maaske langt over dem. Religion og Dyd have stedse ført Forfatters Pensel, og den Indflydelse som de have paa Menneskets sande Belfærd, har han stedse haft i Sigte. Men hvad vi især beundre hos ham som Konstner, er den Lykke, hvormed han har vidst at forene alle de enkelte og besynderlige Dele, hvoraf hans store Maleri bestaaer, til et eneste Helt, et eneste Ganske, uden at forvirre eller adspredde Synet ved de adskillige Farveblandinger, og uden at drage Opmærksomheden og Interessen for meget fra det Hele paa en af Dele. Det kunde allene en Mesterhaand gjøre." *Aargangen 1769. No. 5.*

Historie om Folkenes Oprindelse i Almindelighed. I mange Ting, synes os, har Forf. seet videre, end hans Forgjængere; mange Feil, som de største Mænd have begaaet i den gamle Historie og Chronologie, ere be-

mærkede og rettede; og adskillige Formodninger ere ved hans Lærdom og Estertanke bragte til en Grad af Probabilitet, som gjør dem høist antagelige. Et havde vi allene ønsket: at, da Moses er en Hovedforfatter, som bør følges af dem, der arbejde i disse Materier, Hr. Forfatteren havde studeret Moses, uindtaget af visse Grundsætninger, som man har vildet finde i ham, og som den, der fri fra Fordomme og med en sund philologisk og kritisk Kundskab studerer ham, ikke vil finde." *Samme Aarg. N. 46.*

Om Deconomien, særdeles Norges 1771. // Denne ypperlige lille Afhandling læses allerede i de Trondhjemiske Samlinger af Philalethus, og Forfatteren udgiver den her paa ny usforandret, med nogle faa Anmærkninger, fordi han har troet, at den for nærværende Tid maaske ikke kunde være ganske unyttig. Dersom med har han i vore Tanker gjort Elskere af Fædrelandets, og især Norges, Deconomie en væsentlig Tjeneste, og man kan ikke læse dette Skrift, uden paa ny at bestrykes i den Højagtelse, man saa høilig skylder en Mand, der i en Forfatning, hvori mangan anden skulde holde sig privilegeret til Dræsløshed, anvender sin Tid og Lejlighed (otium) til at udbrede allehaande nyttige Indsigter iblant sine Landsmænd." *S. Aargangen 1771 No. 33.*

Til Kongen. 1772. 4. „Et Brev med den Frihed Styrke og Ridfjerhed, som det te, skrevet til Kongen den 16de Januar, som dette er skrevet efter den, skulde vi have sat ved Siden af disse adeldristige Skrifter, hvormed den britiske Public Spirit idelig nærmer sig til Tronen, for at beskytte et fornærmet Folks Frihed imod egenlyttige Ministres Indflydelse. Men nu, da det ikke er udkommet, førend efter at hint Tordenvejr var trukket forbi, saa falder Dofrelsen i det mindste bort, og Brevet bliver ikkun at ansee som en Forklaring af Undersaaternes Følelse over den skeete Forandring“ o. s. v. Aargang for 1772 No. 1.

Samlinger. I Bind 3die Stykke. Blandede Tanker. „Den hele Kritik over Publicum og over vore Skribentere har kostet Forf. mindre Overlæg end han var sig selv og Publicum skyldig.“ Aarg. 1772 No. 22.

Om Odin og den hedenske Gude lærer. „Naar vi sammenligne Suhms historiske Skrifter med hvad han ellers har skrevet, s. Ex. Navnørende Seculi Karakter; saa skulde vi næsten falde paa de Tanker, at han ansaae Esterladenhed i Henseende til Sproget af skikke sig for den historiske Stil! og dog! hvor kunne vi tænke dette om en Mand, som saa vel kjender de græske og romerske Historieskrivere?“ Aarg. 1772 No. 46.

Sigrid. „Vi have læst dette Stykke med Lyst og Interesse. Karaktererne ere afflikkende og tegnede med Sandhed og Styrke; de forskjellige Sindsfuldelse iagttagne med filosofisk Grundseenhed, og deres sandfælige Udtryk stulte for Dine efter Liv og Natur. Man finder mange adle og høje Tanker og nyttige Sædelærsdomme. Fortællingen selv kunde paa nogle Steder været mindre vidtløftig og bebyrdet; men smaa Pletter skæde ikke i et Maleri, som er smukt i det Hele, og Enhver ønsker at see mere fra dens Forfatter.“ Aargang 1774 No. 1.

Jdyller og Samtaler. „I nogle Stykker har Forf. villet nærme sig til den theocritiske og gesneriske Jdyl; og disse have behaget os mindst. Den Kjælenhed og Omhed i Sentiments, den Naivitet Lethed og Indighed i Bendinger og Sprog, som karakterisere denne Jdyl, synes han ikke at have i sin Magt. — I andre er Scenerne og Personerne nordiske, og disse have behaget os mer, især ved adskillige heldige Malerier og Karakterer, hvori Forf. har sin Styrke.“ Aarg. 1774 No. 4.

Abu Taleb; en Fortælling. „Dis telen viser, at det er en østerlandsk Fortælling Forf. har haft i Sinde. Men foruden de østerlandske Navne har den lidet i denne Smag; overalt er det vanskeligt at sige, hvad Forfatterens
Cc

Hensigt har været med dette Stykke." Samme Aarg. No. 8.

Gyrithe. „Nogle faa Tildragelser har Forf. laant af Saxo. De smukkeste Episoder har han selv tilsat, og gjennebrøvet det Hele med adskillige nyttige Maximer, og ædle og høje Sanker." Samme Aarg. No. 22.

Frode, en Fortælling. „Dette er atter et af de smaa Nationalstykker, hvoraf denne værdige Forfatter allerede har skjænket os nogle, hvis Hensigt er den ædelste, en dansk Skribent kan have, nemlig at gjøre Enighedens Baand imellem Tvillingrigerne ret fast og varigt." Aarg. 1775. No. 7.

Historien af Danmark i Udtog. „Det var Tid engang, at Ungdommen fik en Fædrelandets Historie i Landets Sprog, der var øst af Kilderne, og saaledes forfattet, at den unge kunde ikke allene faae Kundskab om Forfædrenes Bedrifter, men ogsaa den Indsigt i deres Fædrelands Forfatning i Henseende til Regjeringsvasen, Religion, Videnskaber, Næringsveje og Sæder, som maatte gjøre dem Fædrelandet vigtigt og kjær. Saadan en Haands bog over den svenske Historie fik Sverrigs Ungdom i forrige Aar ved sin Lagerbring, og hos os, hvem kunde dette Arbejde sikkrere betroes til, end til den Mand, som i en kritisk og fra Kilderne hentet Kundskab om Fædrelandets Historie ins-

tet giver en Lagerbring efter, og af hvis Mund man er vant til at høre fri og upartisk Domme. Deri findes nogen Forskiel imellem det Lagerbringske og Submiske Udtog, (hvilket maaske kan have sin Grund i begge Forfatteres forskjellige Smag i Historien), at den svenske Historieskriver er overmaade kort i de ældste Tider, men meget udsfærlig i de nyeste, saa at Historien fra Carl den ellefte indtil vore Tider udgjør næsten totredie Dele af det Hele; da derimod hos vor Skribent den nyere Historie fra Souverainiteten indtil disse Tider neppe udgjør den 4de Del; hvorimod den ældre og selv den uviste Historie er udført med en undertiden trættende Vidtløstighed. Forresten er Hr. Kammerherrens Udtog rigt paa Sager, og de ved enhver Periode tillagte Efterretninger om Regjeringsformen, Religionen, Videnskaber, Krigsmagt, Agerdyrkning, Handel og Sæder, bøde paa hvad som kunde faaves i Henseende til de politiske Tildragelsers pragmatiske Udførelse, hvilket den svenske Skribent synes at have havt mest for Øine; ligesom vor Forfatter langt overgaar den svenske i Villighed og Upartiskhed naar det kommer an paa at bedømme Mæboer." Aarg. 1776. No. 43.

Disse Recensioner, hvoraf her er leveret Prøver, ere alle samtlige af Hr. Professor J. Baden.

b) Af de Berlingske lærde Efterretninger.

Den anden danske Skriftdommer, hvis Recensioner af Suhmske Skrifter fortjene at anføres, er Hr. Capitain Abrahamson. Journalen, hvori han har afgivet sit Bidetue, er de berlingske lærde Efterretninger, og det er paa en Slags Maade kun en eneste Recension, da det alt er Bedømmelse af eet Werk, nemlig af den Poulsenfke Udgave af Suhms samlede Smaaskrifter.

I Aargangen 1789 No. 34 heder det i Bedømmelsen af 1ste Del: „Hvor meget bør man ikke skønne det, naar det sieldne Tilfælde er, da en Lærd skriver de vigtigste Werker for sine Medelærde, og alligevel endnu finder Tid at skrive ogsaa for den Læge? Hvilken Afgtelse bør ikke den Mand, der tidlig styrtede sig ud i de besværlige Gransknings Ocean, og desuagtet aldrig glemte, at han ogsaa havde Medborgere, for hvilke hine Gransknings ere, som vare de ej, den Mand, der holdt stadig ved at granske i sit Fag, næsten et halvt Aarhundrede, og i al denne Tid stedse arbejdede tillige for læge Medborgeres Forstand og Hjerte. Ja, sandelig, den Mand bør Vere og Hæder, og ve! den Skriftdommer, der sætter sig kold hen paa sin (tidt vaklende, tidt vanskelige) Domstol, og drøfter saadan Mand

almennyttige Skrifter, og troer sig, naar han kan opdage og fremstille det, ham synes at være Fejl mod renset Smag. — — — „Denne Lærde, der kunde have saa god Føje at føle sig et mægtigt Stykke over Andre, viser idelig og utvungen en mageløs Beskedenhed. Aldrig skryder han af den dybe Kundskab han har vidst at erhverve sig, af de Opdagelser han har gjort, af det strænge Arbejde han har frembragt de store lærerige Werker ved; aldrig bliver han bister over Modsigelse; aldrig over det at man tager Roset af hans Werker uden just at nævne ham derved; aldrig forringer han andre fortjente Mandes Arbejder, men tværtimod roser dem med en Naivitet, som er beste Bidne for hans Oprigtighed, og ledes han ved Kritiken til at fremsætte Tvivl eller Modsigelse, da er det med en Lempe, med en Sagtfærdighed, der vilde gjøre ham elsket, om han end ikke besad en eneste af sine mange Fortjenester. De eneste, der have Aarsag at være misfornøjede med ham, bliver da Elskerne af de lærde Tyrefægtninger og Hanekampe.“

I Anledning af den forliebte Philosoph eller Galli og Lycoris Elskov heder det i samme Aarg. No. 37: „En overvattets Prolixitet og Mangel paa Kræsenhed i Forestillingernes Balg har Forfatteren havt at kæmpes med, og han har stridt som en Mand og vundet en ikke

ubetydelig Cefer over disse to Erke og Arvefiender af al god Foredragsmaade."

Om Euphron. "Rogle af Euphrons Grundfætninger, der møde hist og her i Fortællingen, synes at være lidt problematiske, og at der kunde siges fuld saa meget imod dem som for. Deriblandt er især den, at en Konges Gemalinde bør være en udenlandsk Fyrstinde. Man skulde troe, at naar paa den ene Side lagdes den her angivne eneste Grund, at en Landetsdatter paa Thronen vilde gjøre sin Familie for magtig; og paa den anden derimod, at under den fremmede Fyrstinde Udlændinger vilde blive magtige, og at netop, som hist frygtes for Fætters Fætters, saa i sidste Fald maatte end mere frygtes for Landsmands Landsmand, hvilke, som Forfatteren paa etsteds siger, ved deres Umyndighed, deres Dumdriftighed, deres Vingeagtelse for det Land, der possessøder dem (med Brødsøden nøjes de ej) vende op og ned paa Alting, saa til sidst, som visse Lande vise ynkværdige Exempler paa, al Landets og Folkets Særegenhed og Selvstændighed henfvinder, og Rationen i Sæder, Skikke, Sprog, Love, Vedtægter, i det Nødvendige og Behagelige, bliver et foragteligt Doodlibet, dybt nedstunken fra al Følelse for, saavel som fra al Paastand paa Hæder fra andre Folkelag. Vejede man disse Ting saaledes imod hinanden, saa er det kun Væfledenheden, der fi-

ger, at Staaene vilde svæve lige." Samme Aarg. No. 39.

De tre Venner, eller Hjalmar, Alsbjørn, og Orvarod. 1774. "Den værdige Forfatters Yndlingstanke i den Tid synes at have været den, at de tre nordiske Hovedfolk bør ansees hverandre for Brødre. Den kommer han idelig til, ogsaa i de to Fortællinger Gyrithe og Euphron. Enhver maa finde det meget vel gjort, at den Tanke om de nordiske Folks Broderskab idelig indskærpes, da i det mindste to af Hovedriggerne ere forenede i een Stat, sølgelig have fælleds Interesse." Samme Aarg.

Erminde over N. C. Graae. "Taknemmelighed, om hvilken med større Føje end om Venfabet kan siges, at den er le seul mouvement de l'ame ou l'exces soit permis, denne skjønneste blant Dyderne, er ogsaa i høj Grad en af den store Suhms Egenskaber; derved saaledelig stor! Her har han offret en Krands paa sin Ungdoms afdsøde Lærers, en ubemærket Mand, Grav" Aarg. 1791 No. 4.

Luxdorphs Karakter. "Kjenderens Styrke, Vennens Varme, og den Retfærdiges Upartiskhed have frembragt dette Skilderi. Oversmaade behagelig og lærerig er den Sammenligning, Hr. Forf. til sidst giver her imellem de sex store Mænd: Gram, Holberg, Langebek, Schæ-

ning, Kofod og Lürdorph. Den viser saa tydelig Forskjellen imellem dem, men gjør dem Alle Vere, og sandelig ogsaa den skarpsindige Klarføende Sammenligner." *Narg.* 1791. No. 18.

Suhms samlede Skrifter 12te Del. Nærværende Del af denne nyttige og begavelige Samling indeholder 1) en Afhandling om Chazarerne, skrevet 1779. — Alle de om dem meddelte Efterretninger ere (tidt smaaligen) samlede af en stor Del meget forskjellige Skrifter, saa uden den berømte Forfatters uhyre Læsning og utrættelige Flid dette lys ikke var bleven tændt i Historien, hvoraf denne Del nu er saa klar og bestuelig, som det er muligt ved saadanne af Alderdommen og samtidige Stribens teres Sjeldenhed skjulte Ting. Ved at læse denne Afhandling føles der dybt, hvad der hører til at være Historiker.

„Efter denne Undersøgelse gives os 2) Anmærkninger over Verdens almindelige Historie, nemlig over det store engelske Werk, der har denne Titel, og er oversat i Tydsk, først under den berømte Baumgartens Tilsyn og med hans Anmærkninger, siden under Semlers. En sand Skat af Lærdom findes her, hvad enten Forf. retter sine Autores, eller lægger til hvad de have udeglemt. For en Legmand i Historien er det hartad ubegribeligt, at saa megen Kundskab, som der lægges for Dagen, kan findes hos den

ene Mand. Enhver der ejer eller vil bruge hint store historiske Werk, bør anskaffe sig disse suhmske Anmærkninger, hvorfør det var ønskeligt, om Forlaggeren vilde sælge de Bind, som indeholde dem, for sig. Ogsaa den der ej har haft lyst eller Lejlighed at lægge sig især efter Historien, vil med Fornøjelse læse disse Anmærkninger, da de indeholde saa stor en Mængde af interessante Anekdoter, af Efterretninger om mange Videnskaber og Konster, Beskrivelser over berømte Stæder og Kunstværker, og en Mangfoldighed af Efterretninger om hvo der har opfundet den eller hin Ting." *Narg.* 1795. No. 21.

c) Af Göttingische Anzeigen.

For Aar 1769 pag. 896. „Hr. Conferentzraad Suhm, fra hvem vi saavel i det kjøbenhavnske som i det trondhjemske Videnskabs Selskabs Skrifter har adskillige hyperlige historiske Afhandlinger, har nylig givet os et eget Werk, fuldt af majsommelige og skarpsindige Undersøgelser, under Titel: Forsøg til et udkast af en Historie om Folkenes Oprindelse. — Paa hver Side finder man Kritik og egen Eftertænkelse forbunden med en udbredt Belæsenhed. Forfatteren besidder derhos i høj Grad den Gabe at kunne foredrage indviklede Materier med tilstrækkelig Tydelighed og passende Korthed. —

Hist og her har han dog ikke overbeviset os. Ved adskillige Steder tænkte vi: hvad, om den ufortrødne skarpsindige Forfatter havde anstillet sine Undersøgelser, uden at hindres af Grundsaetninger, som han troede at finde i de Mosaiske Skrifter, men som ikke holde Proeve for en skarp Critik; naar han blot havde bygget dem paa afgjorte Efterretninger om de gamle Folk og paa grundige Sprogagttagelser, hvorledes mon de da vilde have faldet ud?"

1772. S. 209. // Suhms ny Verk Om Odin og den hedenske Gudelære kan man ansee som det første i sin Art, der er udarbejdet med den behørig Grundighed og Fuldstændighed. Thi Bartholin den yngre er næsten den eneste, der har leveret noget retskaffent. Men i hans Bog er der ingen Orden, som kommer af, at hans Plan under Bearbejdelsen blev udvidet. Næst efter ham maa man sætte Keyser. Men han har kun berørt en Del af den nordiske Gudelære. Men det er ikke at undre over, at det kun har lykkedes saa faa med disse Undersøgelser. Der hører alt for megen Kundskab i de gamle nordiske mytologiske Skrifter og Sagaer, og alt for megen Sammenligning til, inden man kan sætte de Gamles Begreb om deres Mythologie ud fra hinanden. Ofte stader man ogsaa paa saadanne Modsigelser, som det er umuligt at forene med hinanden. Hr. Conferentzaaden

har derfor og hellere ladet det beroe med, blot at fortælle, end at indlade sig i vidtløftige Undersøgelser, og omhyggelig undgaaet den sædvanlige Feil, at paadigte Forfædrene sine Meninger isteden for deres egne." o. s. v.

1772. S. 1202. // Historien om de fra Norden udvandrede Folk har Forf. behandlet saaledes, at man seer, han ikke har ladet sig lede af Nationalsfordomme. — Man skjænder Forfatterens store Belæsenhed; og man maa tilskaae, at man her næsten finder samlet i Rothed alt det Merkværdigste som er skrevet over den Materie." o. s. v.

ibid. p. 1220. // Om Danmarks og Norges Tilstand i Henseende til Handelsdelen er et overmaade vigtigt Bidrag til den nyeste Statistik, og en Frugt af den lykkelige Skrivefrihed man nyder i Danmark." o. s. v.

1779 S. 74. I Danm. Norg. Holst. Historie i Udtog har Autor i sin Udarbejdelse haft Hensyn paa visse Statsgrundsaetninger. Det kan være godt, naar Ungdommen bliver lagt paa Ordnes Mening, som dog ikke plejer at see hvor der skal læres udenad, en Methode som vi forundre os over, at den nedsatte Skolecommission har bibeholdt. — Allevægne er der en Rigdom af brugbare og vidværdige Sandheder, men Meget er saa kort og dunkelt, og forudsætter en saa fælden og grundig Kundskab i

den nordiske Historie og Statsforfatning, at kun faa af de saakaldte Hørere eller Underlærere ere istand til at give Disciplerne de behørigte Dplysninger. I saadan en Bog skulde man ogsaa heller have udeladt Gisninger, end ved at mænge dem ind i Historien sætte dem ved Siden af beviste Sandheder. Hertil regne vi alt hvad der blot grunder sig paa Efterretninger i Sagaerne. — For Fremmede, som vil bruge denne Bog ikke som Skolebog men som Læsebog paa Academiøt, er den mer beqvem, og, dens Korthed uagtet, meget lærerig." o. s. v.

1785. S. 124. Fortællingen Alf sol er rig paa Skildringer, der fuldkommen sætte Læseren tilbage i Fortiden, og med største Sandhed udtrykke det 8de Aarhundredes Nationers Aand Skikke og overhovedet deres Særegne. Allevægne finder man fremstikkende Karakterer, Handlinger som henrive til Beundring, og dels blide dels hæftige Lidenskaber Udbrud, og det Alt fremstilles i et passende Foredrag."

Ibid. S. 1683. "Historie af Danmark 2den Tome er vigtig for de tydske, russiske, franske, engelske, irlandske, og skotske Historiefriivere, da Forsf. i at fortælle Normannerne's Tog i disse Lande ikke allene grunder sig paa disse Rigers egne Skribentere men ogsaa har afbetjent sig nordiske skræve hidtil ubekjendte Monumenter, og ved sin store Erudition er falden

paa Dplysninger, som udenlandske Historiefriivere i Fremtiden godt kan gjøre Brug af." o. s. v.

1790. S. 386. Suhms samlede Skrifter 1ste og 2den Del. Disse Kammerherre Suhms Skrifter som henhøre til Moral og de skønne Videnskaber, maa i dette ny med typographisk Skønhed udfærdigede Aftryk være den submiske Muses Venner desto mere velkomne, de de fleste af dem nu ere vanskelige at overkomme. — Tydske Læsere vide allerede af nogle af de her paa ny aftrykte Stykkers Oversættelser, som Schlegel leverede 1768 *) og Reichel og Christiani 1795, at Forsf. snart efter ligner Lucians Spot, snart belærer med Grundighed, saas vel som overhovedet med en billedrig Fremstilling i den ægte græske Stil anbringer de fineste Anmærkninger, og forstaaer med Ynde og Fortrylselfe at blande Nationens og Tidsalderens Aand, hvori Læseren henføres, ind i sine Malerier.

Ibid. S. 1868. "Holbergs Karakteristik, hvori Voltaire og Holberg, der havde saamegen Lighed, sammenlignes, er fuld af Sandhed Upartiskhed og Skarpsindighed, og maa kun tjene til at gjøre Holbergs Værd, som de Danske begynde at misfjende, igjen gjældende."

*) Næmlig i Lehrreiche Erzählungen 1 Theil, hvori findes Oversættelse af Galli og Lycoris Kærlighedshistorie.

Ibid. S. 2006. Historie af Danmark 4 Tome. „Efter Forfatterens Plan angaaer Barket alt hvad der har dansk Herkomst, og man forefinder derfor deri ikke allene Historien om Engellænderne, de nordiske eller ostmaniske Riger i Schotland, paa Man, Sunderserne, i Irland og begge Sicilierne, Normannernes Søværter, de i Rusland og Grækenland tjenende Soldaters Begivenheder, og Historien om Erkebisperne i Bremen og Hamborg som den Tid var den nordiske Kirkes Overhoveder, men ogsaa Levnetsbeskrivelser af Prindsesser som ere giftede og Danske som ere befordrede til Embeder udenlands. Derved skeer, at Barket bliver saa meget desto større, og Mængden af de Skrifter som derved maa efterslaaes forsinker Udarbejdelsen, og derved blive de langtsindte Historikere utaalmodige.“

d) Af Allgemeine Literaturzeitung.

1785. No. 99. Historie af Danmark 2den Del. „Fors. har, hvor det med nogenlunde Visshed kunde skee, fulgt Tidsordenen meget nøje, man kunde næsten sige: for nøje. Alle Begivenheder, som ere indtrufne i et Aar, fortæller han umiddelbar efter hinanden. Det har rigtig nok det Gode med sig, at man des lettere har en chronologisk Oversigt over Historien, men

det har tillige den Ubequemmelighed, at Historiens Traad saa ofte rives itu, og at en Begivenhed, som varede i adskillige Aar, ikke foredrages i Sammenhang, men stykkevis, hvor meget Andet skydes ind imellem. Dog, dette lærde Arbejdes Bestemmelse er mere at tjene den dybt forskende Historiker, end at skaffe Liebhabere af Historien behageligt Norskab.“ o. s. v.

1790. No. 341. Suhms samlede Skrifter. 14 Del. „Denne Samling af en af de værdigste danske Lærdes Smaa skrifter indeholder Stykker af Philosophien især Moraal og de skønne Videnskaber, ogsaa nogle historiske. Indhold og Indklædning er saa forskjellig, at man ikke kan vente at alle Stykker skulde være af lige Værd; imidlertid indse vi ikke, hvorfor just Alt skulde opbevares. Mange smaa moralske satiriske eller lunefulde Stykker kan paa den Tid de bleve skrevne og for deres Publicum være ganske gode, uden just derfor at fortjene efter en Række af Aar igien at komme for en Dag. Denne Mangel af Bedømmelse er desto skadeligere, da Mængden af det Ubetydelige volder Brud paa det Indtryk som de bedre Stykker kunde gjøre, hvori der er umiskjendelige Spor af Originalitet, saavel i Valg af Emne, som gjerne angaaer Fædrelandet, som i en vis den Mand egen godmodig Selskabsphilosophies stille blide Tone. o. s. v.

1791. No. 124. Samlede Skrifter 5:6 Del. „I det Hele taget henviser vi til den Dom som vi i forrige Aargang fældte over de 4 første Dele som vi i Henseende til begge disse to Dele ingen Grund har at fravige. Mer end Halvparten kunde man med Føje have ladet borte, og vi kan ikke ansee det for nogen Værdi for den danske Literatur, at slige Sager efter saa mange Aars Forløb trækkes igjen frem for en Dag og anpræses og udbasunes af danske Konstdommere.“ o. s. v.

Ibid. No. 131. Historie af Danmark. „Den saa højlig fortjente kongl. danske Historiograph Hr. Kammerherre Suhm har her skænket det lærde Publicum en saa classisk Historie af Danmark, at vi ikke har Mage til den i Fuldkommenhed. Det er Frugten af et mere end tredive Aars Arbejde, som han har anvendt paa et Werk der har medtaget utrolig Møje og mange Omkostninger. Som det fra den ene Side bærer umiskjendelige Præg af den største og omhyggeligste historiske Nøjagtighed; saa vidner det ogsaa paa den anden Side om den modneste Bedømmelseskraft og om ægte historisk Smag, som veed strax at fremstille Begivenhederne fra den interessante Side og bringe alt i en saadan Forbindelse, at selv dunkle Optrin sees i tilstrækkelig Lys. Ogsaa Skrivemaaden er for det meste ret god; den holder en jævn Middelvej imellem for megen og for liden Prydelse. Kun sielsden ere vi stødte paa Steder, hvor vi havde ønsket

at Udtrykket havde været mere kort og enersgigt; men ved saadant et Werk, hvem overseer da ikke gjerne slige smaa Mangler? Overhovedet naar man overvejer at dette Werk især er bestemt for Historieforskere, maa man tilføje, at Forfatteren i Henseende til pragmatisk Behandling og Foredrag næsten overgaar al Forsentning.“ o. s. v.

1794 No. 60. Suhms Samlede Skrifter 8:9 Del. „Værdien af de i disse Dele indeholdte historiske Afhandlinger er saa afgjort, at det er nok at nævne deres Titler for at Læserne kan vide, hvor megen Velærelse de kan vente her. — De blandede Tanker fra Aarene 1791, 1792, og 1793 ere overordentlig interessante og indeholde en sand Skat af lærerige Anecdoter, lærde Efterretninger, især om danske Forfattere, og af frimodige med ellerskelig Aabenhjertighed og Godmodighed fremsatte Bemærkninger over Dagens Tone og Begivenheder.“

Vi har af det Anførte seet, at Suhm i Autoritetsfrugtbarhed og Mængde af udgivne Skrifter kun har saa Lige. End lod han det ikke blot besværet med hvad han selv kunde overkomme at udfærdige for Pressen, men betalte og lønnede ogsaa tillige mange andre Bogskrivere. Og uagtet hans egne Arbejders Trykning, især de 16

drøje Tomer i Fædrenelandets Historie, kostede ham utrolige Summer, anvendte han dog en anseelig Del af sine Midler paa Udgivelsen af hvad Andre skrev. Saaledes bekostede han Landnamabok udgivet 1774 ved Finsen; Torfæana 1777 ved Finsen og Jonæus; Nymbegla 1780 ved Bjørnsen; Drkneyingasaga samme Aar ved Jonæus; Hervararsaga 1785 ved Bjørnsen; Vigaglumsfaga 1786 ved Petersen; Eyrbbyggiasaga 1787 ved Thorsfelin; Symbolæ ad Literaturam Teutonicam 1787 ved Sandvig og Nyerup; Lixdorphiana e Platone 1790 ved Worm; Abulfedæ Annales 1789, 1794, fem Tomer *) ved Alder. — Risalsfaga ved Johnsonius og Eigsilsfaga ved Magnæus ere endnu ikke publicerte.

Som Suhm var den største Bogskriver Danmark har havt, eller maasse nogensinde faaer, saa var han ogsaa, næst Grev Thot, den største Bogsamler. Han begyndte allerede 1750 at samle til et Bibliothek, og holdt ikke op, før dette Anlæg var voret til over 100,000 Volumina. En af dette Bibliotheks største Skatte var den Rejssefke Samling af Haandskrifter og Bøger med skrevne Anmærkninger, den Suhm kjøbte 1779, og har kostet ham næsten 4000 Rd. — I en hel Snees Aar stod dette kostelige og

*) Af disse fem Tomer har hver kostet ham henimod 800 Rd.

kostbare Bibliothek, der var godt besat i alle Videnskaber, aabent til hver Mand's Brug og Nyttete. 1796 solgte han det til Kongen imod aarlig Livrente af 3000 Rd. saalange han levede, og 2000 Rd. efter hans Død aarlig til hans Enkefrue.

Det Gaav dette submiske Bibliothek havde stiftet, og den ædle Uegennyttighed og varme Iver for Videnskabeligheds Fremme, som Ejeren havde vist ved uden Betingelse at aabne det for Publicum, faldt saa stærk i Djnene og indtog alle Medborgere saa aldeles for denne sandeste Patriot, at et Selskab besluttede at lade staae en Skuepenge til evig Umindelse om saa store Fors tjenester af Fædrenelandet. Denne Medaille, slet nok præget af Udzer, forestiller paa den ene Side Petrus Fridericus Suhm Historiographus, og paa den anden den palatiniske Apollo's Tempel, ved hvilket August havde anlagt en Bogsamling; Døren til Templet er opsluttet, og neden under staaer: aperuit.

Som Bevis paa, at Suhms Værd og Fors tjenester ere blevne paaskjonnede, kan forresten ogsaa anmærkes, at han har været Medlem af sex videnskabelige Selskaber i Danmark, fire i Sverrig, to i Engelland, og to i Lydsland.

Hvad Hoffets og Regjeringens Udmærkelse angaaer, saa blev han 1749 Kammerjunker, 1751 Etatsraad, 1769 Conferentsraad, 1774

Kammerherre, fik 1783 Ringen Merito, og blev 1787 kongelig Historiograph.

Hvor meget man end, saaledes som sagt, baade inden og udenlands, baade ved Hoffet og i Publicum, har lagt for Dagen, at man skjønnede paa hvad Danmark ejede i Suhm, saa vil det dog nu mere vise sig efter hans Død. Den seneste Efterfløgt vil prise hans Tdretter, velsigne hans Minde, og fryde sig ved alt det Gode som er en Følge af at han har været iblandt os. Thi naar vi og vore Efterkommere see, at Videnskaber gjære alt flere Erobringer, at Kundskaber udbredes og Dplysning gaaer flux frem og skinner i hver en mørk Braa; naar Skrivefrihed og Publicitet stadfæste deres Trone paa orthodoxyhierarkisk og collegialskaristocratisk Vældes Ruiner; naar vi see en brændende Løst efter udbredte Indsigter og grundig Lærdom forbunden med beskeden Erkjendelse af Andres Fortjenester, fornuftige Religionsbegreb forbundne med Tolerantse og Lempe mod dem der endnu hænge ved Overtro og Præstetandt, lyse Frihedsideer forbundne med villig Underkastelse under enhver Regjeringens Foranstaltning, Dpløstelse over Standsfordomme hos den Adelige, Blidhed og Belevenhed hos den som Nar ud og Nar ind Nat og Dag ruger over sine Bøger og Papirer, Goddædighed og Rundhed hos den Velhavende, — saa er dette

Alt en Virkning af Suhms Exempel og Suhms Beløvelse.

Denne saa store saa ædle saa gavnlige Lærde, Danmarks Prydelse og Europas Beundring, berøvede Døden os d. 7 Sept. 1798. Hans Højsot, som lagde ham i Graven, var Alderdoms Svækkelse forbunden med Podagra, en Arvesyge, som i en Del Aar jævnligen havde forvoldt ham Ulejlighed og af og til nødte ham til at blive i Sengen. Han døde paa sit Sommeropholdssted i Overød. Liget førtes her til Byen, og nedsatte i en Familiebegravelse i den saa kaldte Friderichs tyske Kirke paa Christianshavn. Ligskaaren fra Strædet Pustervig, hvor han boede, og til Kirken udgjorde en overordentlig talrig Forsamling af Videnskabsmænd i alle Stænder, og Liget henbares af de Studerende ved Universitetet.

Suhm blev 1772 malet af Juel og efter dette Malerie stukket af J. Schürer i Octavformat, med Underkrift: Videnskabernes første Ven i det danske Norden.

1795 blev han tegnet og stukket af Lahde; et Portrait som Poulsen betjente til at følge med den nyere Biographi af Suhm.

1798 blev han malet af Juel, saavel et Bryst, som et Knæstykke. Det første er det som 1798 blev graveret af Lahde; det andet kan Publicum vente fra Hr. Clemens's Gravstikke.

Desuden har Hr. Gianelli forfærdiget hans Dyste i Gibs.

Saaledes bidrage de dannende Konster til at forevige Suhms hulde blide menneskefærlige og et ejegødt Hjerter bebudende Miner; og de talende Konster haste ogsaa at fremstille os hans usfatterlige Værd og Danmarks ubodelige Tab. Ikke at tale om den Mængde, tildels skønne, Sørgebers og Grafskrifter som have staaet over ham i vore offentlige Blade, har Prof. Baden paataget sig at holde Tale over ham paa Universtitetets Høresal, Prof. Rahbek har talt til hans Minde i det saakaldte Forenede Selskab, hvis Formand Suhm var, og det kjøbenhavnske Videnskaberne'selskab (som nu ventelig vil forsonde den Brøde, at det efter Lürdorffs Død ikke valgte ham til Præsæs) har udsat en Præmie af 50 Ducaters Værdi for den bedste Eloge over ham.

Alle disse Mindetaler med Valg af det Bedste af hvad der paa saa mangehaande Sprog har over ham været indrykket i offentlige Tidender, kan Publicum i sin Tid vente samlet udgivet paa den dybtførgende Entefrue Kammerherindes Beskøftning.

Saaledes som jeg ifjor endte Udkastet til Bernstorffs Biographi med Dannebårdens M. C. Bruns Sørgeqvad over hin store Statsminister,

saaledes slutter jeg denne biographiske Udsigt med danske Lillkuers Elegie over Suhm.

Hører mig, Musernes Benner! Hører min sorgfulde Tale; Daniens Hæder og Pryd, Musernes Yndling er død. Hjert fra besneede Nord, mod Osten, og Vesten, og Sonden, hvor Pieriderne kom, høres den klagende Rost; almenberømt var hans Navn; almenelstet hans Rygte: ingens steds nævnedes han uden med fiendneste Røst! Suhm den lærde, saa var det ringeste mellem hans Navne; Suhm den gode, den store, den ædle, saa kaldte man ham. Højt fra Kongernes Borg, naar Dyd og Lærdom der skjønnes, ned til Armodens Braa, der har i ham tabt en Ven; fra de ypperste Mænd, der omgive Musernes Altter, indtil den, som har først deres Forgaard bange betraad; Alle klage for ham; Alle gjentas ge med Smerte: Daniens Hæder og Pryd, Musernes Yndling er død.

Lauft er Camenernes Chor, de hellige Haver forstumme; svøbt i sorgeligt Flor staaer Phoebus bi stolte Cithar! Stum, som i trostløse Sorg seer hver Camene til Jorden. Stum sidder Phoebus blandt dem, som ved hans Yndlingsøns Død. Enfelt blandt strømmende Graad og klagende Død

sig fremtrænger; Al deres Hæder og Pryd, Suhm
deres Yndling er død.

Endelig, vantest til Sorg, Melpomene
prøver at tale, ofte dog Stemmen slaaer fejl,
ofte den quæles af Graad; men med smertelig
Kraft veltalende Høje sig strækker ned mod hver
hædrende Sten, Suhm sine Venner har sat.
See! saa taler hun da: der staaede herlige Minz
der satte af Phidias Suhm, for Dyder, for Kund-
skab, for Aand; see hvor de knejsende staae, og
bramme mod sterneste Fremtid: Du skal finde
de os her, vi ere satte af Suhm. O!
hvor er nu en Suhm, der rejser ham lignende
Minde! O Mnemosyne! din Søn, din yndede
Dolk er ej mer. Phoebus! læg paa hans Grav
en Blok af pentheliske Marmor, o! men tilhug
den ej, raa skal den dække hans Grav; jeg med
mit Pectrum da vil udgrave den Indskrift paa
Stenen: Al! han jordedes her, der for-
dum gav Marmoret Liv.

Smilende gennem sin Graad, lig ædle
men hjærlige Moder, naar hendes fældede Søn
priser sit Fædrelands Helt, ømt rakte Ello sin
Haand til sin elskte Søns Priserinde, trykte Mel-
pomenes Haand længe, og hjærlig, og taus.
Al! saa stødte tilsidst sorgblandede Stolthed sin
Klage: Al! hvo tabte, som jeg, hvo havde,
hvad jeg i min Suhm? See! paa utilhugne

Sten jeg slukker Historiens Fakkell, at den kan
ligge til Legn, hvor man har jorder min Suhm!
Reddig cimmeriske Nat ned over Oldtidens Ri-
ge! Dalet er nu dens Sol, af! og oprinder ej
mer. Klager Søstre! for Suhm: klager! mig
quæler min Smerte; Alle vi tabte i ham, af men
hvo tabte som jeg!

Men med den frygtige Røst, som Venneiver
gav Styrke, faldt nu Kalliope ind, hædrende,
Sigrid! din Skjald. Og hvem giver da jeg,
saa raabte hun, Osfians Harpe? hvo fremkal-
der mig nu Oldtidens Helte i Sang? O du
veedst, du veedst, hvor ofte vor Suhm ved din
Fakkell, slog paa den Harpe, som du saa henrykt
lyttede til; ja! sluk kun Fakkelen ud; men jeg
vil knuse hans Harpe: ingen vanhellig Haand
formastes at røre derved!

Som Philomeles Dvad i Midnats hellige
Time, lød nu Eratos Røst blid igjennem sin Sorg!
Er Saraca din? er Habor og Signe fra dig?

veplede ikke hans Greb blant begge Søstrenes Hænder? knus du kun din paa hans Grav! men højt i Sørgecyressen, der sig skal have derved, vil jeg ophænge min. Naar da i stjærnløse Nat jeg bader Graven med Taare, da skal en venlig Sephyr aande blandt Strængenes Sol; og de skal bære derved, og daare mit søvrmende Hjerter med den salige Drøm, at Suhm dem rører endnu. — Søstre! hvortil den Tvist! saa tog nu Euterpe til Orde: Mon den herliges Land ej for os alle var nok? See! han gjæstede hver Lund, som vandedes af Pimpleas Kilde, og han hjem bragte fra hver ønskede Løn for sin Glid; Roser og Myrter fra dig, Laurbær fra vores Søster, fra Melpomenes Lund Cypresser, Violer fra mig. O! men Ewigheds Blomst den bragte han hjem fra os alle; stolt den omslyngede hans Krands, stolt skal den pryde hans Grav.

Endt var venlige Tvist; da hørtes Thalia at klage: Al var jeg end ej den, han gavmildest afrede til, o! jeg skylder ham dog de nye

perste mellem de Gaver, som fra Yndlingens Haand ere min Helligdoms Pryd. Hvor var den Musernes Søn, som havde i Suhm ej en Fader: ofte i Kummerens Draa faderlig søgte han dem; rakte dem faderlig Haand, bød tunge Sorger at vige; faderlig ledte han dem til Glædens Alter paa ny; Suhm var da i deres Sjæl, Suhm var da paa deres Tunge; glæde de hylkede mig; o, men de tænkte paa Suhm! dem Jorden var lystig og skjøn; o! thi de tænkte paa ham.

Og mine Søner! udbrod Veltalenhedens Gudinde: af hvor finde de nu en Dommer, Vejsleder, og Raad? af! hvor er nu den Mand, hvis Pris de skal have for Dje, som med stadige Haand afsøger hver Taler sin Nos; der fortrolig med Rom og Athen, med Oldtid og Samtid, aldrig overseer Vard? en Mand, der steds for stor saavel til Vind som Smiger, seer en Broder i hver, hvem Muserne elske som Søn?

Højt slog Urania nu graadblændede Dje mod Himlen, saae, som søgte hun Trost i Dje

stens evige Hjem; stille blev Alt, da det lod, som
 Wisdoms Camene vil tale: datterlig æredes hun
 af hele Søstrenes Chor. „Ik ej ene hans Raad,
 hans Ros, og hans skjønneste Exempel, klaged den
 himmelske nu, savnes i Musernes Lund; af hvor
 er nu den Mand, man kaldte Dannemarks Ni-
 mer, han som vansmægtende Folk aabnede Wis-
 dommens Væld; rent og rigt det udbrandt af
 hans Urne i alle dets Grene; ingen stedmoder-
 lig tar, ingen karrigen gjemt; vidt fra fremme-
 de Land rundhændig han ledede mange; vidt
 han aabnede dem for dansk og for udlændisk
 Mand; Landsmand og Broder var han hver
 Parnassets Beboer; hver kundskabstørstende Mand
 var velkommen til ham. See de vælde endnu
 de rige frugtbringende Strømme, han har ledet
 herhid, vælde til Danmarks Gavn! Skøn da,
 o Land! paa dit Held, indbild dig ej, at du be-
 talte med dit knapmaalte Guld denne Vidskas-
 bers Skat; kun ved at frede, lig Suhm, dens
 gavmilde hellige Kilder, kun ved med veldædig
 Haand at nære hvert gavnrigt Genie; kun ved

at opmuntre dem, som stunde dertil for at læd-
 skes, kun ved at agte hver den, som alvorligen
 øste deraf, kun ved at hædre, lig Suhm, Talen-
 ter og Indsigt og Lærdom, kan du fortjene ens
 gang i Fremtids blidere Dage, at dig fremelskes
 en Suhm, Mæge til den, du har tabt; at dig
 fremelskes en Mand, hvor du i skjønnest Fore-
 ning finder Mand, Lærdom, og Dyd, Alt, hvad
 er Menneskets Værd.

Nu Urania taug; paa højen Pindus blev
 stille; Alle vogtede paa, om Phoebus gav Spaadoms-
 men Kraft. Phoebus sad døvet af Sorg, hans
 Blik blandt Elysiums Skygger talte Dans tal-
 rige Børn; han saae de igjenblevne Faa; saae
 blant dem ingen som Suhm, saae i ham næst den sid-
 ste af hine, Grammers og Holbergers Slægt,
 Nothers og Schoningers Kuld; sorgfuldt bort-
 vendtes hans Blik, og hang tungsindigt i Stø-
 vet, da for at lufte den Sorg, som pinte det
 tillufte Bryst, Choret istemte en Sang, anført
 af Camenernes yngste. Dødelig Stemme kan ej
 gjentage Gudindernes Sang; Hæder var den og

Pris for den Edle, den Gode, og Store, nylig
 vort Fædrelands Pryd, nu dets smertende
 Savn! I som i ensomme Stund høre Gudins
 dernes Sange; I, i hvis tryllende Qvad spor-
 res et Gjenlyd deraf; griber, Thaarup og Pram!
 og du den Hengangnes Yndling, Valborgs lif-
 lige Skjald! griber den borthangte Luth! synger,
 synger vor Suhm! bevarer de svagere Slægter
 Mindet om Gudernes Børn, dem vi endnu har
 ve seet! soner ved Sange for Suhm vor Brøde
 mod Lårdorff, mod Nothe! soner, at Carstens's
 Grav ikke er hædret med Sang. Synger vort
 Fædrelands Tab, vor Rigdoms eneste Minde:
 Daniens Hæder og Pryd, Musernes Yndling,
 er død!

XXV.

Peter Friderich Suhms

M i n d e.

En Tale

holden

oed

A. L. N a h b e l

i

en Klub, det forenede Selskab kaldet,

hvis Formand Suhm var.

Denne Mindetale, som stod indrykket i Maanedskriftet *Minerva* for November Maaned 1798, og hvoraf ogsaa haves nogle separate Aftryk, leveres her paa ny med Auteurs Tilladelse.

Medborgere!

Om i dette Øjeblik, da I vente at høre den Medbroder, Eders Vennekab betroede den æresfulde Forretning, ved denne Sørgehøjtid at være Eders Følelsers Talsmand, midt i denne Forsamling en ærverdige ubekjendt Olding, som vi pleje at tænke os hin Egypternes Dødningsdommer, pludselig fremstod, tog Taleren Ordet af Munden, og spurgte: hvo var denne Afdøde, at I saaledes højtideligholde hans Minde? jeg veed det, eenstemmigt vilde Gjenbåret blive, vi begræde Peter Friderich Suhm! og var hin Spørger — jeg vil ikke sige Tvillingrigets Son, ikke Nordboe, men — blot i Kulturens og Oplysningens vide Rige den Afdødes samtidige Medborger, han maatte billige, ære, og dele vor Sorg.

Men jeg tænker mig Spørgeren, gennem en lang Række af Aar, afskaaret fra Menneskes

samqvem, være sig ved Hændelse, eller selvsalgt Eneliv, eller hierarkisk Klausur, eller despotiske Lænker; tænker mig ham efter denne lange Udesluffelse først i det selvsamme Øjeblik givet Samfundet tilbage, ukjendt med senere Dages Mænd Begivenheder og Daad, næret i hin langvarige Eensomhed med uafbrudt Betragtning af alt det foragtelige Intet, Mennesker saa gjerne for gude hylde og hædre; mistænksom og streng, som saadan Eensomheds Grublen kan saa lettelig gjøre; en saadan retfærdig og ubestikkelig Dommer er det, jeg tænker os at stande til Regnskab for denne Sørgehøitid, denne Mindesamling, er det, jeg tænker mig os at skulle besvare det rhadamantiske Spørgsmaal: hvo hin Ufsøde var? For ham ville vi forgjæves betegne Suhm med de Navne, dem vi, sikke for alle Modsigelser, visse paa at møde vore Følelsers Gjenlyd, indbyrdes bruge: den mageløse, den eneste, Fædrelandets Hæder og Pryd, Menneskehedens Velsæder og Længsel. Alt for levende vil det svæve hin strenge Dommer i Minde, hvor ofte just saadanne Lobtaler bortskjændedes af Letsind, offredes af Partiaand, vanhelligedes af foragtelig Smiger; i disse vor inderligste Overtønings, vore mest levende Følelsers sanddrun Yttringer maatte han frygte tomme forgjængelige Lyd, der end mere vilde forøge og fordoble hans Mistænksomhed; med dobbelt Strænghed

maatte han gjentage sit Spørgsmaal: Hvo da hin Ufsøde var?

Da nævnte vi Suhm, den Lærde, Strikbenten, Videnskabsdyrkeres Fader og Ven, Videnskabernes høimodige Fremmer og Understøtter *); men selv dette var Navne, almindelige Berømmelser, der ikke vilde tilfredsstille vor Dommer. Alt for ofte maatte han have hørt Navnet Lærdom bortstøjet paa hin forfængelige Viden af Ting, som saa vistnok kun vide, men som og kun saa ønske, og som endnu færre ber

*) I denne Tale og en saadan Forsamling kunde og maatte Suhm ikke omtales, uden for saavidt han var et offentlig Tab, et Savn for Staten og Berden; hvad hans Egne, hans Venner, hans Kiændinge, hans Ungangs- og Levetsreds samne i ham, maatte forbigaaes, saa tungt det end var at nøgte sig at tale om hans elskelige Privatlivs blide Døder, der med Høje kunne siges, at have gjort ham til den veneseligste Mand i Norden, der ene vilde gjøre hans Minde usorglemmeligt og helligt for den, der nogensinde har levet ham nær. At man i et tale om Suhm forbigik alle anseelige, overflødige, eller knappe, Gaver af Vord, Lykke og Fyrstekunst, det var, hvad ikke blot skoldtes Manden, her taledes om, men og tillige Værdene, her taledes for, og hvem det var at fornærme, naar man forudsatte, at de hos en Mand kunde vurdere Noget, der ikke var hans.

Høve at vide, da de ere Ingen til Gavn, skændt de undertiden kunne være Besidderens Forsæns-
gelighed til Lyst, eller timelig Fordel. Lidet
maatte han kunde agte en saadan Dragerugen
over golde, unnygte, unnyttede Skatte, lidet den
Lærde, der blot er lærd for sig selv.

Men da ville de fremstaae iblandt os, de
Mænd, dem det sømmer og egner at fortolke
dette den Af dødes Værd; vilde sige, og vise,
at i hele Suhms Kundskabsmasse blev ingen
Kundskab unnyttet, ingen unnyttig, at Ingen,
Ingen strengere end vor Suhm, har lagt dem
paa Hjerte, disse vigtige Ord, hans Ven, vor
danske Tacitus sagde; vi lære ikke for os,
men for Fædrelandet! de vil fremlægge
hin majestætiske Række af herlige Lærdomsmin-
der, hine historiske Verker, der vunde den Af-
døde det retfærdige Navn af Nordens — maa-
ske blot dansk Beskedenhed hindrede at sige, For-
dens — kundskabrigeste Historiegrandsker; vil-
de frempege den uberegnelige Masse af Kundskas-
ker, disse Verker have udkrævet for at blive til,
den umaalelige Masse af Lys, de sprede over det
mærkværdige Hedenolds hidtil omtaagede Dage,
over vore mandige Fædres saalidet kjendte Be-
drifter, Sæder, og Skjebner. Studse vilde da
hin strænge Dommer over et saadant herkuliff
Lærdomsverk frembragt i et Old, som allerede i
Naarsnese, allerede inden hans Bortgang fra

Sammenlignet, nævnedes det flygtige og bløde, og
hvor Alt umiskjendeligen bebudede denne Bløds-
heds og Flygtigheds Tilbøet: men naar han nu
ydermere erfor, ikke blot, hvor utrættet Arbejds-
sømhed, hvor uegennyttig Nidhærhed, men og
hvor ædle høimodige Opoffrelser dette vigtige
møjsomme og kostbare Verk affordrede Suhm;
hvorledes han næsten helligede et Halvhundrede
af sine Aar dertil; besluttede, og beredde det i
sin fyrige Ungdom, blev det trods alle sine raste
Manddoms meest smigrende Tilløffelser tro *),
og end ikke forsagede det i sin ærefulde Alderdom,
saa hæderlig en Hvile i Skyggen af de mange
ædle vundne Laurbær end denne tilbød ham; hoors-
ledes han ikke blot ingen offentlig Understøttelse
enten fordrede, eller fik, eller ventede, eller ens-
gang ønskede; men endog ikke regnende de til
store Summer stigende Omkostninger, selve Arbejds-
det medførte; ikke noget med at have opoffret det
fristende Udsigter til, hvad man ellers kalder
verdslig Værelse, og timelig Lykke, end ydermere
høimodigen hensatte en betydelig Pengesum **),

*) See hans Biographie S. 108.

***) Han forskrev sig nemlig til at betale Forfatteren
en vis Sum, der ikke maatte blive bekendt, i Til-
gift for hvert Bind, der udkom; dette var Suhms
Honorarium; og sikkerlig fortjente aldrig nogen Pen-
gehandel mellem Forfatter og Forlægger med bedre
Sæde dette Navn.

til at bringe for Lyset dette Verk, som det alleres vilde være sielden Uegennyttighed uden mindste Udsigt til Belønning eller Betaling at have udarbejdet; og alt derte for et Verk, der af hver den, der søgte Arbejders Løn uden for Arbejdet selv, maatte findes utaknemmeligt og lidet lønnende: et Verk, der saa vigtigt det var, i Følge sin Natur maatte finde saa saare saa Læsere, og endnu færre gyldige Dommere, da det næsten med Høje kunde siges eene at være skrevet for Suhmer, ligesom det ene kunde skrives af Suhm! sikkerlig vilde da hin strange men retfærdige Dommers Studsen forvandles til hændrende Beundring; dog, frygtsom for at overraskes af sine egne Følelser, vilde han maasse bevare sin Strænghed, og sige: alt dette skeede for Veren.

Ikke kunde, og ikke ville vi nægte, at saa sieldne og saa de end ere, der, som Jævnninge, kunne sidde til Doms over Suhm, saa vigtige ere deres Stemmer, saa usurdeerligt deres æresfulde Bisald; men havde Veren været Suhms Formaal, stod det da ikke til ham at naae den ad slagnere Veje, at forene Folkets og Areopagisternes Stemmer? vare Parnassets mest smilende Blomsterstier ham ukjendte eller lukte, at han over Kundskabshjergets ubejsomste Hjeldaas Skulde bryde sig denne majsomme Bane til Udødelighedens Lempel? Var ikke Udgang og Sæde ham

vis, havde han end aldrig anden Udkomst dertil, end den eneste Sigrig, dette vor Digtkunsts originaleste Mesterverk, der ligesaa lidet har havt sit Monster, som fundet sin Mage? Og nu disse Sigrigs dejlige Søstre, ikke eens, og dog alle lige af Udsyn, som Sodskende egner, der, som Nympfer, omgive hin skønne Gudinde, og visse i Skjønhed for hende, men hende allene; nu Danmarks Telemach, Euphron, som vi alt en Fjerdededel af et Aarhundrede have ejet, og som endnu synes at være kommet et halvt Aarhundrede før vi vare modne dertil*); nu disse mange og mangehaande Skildringer, samtlige vidnende om den Mand, der var alle Aarhundredes Samtidige, i alle Lande, som i alle Kundskaber hjemme! Disse, disse ville vi fremlægge Aldingen, og da ville vi sige, at disse Arbejder, hvoraf maasse eet enkelt vilde været en Anden nok for hans Liv, som til hans Navnkundighed, vare Biting for Suhm, hans Frietimers Syssel, hvile fra hint strangere Arbejde. Og hvo, hvo — vilde vi na

*) Et Bevis paa dette Udsagn være følgende Sted af Euphrons politiske Regler: Enhver have Frihed at tænke, tale, og skrive, som han vil; derved faae Kongerne bedst Sandhed at vide. Ministrene ere bange derfor; thi de frygte oplyste Konger, og ville ej, at Folkets Klager skulle komme lige ind for Kongen, eller ved Andre, end dem selv.

spørge — kunde fortænkt ham, om han ved denne Hvile, fængslet i hine venlige Cameners tryllende Arme, var blevet dødt for Historiens alvorlige Muse, hvis Kald var til Møje? Ikke Historiens Muse — vil da hin skepselige Olding indvende — Vren kaldte ham, Vren! at foredrage den maffomme Vre for den lettere vundne, er selv allerede en Vre. Ja! for at gøre denne Indvending, maatte man, som den Olding, vi antog, været aldeles udesluttet endog fra det allermindste, allerfierneste Kjendskab til Suhm, om hvem man med saa fuldkommen Føje kan sige: at aldrig, aldrig tænkte nogen sinde Noget ved det Gode, han stiftede, mindre paa sig; den Mand, der — jeg vil ikke sige, var ren for Avind; thi over hvem skulde da Suhm været avindsyg? ikke engang sige, var for stor til Stolthed, som til Forfængelighed, men paa hvem man saa ganske kan anvende, hvad d'Allembert om Telemachs af Hjerte og Aand Suhm saa beslagrede Digter har sagt: at han var noget meget bedre end beskeden; thi han tænkte ikke engang at være dette. Overs bevist om — som han selv i hin Taksigelse for et svagt Etkjendtligheds- og Agtelsestegn fra nogle Medborgere udtrykte sig — at man er pligtig at gjøre Alt for sit Fædreland, som man skylder Liv, Opdragelse, Tankestemning, Slægt og Venner,

randt det ham lige lidet i Sindet at søge og at undvige Vren; thi aldrig stod den ham for Dje, medens han handlede; at virke og gavne var ham Natur, som Solen at lyse. Heller ikke søgte han de mest glimrende Scener for sin Virksomhed, men enten de gavnlige, eller saadanne, som han troede, ellers vilde forsømmes. Dette vidner den betydelige Række af fremmede, meest Oldtids, og for dennes Grandstere i Sarsdeleshed vigtige, Berker, der ene have hans medecæisse Gæmtilbhed at takke, at de saae Lyset; dette den vigtige rejskiske Samling af Haandskrifter og Anmærkninger, denne Lærdoms Skat, som hin denj clasfiske Oldtids Fortroligste til eneste Arv efterlod en uforsørgt Enke, der, efter længe i sit Fædreland at have forgjeves budet Fyrsters og lærde Stiftellers Nationalstolthed den fal, endelig i denne Udenrigs-Mand — thi fremmed maa man ikke kalde Suhm for nogen eller noget, Videnskabernes vide Rige Tilhørende, — fandt en Lærdoms Skønner og Ven, der med mere end fyrstelig Kundhed — thi han gav af sit Eget — endte hendes Kummer, og berigede vort Fædreland med denne Frugt af rejskisk utrættelig Lærdom; dette vidner det Tilbud, der — at jeg skal bruge den lærde retskafne Langebefs egne Ord — mellem Privatfolk er uden lige. Da hint for Middelalderens Historie saa vigtige Verk, til hvis Anprisning det

vil være nok, at det efter efter Langebeks Død ikke kunde fortsættes uden ved Suhm, af Mangel paa Understøttelse fra de Steder, hvor al Opmuntring skulde hentes, næsten opgivet henvlaae, da tilbød denne Langebeks og alle Menneskers store Ven, at give og gjøre alle til Verket fornødne Beføstninger; dog saa, at hele Fordelelen skulde tilhøre Langebek selv. Og ikke — o strenge Olding! — være disse Opoffrelser Oftringer paa Ergjerrighedens Alter! ikke var det paa disse affides lidet besøgte Marker, den vilde saae, hvis Hu stod til at høste Vre og Ros. Og vidste man end ydermere det uendelig meget, Suhms høje Haand for Videnskabsmand og Videnskaber har gjort, uden at engang hans Venstre vidste deraf; og nu fremfor alt Maaden, hvorpaa han gjorde det, ikke blot fri for end det fierneste Skimt af Brammen, men endog i den fuldeste Ubevidsthed om, at have gjort det mindste andet, end hvad han maatte, og skulde! hvorledes han ledsagede betydelige Gaver, hvormed han overraskede trængende Videnskabsmand, med ærlig Udskyldning, at indtrufne ualmindelige Udgifter *) havde sat denne Understøttelse en Skranke, som en Konge vilde taget i Betænk-

*) Jeg har havt saa store Bogregninger; sagde han engang ved en saadan Leilighed; og det var 100 Rdlr. Han uanmodet gav.

ning at overskride *); hvorledes han tvistedes med en ham værdig Ven, hvis ædle Nøjsomhed frasagde sig Suhms venkabelige Understøttelse, inden han endnu efter Suhms Lykke kunde undvære den; og især hvorledes det — som hans faderlig elskede, faderlig fremhjulpne Snesdorf af saa fuldt et Hjerter har vidnet — endnu var selv hans største Velgjerning, at man aldrig nogenstunde søgte mindste Tvung ved at staa i dette Forhold til ham **)! Og hvor meget, saare meget vil ikke endnu Taknemmelighed bringe for Lyset, da Verbødighed for Velgjørerens Vilde ikke mere forbyder Taknemmelighed at bortdrage det Slør, hvormed han indhyllede sine Velgjerninger.

Og selv de Videnskabsmand, der ikke saaledes umiddelbar havde en Velgjører i ham, hvor meget ere ikke selv de hans redbonne Tjenstvillighed, hans lærerige Dngang, hans vennefulde Adfærd skyldige? Med Føje kan man sige, at om en Provinds i Videnskabernes Rige var hans egentlige Hjem, naar havde vi sagt, hans Ejendoms, da var der ingen af dette vidtstrakte Riges øvrige Dele, hvor han jo havde Børgerrret; thi vare og samtliges Sønner hans Medborgere og Brødre; han var uden Eensidighed, som

*) See hans Biographie S. 24 samt ~~Samlede~~ Skrifter 14 D. S. 256.

***) Hans Biographie S. 119.

uden Partiffhed; ligesom han uden mindste Hensyn til Ravn, Alder, Stand, Forbindelse, politisk eller literarisk Forhold, Indest eller Ræningssect viste Enhjør det Venfkab og begjærlig nyttede Lejligheden at hde ham den Ros, han troede ham at tilkomme; saa vandrede han Haand i Haand med Naturforskeren, som med Oldgrandfkeren, med Digteren, som med Historikeren. Videnskabsmændenes Held Hæder og Ret var ham Fædrelandets; var ham uendelig dyrebarere, end hans egen.

Lettelig — vilde maasse Oldingen nu afbryde med Taciti Ord: lettelig vilde jeg troe ham en god, gjerne en stor Mand; kun den mageløse, den eneste, han forkyndes af Eders Sorg, kan jeg Menneskeheden til Væe endnu ikke erklære ham for. Da, da vilke vi nævne Suhms uskatterlige Belgjerning, den ligesaa anseelige, som udsøgte, Bogsamling af mere end 100000 Bind, brammende med Naturvidenskabens og Oldgrandfkningsens allerkostbareste Verker, rigt i de historiske Videnskaber, som en Bogsamling til Suhm maatte være, forsynet med de ypperste Udgaver af Oldtidens klassiske Mesterverker, mueligt fuldstændigt i Fædrelandets Literatur, beriget med et kostbart og kosteligt Forraad af Haandskrifter; sige, at denne høistbetydelige

Samling, hans tidlige Ungdoms Anlæg, hans Manddoms dyrebare Omsorg, og hans ældre Dages Yndlingsid, var helliget til Videnskabsdyrkeres og Kundskabselskeres Brug. Stor vilde uidentbiol vor Spørger erkjende denne Fortjeneste, dog vilde han maasse erindre, at den endda ikke var mageløs, ikke den eneste; at Frankrig heri havde havt en Suhm i den ædle Pejrefe, om hvem den veltalende Thomas har saa hæderlig sagt: at han gjorde mere for Videnskaberne, end selv den forroste August, mere end de tre fierde Dele af Jordklodens Tyrster havde gjort, da hans Bogsamling paa en Tid, da slige Samlinger vare sieldne, og Bøger ikke, som siden, en Overdaadsfag, stod alle Kundskabselskere aaben, og han end ikke blot delte sine Bøger og Indsigter, men og sin Formue med dem. Thi — vilde maasse vor Sandsiger paastaae — thi være det Suhms fortjente, uforgjængelige Ros at kaldes Danmarks Pejrefe.

Oste, ofte, — maatte vi da give til Gjensvar — har man adlet dette Hæderénavn ved at anvende det paa vor Suhm; og var det ene hans Lands Nærpaarørende, danske og fremmede Videnskabsmænd, han havde aabnet sin rige Bogkat; var det hans eneste, eller hans højest Ros, at Svillingriget neppe ejer en eneste Bi

denkskabsmand, der jo har Tøje at velsigne Lyk-
ken, at den gjorde Suhm til hans Samtidige;
der jo har hin saa høimodigen aabnede Bogs-
skat en betydelig, mangen vel og den største,
Del af sin videnskabelige Dannelse at takke, da
vilde dette Navn være ham værdigt. Men hin
Nos, saa stor den end er, var Suhms almeen
udstrakte Gavnelyst alt for indskrænket. Almeens
oplysning var hans store Tanke, hans store Øns-
ke; derfor aabnede han samtlige sine læsehjstne
Medborgere, uden Forskiel paa Køn, Alder,
Stand eller Haandtering, sin Bogsamling, og
lod den, uaffrækket fæf den flette Tak, Ustjens
sømhed, Ufetterrettelighed, ja endog Uredelighed
alt for ofte ydede ham derfor, tyve Aar staae
dem aaben. Nej! ikke vilde vi kalde ham vor
Pejrefe. Denne over hele Europa saa hadrede
Mand, vidner selve Thomas, var lidet kjendt i
sit Fædreland. Og saa maa, saa vil den Mand
uundgaaelig være, der kun middelbar gjennem
Bogstuerne virker til sine Medborgeres Oplys-
ning og Fremtær. Ikke saa var det med Suhm.
Er det ikke over tyve Aar tilbage, vi kunne regne
en vis Almeenculturs Morgenrøde iblant os, da
treffe vi tillige her paa den Tidspunkt, da Suhms
aabnede Bogsamling begyndte at fremlokke Lyset,
at tilintetgjøre det Monopol, der indskrænkede
Kundskab og Læsning til Lærdmanden ene; til

alle Borgerclasser *), alle Aldre, alle Køn, na-
ede denne hans Velgjerning; derfor samledes
Oldinge, og Mænd, og Ynglinge, Lærde, og
Krigere, Borgere og Udlændige til hans Jorde-
færd! derfor — o det sande, o det høistbetvandede
Sindbillede! — derfor bekræftes hans Riste
af en barnlig qvindelig Haand til et Emblem,
at ikke blot hvert Køn og hvert Alder, men og
de kommende Slægter i ham erkjendte en Vel-
gjører. Ja det er du, o Suhm! det vilde, det
skulde du være; havde du end ikke ved hin æres-
fulde Handel, hvor — som en værdig Tals-
mand af din Nos, saa skjønt, som sandt har
sagt **) — mere Fædrelandets og Oplysnings-
gens, end egen Fordel havde for Dje, ligesom
indsat Fædrelandet til din Arving, overladt
det at aagere med dine omhyggelig samlede Stats-
te, selv da vilde du fortjene det herlige Vidnes-
byrd: at, skulle almen Oplysning, Lykke, og
Dyd, denne sande Treenighed, nogensinde see
deres Tempel rejses iblant os, da var det dig,
uforglemmelige Suhm, der ved høimodige Opos-
frelser lagde dens Grundsten.

*) Antallet af de Bøger, der paa engang vare ublaans-
te af hans Bibliothek, beløb sig gemenlig til 1500;
og Laaneprotocollerne vise, at mellem de Laanende
vare alle Borgerclasser, Køn og Aldere.

**) See Univ. Journ. for 1796, eller Suhms Biogra-

O saa hæder hans Minde, — seer jeg nu
hin strange Sandfiger henrevet ved den herlige
Følelse af det fældigste Menneſkebærd, tage os
Ordet af Munden — thi vel maa I erkjende i
Suhm en større mere mageløs Velgjører, end
om han havde beriget Eder med Skatte og Lan-
de, han skænkedes Eder Oplysning, Staters, som
enkeltes Menneſkers eneste Hæder og Held. Men
er det ved Skuepenge og Krandsse, ved Sørges-
tog og Mindehøjtideligheder, I kunne ære en
Suhm! I vidne jo selv, hvor ubetydeligt alt her
i Skjæggernes Land sligt Skjæggere var i hans
Dje! I sige jo selv, at han, i det Gode han vir-
kede, søgte sin Virksomheds eneste Løn. O ihk
yder ham denne! Hans Hædersminde være hans
Fødeland! Taknemmeligen modtaget, omhyggeligen
bevaret, ivrigt plejet, og gavuligen ans-
været ved hver Gnist af Oplysningens prome-
theiske Ild, som Eders Suhm nedbragte fra Him-
len! Oplysning werde Barndommens sande Led-
sagning, Qvindens skønneste Pryd, Mandens

phie S. 130. Dette sidste Skrift har det i øvrigt
her saa ofte været Feje til at anfere, endog hvor det
ikke er steet, at det havde uden Tvivl været rigtige-
re fra Begyndelsen engang for alle at henvise der-
til, saa meget meer, som ingen Fædrelandets, Vi-
denskabernes og Menneſkesnypperligheds Ven bør lade
det være ulæst.

helligste Lære, werde Borgens Stoltthed og Hys-
tens Fred, række Arbejderen Haand i hans Verks-
sted, og gaar ved Landmandens Side bag Plo-
ven! Paa sand og almen Oplysning gjenkjende
man efter Aarhundrede endnu det Folk, der en-
gang har ejet en Suhm!

Medborgere! fra en ikke mindre streng, ik-
ke mindre ubøielig Dommer, end vi tænkte os
hin Olding at være, fra den retfærdige ubestift-
kelige Fremtid, have vi samme Tilraab at vente.
Ikke behøver den vore Sørgesøjtider og Minder
for at paaskjønne Suhms Værd; i det herlige
Pantheon, Videnskabernes udødelige Nige, har
han selv ved sine Verker og end mere ved sine
Handlinger rejst sig et uforgjængeligt Minde;
hans Hæder kunne vi ligesaa lidet forsøge som
røve. Men jo mere levende den erkjender, hvad
Suhm gjorde for os, jo strengere vil den fordre
os til Regnskab for hvad vi gjorde for ham; og
vee! vee os da, om vi findes uerkjendelige mod
ham, vi gjøre Fordring paa, saa udmærket at
paaskjønne, hædre, og takke! Vee os, om vi
forglemme, at den eneste ham værdige Skjøn-
somhed, Hæder, og Tak er, at vi stadigen hus-
komme, troligen følge, hvad han ved Lære, og
end mer ved Exempel indskjærpede os: at elske
Fædrelandet fremfor Alt, i Søders Forbedring

og Kundskabs Udbredelse at vise den ægte enefte
 Fædrelands Kærlighed, og til at opnaae dette
 store Maal agte hver Nøje, hver Beføstning,
 hver Opoffrelse ringe. Kun saaledes kunne vi
 virkelig takke, værdigen hædre vor Suhm, kun
 herved kan han vorde vor Hæder, som han stedse
 vil være vor Længsel.

XXVI.

U d t a s t

til

en Plan

til

et episk Digt

kalder

D d i n.

Jeg havde tænkt, at slutte *Suhmiana* med den skønne Tale, hvormed min Ven Nashbek har hædret min Belgjærers Minde; men der er siden ved Revisionen af de suhmske Haandskrifter opdagede 4. tilforn ubekjendte Papirer, hvoraf de tre tjene til at fuldstændiggjøre Begrebet om denne ypperlige Lærdes ubegribelig store Autorfrugtbarhed og vide Forfatteromfang, og det fjerde afgiver et vigtigt Bidrag til Kundskab om hans patriotiske Sindelag og videnskabelige Planer. Her leveres nu først en i Aaret 1779 udfæstet Skizze til et Heltsedigt.

O d i n.

I s t e B o g.

Odin og Følge er i Havsnød udi Sinu Codano opvakt ved Nocken (Om Odin og den hedske Gudelære pag. 222) som er jaloux over det han vil indføre et nyt Religionsystem og fordrive det gamle. Hans Hustru Blaa Kulla viser sig paa Havet gelejdet af Marmenniller og Neher. De røre det op fra Grunden. Odin og Aserne gjøre Offer til Eger, Havets Gud. De love at udbrede hans Vere og vedligeholde den, ja at forherlige hans Afkom, som blomstrer i Hler paa Læsøe. Han sender sin Hustru Ran til sin Broder Kare Vindenes Gud. Hun overtaler ham, ihvorvel med Møje, da han forudseer, at Aserne skulle forringe hans Guddom og Herskab og sætte Riord istedet. Nu truer han Vindene og samler dem i deres Huler, og Ran byder

sine ni Døttre at være stille, hvilke Nocken forhen havde overtalt ved at love dem hver sin Mand, da de nu vare Enker, og alt det Guld som var hos Aserne.

2den Bog.

Odin kommer i Land paa Lessø, offerer for at forsone Guderne (See: Om Odin, pag. 182. 344.) Han tages vel imod af Hler, da han baade forhen havde besøgt Aserne i Asgaard, og Nan desuden i et Syn havde aabenbaret sig for ham og spaaet ham Evighed og Herfskab ved at tage imod Aserne. Hler anretter et Gjæstebud for 12 Aser og 9 Afsnier. Brage (Om Odin pag. 208) fortæller Adskilligt om Idun (pag. 266), om Thor og om Vaperne, samt om det ældste Asgaard. Odin indbilder Hler, at hans Stamsfaders Wgirs Sjæl boer i ham. De indgaae Forbund sammen og sværge sig i Fostbrødreteag. Glandsfen af Asernes Sværde, Skibets Sejl, den rare Hest Sleipner, Asernes Veltalenhed, og Odins Skrivekonst overtale Hler til at troe, at Odin og Følge ere de gamle Guder. Odin eller Sigge beretter, at gamle Drakler have spaaet Trojanerne Verdens Herredømme; at Romerne falskelig tilegne sig dette, fordi nogle ombankende Trojaner ere komne til dem; men at det tilkommer Odin og Aserne, som stamme fra de tilbageblivende Trojaner. (See: Fortællingen til Edda).

3die Bog.

Skade fra Tronhjem kommer til Aserne og ægter Niord (Om Odin pag. 181). Hun gjør Forbund med dem. (pag. 190 og 163) Gesandtere sendes til Hæner Konge i Sjælland for at overtale ham til det samme; men han fængsler Gesandterne saa nær som en ved Ravn Loke, hvilken han ved Foræringer overtaler til at træde paa sin Side. Hertil ophidses Hæner af Thor, Landets gamle Gud (Edda Dames. 19) Han lover ham guddommelig Ære, om han kan modsætte sig det nye System. — Loke afmaler Hæners Magt forfærdelig. Odin holder Raad med sine Fortrolige, og viser Nødvendigheden at bringe Hæner paa sin Side, og at man maa først drage til Fyen, hvorfra han havde faaet Gesandter fra Gefion.

4de Bog.

Odin drager til Fyen. Han opretter By og Tempel der, og Gefion udsendes for at overtale Jotterne norden for Sverrige. Odin lover hende Skjold til Belønning, og Freja aabenbarer sig i Søvn for hende (Dames. 22) og overtaler hende. Odin indstifter sit Raad af 12 Aser. De og deres Domme og Forretninger beskrives. — Loke gaaer ind i Ymers Grav udi Sverrige og strider mod Draugen. (Om Odin pag. 319.)

5te Bog.

Odin farex til Sagen. Han opmuntres dertil ved en Aabenbarelse af Valder, efter hvilken hans ene Søn var opkaldt. Han kommer til Eleshvig, og lærer at han er den samme som deres Gud Sceaf. Cimbrer og Saxoner strømme til. Arnfast, opagget ved et Eyn af Guden Thuisfo, sætter sig imod ham, og fortæller, at, efter en gammel Sagn, skal Odin og alle Aser forsvaae i Ragnarok (Dæm. S. 23. 28. 29. 47. 43. 49.) og Alfader alene leve. (Om Odin p. 312). Men Odin indtager ved sin prægtige Opførelse, ved Skrivekonsten, ved sine to Navne, (pag. 121).

6te Bog.

Odin anretter mange Lege i Sagen, sætter Valder og sine andre Sønner til Konger der. En styrter sig ned af en Klippe, for at leve evig. (Om Odin p. 309)

7de Bog.

Valder omkommes paa en underfundig Maade af Hother ved Lokes Hjelp. (Dæm. S. 43. Om Odin p. 193:98) Odin adspørger Mismer's Drakel og rider til Helvede. Ranna dræber sig over Valders Lig og haaber at komme til Freya (Om Odin p. 262) Valders Ligfærd. (p. 308. 311. og Edda).

8de Bog.

Odins Handeler i Rusland og med Rinda. Han dræber Oller. Rejser til Godmund. (p. 301) og til Ugarthilofe (Saxo i Gorm).

9de Bog.

Gylfe rejser til Aesgaard; hvad ham der hændes og fortælles. (Dæm. S. 49) Det Bilde om Odins Strid i Bogen om Odin p. 31 anvendes.

10de Bog.

Fortættelse deraf. Lokes Straf. Ugarthilofe indføres at have bragt Loke til alt dette. (pag. 217. 269.)

11te Bog.

Odin drager til Upsal. Gylfe giver Gefion Sieland. Hun giftes med Skjold. Rornerne bivaane Brylluppet og spaae Skjold og hans Alfoms Skjebne. Bryllupsceremonier. (p. 329).

12te Bog.

Odin gifter sig med Skade (p. 264). Deres Alfoms Skjebne spaaes af Riord, og Odin spaaer igjen Riords Alfoms Skjebne. Nu indsaes Odin Draklets Opfyldelse, sætter sig ned der, og bygger et Tempel. (p. 328:34.)

Blandede Anmærkninger.

Følgier 3: Genii (Om Odin p. 226) indføres paa mange Steder, og dem kan man især betjene sig af til at hjælpe Odin og Aserne.

Alfer (p. 228/38, og p. 296) Man kan lade de sorte holde med Nordens gamle Indvaanere, og de hvide med Aserne.

Trolle (p. 236) kan og anvendes mod Odin.

Føter levede ved Odins Ankomst i Huler, Finnerne (Dværge) i Telter. Odin bygde først Huse og lagde Stæder an.

Odin kan behandles paa forskjellig Maade.

1) Ved at fremstille Odin som Hexemester.

Dermed vindes:

- a) en stor Foranderlighed i Fortællingerne.
- b) en Overensstemmelse med hvad vore Fædre virkelig troede.
- c) Ariost og Homerus have og indført Hexerier.

Derimod tabes eller strider,

a) at Ariost og Homerus have ej tilskrevet deres Hovedpersoner Hexerie, men ladet den udøve imod dem.

b) at saadant choquerer ganske vor Tænkesmaade.

2) Ved at forestille ham at have indbildt de Andre, at kunne heje.

Dermed vindes:

- a) at dette er uden al Tvivl Sandhed.
- b) at det kommer overens med vor nærværende Smag.
- c) at han kan have gjort det for at indprente dem usofærdet Mod og dermed sætte dem istand til at overvinde Rømerne.

Derimod tabes:

- a) at da bliver Helten til en Skelm.
- b) at dette passer sig i et satyriske men ej i et episk Digt.
- c) at da, siden Odin falskeligen udgiver sig for den gamle Odins Søn eller og for ham selv i Følge Sjælevandringen, saa kunde dette, helst i første Fald, mageligere udtydes paa Kristus.

3.) Man kunde og udelade alle Hexerier, digtede og virkelige, og lade Odin vinde allene ved Klogskab Veltalenhed Bogstaver o. s. v. og da blev det ganske fornuftigt. Men da tabte man Fordelen af at have sat sig hen i saa gamle Lieder, og saa kunde man lige saa vel have valgt et Sujet af de nyere ligesom Voltaire.

Begyndelsen.

Syng, Brage! syng om Helten, i Fare Nød
vel prøvet,
som fra Euzini Bredder og stride Tanais

Europa nordre Del hjemføjte, tvang, og lærte
at Død en Velslyst er, og Saar kun idel Glæde.

Nogle saa flere Stropher har Autor endnu forfærdiget, men som de ere hel utydelig og ulæselig skrevne og ei have poetisk Værd, udelades de her, med det Ønske, at den for nordisk Mythologie entusiastiske Græter, som Suhm var saa inderlig hengiven, maatte erholde Otium til at gaas ind i og udføre sin Vens Plan. Af Pram og Baggesen kan man, formiddelt deres heterogene Synsfele, deskoværre nu vel neppe vente mere i dette Sag.

XXVII.

Svend Felding

en Fortælling

ved Forfatteren af Sigris.

Uf dette af en trehundrede Linier bestaaende comiske Digt, hvis Udarbejdelse falder imellem Aarene 72 og 80, leveres blot Begyndelsen.

En Paaskrift viser, at det har været sendt til Suhms med en rensket Smag og sin Taft begavet Bens, Lurdorphs, Censur. Man kan slutte, at den ikke er falden gunstig ud, og derfor har Suhm ifølge sin sædvanlige Resignation lagt Pjecen paa Hylden.

I de gode gamle Dage,
da man endnu red til Blotshjerg;
da man for rødhued Nisse
satte Grød og Mellevelling;
da med Andagt Kjempeviser
udi Borgestuen bleve
sjungne udaf Bispsers Svende
udi isgraa Harniss klædte,
og vel Bispen selv istemte
om de fordums Tidens Helte;
da i Høj blev nedertaget
mangen stolt og fager Qvinde
af de stygge Underjordske;
da Mænd om i Verden rejste
for at frelse angstet Duffe
fra de flemme Ridderrøde,

fra fortrylled Slot og Borge,
 fra Stedsmødes onde Hænder,
 da man udaf Vand og Hvede
 bagde Guder, Jordens Herrer,
 og Maria mer blev agtet
 end al Verdens store Hersker:
 da, for Tingen fort at sige, —
 i de dumme, men hel fromme
 uoplyste mørke Tider,
 dog maaske langt over vore
 just ved Dumbhed lykkelige,
 levede en modig Ridder,
 som Svend Felding sig lod kalde,
 født i Jylland udi Thye,
 glæv af Adel, god af Stamme.
 Han de Bønder kunde kue,
 dem paa Træhest lade ride. o. s. v.

XXVIII.

Nogle Tanker om Mennesket.

De disse Tanker som aftrykkes efter Suhms egenhændige Manuscript; ere af hans seneste Udarbejdelser, skjønt blandt andet deraf, at han har havt Hensyn til den kantiske Philosophie.

Nogle Tanker om Mennesket.

Jeg agter her at udfaste nogle Strotaanker om Mennesket, dette forunderlige, opblæste, foranderlige, kloge og gale Dyr. Ikke vil jeg med Aristooteles Wolf og Kant afpasse hans Handlinger med Compas og Snor; dertil er jeg uskiftet, om jeg end vilde; at aftegne Cirkler og Quadrater i arabiske Sandarkener vilde være forgieves; Skjønaanderiets lette Luft vilde vifte dem bort, og Scholastikernes og Dogmatikernes flodsede Camelfodder fortrampe dem.

Alting viser, at Mennesket er et Dyr; havde han ej Hænder, havde han ej rejst Pyramiderne; havde han ej Tale, hvad Fortrin havde han da for Broder Abe og Svin, da han ligner den første saa meget i det Udvortes, den sidste i det Indvortes. Fabricius troer, at Dyrets forste Barndom forarsager at det ej lærer at tale;

men, er Elefantens Barndom kort? Den menneskelige Arts Barndom har rimeligen været meget længe. Horats mener endog, at Menneskene være stumme i Begyndelsen, og Vitruvius, at Jyd ved Hændelse opvakt i en Skov bragte dem til at holde sig sammen for at varme sig, og da gave uidentvivel nogle Leibnizer og Newtoner iblant dem Algt paa de forskellige Lyd Nogle lode høre, som U! Uk! O! Ej! og flere saadanne. Herp ved begyndte de at øve deres Hufommelse, og at danne et Slags Sprog, som efterhaanden forbedredes ved at efterabe Dyr's og især Fugles Lyd, som de Ord: Kukul, Dvæk, Vo, ic. vise. Alt dette har Gobelius udført vidtløftigere. Mennesket har maaskee været i tusinde Aar, maaskee i Millioner Aar, i denne fuldkomne maallose og uestertænksumme Forsætning, og uidentvivel har den noget forbedrede ogsaa været i nogle tusinde Aar. Vil Noget trætte herimod og nægte alt dette, da har han Lov dertil; jeg besværges det ikke, ligesom jeg overalt troer, at Enhver bør have Lov til at forsvare sin Mening, thi i Grunden er vor eneste Kundskab dog intet andet end Meninger, Vane, Mode, Udenads-Nemsen. Endeligen opstode 2 mægtige Genier, dette er vist, Adam og Eva; de gave mange Dyr bestemte Navne, og opfandt et Slags Klæder til at bevare deres Legemer for den brændende Hede; og fra den Tid have vi en Slags sammenhængende

Historie af Mennesket, vel i Forsætningen især ufuldstændig og meget kort, som ej kan være andet, da den allene grundes paa Sagn, men efterhaanden bliver den dog udførligere og faaer et Slags Legeme. Man begyndte da og allerede at tænke uden for sig; Storm og Lynild og deraf opkommende Frygt, bragte Mennesket først til at troe, at der var et mægtigt, hvorvel usynligt, Væsen uden for ham, og for saa vidt har Lucretius Ret: *Primos in orbe Deos timor fecit*; thi det varede ej længe førend man fandt disse usynlige Guder eller Sjæle i mange Ting, i Jyd, Vand, Luft, Stjerner, Sol, Maane, som man begyndte at lægge Mærke til at have en stadig og vis Gang. Mennesket formildes ved Bonner, Knæfald, Foræringes, dette begyndte man da og at anvende paa de usynlige Væsener, og deraf opkom Offere, ja tilsidst Menneskeoffer. Men det frygtsomme Menneske gjorde sig et skrækkeligt Begreb om sine Guder, derfor vare alle Uheld og Straffe sendte fra dem; ved ovennævnte Ting kunde man afvende sliq Straf, ja endog faae Hjælp af dem, og denne tilbød man sig især i de idelige Krige; thi som Mennesket endda fulgte Naturen og havde ej lært at tæmme sine Lidensffaber, saa opvakte en Dyr, en Brønd, et Jruens timmer Tvist og Krige; saaledes Brønde endog i senere Tider under Abraham og Isaac; en Dvinde forstyrrede endog Troja, og man kan væ

re vis paa med Horats: ante Helenam cunnus ter-
 rrima belli causa fuit. Naar man vandt, tilskres
 man Guderne det; alt hvad der var stort og anseeligt
 tilegnedes Guddommen, deraf Guds Bjerger, Guds
 Stad, Guds Tempel, Gudernes Sønner; deraf
 af maaskee Fetischjæsten; hvortil kom at man
 gjerne vilde forestille sig, see og føle Guddommen;
 man gjorde da Bjerger, Træer, ja Mennesker til
 Guder; da hine troede at i dem boede en levende
 Sjæl: at de vare evige tænkte man vel endda
 ikke paa, men en lang Levetid tillagde man dem,
 og deraf kom det vel, at man troede Nympherne
 levede i 900 Aar; men de Senere troede tilsidst
 at disse Ting vare selv Guder, kunde hjælpe og
 fortjente Tilbedelse; men som man tillige saae de-
 res Afmagt, saa kastede man dem bort, naar de
 ej hjalp, som de Sortte med Fetischerne, og de
 Hvide stundom med Helgene. Da Kærlighed
 gjorde at man afmalte elskte Skygger paa Væg-
 gene, og Overmod at man af Træ og Sten gjorde
 de menneskelige Billeder, saa opkom Billeddyr-
 kelsen, hvilken under forskjellig Etikkelse og for-
 svaret med adskillige Grunde, har oversvømmet
 Verden og endnu gjør det. De listige og kloge
 Folk, Numa, Minos, Zoroaster, Brama, Zam-
 molris, Odin, Mahomet, fandt Tingene saa mod-
 ne, da bleve de istand til at indføre deres mere
 udpyntede Læresætninger; især efterat lyst til
 Evighed, Vergjerrighed, Hovmod og Eftertanke

havde indført den Lærdom om Sjælens Udodelig-
 hed, hvorefter Enhver saae Belønning og Straf i
 den anden Verden efter sine Kundskaber og Vær-
 ner. Grænlænderen fanger Hvaler og Sæler
 i den anden Verden, og glider ned af steile
 og spidse Klipper; den sindrige og slebne Græ-
 ker spadserede i elysæiske Marker; Tantalus
 hos dem led Hunger og Tørst midt i Over-
 flodighed; Sisyphus rullede en tung Sten op ad
 en Bakke, som bestandig faldt ned; Danaïderne
 fyldte et Kar fuldt af Huller med Vand; hvor
 godt det end var i Elysium, sukede dog Achilles at
 drage Luft i den øvre Verden, om han end skulde
 blive Svinehyrde. Mahomet gav sine Araber
 kjølige Vinde, skyggesfulde Lunde, skjøne og
 evige Jomfruer. Andre troede der skulde være
 Svin i den anden Verden, saasom de i denne ej
 kunde leve uden samme. Odin gav sine Tilhæn-
 gere Gæst, rummelige Værelser, Ol og Mjød,
 Piger, Strid og Saar; derfor frygtede Nord-
 boerne ej Døden, allerhelst de troede at komme
 hid igjen, og derfor ansaae det for igna-
 vum rediturae parcere vitæ. I hin Verden skulde
 de de Forelskte nyde deres Kjærlighed, derfor døde
 de Hagbarth med Heltmod. De fleste troede at
 finde Venner og Slægt igjen. Den filosofierende
 Verden opfandt først, at vi skulde druknes i Gud-
 dommen, i Æther; og at vore Sjæle vare en Part af

Den, *divinæ particula auræ*. Denne Lære var ej saa opmuntrende som Odins og Mahomets var. Imidlertid seer man dog at begge Anhängere udøvede Helte, og overordentlige Gjerninger. Saa vist er det, at Meningerne have hos Mange ingen Indflydelse paa deres Opførsel. Nogle af disse Religionsstiftere opgave en Slags Guddom, Engel eller Aand, at have aabenbaret dem deres Lærdom; Numa havde sin af Nymphen Egeria, Minos af Jupiter, Zoroaster af Ghibilizin, Mahomed af Engelen Gabriel: alle lige troværdige; og dog troede deres Anhängere ligesaa vist det de lærte, som Plato troede sin ved megen Estertanke opførte Bygning, og som vi troe vor Lære.

Saa længe Slægterne vare adskilte, og hver Slægt boede for sig, kunde Lasterne, især Uppigeheds og Vælskts, ej gjøre nogen Fremgang, og da var Mennesket got, som Rousseau skriver, men saasnart Mangel, vilde Dyr, Ufred tvang Slægterne til at nærme sig og holde sig sammen, saa bleve Menneskene onde; da opkom Trætte om Mit og Dit, samt Overdaad, hvilke begge toge efterhaanden saaledes til, som vi see dem i vore Dage, og da finge de i Følge med sig, List, Bedragerie, Bold, Undertrykkelse, Tyrannie.

Den saa højt priste Guldalder beroede paa Uvidenhed; af Mangel paa Kunst, Estertanke, Overlæg, begik Menneskene intet Ondt, men

derfor vare de ei dydige, ligesaa lidet som Kislars Agast er kyddt; saa sandt er det, Justinus skriver, at Uvidenhed om Laster virkede større Uskyldighed hos Scytherne, end Kundskab om Dyder gjorde hos Grækerne. Saasnart Mit og Dit kom ind i Verden, saasnart aabnedes Pandoras Kiste; da slog Cain allerede sin Broder Abel ihjel. Men den tiltagende Folkemængde gjorde det nødvendigt, at Ejendom Agerdykning og Kunst maatte opkomme og derved Guldalderen snarlig forsvinde. Endnu ere nogle svage men dog hel utydelige Spor tilovers af den hos Grønlanderne og end mere hos Pisseraierne, som meget nærme sig Rousseaus Naturmennesker. De have saa Nødvendigheder og Lidskaber, men ere højt uvidende, sulde som ostest, og skjælv af Kulde. I vor Tilstand kunne vi ej kalde dem lykkelige, og selv føle de neppe at de ere det, thi de mangle overalt Noget at ligne med sig, og saasnart de finge det, vilde de vist føle Mangel i nogle Ting, hvorvel jeg nok troer, at den Frihed og Uafhængighed, de nyde, vilde gjøre at de med Glæde vendte tilbage til deres naturlige Tilstand, ligesom hin Hottentot, Kolbe omtaler, og ligesom nogle Grønlandere vare højt misnøiede i Kjøbenhavn, og ønskede sig hjem til deres Sne, Is, Søler og Hvaler, besklagende sig over at Havet var her varmt midt om Vinteren.

Sandelig al vor Kundskab er i Grunden empirisk og sandfelig; ved Sandserne faae vi de første Indtryk og deraf dannes usformærkt Begreber. Siden gjøre vi Slutninger, og lære at skille mellem Ont og Got, ligesom Adam; i Førstningen ere de hel svage, usuldfornne og urigtige; men efterhaanden blive de fastere og rigtigere; som hos Barnet og det enkelte Mennecke saa hos den hele Mennecksflegt. Efter lang Tid danne vi os af dem generelle og abstracte Forestillinger og Begreber; da begynde vi dygtig at raisonneere i Kyds og i Eværs, og efter mange urigtige Sætninger og mislykkede Forsøg, danne vi os endelig nogle Principier, som vi ansee for uomstødelige, og som Ingen maa trætte imod, og derpaa træffe vi Folger ud af dem, som vi kalde at bevise a priori, skjønt det sikreste var maaffke at gaae bag fra tilbage. Nu indtages vi af vore egne Opfindelser, og tvinge, efter som vi have mere og mindre Magt til, Andre at bejae os der skrive og besværg vore Ideer. Deraf Magts sprog, Inquisition, Paver, Dalai Lama, Bonzer, Concilier, Troes-Formularer.

Mennecksforskere synes at vise, at Mennecker have i de allerældste Tider spist Mennecker; dels vel af Mangel, og siden af Bane, af Brede og Havn, af Uvidenhed og Fælskhed. Jo mere man forsker i den gamle Historie, jo mere vil man erfare, at de siden saa berømte Nationer, Egypt-

ter, Phoenicier, Græker, Carthaginienser, Romere, have i de allerældste Tider ædet Mennecker, og slagtet dem siden Guderne til Ere, ej at tale om Cananiter, Scyther, Gallier, Britanner, vore Nordboer ic.

Jo længere man med hvert Folk gaar tilbage i Tiden, jo vildere, mere uvidende og raare vil man finde det; derfor bliver vel alt dette Mennecks aldste og oprindelige Tilstand, som først ved Cultur er bleven forandret, og derved egentligen Begreb om Forskiel mellem Dyd og Last, Ont og Got, indført. Føde og Venus vare de allerførste Mennecksers eneste medfødte Drifter; deraf opkom vel undertiden Lov og Slagsmaal, og derved udvidedes Begrebene. Endnu er jo Verden fuld af raa vilde og uslebne Folkeslag. Dersom de alle havde engang været i en oplyst Tilstand, saa maa man sige det samme om alle andre gamle Folkeslagter, og da maatte man antage medfødte Ideer, hvorimod det kommer mig langt troligere for, at Menneckene have kun Eværs, som kan ligge dulmende og sovende i mange Secler, indtil de ved visse Stød oppækkes og udvikles, og da gaae de frem med utrolig Hasthed, som Egypter, Babylonier, Perser, Jøder, Indier, Chineser bevise, hvilke dog ved Despotismus og deraf flydende Evang bleve standsede og bundne til Stikke og Formularer, hvorfor de aldrig kunde gaae ud over en vis Grad. Anderles

des derimod var det hos de adle og fri Græker, hvis Fremskridt vare drevne i 2 til 3 Secler 10 gange saa store som de Andres i 20. Men siden kom atter Slaverie og Formularer, der ej allene standsede Oplysningen, men endog forarsagede at den gik tilbage; indtil endeligen de 3 til 4 sidste Secula have først lært af Grækernes Skrifter, og siden i visse Ting gaaet end videre, hvorvel jeg langt fra ej tør sige det overalt.

En Skribent hos os har sagt, at Mennesket er almægtigt, naar det vil. Jeg staaer midt paa Gulvet i et stort Værelse, og vil med mine Hænder røre ved Væggen. Da maa den almægtige Mand behage at gaae til den; saa indskrænkede ere vore physiske Evner, og nødvendigen derfor ogsaa vore aandelige. De kan gaae vidt, det tilstaaer jeg; ikke heller tør jeg fordriste mig til at sætte Grændser for dem; men vist vilde vi tænke ofte at udfinde noget Nyt, og ere dog ligesom den bundne Hund, der i sin Lænke løber om i en Cirkel.

Kant vil, at vi skal gjøre Ret for at gjøre Ret, uden Hensigt til nogen Belønning; ja han ej vil engang tillade os at finde Fornøjelse i det Gode vi gjøre; Esprit i hans Bog sur la faulsete des vertus humaines har allerede heraf villet vise, at Mennesket ingen Dyd besad, saasom Enhver altid fandt Behag i det Gode han gjorde.

Dette sidste troer jeg nok er rigtigt og uadskilleligt fra Menneskets Natur, men deraf følger ikke, at alle Mennesker gjøre Gode af denne Aarsag, eller at de have det til Djemed ved deres gode Gjerninger; ja jeg troer endog, at mange Christne, Mahomedaner, Jøder, og vise Hedninger gjøre, og have gjort Gode uden at tænke i det Djevelsk blik paa Gud eller de evige Belønninger; dog kan det vel være mueligt, at disse have saa ofte opmuntret dem til det Gode, at det derover er bleven dem en Vane, en Færdighed, saa at de ej kunne andet end handle ret, ligesom der siges om Cato. Mange føle vel og hos sig en vis Drift til det Gode; Temperamentet, Blodhed, Medlidenhed virke og meget; vil man ej kalde dette Gode, forbi Motiverne ej ere fuldkommen rene, saa nyde dog den Fattige, det Almindelige, Gode herved, saa sparede dog Bayard den unge Pige's Ære af Medlidenhed og en vis Edelmød. Jeg ønskede gjerne, at Kant viste mig den som handler ret allene for at gjøre ret, og om han selv gjør det. Sandt nok, Spinoza kaldes en Atheist, og var det maaske og i en vis Mening,

og han skal dog have levet ustraffelig; men om han ej tænkte paa at behage Gud, og haabede en evig Belønning, saa kan han dog have havt mange andre Motiver, uden just Kants; han var fattig, sygelig, forfulgt, alvorlig, hengiven til Studeringer, Eligt kunde afholde ham fra mange Laster, og hindre ham fra at vise nogle Dyrer, som Gavnildhed, Fader- og Egtmands Pligter, da han var ikke giort, og følgerlig kunde han ej heller som Husbonde Mand og Fader forsee sig. Socrates selv sagde: om mine Gjerninger have behaget Guderne eller ej, veed jeg ikke, men det veed jeg, at jeg altid haver søgt at behage dem. Dette sagde denne store Menneskeskjender, denne virkelig practiske Philosoph; og hvad er Theorie i Moralen, naar ej Praxis følger med! Mig synes, at Mennesket er som sagt saa belæst med Lidenskaber, saa betyngt med Næringsforger, saa underkastet utallige Fristelser, saa indskrænket i sin Forstand, saa lidet oplyst, saa opfyldt med Fordomme, jeg taler om de fleste, at han høiligen behøver opmuntrende Motiver til at handle ret. Fornuftens Helte

i Tænkraft og Levnet, Socrates, Plato, Epicurus, Epictetus, Antoninus, behøvede Motiver; Epicurus, som nægtede Guderne's Omfarg for Verden og evige Belønninger, nægtede derfor ikke Dydens Belønning i Selbbevidsthed og Samvittighed, og den deraf opstaaende Sjælens Fryd. Men jeg frygter endog for at denne skønne Motive selv vil blive for søag for de fleste, og at Guddommens Velbehag og evig Glæde bliver den stærkeste Spore til gode Handlinger. Vel kan Ere og et evigt Navn i Verden ogsaa frembringe mange ædle Handlinger, og de synes at have været Romernes Motiver, men vel virke de stærkt, dog glippe de nok ogsaa undertiden, og naar saadan En havde Sygis King, som Plato skriver, og kunde gjøre sig usynlig ved den, da kom det an paa om han altid stod Prøve, om hans eget Vidnesbyrd og Dyden var ham nok; i det mindste satte Lucretia større Pris paa Omdømmet, end paa den virkelige Dyd. Med alt det nægter jeg ikke, at Opdragelse og en vis point d'honneur, en vis sensus honesti, kan danne mange agtværds

dige duelige og rettskafne Folk, men om de staae
 Prøve i alle Tilfælde, er en anden Sag. Lykkelige
 Omstændigheder gjøre meget, og lykkelig den,
 som ej kommer i alt for store Fristelser. Imid-
 lertid er det godt, med Kant, med Stoici, at have
 et vist skjønt Ideal for sig, som man stræber at
 efterligne, og saadant er godt i alle Videnskaber
 og Konster. Jesus siger selv: værer fuldkomne,
 ligesom eders Fader i Himlen er fuldkommen.

XXIX.

Extract

of

Subms Testamente

1788.

Denne Extract har S. E. Hr. Conferentsraad Treschov været af den Godhed at meddele mig. Denne Suhmske sidste Villie har ligesaa lidet jeg som andre Suhms fortrolige Venner vidst existerede. Ved hans Papirers og Brevskabers Revision fandtes den af Skif-
tecommissarierne Hr. Conferentsraad Treschov og Etats-
raad Falbe, skreven med hans egen Haand. Datum
udviser, at han har begyndt at skrive denne Dispo-
sition samme Dag som hans første Kone var død. At
hun havde efter sin Søns Død havt slige Planer, det
havde man vel hørt tale om, og dertil sigtes ogsaa i
Biographien Pag. 100. Man kan altsaa an-
tage, at Karen Angels Genius da styrede hans Pen.
Men — Suhm spadserede saa ofte til Nærum, at denne
Genius snart forlod ham. Har Fruentimre, efter
Suhms egen Bemærkning her tæt foran nederst paa pag.
469, kundet afstedkomme saa vigtige Revolutioner, hvad
Under da, at disse Suhms Planer forsvandt for Chri-
stiane Beckers Yndigheder som Dug for Solen!

Udtog af det i afg. Kammerherre Suhms ef-
terladte Stervboe foresundne Udlast til
hans sidste Villie, for saavidt Bibliothekets
Bestemmelse til offentlig Brug, de til sam-
me henlagde Fonds, og gode Bøgers Be-
fordring til Trykken, angaaer.

Min Bibliothek skænker jeg til offentlig Brug,
og henlægger dertil en Fond af 100,000 Rd.
saaledes, at aarligen deraf anvendes 3000 Rd.
til at købe og indbinde Bøger for, og de øvrige
1000 Rd. anvendes til aarlig Løn for 2de Bibli-
othekarier, saa at den ene saaer 600 Rd. aarlig og
den anden 400 Rd. Jeg haaber, at Hans Majes-
stæt allernaadigst forunder dem og Estermand
Ravn af Professorer. De skule have fri Bolig
i min Gaard i Pustervig. Saalænge Cornisch ik-
ke er hjulpen, skal han foruden dem vedblive
Bibliotheket og forestaae Bøger: Udlaanet, dog
under deres Direktion, derfor skal han aarlig ny-
de 200 Rd. og fri Bolig i bemeldte min Gaard.

Til de 2de Bibliothekarier udnævner jeg først Magister Snedorff og dernæst Magister Myerup; jeg vil udbede mig af Hans Majestæt at udnævne efter deres Afgang Andre i deres Sted, og at Fonden til Bibliotheket maa være under Rentekammerets Bestyrelse. Disse 2de skulle ugentlig læse 6 Timer, 2 Timer i 3 Dage, over Bogkundskab, over Fædrelandets Historie og Antiquiteter.

Fonden hertil skal tages af hvad der aarlig indkommer af Naraas, saa at 4000 Rbd. ansvendes aarligen, og det overskydende henlægges til Fond; ligeledes af hvad hver Parts Salg, naar den fordelagtig kan skee, indbringer; af Myntcabinettets Salg; af Overøds Salg; og om dette ej skulle strække til, da af andre Ting især Besparelsen af de aarlige Pensioner, som efterhaanden maa indfalde; og besørger Executor dette paa det bedste, og indleverer til Rentekammeret den efterhaanden vorende Fond, som da efter bedste Skjøn udsættes i Prioriteter i Jordegods, Kjøbenhavn's Gaarde, Kongel. Obligationer og hvad som ansees for sikkest; formoder, at H. M. befrier denne Fond fra Enfers bedel, Procento, Skatten og alle andre Skatter.

Til Gaardens Vedligeholdelse samt Havgens og paagaende Skatter ville vel medgaae aarligen 2 til 300 Rbd., dertil legeres en Capis

tal af 6000 Rbd.; Executor besørger det først, og det Kongelige Rentekammer siden.

Falks Gaard i Byen er maaske got Pant nok og kan derfor skænktes til Bibliothekets Fond.

Dorød den 11 Julii 1788.

P. J. Suhm.

End videre har Kammerherren under 12te Juli 1788 i Continuation af forbemeldte Udcast, efter adskillige Legater til Domestikerne, tilføjet følgende:

Skulle der efter alt dette endda blive en Fond af Penge tilovers, da skulle de sættes ud paa Rente, og deraf udgives aarligen gode Bøger, saadanne, som dog vægter deres Godhed ingen Afsetning kunne faae, og først og fornemst udgives de Bøger jeg har ladet begynde paa ved Trykken eller dog ellers tænkt paa, som *Abulfeda* under Adlers Bestyrelse *Phottii Lexicon* under Professor Ankers, *Eigla* under Magnæi, *Niala* under Johnsonii; dernæst skulle gode islandske utrykte Skrifter i Forening med den magnæanske Commission udgives, og siden Skrifter i alle Videnskaber under Opsyn og efter Skjøn af ovenmeldte 2de Bibliothekarier. Indkomsten af de solgte Exemplarer beholder hver Forfatter og Udgiver, dog indsættes frit et indbundet Exemplar paa bedste Papir paa Bibliotheket. Over Forfatteren eller Udgiveren inden

Verket fuldendes, da nyder hans Livsarvinger eller Enke Indkomsten deraf, og efterlader han ingen, da uddeles Indkomsten aarlig til de Fattige ved Trinitaris Sogn i Kjøbenhavn og i Sillerød Sogn hvor min Gaard Dorsd ligger, proportionaliter, saaledes at hver Fattig faaer lige meget. Bibliothekarierne besørge dette efter Samvittighed. Fonden staaer under Bestyrelse af det Kongelige Rentekammer.

Alle Bøger til Bibliotheket indkjøbes efter Bibliothekariernes Skjøn og helst nye og brugbare; de skulle udlaanes som i min Tid, dog med god Overlæg, og kunne Staderende ogsaa sidde paa Kammeret ved Bibliotheket og læse. Mangle Bøgerne Num, da kan den underste Del af den Bygning hvori de staae, Staldremise etc. indrettes til en Bogsal, og da maa Bogkjøb vel i endel Aar indskrænkes for at samle Penge dertil.

Dorsd den 12 Julii 1788.

P. F. Suhm.

Alle Portraiter Medaillons Medailler og Kobber af og over mig Selv, min salig Kone, Søn og Fader, skulle blive ved Bibliotheket; som og den Medaille over Langebeck og over Indsødsretten befestede af mig selv samt Stemplerne dertil, og de Medailler Kobber og Bøger, som hertu-

gen af Württemberg har foræret mig, blive ved Bibliotheket, saa og Lipperts Dactylithek.

Saamange Stole og Borde som behøves, nogle Spejle, 3 opredde Senge, fornødent Kjøkkentøj skal blive i Gaarden i Pustervig og tilhøre Bibliothekarierne. Alle øvrige Meubler sælges og det indkomne deraf staaes til Massen. Cornisch skal og deraf have en Seng, nogle Stole, et Bord og noget Kjøkkentøj; dette uddeles og paaskjønes af Executor.

Dorsd den 19 Julii 1788.

P. F. Suhm.

Alle Pensioner, Løn, og deres Beløb beregnes først, saa og Gjeldens aarlige Afbetaling, og hvad der da bliver tilovers, anvendes paa Bøgers Indkjøb og Binding, hvilke dog i de første Aar ej maa beløbe sig til mindre end 1000, og maa man søge dermed aarlig at tiltage indtil den Summa af 3000 Rd., som ej overskrides, hvad større Summa der da udkommer af den firkte Masse, som aarlig forøges ved Pensionernes Afgang, anvendes da paa ovenmeldte Maasde til Bøgers Trykning.